ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ

GENDER RELATED DEVELOPMENT IN HYDERABAD-KARNATAKA REGION

(ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ)

(Special Reference to Scheduled Caste and Scheduled Tribes Women's)

ಪೋಸ್ಟ್ ಡಾಕ್ಟರಲ್ ಫೇಲೋಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ

ಸಂಶೋಧಕರು

ಡಾ. ವೀರೇಶ

ಪೋಸ್ಟ್ ಡಾಕ್ಟರಲ್ ಫೇಲೋ

ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ, ಕವಿಹಂ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ. ಶಿವಾನಂದ ಎಸ್. ವಿರಕ್ತಮಠ

ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು/ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು

ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ, ಕವಿಹಂ

ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ

ಭಾಷಾ ನಿಕಾಯ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ೫೮೩ ೨೭೬

೨೦೧೫-೧೮

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ

GENDER RELATED DEVELOPMENT IN HYDERABAD-KARNATAKA REGION

(ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ)

(Special Reference to Scheduled Caste and Scheduled Tribes Women's)

ಪೋಸ್ಟ್ ಡಾಕ್ಟರಲ್ ಫೇಲೋಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ

ಸಂಶೋಧಕರು

ಡಾ. ವೀರೇಶ

ಪೋಸ್ಟ್ ಡಾಕ್ಟರಲ್ ಫೇಲೋ

ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ, ಕವಿಹಂ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ. ಶಿವಾನಂದ ಎಸ್. ವಿರಕ್ತಮಠ

ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು/ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು

ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ, ಕವಿಹಂ

ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ೫೮೩ ೨೭೬

೨೦೧೫–೨೦೧೮

ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ (ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ) ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಉನ್ನತ ಸಂಶೋಧನೆ(ಪಿ.ಡಿ.ಎಫ್) ಕೈಗೊಂಡು, ಡಾ. ಶಿವಾನಂದ ಎಸ್. ವಿರಕ್ತಮಠ, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ಇವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ, ಭಾಷಾ ನಿಕಾಯದ ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ ಮೂಲವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿ ಮತ್ತು ಫೇಲೋಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

Veeresh

ಡಾ. ವೀರೇಶ
ಪೋಸ್ಟ್ ಡಾಕ್ಟರಲ್ ಫೇಲೋ
ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ದಿನಾಂಕ : 21-12-2018

ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರ ದೃಢೀಕರಣ ಪತ್ರ

ಡಾ. ವೀರೇಶ ಇವರು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ (ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ) ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಕುರಿತು ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಸಂಶೋಧನೆ (ಪಿ.ಡಿ.ಎಫ್) ಕೈಗೊಂಡು ಭಾಷಾ ನಿಕಾಯದ ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ ಮೂಲವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿ ಮತ್ತು ಫೇಲೋಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಡಾ. ಶಿವಾನಂದ ಎಸ್. ವಿರಕ್ತಮಠ
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು/ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು
ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ದಿನಾಂಕ : 21/12/18
ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಾಯ 1

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವ

1.1. ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

1.2. ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ

1.3. ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

1.4. ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ವೈಧಾನಿಕತೆ

1.5. ಅಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವ

ಅಧ್ಯಾಯ ಒಂದು

ಅಧ್ಯಯನ ಉದ್ದೇಶ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಹತ್ವ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜೀಕರಣದಿಂದಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಮಧ್ಯೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾದ ವರ್ಗೀಕರಣ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಪುರುಷನ ಗುಣ ಸ್ವಭಾವ, ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದಾದರೆ, ಹೆಣ್ಣಿನ ಗುಣ ಸ್ವಭಾವ, ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಕನಿಷ್ಠ ಎಂದು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಎಂದರೆ ಸಹನೆ, ಪ್ರೀತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ತ್ಯಾಗಿ, ಕೋಮಲ, ಸಹಿಷ್ಣು, ಮೃದು ಮುಂತಾದ ಮನೋಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವಳು, ಗಂಡು ಎಂದರೆ ಧೈರ್ಯ, ಸಾಹಸ, ಶಕ್ತಿ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ, ಕಠೋರತೆ ಹೊಂದಿರುವವನು ಎಂದು. ಮಹಿಳೆಗೆ ಮನೆಯ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಆಹಾರ ತಯಾರಿಕೆ, ಸಂತಾನ, ಪಾಲನೆ, ಪೋಷಣೆ, ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು. ಪುರುಷನ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಉತ್ಪಾದಕತೆ ಆರ್ಥಿಕತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು ಎಂದು ಹೀಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಮಧ್ಯೆ ವರ್ಗೀಕರಣ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾದ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳಿಂದಲೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ತೊಡಕುಂಟಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಮಹಿಳೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ನಾಗರಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳಿಂದ ವಂಚಿತತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅನಕ್ಷರತೆ, ಅಜ್ಞಾನ, ಆರ್ಥಿಕ ಪರಾವಲಂಬನೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಮಹಿಳೆ ಮೇಲೆ ನಿರಂತರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಹಿಂಸೆ, ಶೋಷಣೆಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸಿ ಈ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನಾಶ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ರಂಗಗಳಿಂದ ದೂರ ಇರಿಸಿ, 'ಮಹಿಳೆ' ಎಂದರೆ ಏನಿದ್ದರೂ ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಗೃಹಕೃತ್ಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಇರುವವಳು, ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲನೆ, ಪೋಷಣೆ, ರಕ್ಷಣೆ ಆಕೆಗೆ ಇರುವ ಕೆಲಸ-ಕಾರ್ಯಗಳೆಂದು ಮೀಸಲಿಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಸಾಮಾಜದಲ್ಲಿ

ಮಹಿಳೆ, ಪುರುಷನ ಮಧ್ಯೆ 'ನಾವು-ಅವರು' ಎಂಬ ಭಿನ್ನತೆಗಳು ಉಳಿದು, ಸಮಾನವಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಇಲ್ಲವಾಗಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟುಮಾಡಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಕುರಿತು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಇಂದಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ದೂರ ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವ(ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು ಇಬ್ಬರು ಸಮಾನವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ)ಚಿಂತನೆಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿವೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಆರೋಗ್ಯಯುತ ಜೀವನ ನಡೆಸಲು ಹಲವಾರು ಆಯ್ಕೆಗಳು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳು ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸ್ವ-ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ಘನತೆಯಿಂದ ಜೀವನ ನಡೆಸಲು ಬೇಕಾಗಿರುವ ಇತರೆ ಅಗತ್ಯಗಳು. ಆದರೆ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ 'ಆಯ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ'ವನ್ನು ಕೇವಲ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನೀಡಿರುವುದರಿಂದ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಈ ಅಸಮಾನತೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಂತಿಲ್ಲದೆ; ಅವು ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಮುಂದುವರೆದು ಮಹಿಳೆಯರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ನಿರಾಕರಿಸಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ವಿವಿಧ ಲಿಂಗಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಹೇಗೆ ವಿತರಣೆಗೊಂಡಿವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಲಿಂಗಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಮಾನವಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇಲ್ಲ. ಮಹಿಳೆಯಿಂದ ಸಹಾಯ, ಸಹಕಾರ, ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆಗೆ ಹಕ್ಕುಬದ್ಧವಾಗಿ ದೊರೆಯಬೇಕಾದ ಅವಕಾಶ ಮತ್ತು ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಮಹಿಳೆ ಮನೆಯ ಒಳಗೆ-ಹೊರಗೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವಂತಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಗೆ ತೀರ್ಮಾನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ, ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ, ಆಹಾರ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಹಣಕಾಸು-ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ, ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳ ಸಮಾನ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಮಹಿಳೆಗೆ ಸಮಾನ ಸಹಭಾಗಿಯಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವ ಅಂಶಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿವೆ. ಈ ಕುರಿತು ಅನೇಕ ವರದಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಕುರಿತಾಗಿ ನಡೆದ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಪುರುಷರೊಂದಿಗೆ ಮಹಿಳೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ತುಲನೆ-ಮಾಡುವ ಅಗತ್ಯತೆ ಇದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಹೆಚ್ಚು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ನಡುವಿನ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಲು, ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಯ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು,

ಜೊತೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶಗಳ ಲಭ್ಯತೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈಗಾಗಲೇ ಭಾರತ ಸೇರಿದಂತೆ ಇತರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು 2013ರಲ್ಲಿ 'ಜಾಗತಿಕ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ವರದಿ'ಯಲ್ಲಿ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿರುವಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವು ಲಿಂಗ-ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೂ ಪುರುಷರಂತೆ ಸಮಾನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಕಡಿಮೆ ಸಾಕ್ಷರತಾ ಪ್ರಮಾಣ, ಅವರ ದುಡಿಮೆಯ ಅಪಮೌಲ್ಯೀಕರಣ, ಔಪಚಾರಿಕ, ಉದ್ಯೋಗ ಮತ್ತು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಿಂದ, ಆರ್ಥಿಕ ವಲಯದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಆಯ್ಕೆ, ನಿರ್ಧಾರದಂತಹ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ದೂರ ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವಿಕೆಯಿಂದ ಮಹಿಳೆ ಪುರುಷನ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಉದ್ದೇಶ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಮಾನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಆಯ್ಕೆಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಸಮಾನತೆಯೆಡೆಗೆ ತರುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳು ಎಂಬುದು ಇಂದು ಕೇವಲ ಮಹಿಳೆಯರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಗತಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಅದು ಒಟ್ಟಾರೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. "ಡ್ರೀಜ್ ಮತ್ತು ಸೇನ್" ಅವರು ಹೇಳುವಂತೆ "ಮಹಿಳೆಯರ ವಿಮೋಚನೆಯು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಗತಿಯ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದೆ. ಅದು ಕೇವಲ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಮುಂದುವರೆದು ಅಸಾಧಾರಣಾ ಮಟ್ಟದ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವೈಫಲ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಅವರು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಯು ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೊಂದಿಗೆ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ನಾವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು".[1] ಹೀಗೆ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆಯಿಂದಾಗಿ, ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ನಾವು ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಚಿಂತನೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯು 70ರ ದಶಕದಿಂದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅದು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರ ದೈನಂದಿನ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪೂರೈಸುವ ನೆಲೆ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಒದಗಿಸುವುದು, ಕೂಲಿಯಲ್ಲಿನ ತಾರತಮ್ಯ ನಿವಾರಿಸುವುದು, ಹೆರಿಗೆ ಭತ್ಯೆ ನೀಡುವುದು, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಜೆ ನೀಡುವುದು, ಆರೋಗ್ಯ ಸೌಲಭ್ಯ ಒದಗಿಸುವುದು, ಉದ್ಯೋಗ ನೀಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಮಹಿಳೆಯರ 'ಸ್ಥಿತಿಗತಿ'ಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಮಹಿಳೆಯರ 'ಸ್ಥಾನಮಾನ'ಗಳನ್ನು 'ಪರಿವರ್ತಿಸಲು' ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಕಡೆಗೆ ಗಮನಹರಿಸುವುದರ ಹಿನ್ನಡೆಯಿಂದಾಗಿ ಇಂದು 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ವಿಚಾರಗಳು ಚರ್ಚೆಗೆ ಒಳಪಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ 'ಕಲ್ಯಾಣಪರವಾದ' ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ 'ಪರಿವರ್ತನಾಶೀಲ' ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಬದಲಾದರೆ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಬದಲಾಗಬೇಕು. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪುರುಷರಷ್ಟೇ ಸಮಾನ ಮಹತ್ವದೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ "ಮಹಿಳೆಯರು ತಾವೇನಾಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದಾರೋ ಅದರಂತೆ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ತಾವು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೋ ಅದನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ "ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಒದಗಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ"[2]ಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯು ಕೂಡ 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು' ಒಂದು ಮಾನವ ಹಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ "ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಹಕ್ಕು, ಮೂಲತಃ ಮಾನವ ಹಕ್ಕು, ಅದನ್ನು ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗದ ಹಕ್ಕು. ಇದನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಲಿಂಗ ಸಮಾನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಲಿಂಗ ಸಮಾನವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಕಾಣಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮತ್ತು ಅನುಭವಿಸುವ ಹಕ್ಕುದಾರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮುಖಾಂತರ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆ ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಧರ್ಮ, ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ಮಹಿಳೆಯರ ಅಧೀನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗೆಳೆಯುವ, ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ, ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಹಕ್ಕುದಾರಿಕೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ವಿಶ್ವಾಸ ವೃದ್ಧಿಸಿ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಸ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಮಾನತೆ, ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ, ಜಾತಿ ಸಮಾನತೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಲು ಸಾಧ್ಯ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಲಿಂಗ ಸಮಾನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಡೆ ಚಿಂತನೆ, ವಿಚಾರಗಳು, ಯೋಜನೆಗಳು, ಕಾರ್ಯಗಳು ಸಾಗಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ಜಾತಿ ಶ್ರೇಣೀಕರಣದೊಳಗೆ ಅನೇಕ ರೀತಿ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ಕಾಡುತ್ತಿವೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಇತರೆ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳಿಂದ ಹೊರಬರಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಜಾತಿ ಆಧಾರಿತವಾದ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ

ಅಸಮಾನತೆಗಳ ಕುರಿತಾದ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಜಾತಿ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ತಳ ಸಮುದಾಯಗಳ ಅಥವಾ ದಮನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಮುದಾಯಗಳ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಕಡಿಮೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಪರಿಶಿಷ್ಟ'(ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ) ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ನಡುವಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರದ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿ-ಬಿಡಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಕುರಿತಂತೆ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರೆಂದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳೆಂದು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ 'ಪರಿಶಿಷ್ಟ' ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜಾತಿ, ಉಪಜಾತಿಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇವರ ಕುರಿತಂತೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಮೊದಲಿಗೆ,

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ: ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 101 ಜಾತಿಗಳು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಪೃಶ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೆಂಬ ಭಿನ್ನತೆಗಳಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಲಂಬಾಣಿ, ಬೋವಿ, ಕೊರಮ, ಕೊರಚ ಮುಂತಾದ ಜಾತಿಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಕೆಳಸ್ತರದ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಇವು ಸ್ಪೃಶ್ಯ ಜಾತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಜಾತಿಗಳ ನಡುವೆ ಬದುಕುತ್ತಿವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಆಚರಣೆ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೇ ಇವು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಜಾತಿಗಳ ವಸತಿಗಳಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿವೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಧಾನ ಜಾತಿಗಳೆಂದರೆ ಮಾದಿಗ ಮತ್ತು ಹೊಲೆಯ. ಇವರನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆದಿಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದಿ ದ್ರಾವಿಡ ಮತ್ತು ಆದಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವಿದೆ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೀದರ್‌ನಿಂದ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯವರೆಗೆ ಆದಿ ಕರ್ನಾಟಕವೆಂದರೆ 'ಮಾದಿಗರು', ಆದಿ ದ್ರಾವಿಡರೆಂದರೆ 'ಹೊಲೆಯರು'. ಇವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಚಾಮರಾಜನಗರದವರೆಗೆ. ಆದಿ ಕರ್ನಾಟಕರೆಂದರೆ-ಹೊಲೆಯರು, ಆದಿ ದ್ರಾವಿಡರೆಂದರೆ 'ಮಾದಿಗರು' ಈ ಗೊಂದಲದಿಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾದಿಗರು ಮತ್ತು ಹೊಲೆಯರೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಮಾದಿಗರನ್ನು ಎಡಗೈನವರು, ಹೊಲೆಯರನ್ನು ಬಲಗೈನವರು ಎಂದು ಕರೆಯುವ ರೂಢಿ ಇದೆ. ಗೌರವ ಸೂಚಕವಾಗಿ ಮಾದಿಗರನ್ನು ಆದಿ ಜಾಂಬವರೆಂದು, ಹೊಲೆಯರನ್ನು ಚಲುವಾದಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇನೇ ಇರಲಿ; ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಾದಿಗ ಮತ್ತು ಚಲುವಾದಿ ಸಮುದಾಯಗಳು ಸಮಾನ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಜಾತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇವರ ಮಧ್ಯೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂತರವೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಟ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಮಹಿಳೆಯರ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ದೃಷ್ಟಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ: ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದವರನ್ನು 'ಬುಡಕಟ್ಟು'ಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ '50' ಅಧಿಕೃತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿವೆ. ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರನ್ನು ಆದಿವಾಸಿ, ವನವಾಸಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಮುಂತಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜಾತಿ, ಉಪಜಾತಿಗಳಿದ್ದರೂ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೇಡ ಅಥವಾ ನಾಯಕ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯವು ಹೆಚ್ಚು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಹೊಂದಿರುವ ಸಮುದಾಯವಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ಬೇಡರನ್ನು-ತಳವಾರರು' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ನಾಯಕ'ರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಗೌರವ ಸೂಚಕವಾಗಿ 'ವಾಲ್ಮೀಕಿ' ಸಮುದಾಯ ದವರೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ಬೇಡ ಬುಡಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಊರನಾಯಕ ಮತ್ತು ಮ್ಯಾಸಬೇಡರು ಎಂಬ ಎರಡು ಪಂಗಡಗಳಿವೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಟ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಮಹಿಳೆಯರ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡುವ ಬೀದರ್, ಕಲಬುರಗಿ, ಯಾದಗಿರಿ, ರಾಯಚೂರು, ಕೊಪ್ಪಳ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು

ಮೊದಲಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಕುರಿತು ನೋಡಿದರೆ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 2011ರ ಪ್ರಕಾರ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಶೇ.17.14 ರಷ್ಟಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಶೇ. 6.95ರಷ್ಟಿದೆ. ಒಟ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟರು(ಪ.ಜಾ./ಪ.ಪಂ. ಸೇರಿದಂತೆ) ಶೇ. 24.9ರಷ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹೈ.ಕ. ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 2011ರ ಪ್ರಕಾರ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಶೇ. 22.10ರಷ್ಟಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಶೇ.14.29%ರಷ್ಟಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಶೇ. 34.76ರಷ್ಟಿದೆ(ಪ.ಜಾ./ಪ.ಪಂ. ಸೇರಿದಂತೆ).

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 2011ರ ಪ್ರಕಾರ ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.63.71ರಷ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಶೇ. 73.56ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಶೇ.53.73ರಷ್ಟಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ 19.83ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 55.58ರಷ್ಟಿದೆ. ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ.66.27ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ.44.8ರಷ್ಟು,

ಇದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.21.47ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.53.80ರಷ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರದ್ದು ಶೇ.64.40, ಮಹಿಳೆಯರದ್ದು ಶೇ.43.02ರಷ್ಟಿದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಲಿಂಗ ಅಂತರದ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.21.38ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗಾನುಪಾತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 2011ರ ಪ್ರಕಾರ ವಯಸ್ಕರಲ್ಲಿ ಹೈ.ಕ. ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1000 ಪುರುಷರಿಗೆ ಸರಾಸರಿ 980 ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ 985 ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ 992 ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದಾರೆ. ಆರ್ಥಿಕತೆ, ದುಡಿಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, 2011ರ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.44.92 ರಷ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.24.42, ಮಹಿಳೆ ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.17.53ರಷ್ಟಿದೆ. ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.9.89ರಷ್ಟಿದೆ. ಇದು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.46.75 ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.26.31ರಷ್ಟಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ.20.42ರಷ್ಟಿದೆ. ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.5.89ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.48.89ರಷ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.27.41ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರದ್ದು ಶೇ.21.47ರಷ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರದ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.5.94 ಅಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನೋಡಿದರೆ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಸಮುದಾಯಗಳ ಕೆಲಸಗಾರರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮಹಿಳಾ ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಹಿಳೆಯರದ್ದು ಹೆಚ್ಚಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪ್ರಮಾಣ ಒಟ್ಟು ಶೇ.13.35ರಷ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.6.09ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರದ್ದು ಶೇ.7.26ರಷ್ಟಿದೆ. ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.-1.17ರಷ್ಟು ಅಂದರೆ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರು ಶೇ.1.17ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಕುರಿತಂತೆ ಮೊದಲಿಗೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ 17.35ರಷ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.8.31ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರದ್ದು ಶೇ.9.03ರಷ್ಟಿದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಶೇ.-0.72ರಷ್ಟು ಅಂದರೆ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರು ಶೇ.0.72ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪ್ರಮಾಣ ಒಟ್ಟು ಶೇ.17.51ರಷ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.7.88,ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರದ್ದು ಶೇ.9.71ರಷ್ಟು, ಅಂದರೆ ಶೇ.-1.83ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ

ಪ್ರಮಾಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶೇ.1.83ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ, ಲಿಂಗಾನುಪಾತ, ದುಡಿಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಲಿಂಗಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅನೇಕ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಇತರೆ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದರೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ 'ಲಿಂಗ'ಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೇಗಿದೆ? ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಮುದಾಯಗಳ ಲಿಂಗಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಹೇಗೆ ವಿತರಣೆಗೊಂಡಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶಗಳು

1. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯಾವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿದೆ.

2. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಂತರಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿದೆ.

3. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳ ನಡುವಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ವಿವಿಧ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವನನು ಹೊಂದಿದೆ.

4. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯ ಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ-ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯಾವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

5. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಮಹಿಳೆಯರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ತೊಡಕುಗಳಿವೆ ಅಥವಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿದೆ.

6. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಮಹಿಳಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಬೀದರ್, ಕಲಬುರಗಿ, ಯಾದಗಿರಿ, ರಾಯಚೂರು, ಕೊಪ್ಪಳ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 'ಲಿಂಗ'ಗಳ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಂದರೆ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿನ ಅಂತರ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಳು ಯಾವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿವೆ ಮತ್ತು ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿವೆ ಎನ್ನುವ ಅಂಶಗಳ ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಈ ಅಧ್ಯಯನವು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಮಾದಿಗ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುವ ಸಮುದಾಯವನ್ನು, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಬೇಡ ಅಥವಾ ನಾಯಕ ಸಮುದಾಯದವರೆಂದು ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಮಿತಿಗೆ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಂತರ ತಿಳಿಯಲು ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಿತ ಮತ್ತು ಖಚಿತತೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ 2 ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ರಾಯಚೂರು, ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ವೈಧಾನಿಕತೆ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ಮೂಲತಃ ಎಂಪರಿಕಲ್(ದೃಷ್ಟಾಂತವಾದಿ) ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿದೆ. ಇದು ಎಂಪೆರಿಕಲ್ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿದ್ದರೂ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ವೈಧಾನಿಕತೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಷಯವು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಮಹಿಳಾ ಬದುಕಿಗೆ ನೇರವಾದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಸಂಶೋಧನ ವಿಧಾನದ ಜೊತೆಗೆ 'ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಸಂಶೋಧನ' ವಿಧಾನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗುಣಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಪರಿಮಾಣಾತ್ಮಕ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಧಾನವು ಗುಣಾತ್ಮಕ ವಿಧಾನವಾಗಿದೆ. ಪರಿಮಾಣಾತ್ಮಕ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಂಕಿ-ಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 'ಗುಣಾತ್ಮಕ' ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು 'ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠ'ವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಎರಡು ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಫಲಿತ ಮತ್ತು ಖಚಿತತೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ

ಮೂಲಗಳಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಸಂದರ್ಶನ, ಗುಂಪು ಚರ್ಚೆ ರಚಿತ ಮತ್ತು ಅರಚಿತ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿ ಮೂಲಕ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಸಂದರ್ಶಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಮಾದರಿ ಆಯ್ಕೆ ವಿಧಾನ (Random shampling method)ವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಿಂದ ಬಂದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಜನಸಂಖ್ಯಾ ವರದಿ, ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖಾ ವರದಿ, ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿ, ಸಂಶೋಧನಾ ವರದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಟಿತ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಕಟಿತ ವರದಿಗಳಿಂದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಜನಗಣತಿ ವರದಿ ಮಹತ್ವದ ದಾಖಲಾತಿಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಕೇವಲ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ಕೋಶವಲ್ಲ. ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಅಳೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಮುಟ್ಟಬೇಕಾದ ಗೊತ್ತು ಗುರಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳು ತೀರ ಅನಿವಾರ್ಯ ಹೀಗಾಗಿ ನಾವು ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯದ ನಡೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಮಾಪನ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತು ಅದು ಯಾವ ಲಿಂಗದ ಪರವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಜನಗಣತಿ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಶೋಧಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಹೆದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಠರ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಮಾಹಿತಿಯಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಹೈ.ಕ ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರನು ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಅನೌಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳಾ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ವಾಸ್ತವಿಕ ಅಂಶಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಜಾತಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಮಹಿಳೆಯರ ಕುರಿತಾಗಿ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ವಿವರಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮೇಲಿನ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರೂ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಗ್ರಾಮಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆ, ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸರ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಮಟ್ಟ

ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿನ್ನಡೆಗೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಗುಣಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಪರಿಮಾಣಾತ್ಮಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಿ ಕೆಲವು ನಿರ್ಧಾರಗಳಿಗೆ ಬರಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿರುವ ಸ್ಥಳೀಯ ವಾಸ್ತವಿಕ ಅಂಶಗಳು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಕುರಿತಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಅನುಕೂಲ ಮತ್ತು ಅನಾನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವಾಗ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ತವಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೋಷ್ಟಕಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸದೇ ಇರುವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾವಾರು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿನ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಯ್ಕೆ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಸಮಾನತೆ ಹೊಂದಿರುವ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು 6 ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ದಾಖಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅಧ್ಯಯನದ ಖಚಿತತೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಿಂಧನೂರು, ಲಿಂಗಸೂಗೂರು, ದೇವದುರ್ಗ, ಮಾನ್ವಿ ತಾಲೂಕು ಮತ್ತು ಇವುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುವ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು (ಹಂಪನಾಳ, ನಿಲೋಗಲ್, ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ, ಜಾನೇಕಲ್) ಗ್ರಾಮಗಳ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿನ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿನ 'ನಾಯಕ' ಅಥವಾ 'ಬೇಡ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅಧ್ಯಯನದ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆ ಗಂಗಾವತಿ ತಾಲೂಕಿನ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬಳಸಲಾದ ಮಾಹಿತಿ ಮತ್ತು ಆಕರಗಳ ಕುರಿತು

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಾಹಿತಿ ಮತ್ತು ಆಕರಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಈಗಾಗಲೇ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಯಾಕೆ ಹಿಂದುಳಿದಿದ್ದಾರೆ? ಅವರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯಗಳು ಯಾಕೆ ಉಂಟಾಗಿದೆ? ಯಾವ ಸಂಗತಿಗಳು ಮಹಿಳೆಯರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸಿವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಧಾನ ಮೂಲಗಳಾದ ಜನಗಣತಿ ವರದಿಗಳು, ಯೋಜನಾ ವರದಿಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖಾ ವರದಿಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆಗಳ ವಾರ್ಷಿಕ ವರದಿಗಳು, ಆರೋಗ್ಯ ಇಲಾಖೆ ವರದಿಗಳು, ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿ, ದಲಿತರ ಮೇಲಿನ ದೌರ್ಜನ್ಯದ ವರದಿಗಳು, ಪೊಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆ ವರದಿಗಳು, ಪತ್ರಿಕಾ ವರದಿಗಳು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು,

ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನಗಳು, ಯೋಜನಾ ವರದಿಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ. ಜೊತೆಗೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರೊಡನೆ ಚರ್ಚೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈಗಾಗಲೇ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವಿವಿಧ ನೆಲೆಗಳ ಕುರಿತಾದ ಇದುವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಅನೇಕ ವರದಿಗಳು, ಸಂಶೋಧನಾ ವರದಿಗಳು, ಲೇಖನಗಳು, ಅಧ್ಯಯನ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕುರಿತಂತೆ ಈಗಾಗಲೇ ನಡೆದ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಮಾಹಿತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ 1991, 2001 ಮತ್ತು 2011ರ ಜನಗಣತಿ ವರದಿಗಳ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ UNDP ಮಾನವ ವರದಿಗಳು, ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿ-2005, ಜಿಲ್ಲಾ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿಗಳು, ಡಾ. ಡಿ.ಎಂ. ನಂಜುಂಡಪ್ಪ ಸಮಿತಿ ವರದಿ, ಪ್ರಕಟಿತ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಗಳು, ಪ್ರಕಟಿತ, ಅಪ್ರಕಟಿತ ಸಂಶೋಧನಾ ವರದಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವು ಏನನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ನಮಗೆ ಹೊಸ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಉದಾ: ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 0-6 ವಯೋಮಾನದ ಮಕ್ಕಳ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ, 1991 ರಿಂದ 2011ದಲ್ಲಿ ಕುಸಿದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಏನೂ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕುಸಿತದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರೆ ಅದು ನಮಗೆ ಚಿಂತನೆಗೆ, ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗ ಬಹುದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ತಾತ್ಪೂರ್ತಿಕ ಮಾಹಿತಿಯಿಂದ ಪಡೆದಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ತಾತ್ಪೂರ್ತಿಕ ಅಂತಿಮ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಭಿನ್ನತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತಾತ್ಪೂರ್ತಿಕ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಈ ಮಾಹಿತಿ ಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳು ಬಿಚ್ಚುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಚ್ಚುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಅದರೂ ನಾವು ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಅಳೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಮುಟ್ಟಬೇಕಾದ ಗೊತ್ತುಗುರಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳು ತೀರ ಅನಿವಾರ್ಯ, ಇವು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಗಡಗಳ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಗಾತ್ರದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸ್ಥೂಲವಾದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲವು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಆಕರದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಜಾತಿ ಸಂಬಂಧಿ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ

ಲಿಂಗ-ಸಂಬಂಧಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವಿಚಾರಗಳು ಜಾತಿ ಸಂಬಂಧಿ, ಏಣಿ-ಶ್ರೇಣಿಗಳು ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇದನ್ನು ಗಂಭೀರವಾದ ಸಂಗತಿ ಎಂದು ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವ

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವ ಕುರಿತಂತೆ ನೋಡುವುದಾದರೆ "ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ. ಈ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಕುರಿತಂತೆ 2010ರ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.(UNDP-2010, ಪು.89) ಇದಲ್ಲದೇ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ' ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು 2012ರ ವಿಶ್ವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಬ್ಯಾಂಕ್ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ. ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ; ಅದು 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ' ಸಂಗತಿ. ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು 'ಸ್ಮಾರ್ಟ್ ಎಕನಾಮಿಕ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ."[3] ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ 2017ರಲ್ಲಿ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭಾರತವು ಸೇರಿದಂತೆ ವಿಶ್ವ ಆರ್ಥಿಕ ವರದಿ(WEF)-2017ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಯು ತೀವ್ರತರದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಜಾಗತಿಕ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನ ಸೂಚ್ಯಂಕದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗತ್ವ ಅಂತರ ಸೂಚ್ಯಂಕದಲ್ಲಿ 144 ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಪೈಕಿ ಭಾರತದ ಸ್ಥಾನ 108ರ ಸ್ಥಾನಲ್ಲಿದೆ. ಕಳೆದ ವರ್ಷದ ಈ ಸೂಚ್ಯಂಕ ಸ್ಥಾನ 87 ರಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಂದರೆ ಮತ್ತೆ 21 ಸ್ಥಾನಗಳಷ್ಟು ಸಮಾನತೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಕೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. 2006ರಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಚ್ಯಂಕದ ಪ್ರಕಟಣೆ ಆರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳಸ್ಥಾನ ಇದು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಸೂಚ್ಯಂಕವು ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ, ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ, ಆರೋಗ್ಯ, ಉದ್ಯೋಗ, ಅಧಿಕಾರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸೂಚ್ಯಂಕವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜೀವನ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷರತೆ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗತ್ವ ಅಸಮಾನತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಜಾಗತಿಕ ಸೂಚ್ಯಂಕದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸ್ಥಾನ ಕುಸಿಯಲು ಕಾರಣ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇಂತಹ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.27ರಷ್ಟಿದೆ. 2012-17ರ ನಡುವೆ ಸುಮಾರು 1.96 ಕೋಟಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಉದ್ಯೋಗ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಹೊರಗುಳಿದಿದ್ದಾರೆ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಪುರುಷರು ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರು ಸಮಾನ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರೂ ಮಹಿಳೆಗೆ ಕಡಿಮೆ ವೇತನ ನೀಡುವುದು ಮುಂದುವರಿದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಶ್ವ ಆರ್ಥಿಕ ವೇದಿಕೆ ವರದಿ ಒತ್ತಿ

ಹೇಳಿದೆ. ಮುಂದುವರೆದು ಜಾಗತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಮಧ್ಯದ ಅಂತರ ಮುಟ್ಟಲು ಬಹುಶಃ ಶತಮಾನಗಳೇ ಬೇಕಾಗಬಹುದು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ. ಇದು ಕಳವಳಕಾರಿಯಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ವಿವಿಧ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿನ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆ ನಿವಾರಿಸಲು ಮತ್ತು ಲಿಂಗತ್ವ ನ್ಯಾಯ ಇರುವ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಯ ಪ್ರಧಾನ ಉದ್ದೇಶ ಜನರ 'ಆಯ್ಕೆ'ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದು. ಜನರನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಧಾತುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವ ಸಮಾಜವು ಲಿಂಗ ಪೂರ್ವಗ್ರಹದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಫಲಗಳಿಂದಾಗಿ ವಂಚಿತರಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮಹಿಳೆಯರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಅರಿಯುವ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನವು 'ಲಿಂಗ'ಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೇಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ವಿವಿಧ ಜಾತಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ, ಲಿಂಗಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಹೇಗೆ ವಿತರಣೆಗೊಂಡಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ(ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿನ) ಮಹಿಳೆಯರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಮಹಿಳೆಯರ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು, ಮಹಿಳೆಯರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ-ಸಂವೇದನಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಲು ಈ ಅಧ್ಯಯನವು ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ

- ಪ್ರಸುತ್ತ ಅಧ್ಯಯನವು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.
- ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾತ್ರವಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿಯಲು ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.
- ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.
- ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ಕುರಿತಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯು ಯಾವ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿದೆ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಇದು ಸಮರ್ಪಕ ಉತ್ತರ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

- ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ಕುರಿತಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳು ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿನ ಸಾಧಕ-ಬಾಧಕಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.
- ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಮಹಿಳಾ ಬಡತನದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.
- ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ರೂಪಿಸಿರುವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಈವರೆಗಿನ ಯೋಜನೆಗಳು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ತಲುಪಿದೆಯೋ? ಇಲ್ಲವೇ? ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ

1. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್., 2014, ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಮಾನವ ಬಡತನ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪು.20
2. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್., 2008, 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ' ಪು.36
3. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್., 2014, ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಮಾನವ ಬಡತನ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪು. 20

ಅಧ್ಯಾಯ 2

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ

2.1. ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

2.2. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ

2.3. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನ / ನಿಜಾಮರ ಕಾಲದ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ

2.4. ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಳಿದಿರುವಿಕೆ.

2.5. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಜನಸಂಖ್ಯೆ

2.6. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಕ್ಷರತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ ಎರಡು

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ

ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಜನರು ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಇದೆ. ಬಡತನ, ಅನಕ್ಷರತೆ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಮತಾಂಧತೆ, ದಲಿತ, ಹಿಂದುಳಿದವರ ಅಸಮಾನತೆ, ತಾರತಮ್ಯ, ವಲಸೆ, ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆ ಹೀಗೆ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸಾಗಿದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವ ಪ್ರದೇಶವೆಂಬ ಹಣೆಪಟ್ಟಿಯೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ಅರಸರ ಮತ್ತು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯಿನಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಕುರಿತು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಇತಿಹಾಸದುದ್ದಕ್ಕೂ ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ರಾಜಮನೆತನಗಳು ಆಳ್ವಿಕೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೌರ್ಯರು, ಶಾತವಾಹನರು, ಕದಂಬರು, ಗಂಗರು, ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು, ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು, ಹೊಯ್ಸಳರು, ಕಾಕತೀಯರು, ಪಲ್ಲವರು, ಚೋಳರು, ಮೊಗಲರು, ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು, ಬಹುಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರು ಮತ್ತು ಬೀದರ್‌ನ ಶಾಹಿಗಳು ಹೀಗೆ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಅರಸರು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾಗಿರುವವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗರು ಮೌರ್ಯರು. ಇದಕ್ಕೆ "ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಮೊದಲು ವಸಹಾತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ, ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಯಾಗಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕ ಬಲವನ್ನು ತರುವುದು ಅಥವಾ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುವುದು ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಧೋರಣೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದುವರೆದು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯವು ಮೌರ್ಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಪತ್ತು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ದಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು."[1] ಎನ್ನುವ ಮಾಹಿತಿಯಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ರಾಜರುಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಧೋರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರ ನಂತರ ಬಂದ ಶಾತವಾಹನರು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಚವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಭತ್ತ ಮತ್ತು ರಾಗಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ, ಚಿನ್ನ, ವಜ್ರ, ಕಬ್ಬಿಣ, ಬಳಪದ ಕಲ್ಲು, ಗ್ರಾನೈಟ್ ಮುಂತಾದ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದರಿಂದ ಇವರು ರೋಮ್, ಗ್ರೀಕ್ ದೇಶಗಳೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ, ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ಅದರಲ್ಲೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ರಫ್ತು ಮಾಡುವುದರ ಮುಖಾಂತರ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಇವರ ನಂತರ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 4ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕದಂಬರು, ನಂತರ ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಂಶದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅರಸ ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಿಕೇಶಿ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭತ್ತ, ಜೋಳ ಬೆಳೆಯುವ ಫಲವತ್ತಾದ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು(ಗೋದಾವರಿ ಮತ್ತು ತುಂಗಭದ್ರ ನದಿಗಳ ನಡುವಣ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು) ತನ್ನ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರಿಗೂ ಪಲ್ಲವರಿಗೂ ನಿರಂತರ ಯುದ್ಧಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದವು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ "ಇವರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಮತಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮನ್ನಣೆ ಕೊಟ್ಟು, ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಈ ದೇವಾಲಯಗಳು ಹಣ, ಆಸ್ತಿ, ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ಹೊಂದಿ ಶ್ರೀಮಂತವಾದವು. ಇವುಗಳ ರಕ್ಷಣಾ ಭಾರ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು. ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಪೋಷಣೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ರೈತಾಪಿ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಜನ ಸಮುದಾಯಗಳ ವರ್ಗದಿಂದ ಕರ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು."[2] ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ "ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೂಮಾಲೀಕರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ನಡುವೆ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾಗಿ ನಿಂತರು. ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಷ್ಟು ಭೂಮಾಲೀಕರು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಇಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಿದ್ದರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ಹಕ್ಕಾದ ಗಣಿಗಾರಿಕೆ, ರಾಜಾದಾಯ ನಿಗದಿ, ಪ್ರಕೃತಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು, ಬಿಟ್ಟಿ ಚಾಕರಿ ಪಡೆಯುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಹಕ್ಕುಗಳು ಇವರಿಗೆ ದೊರಕಿದ್ದವು."[3] ಹೀಗೆ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಜನರು ಅನುಭವಿಸಿರುವ ಸಂಕಷ್ಟದ ಸಂಗತಿಗಳು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆ ಮಾನ್ಯಖೇಟದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಕಲಬುರಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಾನ್ಯಕೇಟ(ಮಳಖೇಡ)ವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಬಯಲು ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಅಧಿಪತ್ಯ

ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ದುಡಿಯುವ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರ ವರ್ಗ ಎಂಬ ವರ್ಗಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪತ್ತು ಉತ್ತಮವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಜೋಳ, ಹತ್ತಿ, ಭತ್ತ, ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯ, ಕುಸುಬಿ, ಹರಳು, ಏಲಕ್ಕಿ, ಹಲಸು, ನೇರಳೆ, ಲವಂಗ, ಮೆಣಸು, ಕಬ್ಬು ಮುಂತಾದ ಬೆಳೆಗಳನನ್ನು ಬೆಳೆದು ರಫ್ತು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೊತೆಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎನ್ನುವ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಹೇರಳವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ಅರಸರಗಳು ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಬಂದ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ನಡೆದವು.

ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ನಂತರ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಲಚೂರಿಗಳು ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು. ಇವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘರ್ಷಣೆಗಳು ನಡೆದು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾದ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು. ಹೊಸ ಭಾಷಿಕ ರಚನೆ, ವಚನ ಚಳುವಳಿ, ಶರಣ–ಸಂತರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಂದೋಲನ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಹೀಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಹೊಸ ಸ್ವರೂಪಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆದವು. ಅಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರಿಗೆ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವ ಕೆಲಸಗಳು ನಡೆದವು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜಾತ್ಯಾತೀತತೆ, ಜಾತಿ ನಿರ್ಮೂಲನೆ, ಹೀಗೆ ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯರ ನಡುವೆ 'ಸಮಾನ ಬಾಳು' ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ನಡೆದ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಶರಣ–ಸಂತರ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ನಡೆದು ಅವರ ಜೀವನ ಅಂತ್ಯಗೊಂಡಿರುವುದೂ ಇದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಸಮಾನತೆ ಸಮಾಜವು ಪುನಃ ಜಾತೀಯತೆಯಿಂದ ಬೆಳೆಯಿತು. ಮುಂದೆ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕಾಕತೀಯರು, ಚೋಳರು, ಪಾಂಡ್ಯರು 13-14ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಆಳಿದರು. ನಂತರ ಈ ಭಾಗದ ನೆಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸವೂಣರು ದಾಳಿ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ್ ಖಿಲ್ಜಿ ದಾಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನಲುಗಿತು. ಅದೇನೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪತ್ತಾದ ಕಬ್ಬು, ಕದಂಬಕ, ತೆಂಗು, ಅಡಿಕೆ, ನಿಂಬೆ, ಹಲಸು, ಸೇಬು, ಕಿತ್ತಲೆ, ಲವಂಗ, ವೀಳ್ಯೆದೆಲೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಪತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಪದೇ ಪದೇ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿ ಖಿಲ್ಜಿಯ ಸೇನಾಪತಿ ಮಲ್ಲಿಕಾಫರ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸವೂಣರನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಅಪಾರ ಸಂಪತ್ತು ಪಡೆದರು. ಇದಾದ ನಂತರ ದೆಹಲಿಯ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ್ ಖಿಲ್ಜಿಯನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿದ ತುಘಲಕ್ ಮನೆತನದ ಮಹ್ಮದ್–ಬಿನ್–ತುಘಲಕ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಸವೂಣರು, ಕಾಕತೀಯರು, ಹೊಯ್ಸಳರನ್ನು ಕಂಪಲಿಯ ಕಂಪಿಲರಾಯನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ 1336ರವರೆಗೆ ಅಂದರೆ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯವರೆಗೆ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯವು ಸೈನಿಕ ದಾಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1347ರಲ್ಲಿ ಬಹುಮನಿ ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡು ಈ ಎರಡು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ತುಂಗಭದ್ರ, ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಗಳ ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ರಾಯಚೂರು(ದೋ-ಆಬ್ ಪ್ರದೇಶ) ಸೇರಿದಂತೆ ಕಲಬುರಗಿ, ಬೀದರ್, ವಿಜಯಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯವರೆಗೆ ಬಹುಮನಿ ಆದಿಲ್-ಷಾ ರಾಜಶಾಹಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಸಿ, ಮರಾಠಿ, ಉರ್ದು, ದಖಣಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೊಂಡವು. ತುಂಗಭದ್ರ ನದಿಯಿಂದೀಚೆಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯು ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು, ಪ್ರದೇಶಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬೆಳೆದು ಬಂದವು.

ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1347ರ ಬಹುಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರು ಕಲಬುರ್ಗಿ ನಂತರ ಬೀದರ್ ನಗರವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ "ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಬಹುಮನಿ ರಾಜ್ಯ ಒಡೆದು ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿ(ವಿಜಾಪುರ), ಇಮಾಮ್‌ಶಾಹಿ(ಅಹಮದ್‌ನಗರ), ನಿಜಾಮ್‌ಶಾಹಿ (ಗೋಲ್ಕಂಡ-ಹೈದ್ರಾಬಾದ್), ಕುತುಬ್‌ಶಾಹಿ(ಗುಲಬರ್ಗಾ), ಬೀರದ್ ಶಾಹಿ(ಬೀದರ್) ಎಂಬ 5 ರಾಜ್ಯಗಳಾದವು"[4] ಮುಂದೆ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿ ಹಾಗೂ ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ನಡುವೆ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಗಳು ನಡೆದವು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಈ ಎರಡು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಇದ್ದ 'ದೊ-ಆಬ್ ಪ್ರದೇಶ'. ಇಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳು, ಎಣ್ಣೆ ಬೀಜಗಳು, ಖನಿಜ ಸಂಪತ್ತು, ಆದಾಯ ತರುವಂಥವುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇದಕ್ಕೆ "ರಾಯಚೂರು ರಾವುಲು ಕೊಂಡದ ಬಳಿ ದೊಡ್ಡ ವಜ್ರದ ಗಣಿ ಇತ್ತು. ವಜ್ರ, ಚಿನ್ನ, ಕಬ್ಬಿಣ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದವು."[5] ಹಾಗೂ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ "ದಖನ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಡೆಸಿದ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ್ ಖಿಲ್ಜಿ, ಮಲ್ಲಿಕೌಫರ್, ಮಹ್ಮದ್ ಬಿನ್ ತುಘಲಕ್ ಇವರ ದಾಳಿಗಳು ನಡೆದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತರ ಭಾರತದವರು ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು."[6] ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಹಿರಾಜ್ಯ ನೆಲೆಗೊಂಡ ಮೇಲಂತೂ ಉತ್ತರದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜನ ಬರತೊಡಗಿದರು. ಚಸ್ತಿಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದ ಖ್ವಾಜಾ ಬಂದೇ ನವಾಜ, ಸೂಫಿ ಸಂತ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದ್ದು, ಬಹುಮನಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಮನ್ನಣೆ ಇತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ "ಉತ್ತರದಿಂದ ಬಂದ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಜನ ವರ್ಗವು ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಜಯಪುರ ಹಾಗೂ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಗುಲಬರ್ಗಾ, ಬೀದರ್, ರಾಯಚೂರು, ನಗರಗಳಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು. ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಭಾಷೆಗಳು, ಧರ್ಮಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಇಸ್ಲಾಂನೊಡನೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾದವು. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ, ಕನ್ನಡ, ತೆಲುಗು ಭಾಷಿಕರು ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಭಾಷೆಯಾದ ಅರಬ್ಬಿ, ಪಾರಸಿ ಭಾಷೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಹೊಂದಾಣಿಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ಹೀಗಾಗಿ ಹಿಂದು-ಮುಸ್ಲಿಂ ಜನ ಸಮುದಾಯಗಳು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಒಂದೇ ಕಡೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವ ಒತ್ತಡಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದವು"[7] ಇದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಜನರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಒತ್ತಡದಿಂದ ಈ

ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ, ಮರಾಠಿ, ತೆಲುಗು ಮರೆಯಾಗಿ ಇಸ್ಲಾಂನ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ "ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಯಿತು ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಜೀವ ಭಾಷೆಯಾದ ಕನ್ನಡ ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗಿ ಹೋಯಿತು" ಹೀಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಇತಿಹಾಸದುದ್ದಕ್ಕೂ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾದ ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಭಾಷೆಯು ಸಂಚಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 15-16ನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಹುಮನಿ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಗುಲಬರ್ಗಾ, ರಾಯಚೂರು, ಬೀದರ್, ಬಿಜಾಪುರ ಮುಂತಾದ ನಗರಗಳು ಅರಸರು ವಾಸಿಸುವ ಸ್ಥಳಗಳಾಗಿ, ರಾಜಧಾನಿಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿದವು. ಬಳಿಕ ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಬೆಳೆದು, ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಇಲ್ಲಿಯ "ಹತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆ, ರೇಷ್ಮೆ ಬಟ್ಟೆಗಳು ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ರಫ್ತಾಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಬಟ್ಟೆ ನೇಯುವ ಉದ್ದಿಮೆ ಮತ್ತು ಕರಕುಶಲ ಕಲೆಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದವು. ಮುಂದೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಇದನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ತಮ್ಮ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರದ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1686ರಲ್ಲಿ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಯ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಮೊಘಲರು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಮೊಘಲರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ನಂತರ 17ನೇ ಶತಮಾನ ಮುಗಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರಾಜಕತೆ ಉಲ್ಬಣಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತು ಆಳುವ ದೊರೆಗಳು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ನಾಯಕತ್ವದ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಆದ ದಾಳಿಗಳಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ತಲ್ಲಣಿಸಿತು. ಇದೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅನಾರೋಗ್ಯ ಕಾಡಿತು.(ಬರಗಾಲ, ಪ್ಲೇಗು) ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವಿಚಾರಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡು, ಭೀಕರ ಬರಗಾಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿತು. ಈ ಕುರಿತಂತೆ "ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ತಲ್ಲಣಿಸಿ ಹೋದದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಕಾವ್ಯ ಪುರಾಣ, ತತ್ವಪದ, ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಡೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. 1713, 1714, 1787 ಹಾಗೂ 18ನೇ ಶತಮಾನ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸುಮಾರು 10-12 ಸಲ ಬರಗಾಲ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗಳಿವೆ. 20ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ 1930ರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಬರಗಾಲ ಮುಂದೆ 1933, 1935, 1937 ಹಾಗೂ 1940ರವರಗೆ ಮುಂದುವರೆಯಿತು." ಹೀಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಇತಿಹಾಸದುದಕ್ಕೂ ಅನೇಕ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು, ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಫ್ರೆಂಚರು, ಬ್ರಿಟಿಷರು, ಮರಾಠರು, ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟು ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಸಂಘರ್ಷಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಇದೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನ/ ನಿಜಾಮರ ಕಾಲದ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನವು 1724ರಲ್ಲಿ ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವಿಸ್ತರಣೆ ಅಂಗವಾಗಿ ಡೆಕ್ಕನ್‌ನ ಪ್ರಾಂತ್ಯವಾಗಿ ಉದಯವಾಯಿತು. ಇದರ ಮೊದಲ ವೈಸರಾಯ್ ಆಗಿ ನಿಜಾಮುಲ್-ಮುಲ್ಕ್ ಎಂದು ಆಸೀಫ್‌ಜಾಹೀ ವಂಶಸ್ಥರನ್ನು ಮೊಘಲ್ ದೊರೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ನೇಮಿಸಿದ್ದನು. ಇದರ ಮೊದಲ ರಾಜಧಾನಿ ಔರಂಗಾಬಾದ್ ಆಗಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಮೊದಲ ಆಡಳಿತಗಾರನಾಗಿ ಕಮುರುದ್ದೀನ್-ಖಾನ್-ಸಿದ್ಧಿಕಿ 1724ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿಂದ ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಕಮುರುದ್ದೀನ್-ಖಾನ್-ಸಿದ್ಧಿಕಿಯು 1748ರವರೆಗೆ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ. ಇವನ ನಂತರ ಇವನ 4ನೇ ಮಗನಾದ 'ನವಾಬ್ ಮೀರ್ ನಿಜಾಮ್' ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡನು. 1763ರಲ್ಲಿ ಇವನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಔರಂಗಾಬಾದ್‌ನಿಂದ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್‌ಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಿದನು. ಇವನು 1803ರಲ್ಲಿ ನಿಧನ ಹೊಂದಿದನು. ಇವನ ನಂತರ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮಾಡಿದ ರಾಜಶಾಹಿಗಳಾದ ಮೀರ್ ಸಿಖಂದರ್ ಜಿಹಾ (1803-1829), ಮೀರ್‌ನಾಸಿರುದ್ದೌಲಾ (1829-1857), ಮೀರ್ ಅಪ್ಜಲುದ್ದೌಲ್(1857-1869), ಮೀರ್ ಮಹಬೂಬ ಅಲಿ (1869-1911) ನಿಜಾಮ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್‌ನ ಆಸಿಪ್ ಮನೆತನದ ಅರಸರಾಗಿ ಆಳಿದರು"[10] ಹೀಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶ ನಿಜಾಮರ ರಾಜಶಾಹೀ ಆಳ್ವಿಕೆಗೊಳಗಾಗಿತು. ಮುಂದೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಅಂತಃಕಲಹ ನಡೆದವು. ಈ ಅಂತಃಕಲಹದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಗೆದ್ದು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ನಿಜಾಮರನ್ನು ಅಧೀನಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

ನಿಜಾಮ್ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಾಗ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಹು ಸಂಖ್ಯಾತರ ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆ ಉರ್ದು ಆಗಿತ್ತು. ಇದು ಮುಂದೆ 20ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗುತ್ತಾ ಹೋದವು. ಒಂದೆಡೆ ಭಾಷೆ ಸಮಸ್ಯೆ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಜನರ ಮೇಲಿನ ದೌರ್ಜನ್ಯ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ಮತಾಂಧತೆ, ಮತಾಂತರ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಉದ್ಯೋಗ, ಆರ್ಥಿಕತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಅಸಮಾನತೆಗೆ ಒಳಗಾದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷರತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿಜಾಮರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ, ಸಾಕ್ಷರತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನೋಡಿದರೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಸುಮಾರು 556 ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನ ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಜನಸಂಖ್ಯಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಶಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತೆಲುಗು ಭಾಷೆ ಮಾತನಾಡುವ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದ 8 ಜಿಲ್ಲೆಗಳು, ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆ ಮಾತನಾಡುವ ಮಹಾರಾಷ್ಟದ 5 ಜಿಲ್ಲೆಗಳು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮಾತನಾಡುವ ಕರ್ನಾಟಕದ 3 ಜಿಲ್ಲೆಗಳು, ಸೇರಿ ಒಟ್ಟು 16 ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಸೇರಿದ್ದವು. ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದ 80 ಲಕ್ಷ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ 40 ಲಕ್ಷ, ಕರ್ನಾಟಕದ 20 ಲಕ್ಷ ಜನರು ಹೀಗೆ ಒಂದೂವರೆ ಕೋಟಿಯಷ್ಟು

ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ರಾಜಾಡಳಿತ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಭಾಷೆ ಉರ್ದು ಆಗಿತ್ತು. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವಾರು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ "1931ರ ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆ ಮಾತನಾಡುವವರು-37,86,336. ತೆಲುಗು ಮಾತನಾಡುವವರು-16,72,534. ಕನ್ನಡ-16,20,094, ಉರ್ದು-15,07,272 ರಷ್ಟು ಭಾಷಿಕ ರಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಶೇ. 12 ಮಾತ್ರ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಇದ್ದರು" ಮುಂದುವರೆದು "ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 5,98,510 ಕನ್ನಡಿಗರು, 2,37,550 ತೆಲುಗರು, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 6,04,409 ಕನ್ನಡಿಗರು, 2,39,796 ತೆಲುಗರು"[11] ಹೀಗೆ ಮಾತೃಭಾಷಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಾಕಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಭಾಷೆ ಉರ್ದು ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಮೊದಲಿಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಭಾಷಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಕಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಮುಂದೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ, ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ, ಆರ್ಥಿಕತೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಭಾಷೆಯು ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿದ್ದಲ್ಲದೇ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಸಮಾನತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಬಿಜಾಪುರ, ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಜೊತೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಾದ ರಾಮದುರ್ಗ, ಸವಣೂರು, ಜಮಖಂಡಿ, ಸಾಂಗ್ಲಿ ಮುಂತಾದ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬರುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪಾರಸಿ, ಮರಾಠಿ ಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪೇಶ್ವೆಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಮರಾಠಿಯೇ ಮುಖ್ಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಗಮನದ ನಂತರ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಾಲೆಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡು ಅದರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಭಾಷಾ ಶಿಕ್ಷಣವು ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಮುಂಬೈ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರು ಇರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಗಿನ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಡ ಹೇರಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಗಳು ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದವು. ಜೊತೆಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆರಂಭಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಾಲೆಗಳು ಮುಂದುವರೆದಿದ್ದವು. ಅಂದರೆ ಈ ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮಾತೃಭಾಷೆ ಜೊತೆಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1828ರಲ್ಲಿ ಬಾಸೆಲ್‌ಮಿಷನ್ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ, 1832ರಲ್ಲಿ ಬೆಸಿನ್ ಸ್ಮಿತ್ ಹೈಸ್ಕೂಲ್, 1856ರಲ್ಲಿ ನಾಮುಲ್ ಸ್ಕೂಲ್‌ಗಳು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ, 1861ರಲ್ಲಿ ಟ್ರೈನಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜ್ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದವು. ಮುಂದೆ 1855ರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ ಆರಂಭವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಿಕ್ಷಣದೊಡನೆ ದೇಶೀಯ ಭಾಷಾ ಶಾಲೆಗಳು ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದವು.

ಇದೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾಷೆಯೊಂದಿಗೆ 1871-72ರಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡವು. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾಷೆಯ

ಉನ್ನತ ಶಾಲೆಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡವು. 11 ಶಾಲೆಗಳು ಮೆಟ್ರಿಕ್ಯೂಷನ್‌ನವರೆಗೆ, 05 ಕಾಲೇಜುಗಳು ಪದವಿ(ಬಿ.ಎ)ವರೆಗೆ ಇದ್ದವು. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನರಾಡುವ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದವು. ಮುಂದೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ನಂತರ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷಾ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆಯಿತು. ಹೀಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪರಿಸರ ಉತ್ತಮಗೊಳ್ಳುತ್ತ ನಡೆದರೆ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ತಲೆದೋರಿದ್ದವು. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮುಂಚೆ ಪಾರಸಿ ಭಾಷೆಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಇತ್ತು. ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ, ತೆಲುಗು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮಾತನಾಡುವ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಜನರಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ನಿಜಾಮರು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಭಾಷೆ ಜನರ ಸಾಕ್ಷರತೆ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಹಿನ್ನಡೆಯಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ "ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ 1859ರಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮ ಸರ್ಕಾರ ಪ್ರತಿ ತಾಲೂಕಿಗೊಂದು ಪಾರಸೀ ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗಳ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೆರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಜೊತೆಗೆ ಒಂದು ದೇಶೀ ಭಾಷಾ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಮನ್ನಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಜನರ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಕಲಿಯುವ ಇಚ್ಛೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯೊಳಗೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹಿನ್ನಡೆಯಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಜನರು ಮಾತ್ರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ವರ್ಗ, ವೈದಿಕರು, ಶ್ರೀಮಂತರು ಮಾತ್ರ ಈ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಾದರು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಶ್ರೀಮಂತ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ (ವೈದಿಕ, ಲಿಂಗಾಯತ) ಜನರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಠ, ಗುಡಿ, ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಇದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲದ ಕೆಳವರ್ಗದವರು, ದಲಿತರು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ವಂಚಿತರಾದರು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರ ದೇಣಿಗೆಯಿಂದ ಆರಂಭಗೊಂಡಿದ್ದ ಶಾಲೆಗಳು ನೂತನ ವಿದ್ಯಾಲಯ(ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ), ಅಹ್ಮದೀಯ ಶಾಲೆ(ರಾಯಚೂರು), ವಿದ್ಯಾನಂದ ಗುರುಕುಲ(ಕುಕನೂರು), ಉಸ್ಮಾನಿಯ ವಿಡ್ಲಸ್ಕೂಲ್(ಚಿಂಚೊಳ್ಳಿ), ಶಂಕರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಲೆ(ಯಾದಗಿರಿ–ಸೇಡಂ), ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಲು ಬಡವರಿಗೆ, ಕೆಳವರ್ಗದವರಿಗೆ, ದಲಿತರಿಗೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಾಲೆಗಳಿಲ್ಲದೇ ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರು ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗುವಂತಾಯಿತು. ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮ ಸರ್ಕಾರದ ಶಾಲೆಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡ ನಂತರ ಈ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಶಾಲೆಗಳು ಮುಚ್ಚಿದವು. ವೈದ್ಯಕೀಯ ಇಂಜನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿಗಳು ಉರ್ದು ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಲು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಆಯೋಜಿಸಿದರು."[12] ಹೀಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಸಮಸ್ಯೆ, ಜಾತಿ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆ ಗಳಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಜನರಿಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ವಂಚಿತತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ತಳ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಶಿಕ್ಷಣ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ

ಬೀರಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಜನರು ಮಾತ್ರ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಕತೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವುದು ಸುಲಭವಾದದಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ "ನಿಜಾಮರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 1931ರಲ್ಲಿನ ಅಂಕಿ-ಅಂಶದ ಪ್ರಕಾರ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಾಕ್ಷರರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 10.4, ಮುಸ್ಲಿಮೇತರರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 3.3 ಇತ್ತು. ಮುಸ್ಲಿಂ ಮಹಿಳೆಯರ ಶೇ. 3.4 ಇದ್ದರೆ, ಮುಸ್ಲಿಮೇತರ ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಶೇ. 0.6 ಇತ್ತು ಹಾಗೂ ಮುಸ್ಲಿಮೇತರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಎಷ್ಟಿದೆಯೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರ ಪ್ರಮಾಣವೇ ಹೆಚ್ಚು(ಲಿಂಗಾಯತ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ)"[13]

ನಿಜಾಮರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯವಾರು ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷಣವು ದುಃಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. **ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ** 1835ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಗಳು ಆರಂಭವಾದವು. 1856ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ 35, ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ 13, ಬಿಜಾಪುರ 9, ನಂತರ 1882ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ 341, ಬೆಳಗಾವಿ 177, ಬಿಜಾಪುರ 150, 1910-11ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ 628 ಬಾಲಕರದು, 72 ಬಾಲಕಿಯರದು, ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ, ಬಾಲಕರ ಶಾಲೆ-930, ಬಾಲಕಿಯರ ಶಾಲೆ-42 ಮತ್ತು ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕರ ಶಾಲೆ-438, ಬಾಲಕಿಯರ ಶಾಲೆ-36 ತೆರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. 1946-47ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಒಟ್ಟು 3709 ಬಾಲಕರ ಶಾಲೆಗಳು, 402 ಬಾಲಕಿಯರ ಶಾಲೆಗಳು ಇದಲ್ಲದೆ ಇತರೆ 8111 ಶಾಲೆಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡಿದ್ದವು.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 1880ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 899 ಶಾಲೆಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಅದರಲ್ಲಿ 188 ನೆರವು (ಸರ್ಕಾರಿ) ಶಾಲೆಗಳು, 1000 ನೆರವಿಲ್ಲದ ಶಾಲೆಗಳು ಒಟ್ಟು 2087 ಶಾಲೆಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡಿದ್ದುವು. ಇದಲ್ಲದೇ 1916ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಆರಂಭಗೊಂಡಿತ್ತು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ನಂತರ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪದವಿ ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅರಸರು ಭಾಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದ್ದರು.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗಳು ಇದ್ದವು. ಅವು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದೂ ಅದು ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅವು ಕೂಡ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಉರ್ದು ಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮ್ ಸರ್ಕಾರ ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರಗಳಾದ ಬೀದರ್, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಮತ್ತು ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಯಿತು. ಸುರಪುರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಾಲೆ, 1903ರಲ್ಲಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದಲ್ಲಿ-1, ಬೀದರ್‌ನಲ್ಲಿ-2, ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. 1931-32ರಲ್ಲಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಮಾಧ್ಯಮಗಳನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ ಹೈಸ್ಕೂಲನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಯಿತು. ಇಂಟರ್‌ಮಿಡಿಯೇಟ್

ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಪದವಿ ಪಡೆಯಲು 1947ರವರೆಗೆ 1916ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಏಕಮಾತ್ರ ಉಸ್ಮಾನಿಯಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್‌ನಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ದೂರವಾಗಿತ್ತು. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಕೇವಲ ಮೇಲ್ವರ್ಗ(ಲಿಂಗಾಯತ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ), ಶ್ರೀಮಂತ ಜನರು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣದೊಂದಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾತಿ, ವರ್ಗ, ಭಾಷೆ, ಉದ್ಯೋಗ, ಆರ್ಥಿಕತೆ ಮುಂತಾದ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆ ನಿಜಾಮನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಬಹುತೇಕ ಸರ್ಕಾರಿ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುವವರು ಹಾಗೂ ಉಸ್ಮಾನಿಯಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅತೀ ಹೆಚ್ಚು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯುವವರು ಉತ್ತರ ಭಾರತದವರಾಗಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ಮನಗಂಡ ಸಂಸ್ಥಾನದ ನಿಜಾಮ ಮೋರ್ ಉಸ್ಮಾನ್ ಆಲಿ ಖಾನ್ 1919ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಫರ್ಮಾನ್(ಸರ್ಕಾರಿ ಆದೇಶ) ಹೊರಡಿಸಿ "ಮುಲ್ಕಿ" ಕಾನೂನನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. 'ಮುಲ್ಕಿ' ಉರ್ದು ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ. ಇದರರ್ಥ ದೇಶೀಯ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ಯಾರು ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 15 ವರ್ಷಗಳು ವಾಸವಾಗಿರುತ್ತಾರೋ ಅವರಿಗೆ 'ಮುಲ್ಕಿ' ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಲ್ಕಿ ಕಾನೂನು ಎಂದರೆ, ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಎಲ್ಲ ಸರ್ಕಾರಿ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯರಿಗೆ 85%ರಷ್ಟು ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡುವುದು. ಈ ಕಾನೂನು ನವೆಂಬರ್ 1, 1956ರವರೆಗೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದಾದ ನಂತರ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ತೆಲಂಗಾಣದಲ್ಲಿ (ಇಂದಿಗೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ) ಹಾಗೂ ಮರಾಠವಾಡದಲ್ಲಿ ಇದರ ಸವಲತ್ತನ್ನು 371ನೇ ಕಲಂ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅದೇ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅದೇ ರಾಜ್ಯದ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ, ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಮುಲ್ಕಿ ಕಾನೂನಿನ ಸವಲತ್ತು ನೀಡದೇ ವಂಚಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ದೌರ್ಜನ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಭಾಷೆ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಉದ್ಯೋಗ ಮುಂತಾದ ಅಸಮಾನತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ, ಈ ಪ್ರದೇಶ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಸಮಾನತೆ ಹಾಗೂ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವೆಂಬ ಹಣೆಪಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು.

ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಳಿದಿರುವಿಕೆ

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಳಿದಿರುವಿಕೆಗೆ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿನ ಅಂಶಗಳು ಒಂದೆಡೆ ಕಾರಣವಾದರೆ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಇಚ್ಚಾಶಕ್ತಿ ಕೊರತೆ, ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿನ ಹಿನ್ನಡೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿರುವುದು ಇದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕರ್ನಾಟಕವು ಭಿನ್ನ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಭಿನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕವಾದಾಗ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಟ್ಟ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ

ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾದ ಸುಧಾರಣೆಗಳಾಗಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ವಸಹಾತುಶಾಹಿಗಳ ಧೋರಣೆ, ಅನುಕೂಲ, ಅನಾನುಕೂಲಗಳಿಂದಾಗಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಅನುಕೂಲ ಪಡೆಯುವುವಲ್ಲಿ ಸಫಲವಾದರೆ ಕೆಲವು ವಿಫಲತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವು. ಇದಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿನ ವಿವಿಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೋಲಿಸಿದರೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ಬಂದ 4 ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಹಾಗೂ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ಬಂದ 2 ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಪಡೆದವು. ಭಾಷೆ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಮೂಲಭೂತ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಆಡಳಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಪಡೆದವು. ಇದಲ್ಲದೇ ಇತ್ತೀಚಿನ 19 ಮತ್ತು 20ನೇ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ, ಧಾರವಾಡ, ಬಿಜಾಪುರ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ, ಸಾರಿಗೆ, ರೆವಿನ್ಯೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸಂಪರ್ಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜನ ಸಂಘಟನೆ, ಜನಪರ ಕಾಳಜಿ, ಚಳುವಳಿ, ಶಾಂತಿ ಕುರಿತಂತೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾದ ವಾತಾವರಣವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೂರಕವಾದವು. ಇದು ಬೇಗನೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು.

ಇನ್ನು ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾದ ಜನಪರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಉದ್ದಿಮೆ ಭಾಷೆಗೆ ಹಾಗೂ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಪ್ರದೇಶವಾದ ಕೊಡಗು ಪ್ರದೇಶ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೂರಕ ವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಸ್ಥಾನ ಉನ್ನತವಾಗಿಯೇ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಆದರೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನ ನಿಜಾಮನ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ಬಂದ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವ ಭಾಗ್ಯವೂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. 5 ದಶಕಗಳ ಕಾಲ(1900-1950)ರವರೆಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಅರಾಜಕತೆ, ಅಶಾಂತಿ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಹಿಂಸೆ, ಘರ್ಷಣೆ, ಮತಾಂಧತೆ, ಮತಾಂತರ, ಅನ್ಯ ಭಾಷೆಯ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಾಗ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸ್ಥಾನ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದವು. ಇದು ಹಾಗೆ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ "ನಿಜಾಮರ ಸಂಸ್ಥಾನದಿಂದ ಯಾವ ಯಾವ ಭಾಗಗಳು ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಂಡವು ಅವು ಆಯಾ ರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿ ಉಳಿದಿವೆ. ನಿಜಾಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ಬಂದ ಒಂದು ಭಾಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಂಡಿತು. ನಿಜಾಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ಬಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಂಡ ಭಾಗವನ್ನು ಮರಾಠವಾಡ ಪ್ರದೇಶ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಮರಾಠವಾಡ' ಉಳಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ವಿದರ್ಭ ಹಾಗೂ ಪಕ್ಕದ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದುಳಿದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ನಿಜಾಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ಬಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಂಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಹಿಂದುಳಿದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮ ಆಡಳಿತ ಭಾಗದಿಂದ ತೆಲಂಗಾಣವು ಉಳಿದ ಭಾಗಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹಿಂದುಳಿದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಮರಾಠವಾಡ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತೆಲಂಗಾಣ

ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ಬೀದರ್, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಹಾಗೂ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶವು ಆಯಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದೆ'[15] ಎಂದು ದೊರೆಯುವ ಮಾಹಿತಿಯಿಂದ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ರಾಜಕೀಯ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ ಕೊರತೆ, ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಕುರಿತಾದ ಕಾಳಜಿಗಳ ಕೊರತೆ. ಇದು ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದುವರೆದು ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಾಗಿಯೇ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ಉಳಿದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಸಮಾನತೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ, ಜನರ ಬದುಕಿನ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಗಳ ಮೇಲೆ, ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿ ಅದು ಇಂದಿಗೂ ಜನರನ್ನು, ಲಿಂಗವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳದೇ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. 2002ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಡಾ. ಡಿ.ಎಂ.ನಂಜುಂಡಪ್ಪ ವರದಿಯ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವಿಕೆ ಕುರಿತು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಅನೇಕ ವರದಿಗಳು, ಸಂಶೋಧನ ವರದಿಗಳು, ಸರ್ಕಾರದ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳು. ಹಿಂದುಳಿದಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿವೆ.

ಡಾ. ಡಿ.ಎಂ. ನಂಜುಂಡಪ್ಪ ವರದಿ ಮತ್ತು ಇತರೆ ವರದಿಗಳಲ್ಲಿನ ನೋಡಿದರೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಡಾ. ಡಿ.ಎಂ. ನಂಜುಂಡಪ್ಪ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 61 ಮುಂದುವರೆದ ತಾಲೂಕುಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ 3 ತಾಲೂಕುಗಳು ಮಾತ್ರ ಮುಂದವರೆದಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ, ಬೀದರ್ ತಾಲೂಕುಗಳು. ಹಿಂದುಳಿದ ತಾಲೂಕುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 2, ಅತಿ ಹಿಂದುಳಿದ ತಾಲೂಕುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 5, ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದುಳಿದ ತಾಲೂಕುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 21. ಅಂದರೆ ಶೇ.67.74 ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ವಿಭಾಗದ ಸಂಚಿತ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ಪಾಲು 40%ರಷ್ಟಿದೆ. ಬೆಳಗಾವಿ-20%ರಷ್ಟು, ಉಳಿದಂತೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳ ಪಾಲು 42%ರಷ್ಟಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಕರ್ನಾಟಕ ಇತರೆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಕೋಷ್ಟಕವನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ: 2.1 ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶದ ತಾಲೂಕುಗಳ ವಿವರ

ಕ್ರಸಂ	ಪ್ರದೇಶದ ವಿಭಾಗವಾರು	ಮುಂದುವರಿದ	ಹಿಂದುಳಿದ	ಅತೀ ಹಿಂದುಳಿದ	ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದುಳಿದ	ಒಟ್ಟು
1	ಬೆಂಗಳೂರು	18	9	13	11	51
2	ಮೈಸೂರು	22	10	10	2	44
3	ಬೆಳಗಾವಿ	18	14	12	5	49
4	ಕಲಬುರ್ಗಿ	3	2	5	21	31
5	ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ	21	16	17	26	80
6	ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕ	40	19	23	13	95
7	ಒಟ್ಟು	61	35	40	39	175

ಮಾಹಿತಿ: ಡಾ. ಡಿ.ಎಂ. ನಂಜುಂಡಪ್ಪ ವರದಿಯ ಮಾಹಿತಿ[16]

ತಲಾ ಆದಾಯ: ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ತಲಾ ಆದಾಯ ಕುರಿತಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಆಡಳಿತ ಸಮೀಕ್ಷೆ 2015-16ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ 2013-14ರ ಸಾಲಿನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ತಲಾ ಆದಾಯವು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಬಿಪಿಎಲ್ ಕಾರ್ಡುದಾರರ ಶೇಕಡಾವಾರು ಕೂಡ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ: 2.2 ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ತಲಾ ಆದಾಯ(2013-14)

ಕ್ರಸಂ	ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ರೂಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಲಿಸಿದರೆ	ಇತರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸ್ಥಾನ	ಬಿಪಿಎಲ್ ಕುಟುಂಬಗಳ ಶೇಕಡಾವಾರು	ಬಿಪಿಎಲ್ ಹೊಂದಿರುವ ಕುಟುಂಬಗಳ ಇತರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ದೊರೆಯುವ ಸ್ಥಾನ
1	ಬೀದರ್	70543	29	39.60%	20
2	ಕಲಬುರಗಿ	67886	31	33.70%	15
3	ಯಾದಗಿರಿ	69014	30	-	-
4	ರಾಯಚೂರು	73851	26	43.20%	25
5	ಕೊಪ್ಪಳ	73916	25	42.50%	24
6	ಬಳ್ಳಾರಿ	108454	12	44.57%	26

ಮೂಲ: 1. ಆಡಳಿತ ಸಮೀಕ್ಷೆ 2015-16 ಮತ್ತು 2. ಡಿ.ಎಂ ನಂಜುಂಡಪ್ಪ ವರದಿಯ ಮಾಹಿತಿ[17]

ಈ ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಂದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ, ಉಳಿದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು 25 ರಿಂದ 30 ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿವೆ. ಅಂದರೆ ತಲಾ

ಆದಾಯ(ರೂಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ)ದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಕೊನೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಿ.ಪಿ.ಎಲ್ ಕಾರ್ಡ್ ಹೊಂದಿರುವ ಶೇಕಡವಾರು ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವು ಶೇ. 33ರಿಂದ ಶೇ. 44ರವರೆಗೆ ಅಂದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಇತರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬಿ.ಪಿ.ಎಲ್ ಕಾರ್ಡ್‌ದಾರರನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಆದಾಯ ವಂಚಿತತೆಯ ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮದ ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ರಾಯಚೂರು ಮತ್ತು ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಇನ್ನೂ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು: ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಕೊಳಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವರು ಜನರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ: 2.3 ಹೈ-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗುಡಿಸಲು ಹಾಗೂ ಕೊಳಗೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನರ ಪ್ರಮಾಣ

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ	ಒಟ್ಟು ಕೊಳಗೇರಿ ಸಂಖ್ಯೆ	ಅಧಿಕೃತ ಕೊಳಗೇರಿ ಸಂಖ್ಯೆ	ಅನಧಿಕೃತ ಕೊಳಗೇರಿ ಸಂಖ್ಯೆ	ಇತರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಕೊಳಗೇರಿ ಸಂಖ್ಯೆ	ಸ್ಥಾನ	ಕೊಳಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನರ ಶೇ. ಪ್ರಮಾಣ
ಬೀದರ್	54.989	94	64	30	19713	10	3.25%
ಕಲಬುರಗಿ	94.754	179	121	58	26.550	6	4.31%
ಯಾದಗಿರಿ	60.389	20	15	5	11437	20	1.92%
ರಾಯಚೂರು	86.676	132	61	71	23224	8	3.71%
ಕೊಪ್ಪಳ	36.441	59	41	18	15560	16	2.43%
ಬಳ್ಳಾರಿ	75.918	179	141	38	41049	3	6.09%
ಹೈ.ಕ	4.09.167	663	443	220	137533	–	–
ಕರ್ನಾಟಕ	10.50.000	3491	1987	1504	–	–	–

ಆಧಾರ: 1. ಆಡಳಿತ ಸಮೀಕ್ಷೆ 2015-16 ಪು: 157, ಪು. 45, 55.[18]

2. ಕರ್ನಾಟಕ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ನೋಟ 2011-12 ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಪು. 49

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 4.09.167ರಷ್ಟು ಜನರು ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಅತೀ ಹೆಚ್ಚು ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ-94.754 ಜನರು, ಕಡಿಮೆ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 36.441 ಜನರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಕೊಳಗೇರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಒಟ್ಟು 443 ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ 141 ಅಧಿಕೃತ ಕೊಳಗೇರಿ ಹೊಂದಿರುವ ಜಿಲ್ಲೆ ಎಂದರೆ ಬಳ್ಳಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಕಡಿಮೆ ಎಂದರೆ ಯಾದಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 15 ಕೊಳಗೇರಿಗಳಿವೆ. ಅನಧಿಕೃತ ಕೊಳಗೇರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 220 ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು 71 ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಕಡಿಮೆ ಎಂದರೆ 5 ಯಾದಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕೊಳಗೇರಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳೆಂದರೆ ಕಲಬುರಗಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿದೆ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವರಮಾನ ಆದಾಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜನರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಕೊಳಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೊಳಗೇರಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ವಸತಿ ರಹಿತರು: 2011ರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಜಾತಿ ಜನಗಣತಿ ವರದಿ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಸತಿ ರಹಿತ ಜನರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ "ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 10.93 ಲಕ್ಷ ಜನರು ಇಂದಿಗೂ ಮನೆ ಹಾಗೂ ನಿವೇಶನ ಹೊಂದಿಲ್ಲ. 2011ರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಜಾತಿ, ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಬೀದರ್, ಕಲಬುರಗಿ, ರಾಯಚೂರು, ಕೊಪ್ಪಳ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಯಾದಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ 7,98,732 ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ 2.94.984 ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ವಸತಿ ಸೌಲಭ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಸರಕಾರವೇ ಇದೀಗ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿರುವ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 2.09 ಲಕ್ಷ ವಸತಿ ರಹಿತರು, ಬೀದರ್-1.66 ಲಕ್ಷ, ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ-2.51 ಲಕ್ಷ, ಕೊಪ್ಪಳ-1.49 ಲಕ್ಷ, ರಾಯಚೂರು-2.07 ಲಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಯಾದಗಿರಿ-1.09 ವಸತಿ ರಹಿತ ಕುಟುಂಬಗಳಿವೆ."[19] ಅಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನರು ವಸತಿ ರಹಿತ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಮೂಲಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ವಸತಿಯು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರು ವಸತಿಯಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವಸತಿ, ನಿವೇಶನ ರಹಿತರ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಮನೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಕುರಿತು, ವಸತಿ ಭದ್ರತೆ ಕುರಿತು ಆಶ್ವಾಸನೆ ಘೋಷಣೆ ನೀಡುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗುಡಿಸಲು ಮುಕ್ತ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಎನ್ನುತ್ತಲಿವೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವಿವಿಧ ವಸತಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಯೋಜನೆಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಜಾರಿಗೊಳ್ಳದಿರುವುದು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವಾಸ್ತವದ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವಿಕೆ: ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 5898 ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಪೈಕಿ 2940 ಗ್ರಾಮಗಳು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದಿವೆ. 3158 ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಾಮಗಳ ರಾಜ್ಯ ಸರಾಸರಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ 0.4392ನ್ನು ಮೀರಿ ಉತ್ತಮ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿವೆ. ಆದರೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಯಾದಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲಾ 118 ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಸರಾಸರಿಗಿಂತ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿವೆ. ಉಡುಪಿ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು ಸರಾಸರಿಗಿಂತ ಮೇಲಿವೆ. ಅಬ್ದುಲ್ ನಜೀರ್ ಸಾಬ್ ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಸರಕಾರದ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳು ನಡೆಸಿದ ಅಧ್ಯಯನ ಆಧಾರಿತ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 11 ಅಂಶಗಳ ಆಧಾರಿತ, ಶಿಕ್ಷಣ(ಪ್ರೌಢ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ), ಆರೋಗ್ಯಯುತ ಜೀವನ(ಶಿಶು ಮರಣ ದರ ಮತ್ತು ತಾಯಿ ಮರಣ ದರ), ವಿದ್ಯುತ್, ಶೌಚಾಲಯ, ಶುದ್ಧ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು, ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಸೇರಿದಂತೆ ನಡೆಸಿದ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಇತರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಸರಾಸರಿಗಿಂತ ಕೆಳಗೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಇದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 2.4 ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವಿಕೆ

ಕ್ರಸಂ.	ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿಗಿಂತ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಗ್ರಾ.ಪಂ.	ಸರಾಸರಿಗಿಂತ ಕೆಳಗೆ ಇರುವ ಗ್ರಾ. ಪಂ.	ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾ. ಪಂ.ಗಳು
1	ಬೀದರ್	10	172	182
2	ಕಲಬುರಗಿ	8	252	260
3	ಯಾದಗಿರಿ	0	118	118
4	ರಾಯಚೂರು	5	173	178
5	ಕೊಪ್ಪಳ	18	134	152
6	ಬಳ್ಳಾರಿ	44	153	197
7	ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ	85	1002	1087

ಮೂಲ: ಪ್ರಜಾವಾಣಿ:21-10-2015 [29]

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ದುಃಸ್ಥಿತಿ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಅವರ ಬದುಕು ಎಂತಹದ್ದು ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ 'ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಹೊಂದಿದ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ತಾಲೂಕು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆಳಂದ, ಔರಾದ್, ಬಾಲ್ಕಿ, ಚಿಂಚೋಳಿ, ಚಿತ್ತಾಪುರ, ದೇವದುರ್ಗ, ಕುಷ್ಟಗಿ, ಮಾನ್ವಿ, ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು, ರಾಯಚೂರು, ಶಹಪೂರ, ಯಾದಗಿರಿ, ಸುರಪುರ ಈ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕುಡಿಯುವ ನೀರು: ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಅತ್ಯಂತ ಮೂಲಭೂತ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಸುಶಿಕ್ಷಿತವಾದ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಪ್ರಮಾಣ ರಾಜ್ಯದ ಇತರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಲ್ಲದ್ದು ಅದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

ಕೋಷ್ಟಕ 2.5. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಪ್ರಮಾಣ

ಕ್ರಸಂ	ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	2000-ಜನರಿಗೆ ಸುರಕ್ಷಿತ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಪ್ರಮಾಣ	ಇತರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಅಸುರಕ್ಷಿತ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಸ್ಥಾನ
1	ಬೀದರ್	49.84%	23
2	ಕಲಬುರಗಿ	51.92%	22
3	ಯಾದಗಿರಿ	--	--
4	ರಾಯಚೂರು	53.91%	20
5	ಕೊಪ್ಪಳ	53.91%	19
6	ಬಳ್ಳಾರಿ	69.41%	--

ಮೂಲ: ಡಾ. ಡಿ.ಎಂ. ನಂಜುಂಡಪ್ಪ ವರದಿ.[21]

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಮೂಲಭೂತ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಸುರಕ್ಷಿತ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಅಂದಾಜಿನಂತೆ 2000 ಜನರಿಗೆ ಶೇ.50ರಷ್ಟು ದೊರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಎನ್ನುವುದು ಈ ಮೇಲಿನ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ 19ರಿಂದ 23ನೇ ಕೊನೆಯ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ

ಡ್ಯಾಂ, ಕಾಲುವೆ, ನೀರು, ನದಿ, ಹಳ್ಳ, ಕೆರೆ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಜಲಮೂಲಗಳು ಇದ್ದರೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಸಮತೋಲನ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಯತ್ನ: 2000ನೇ ಇಸ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಸಮತೋಲನ ನಿವಾರಣೆ ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಿಕ ತಜ್ಞರಾದ ಡಿ.ಎಂ. ನಂಜುಂಡಪ್ಪ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು 2002ರಲ್ಲಿ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ಅಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ 175 (ಈಗ 176) ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆರ್ಥಿಕ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿತು. ಸಮಗ್ರ ಸಂಯುಕ್ತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ 114 ತಾಲೂಕು ಹಿಂದುಳಿದಿವೆ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಾಲು ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಗಮನಹರಿಸಿದ ಸರಕಾರಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಅಸಮಾನತೋಲನ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿವೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹಣ ಬಿಡುಗಡೆ, ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಇದಲ್ಲದೇ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿ ಮೂಲಕ ಅಸಮಾತೋಲನ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ದುಃಸ್ಥಿತಿ ನಿಂತಿಲ್ಲ. 1956ರಿಂದ ಈವರೆಗಿನ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಜನರ ಜೀವನ ಮಟ್ಟ, ವಸತಿ ಹಂಚಿಕೆ, ಕುಡಿಯುವ ನೀರು, ಆರೋಗ್ಯ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ ಅತ್ಯಂದ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಜನಸಂಖ್ಯೆ

ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ: ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ನೋಡಿದರೆ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 2.6. ಹೈ-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ

ಕ್ರಸಂ.	ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ	ಜನದಟ್ಟಣೆ ಪ್ರತಿ ಚದರ್ ಕಿ.ಮೀ. ವಾಸಿಸುವ ಜನರ ಪ್ರಮಾಣ
1	ಬೀದರ್	5448	2.78%
2	ಕಲಬುರಗಿ	10951	4.28%
3	ಯಾದಗಿರಿ	5273	1.92%
4	ರಾಯಚೂರು	6827	3.15%
5	ಕೊಪ್ಪಳ	7189	2.28%
6	ಬಳ್ಳಾರಿ	8451	4.14%
7	ಕರ್ನಾಟಕ	191791	100%

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿದ ಜಿಲ್ಲೆಯೆಂದರೆ ಕಲಬುರಗಿ. ಅದರ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ 10.951 ಚ.ಕಿ.ಮೀ ಇದೆ. ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿ ಚದರ ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್‌ಗೆ ಜನದಟ್ಟಣೆಯ ಪ್ರಮಾಣ/ವಾಸಿಸುವವರ ಪ್ರಮಾಣ 4.28% ರಷ್ಟು ಇದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿರುವ ಜಿಲ್ಲೆಯೆಂದರೆ ಯಾದಗಿರಿ ಇದು 5.273 ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು 1.92% ರಷ್ಟು ಪ್ರತಿ ಚ.ಕಿ.ಮೀ. ವಾಸಿಸುವವರ ಜನರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೊಂದಿದೆ.

ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪತ್ತು: ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ. ಚಿನ್ನ, ಸಿಮೆಂಟ್, ಗ್ರಾನೈಟ್, ಜಲಸಂಪತ್ತು, ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯ ಬೆಳೆಯುವ ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ನಾನಾ ತರವಾದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪತ್ತು. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಲಿಂಗಸೂಗೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಹಟ್ಟಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಷಕ್ಕೆ 4000 ಕಿ.ಲೋ ಗ್ರಾಂ ಬಂಗಾರ ಉತ್ಪಾದಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಇದೇ ಪ್ರದೇಶದ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾನೈಟ್ ಕಲ್ಲುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ದೇಶದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜೇವರ್ಗಿ, ಚಿತ್ತಾಪುರ ಹಾಗೂ ಸೇಡಂ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಸುಕಲ್ಲುಗಳ ಬೃಹತ್ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಿಮೆಂಟ್ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಇತರ ನಗರ, ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಸಿಮೆಂಟಿನ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಲ ಸಂಪತ್ತು ಕುರಿತಂತೆ ತುಂಗ, ಭದ್ರ, ಕೃಷ್ಣಾ

ನದಿಗಳು ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಈ ಭಾಗದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ಜಲಾಶಯ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದೆ. ಭೀಮಾ, ಕಾರಂಜಾ, ಉಮರ್ಜಾ, ಕಾಗೀನಾ, ಬಾರಿ, ಬೆಣ್ಣೆತೋರಾ, ಮುಲ್ಲಾಮಾರಿ, ಮಾಂಜ್ರಾ ಇತ್ಯಾದಿ ನೀರಿನ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶ ಹೊಂದಿದೆ.

ಈ ಭಾಗದ ತುಂಗಭದ್ರ ಜಲಾಶಯದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ 135 ಟಿಎಂಸಿ ಅಡಿಯಷ್ಟಿದೆ. ಎರಡು ನೀರಾವರಿ ಕಾಲುವೆ(ಎಡದಂಡೆ, ಬಲದಂಡೆ)ಗಳ ಮೂಲಕ 6 ಲಕ್ಷ ಎಕರೆ ಕೃಷಿ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೀರನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಎಡದಂಡೆ ಕಾಲುವೆ ಮೂಲಕ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ರಾಯಚೂರು, ಕೊಪ್ಪಳ, ಬಳ್ಳಾರಿಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುವ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಾರಾಯಣಪುರದಲ್ಲಿ ಜಲಾಶಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಎ ಮತ್ತು ಬಿ ಸ್ಕಿಂನಲ್ಲಿ 38. ಟಿಎಂಸಿ ಅಡಿ ನೀರು ಬಲದಂಡೆ ಕಾಲುವೆ ಮೂಲಕ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಲಿಂಗಸೂಗೂರು, ದೇವದುರ್ಗ, ರಾಯಚೂರು ತಾಲೂಕುಗಳಿಗೆ 3.50,000 ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಜಲಾಶಯವು ಎಡದಂಡೆ ಕಾಲುವೆ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಮತ್ತು ಯಾದಗಿರಿ, ಜೇವರ್ಗಿ, ಸುರಪುರ, ಶಹಪುರ, ತಾಲೂಕುಗಳಿಗೆ ನೀರಾವರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ. ಈ ಭಾಗದ ಸಣ್ಣ ಜಲಾಶಯಗಳಿಗೆ ನಿರ್ಮಾಣದ ಆಶಯ ಹೊತ್ತಿರುವ ಭೀಮಾ ಬ್ಯಾರೇಜ್ ನಿರ್ಮಾಣ, ಕಾರಂಜ ಏತ ನೀರಾವರಿ, ರಾಂಪುರ ಏತ ನೀರಾವರಿ, ನಂದವಾಡಿ ಏತ ನೀರಾವರಿ, ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೀರೆಹಾಳು ಯೋಜನೆಗಳಿವೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪತ್ತು ಹೇರಳವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಭೂ-ಫಲವತ್ತತೆಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ದಿನ ಬೇಳೆ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ತೊಗರಿಬೇಳೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೊಪ್ಪಳ, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಭತ್ತದ ಕಣಜಗಳೆಂದೇ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದು, ಸಿಂಧನೂರು, ಗಂಗಾವತಿ, ಮಾನ್ವಿ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸೋನಾಮಸೂರಿ ಭತ್ತವನ್ನು ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಕುಷ್ಟಗಿ, ಸಿಂಧನೂರು, ಲಿಂಗಸೂಗೂರು ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ದಾಳಿಂಬೆ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಜನಸಂಖ್ಯೆ: ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶವು 2011ರ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಪಾಲಿನಲ್ಲಿ ಶೇ. 18ರಷ್ಟು, ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಹೊಂದಿದೆ. ಜಾತಿವಾರು, ಪ್ರದೇಶವಾರುಗಳನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ರಾಜ್ಯದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪಾಲು ಒಟ್ಟು ಶೇ% 18.35 ರಷ್ಟು ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಾಲು ಶೇ.2.78%, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ-4.20%, ಯಾದಗಿರಿ 1.92%, ರಾಯಚೂರು-3.15%, ಕೊಪ್ಪಳ-2.27%, ಬಳ್ಳಾರಿ 4.01%ರಷ್ಟಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 2.7. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಾತಿವಾರು ಮತ್ತು ಪ್ರದೇಶವಾರು ಜನಸಂಖ್ಯೆ (2011)

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯಾವಾರು ಶೇ%	ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ			ಎಸ್.ಸಿ				ಎಸ್.ಟಿ			
		ಒಟ್ಟು	ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ	ಶೇ%	ಒಟ್ಟು	ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ	ಶೇ%	ಒಟ್ಟು	ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ
ಬೀದರ್	2.78	1703300 100%	74.99	25.00	23.47	399785 100%	82.64	17.35	13.84	235822 100%	91.06	8.93
ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ	4.20	2566326 100%	67.44	32.55	25.28	648782 100%	75.47	24.52	2.54	65259 100%	76.73	23.26
ಯಾದಗಿರಿ	1.92	1174271 100%	81.20	18.79	23.27	273315 100%	88.44	11.55	12.50	146849 100%	87.65	12.34
ರಾಯಚೂರು	3.15	1928812 100%	74.57	25.42	20.78	400933 100%	78.21	21.78	19.03	367071 100%	90.99	9.00
ಕೊಪ್ಪಳ	2.27	1389920 100%	83.18	16.71	18.60	258608 100%	86.20	13.79	11.81	164271 100%	92.87	7.12
ಬಳ್ಳಾರಿ	4.01	2452595 100%	62.47	37.52	21.09	517409 100%	70.74	29.25	18.40	451406 100%	74.02	25.97
ಹೈ.ಕ	18.35	11215224 100%	72.12	27.87	27.74	2498832 100%	78.61	21.38	15.88	1430678 100%	84.87	15.12
ಕರ್ನಾಟಕ	100%	61095297 100%	61.32	38.67	17.14	10474992 100%	71.55	28.44	6.95	4248987 100%	80.72	19.27

ಆಧಾರ: ಸೆನ್ಸಸ್ ರೀಪೋರ್ಟ್ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ (ಎಸ್‌ಸಿ) ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಪ್ರಮಾಣ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ 17.14ರಷ್ಟಿದೆ. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇವರ ಪಾಲು 27.74%ರಷ್ಟಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಇವರ ಪ್ರಮಾಣ ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಬೀದರ್ 23.47%, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ 25.28%, ಯಾದಗಿರಿ 23.27%, ರಾಯಚೂರು 20.78%, ಕೊಪ್ಪಳ 18.60%, ಬಳ್ಳಾರಿ 21.09ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೇ. 78.61ರಷ್ಟು, ನಗರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 21.38%ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಯಾದಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 88.44ರಷ್ಟು, ಕಡಿಮೆ ಎಂದರೆ ಶೇ. 70.74ರಷ್ಟು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಮುದಾಯಗಳು ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಎಂದರೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 29.25% ರಷ್ಟು, ಕಡಿಮೆ ಎಂದರೆ ಯಾದಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 11.55%ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ (ಎಸ್.ಟಿ) ಸಮುದಾಯದಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 6.95 ಇದ್ದರೆ, ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 15.88%ರಷ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಬೀದರ್‌ನಲ್ಲಿ ಶೇ. 13.84ರಷ್ಟು, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಶೇ. 2.54, ಯಾದಗಿರಿ ಶೇ.12.50, ರಾಯಚೂರು ಶೇ.19.03, ಕೊಪ್ಪಳ ಶೇ.11.81, ಬಳ್ಳಾರಿ ಶೇ.18.40ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೇ.19.03 ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇದ್ದು, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೇ.2.54ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇದೆ.. ಇವರಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಹೊಂದಿರುವ ಜಿಲ್ಲೆಯೆಂದರೆ ಬೀದರ್ ಇಲ್ಲಿ 91.06%ರಷ್ಟು, ಕಡಿಮೆ ಎಂದರೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಶೇ.74.02ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಎಂದರೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಶೇ. 25.97ರಷ್ಟು ಮತ್ತು ಕಡಿಮೆ ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ದರ : ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 2.8. ಹೈ-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣ		ವ್ಯತ್ಯಾಸ 1991-2001 ರಿಂದ 2001-2011
	1991-2001	2001-2011	
ಬೀದರ್	19.63%	13.16%	-6.42
ಕಲಬುರಗಿ	21.76%	17.94%	-3.82
ಯಾದಗಿರಿ	20.12%	22.67%	+2.55
ರಾಯಚೂರು	23.52%	15.27%	-8.25
ಕೊಪ್ಪಳ	24.84%	16.32%	-8.52
ಬಳ್ಳಾರಿ	22.41%	24.92%	+2.51
ಕರ್ನಾಟಕ	17.51%	15.67%	-1.18

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕುರಿತಂತೆ ನೋಡುವುದಾದರೆ 1991-2001, 2011ರವರೆಗಿನ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ 1991ರಿಂದ 2001 ರವರೆಗೆ ಶೇಕಡವಾರು 19ರಿಂದ 24ರ ಪ್ರಮಾಣದವರೆಗೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರವರೆಗೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಒಟ್ಟು ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶೇಕಡವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಬೀದರ್ 6.42%, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ 3.82%, ರಾಯಚೂರು 8.25, ಕೊಪ್ಪಳ 8.52ರಷ್ಟು ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರದಲ್ಲಿನ ಕುಸಿತ ಕಂಡಿದೆ ಹಾಗೂ ಯಾದಗಿರಿ +2.55% ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ +2.51%ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಏರಿಕೆ ಕಂಡಿವೆ.

Table:2.9. Proportion of Rural and Urban Population (2001-11)

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	Proportion 2001		Proportion 2011		2001-2011 ವ್ಯತ್ಯಾಸ	
	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban
ಬೀದರ್	77.04	22.96	74.99	25.01	-2.05	+2.05
ಕಲಬುರಗಿ	68.29	31.71	67.44	32.56	-0.85	+0.85
ಯಾದಗಿರಿ	82.95	17.05	81.21	18.79	-1.74	+1.74
ರಾಯಚೂರು	74.80	25.20	74.58	25.42	-0.22	+0.22
ಕೊಪ್ಪಳ	83.42	16.58	83.19	16.81	-0.23	+0.23

ಬಳ್ಳಾರಿ	65.13	34.87	62.48	37.52	-2.65	+2.65
ಹೈಕ	75.27	24.72	73.98	26.01	-1.29	1.29
ಕರ್ನಾಟಕ	79.13	20.87	75.27	24.73	-3.86	+3.86

2001ರಿಂದ 2011ರವರೆಗಿನ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶವಾರು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ ಈ ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರವರೆಗಿನ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದಶಕಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ದರದಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗ್ರಾಮೀಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. –2.65ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೇ. +2.65ರಷ್ಟು ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶವು ಶೇ. –0.22ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಮತ್ತು ಶೇ. +0.22ರಷ್ಟು ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನರು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದವನ್ನು ತೊರೆದು ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ: ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ (ಎಸ್‌ಸಿ): 2001 ರಿಂದ 2011ರವರೆಗೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರಗಳನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ 2.10ರಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. +3.58ರಷ್ಟಿದ್ದು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೇ.+3.59% ಹಾಗೂ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೇ.+4.42ರಷ್ಟು ಇತರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದರದಲ್ಲಿ ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಡಿಮೆಯೆಂದರೆ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ.+1.79 ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ ಶೇ.+1.91 ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೇ.+1.44ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 2.10. ಹೈ-ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ(S.C) ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ. ಒಟ್ಟು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶ

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	2001			2011			2001-2011 ವ್ಯತ್ಯಾಸ		
	ಒಟ್ಟು	ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ	ಒಟ್ಟು	ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ	ಒಟ್ಟು	ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ
ಬೀದರ್	19.89	22.28	11.86	23.47	25.87	16.28	+3.58	+3.59	+4.42
ಕಲಬುರಗಿ	23.77	26.15	18.67	25.28	28.29	19.04	+1.51	+2.14	+0.37
ಯಾದಗಿರಿ	20.97	22.82	12.01	23.28	25.35	14.32	+2.31	+2.53	+2.31
ರಾಯಚೂರು	19.00	19.89	16.37	20.79	21.80	17.81	+1.79	+1.91	+1.44
ಕೊಪ್ಪಳ	15.48	15.93	13.26	18.61	19.28	15.26	+3.13	+3.35	+2
ಬಳ್ಳಾರಿ	18.46	20.50	14.65	21.10	23.89	16.45	+2.64	+3.39	+1.8
ಹೈ.ಕ	19.59	21.26	14.47	22.08	24.08	16.52	2.49	2.81	2.05
ಕರ್ನಾಟಕ	16.20	18.39	11.95	17.15	20.01	12.31	+0.95	+1.62	+0.66

ಕೋಷ್ಟಕ 2.11. ಹೈ-ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ(S.T) ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶ

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	2001			2011			2001-2011 ವ್ಯತ್ಯಾಸ		
	ಒಟ್ಟು	ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ	ಒಟ್ಟು	ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ	ಒಟ್ಟು	ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ
ಬೀದರ್	12.13	14.70	3.51	13.85	16.81	4.94	1.72	2.11	1.43
ಕಲಬುರಗಿ	2.17	2.63	1.17	2.54	2.89	1.82	0.37	0.26	0.65
ಯಾದಗಿರಿ	11.20	12.04	7.10	12.51	13.50	8.21	1.31	1.46	1.11
ರಾಯಚೂರು	18.15	22.25	5.97	19.03	23.22	6.74	0.88	0.97	0.77
ಕೊಪ್ಪಳ	11.59	12.90	4.98	11.82	13.20	5.01	0.23	0.3	0.03
ಬಳ್ಳಾರಿ	17.99	21.31	11.79	18.41	21.81	12.74	0.42	0.5	0.95
ಹೈ.ಕ	12.20	14.30	5.75	13.02	15.23	6.57	0.82	0.93	0.82
ಕರ್ನಾಟಕ	6.55	8.41	2.95	6.95	9.15	3.47	0.4	0.74	0.52

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ (ಎಸ್‌ಟಿ): ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಸ್.ಟಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ 2001 ರಿಂದ 2011 ರವರೆಗಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ ನೋಡಿದಾಗ ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 1.72 ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ, ಶೇ.2.11 ನಗರ ಪ್ರದೇಶ, ಶೇ. 1.43ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಡಿಮೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ದರ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 0.23, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ ಶೇ. 0.3 ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶ ಶೇ. 0.03ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲಿನ ದಶಕಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದು ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇಳಿಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಎಸ್.ಟಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತೀ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದು ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡು ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ ಹೆಚ್ಚಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ: ರಾಜ್ಯದ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ 2011ರ ಪ್ರಕಾರ 75% ಇದ್ದರೆ, ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆ ಶೇ. 64 ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕ ಮೂಲಕ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 2.12. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಮಾಣ 3 ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾರು

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	45.11	58.97	30.53	28.44	60.94	72.46	48.81	23.65	70.51	79.09	61.55	17.54	15.83	13.49	18.28	9.57	6.63	12.74
ಕಲಬುರಗಿ	38.54	52.08	24.49	27.59	54.34	66.18	42.06	24.12	64.85	74.38	55.09	19.29	15.80	14.10	17.57	10.51	8.20	13.03
ಯಾದಗಿರಿ	-	-	-	-	39.90	51.35	28.32	23.03	51.83	62.25	41.38	20.87	-	-	-	11.93	10.90	13.06
ರಾಯಚೂರು	35.96	49.53	22.15	27.38	48.81	61.52	35.93	25.59	59.56	70.47	48.73	21.74	12.85	11.99	13.78	10.75	8.95	12.80
ಕೊಪ್ಪಳ	-	-	-	-	54.10	68.42	39.61	28.81	68.09	78.54	57.55	20.99	-	-	-	13.99	10.12	17.94
ಬಳ್ಳಾರಿ	45.57	58.71	31.97	26.74	57.40	69.20	45.28	23.92	67.43	76.64	58.09	18.55	11.83	10.49	13.31	10.03	7.44	12.81
ಹೈ-ಕ	41.30	54.82	27.29	27.24	52.58	64.86	40.00	24.85	63.71	73.56	53.73	19.83	11.29	10.03	12.72	11.13	8.71	13.73
ಕರ್ನಾಟಕ	56.04	67.26	44.34	22.92	66.64	76.10	56.87	19.23	75.36	82.47	68.08	14.39	10.60	8.84	12.53	8.72	6.37	11.21

ಕೋಷ್ಟಕ 2.13. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಮಾಣ 3 ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾರು.

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	39.43	53.85	24.51	29.34	56.71	69.22	43.64	25.58	66.73	76.28	56.82	19.46	17.28	15.37	19.13	10.02	7.06	13.18
ಕಲಬರಗಿ	30.36	44.32	16.06	28.26	46.14	59.31	32.70	26.61	58.09	69.08	46.86	22.22	15.78	14.99	16.64	11.95	9.77	14.16
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	34.88	46.49	23.20	23.29	47.05	58.02	36.86	21.16	–	–	–	12.17	11.53	13.66
ರಾಯಚೂರು	30.42	44.26	16.48	27.78	42.49	56.09	28.86	27.23	54.11	66.01	42.37	23.64	12.07	11.83	12.38	11.62	9.92	13.51
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	51.01	66.10	35.81	30.29	66.05	77.12	54.85	22.27	–	–	–	15.04	11.02	19.04
ಬಳ್ಳಾರಿ	38.71	52.73	24.34	28.39	50.29	63.49	36.82	26.67	61.81	72.42	51.02	21.40	11.58	10.76	12.48	11.52	8.93	14.20
ಹೈ-ಕ	34.73	48.79	20.35	28.44	46.92	60.12	33.51	26.61	58.97	69.82	48.13	21.69	–	–	–	12.05	9.71	14.63
ಕರ್ನಾಟಕ	47.69	60.30	34.76	25.54	59.33	70.45	48.01	22.44	68.73	77.61	59.71	17.90	–	–	–	–	–	–

ಕೋಷ್ಟಕ 2.14. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಮಾಣ 3 ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾರು

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	68.02	78.76	55.91	22.85	75.14	83.14	66.47	16.67	81.81	87.42	75.88	11.54	7.12	4.38	10.56	6.67	4.28	9.41
ಕಲಬರಗಿ	64.36	75.86	51.87	23.99	71.64	80.33	62.31	18.02	78.61	85.12	71.91	13.21	7.28	4.47	10.44	6.97	4.79	9.60
ಯಾದಗಿರಿ	-	-	-	-	63.59	74.07	52.80	21.27	72.01	80.03	63.92	16.11	-	-	-	8.42	5.96	11.12
ರಾಯಚುರು	56.38	68.53	43.59	24.94	66.86	76.76	56.54	20.22	75.12	83.10	67.10	16.00	10.48	8.23	12.95	8.26	6.34	10.56
ಕೊಪ್ಪಳ	-	-	-	-	69.14	79.67	58.34	21.33	78.03	85.48	70.59	14.89	-	-	-	8.89	5.81	12.25
ಬಳ್ಳಾರಿ	60.93	71.93	49.32	22.61	70.24	79.41	60.69	18.72	76.63	83.58	69.62	13.96	9.31	7.48	11.37	6.39	4.17	8.93
ಹೈ-ಕ	62.42	73.77	50.17	23.60	69.44	78.9	59.53	19.37	77.04	84.12	69.84	14.29	-	-	-	7.60	5.23	10.31
ಕರ್ನಾಟಕ	74.20	82.04	65.74	16.30	80.58	86.66	74.12	12.54	85.78	90.04	81.36	8.68	-	-	-	-	-	-

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ

1. ಅಮರೇಶ ಎನ್., 2003, 'ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಾಡು-ಪಾಡು', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ ಪು.3
2. ಅದೇ, ಪು.8
3. ಅದೇ, ಪು.9
4. ಅದೇ ಪು.20
5. ಅದೇ, ಪು.27
6. ಅದೇ, ಪು.23
7. ಅದೇ, ಪು.23
8. ಅದೇ, ಪು.27
9. ಅದೇ, ಪು.33
10. ಬಾಲಚಂದ್ರ ಜಯಶೆಟ್ಟಿ, 2006, 'ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಮೋಚನಾ ಚಳುವಳಿ', ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು. ಪು.10
11. ಅಮರೇಶ ಎನ್., 2013, 'ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಹಾಡು-ಪಾಡು', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪು.47
12. ಅದೇ, ಪು.47
13. ಅದೆ ಪು.52
14. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್., ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಚಿಕೆ-6 ಸಂಪುಟ-7 ಜುಲೈ-ಡಿಸೆಂಬರ್-2017, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪು.12
15. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್, 2007, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಪುಟ-6 ಸಂಚಿಕೆ-2, ಜುಲೈ-ಡಿಸೆಂಬರ್, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪು.16, 17
16. ಮಾಹಿತಿ:
17. ನಂಜುಂಡಪ್ಪ ಡಿ.ಎಂ., ವರದಿಯ ಮಾಹಿತಿ
18. ನಂಜುಂಡಪ್ಪ ಡಿ.ಎಂ., ವರದಿ. 2002 ಪು.
19. 1. ಆಡಳಿತ ಸಮೀಕ್ಷೆ 2015-16 ಮತ್ತು 2. ಡಿ.ಎಂ ನಂಜುಂಡಪ್ಪ ವರದಿಯ ಮಾಹಿತಿ, ಪು.
20. ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ದಿನಪತ್ರಿಕೆ, 21-10-2015, ಪು.
21. ದಿನಪತ್ರಿಕೆ, 2017, ಪು.
22. ನಂಜುಂಡಪ್ಪ ಡಿ.ಎಂ., ವರದಿ. 2002, ಪು.

ಅಧ್ಯಾಯ 3

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಗಳು

3.1. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅರ್ಥ

3.2. ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳು: ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ವಿವರಣೆ

3.3. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ವಿವರಣೆ

3.4. ಲಿಂಗ ಸಂವೇದಿ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ಹುಟ್ಟು, ಬೆಳವಣಿಗೆ

3.5. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ

3.6. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು

3.7. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಸಂಯುಕ್ತ ದಲಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ದಲಿತ ದುಸ್ಥಿತಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ

ಅಧ್ಯಾಯ ಮೂರು

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಗಳು

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕುರಿತು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ 1980ರ ದಶಕದಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಜನರ ನೆಲೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ 'ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಲಿತಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಇಂದು 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಯನ್ನು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಜೀವನ ಕೇಂದ್ರಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. 'ಆರ್ಥಿಕ ವರಮಾನವೇ' ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲ. ಈ ಆರ್ಥಿಕ ವರಮಾನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಸಾಧನ ಮಾತ್ರ ಎನ್ನುವ ವಿಶಾಲ ಅರ್ಥದ ಚಿಂತನೆಗಳು ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ "ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಷ್ಟೇ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಉದ್ದೇಶ ಅಲ್ಲ, ಅದು ಜನರ ಆಯ್ಕೆಯ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು. ಈ ಆಯ್ಕೆಗಳೆಂದರೆ ಸಭ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಉತ್ತಮ ಆರೋಗ್ಯ, ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮನ್ನಣೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಸುರಕ್ಷೆ, ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ, ಸಾಂಸಾರಿಕ ಭದ್ರತೆ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ಮಾನವ ಸುಖಮಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇಡೀ ಸಮಾಜದ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಬೇಕು ಹೊರತು ಕೇವಲ ಅರ್ಥ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಬಾರದು. ಹಾಗೂ ಜನರು ಇದರ ಕೇಂದ್ರೋದ್ದೇಶವಾಗಬೇಕು"[1] ಎಂದು ಮೆಹಬೂಬ್ ಉಲ್ ಹಕ್ ಅವರು 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಕುರಿತಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಂದು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೆಂದರೆ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ದೂರ ಸರಿದು ವಿಶಾಲವಾದ ಜನರ ಬದುಕಿನೆಡೆಗೆ ಸಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ತರುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳೇ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಎನ್ನುವ ಚಿಂತನೆಗಳು ಇಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುವ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಚಿಂತನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅರ್ಥ: 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಸ್ಟ್ಯಾಂಡರ್ಡ್ ಡಿಕ್ಷನರಿಗಳಲ್ಲಿ Development (ಡೆವಲಪ್ಮೆಂಟ್)n growth, product, advancement. ವೃದ್ಧಿ, ವಿಕಾಸ, ಪ್ರಗತಿ ಎಂದಿದೆ.

'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಎಂದರೇನು? ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ವಿವಿಧ ತಜ್ಞರು, ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹಲವು ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಚನೆಗೊಳಪಡಿಸಿರುವುದು ಇದೆ. 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎಂದರೆ' ಅಮರ್ತ್ಯ ಸೇನ್ ಅವರು "ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎನ್ನುವ (2000) ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ "ಜನರು ಅನುಭವಿಸುವ ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತೃತಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ "ಅಭಿವೃದ್ಧಿ"ಯೆಂದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಅಮರ್ತ್ಯ ಸೇನ್ ಅವರು ಈ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕುರಿತಂತೆ ವರಮಾನದ ಲಭ್ಯತೆಗಿಂತ, ಅದರ ಗಾತ್ರಕ್ಕಿಂತ, ಅದರ ವಾರ್ಷಿಕ ವರ್ಧನೆಗಿಂತ, ಲಭ್ಯವಿರುವ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಜನರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ವರ್ಧನೆಯನ್ನು ಅವರು 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದುವರೆದು ಅವರು 'ಈ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಜನರಿಗೆ ಸಾಕ್ಷರತೆ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ, ಆಹಾರ ಹಕ್ಕು, ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.[2]

'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎಂದರೇನು' ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅಮರ್ತ್ಯ ಸೇನ್ ಅವರು ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾ ಬಡತನ, ಹಸಿವು, ಅನಕ್ಷರತೆ, ಅಸಮಾನತೆ, ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ, ಅನಾರೋಗ್ಯ, ಅಪೌಷ್ಠಿಕತೆ, ಅಭದ್ರತೆ ಮುಂತಾದ ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳ ನಿವಾರಣೆಯೇ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ. ಜನರು ಗೌರವದಿಂದ, ಘನತೆಯಿಂದ ಬದುಕನ್ನು ಸಾಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಸುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎನ್ನುವುದು ಜನರ ಬದುಕಿನ ಸಮೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯೇ ವಿನಃ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಸಮೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ. ಏರಿಕೆಯಾದ ವರಮಾನ, ಉತ್ಪಾದನೆ, ಬಂಡವಾಳ, ಹೂಡಿಕೆಗಳು, ಜನರ-ಬದುಕನ್ನು ಅಕ್ಷರವಾಗಿ, ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿ, ಸಮಾನತೆಯಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'[3] ಎಂದಿರುವುದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಅಮರ್ತ್ಯ ಸೇನ್‌ರ ಪ್ರಕಾರ "ಜನರು ತಮ್ಮ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಕರ್ತೃತ್ವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಧಾರಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಅವಕಾಶ ಮತ್ತು ಆಯ್ಕೆಗಳನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮಾಡುವುದೇ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ". ಮುಂದುವರೆದು ಇವರು ಹಸಿವು ಒಂದು ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅನಕ್ಷರತೆ, ಅಪೌಷ್ಠಿಕತೆ, ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆ ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಜನರ ಧಾರಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತೃತಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ.[4]

'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಎಂದರೆ ಸ್ಟಿಗ್‌ಲಿಡ್ಜ್ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ "ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪರಿವರ್ತನೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಬಡವರ ಬದುಕನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಜನರ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆಯನ್ನು, ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.[5]

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗಗಳನ್ನು, ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು, ಎಲ್ಲಾ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಈಗಾಗಲೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಸಬಲರನ್ನು, ಪ್ರಬಲರನ್ನು, ಮುಂದುವರೆದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಉದ್ದಿಮೆ-ಸೇವಾ ವಲಯಗಳನ್ನು, ಪುರುಷರನ್ನು ಮತ್ತು ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು-ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ವರ್ಗವಿದ್ದಂತೆ ಅದರಿಂದ ವಂಚಿತವಾಗುವ ವರ್ಗವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದು ಜನರನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ (Inclusive) ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಜನರನ್ನು ಹೊರಗಿಡುವ(Exclusive) ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಅದೇನೇ ಇರಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಚಿಂತನೆಗಳಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕುರಿತಾಗಿ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಗಳು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳು: ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ

1. 'ಲಿಂಗ'ದ ಅರ್ಥ: ಲಿಂಗ(ಸೆಕ್ಸ್) ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ಜೈವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೈವಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು 'ಲಿಂಗ'ವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯನ್ನು 'ಲಿಂಗ'ವೆಂದು ಲಿಂಗವು ಜೈವಿಕತೆಗೆ ಮತ್ತು ಶರೀರದ ಲೈಂಗಿಕ ಗುರುತುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಅದು ಮಹಿಳೆಯರ ಮತ್ತು ಪುರುಷರೆಂಬ ವರ್ಗೀಕರಣಕ್ಕೆ ಬಳಸುವ ನುಡಿ. 'ಲಿಂಗ' ಎನ್ನುವುದು ಜೈವಿಕವಾದುದರಿಂದ ಅದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾದುದು ಮತ್ತು ಜಾಗತಿಕವಾದುದು ಎಂದು ಲಿಂಗದ ಕುರಿತಾಗಿ ಅರ್ಥ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

'ಲಿಂಗ' ಅನ್ನುವುದು ಜೈವಿಕ ಪದ, ಪ್ರಾಣಿ, ಮಗು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಣ್ಣೋ ಅಥವಾ ಗಂಡೋ ಎಂದು ಗುರುತಿಸುವ ಪದ. ಜೈವಿಕ ಅಂಶಗಳಾದ ದೈಹಿಕ ರಚನೆ, ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಹಾರ್ಮೋನುಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಣ್ಣು ಅಥವಾ ಗಂಡು ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ 'ಲಿಂಗ'. ಇದು ಪ್ರಕೃತಿದತ್ತವಾದುದು, ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡಿನ ನಡುವೆ ಜೈವಿಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅವು ಸಹಜವಾದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. (ಆರಬಿಕ್ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ)'

2. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳ ಅರ್ಥ: 'ಲಿಂಗಸಂಬಂಧ' ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದ ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು 'ಲಿಂಗದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವರೂಪ'ವನ್ನು 'ಲಿಂಗಸಂಬಂಧ'ವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಮಾಲೀಕತ್ವ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ 'ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಗ'ಳೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು

ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಪುರುಷರ ಎದುರಿಗಿಟ್ಟು, ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಲಿಂಗ-ಸಂಬಂಧಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳು ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದು ಸಾಮಾಜೀಕರಣವಾದುದು ಎಂದಿರುವುದೂ ಇದೆ. **ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ(ಜೆಂಡರ್)**; ಎನ್ನುವುದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪದ. ಇದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರಿಗೆ ನೀಡಿರುವ ಸ್ಥಾನ, ಪಾತ್ರ, ಕೆಲಸ, ಉಡುಪು ಹಾಗೂ ಗುಣಾರೋಪಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪದ. ಇದು ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಿತವಾದುದು ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು. ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇದು ತಾರತಮ್ಯ ಭೇದಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ನಡುವೆ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ[7] ಎಂದು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧದ ಕುರಿತಾಗಿ ಅರ್ಥ, ವಿವರಣೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

'ಲಿಂಗಸಂಬಂಧ'ದ ಕುರಿತಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. "ಲಿಂಗ' ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಜೈವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಗಳು' ಎಂಬುದು ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ನಡುವಿನ ವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಅವರ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಂತಹ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗ-ಸಂಬಂಧವೆನ್ನುವುದು ಕೇವಲ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಪುರುಷರು ಎಂಬ ಸೀಮಿತ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ. ಅದು ಅವರ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಅವು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತಹ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಸಂಬಂಧ ಸೂಚಕ ನುಡಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ ಅಂತಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವರ್ಗ, ಜಾತಿ, ಕುಲಗಳಂತೆ, ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧವೆನ್ನುವುದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸುವ ಒಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಪರಿಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ"[8] ಎಂದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಲಿಂಗ-ಸಂಬಂಧಗಳು ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಪುರುಷರನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಸೂಚಿಸುವ ಮತ್ತು ಹಾಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ನೀತಿಗಳು-ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು-ಕಾನೂನು, ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳ ತಾರತಮ್ಯವಾದಿ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡುವ ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳು'. ಈ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯು ನೀತಿ-ನಿರೂಪಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಪುರುಷರು ಹೇಗೆ? ಮತ್ತು ಏಕೆ? ತೊಂದರೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತುಲನೆ ಮಾಡಿ ನೋಡುವ ಒಂದು ತಂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನೀತಿ-ನಿರೂಪಣೆಗಳು, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು, ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾನೂನುಗಳು, ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಪುರುಷರಿಗಾಗಲೀ ಎಲ್ಲರ ಮೇಲೆ ಸಮಾನವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಕೊಡುವ "ಲಿಂಗ ನಿರಪೇಕ್ಷ ನೀತಿ"ಯು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಸ್ತ್ರೀವಾದ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳು ಎನ್ನುವುದು ಮುಖ್ಯವೇ ವಿನಃ ಲಿಂಗ ಎನ್ನುವುದಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಜೈವಿಕ ಭಿನ್ನತೆಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಿವೆ. ಸಮಾಜವು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಲಿಂಗ ಎನ್ನುವುದು ಜೈವಿಕ ಸಂಗತಿ. ಆದರೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳೆನ್ನುವುದು ಅಮೂರ್ತ, ಭಾವನಾತ್ಮಕ, ಮಾನಸಿಕವಾದ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಪುರುಷರು ಹೀಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ವಿಧಿ-ನಿಷೇಧಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಮಗಳು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಅದು ಮಹಿಳೆಯರ ಶೋಷಣೆಗೆ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪಡೆದು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿಗಳಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತಾದರೆ ಅದೇ **'ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಯೆಂದು'** ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಲಿಂಗಸಂಬಂಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಇಡೀ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುವಂತಹದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಕಾನೂನು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಪುರುಷರ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಪರಾಧೀನಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇವುಗಳು ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಬದಲಾಗಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇವು ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲೆ ಅಗಾಧವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತವೆ. ಅವರ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೇರಿ ಮಹಿಳೆಗೆ (ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ) ಇರುವ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತವೆ. ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಗಳು ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಗೆ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಚಿಂತನೆ, ಯೋಜನೆ, ಚರ್ಚೆ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರಿಬ್ಬರೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಭಾಗಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು **ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ** ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತದೆ.

3. ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎಂದರೆ : ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ತಾರತಮ್ಯವಾದಿ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಪುರುಷಶಾಹಿ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು, ಅದನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಸವಾಲೊಡ್ಡುವ ಅಗತ್ಯವಾದ 'ಸಾಮರ್ಥ್ಯ' ಮತ್ತು 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ'ಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮೀಮಾಂಸೆಯು ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಕುಟುಂಬದ ಎಲ್ಲಾ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು 'ಬದಲಾವಣೆಯ ಕರ್ತೃ'ಗಳೆಂದು ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ವಸ್ತುಗಳಾಗಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಒಳಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಅಮರ್ತ್ಯ ಸೇನ್' ಮತ್ತು 'ಮಾರ್ತ್ ನುಸ್‌ಬೌಮ್' "ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕುರಿತಂತೆ ರೂಪಿಸುವ ಧಾರಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ವರ್ಧನಾ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ನೆಲೆಯಿಂದ ಮಹಿಳೆಯರ ಬದುಕಿಗೆ ಅರ್ಥ ಬರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರವರ ಬದುಕಿಗೆ ಅವರವರ ಕರ್ತೃತ್ವದಿಂದ, ಅವರವರ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ,

ಅರ್ಥ ಬರುವುದು. ಈ ಕೊರತೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಇರುವುದರಿಂದಾಗಿ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಅವರು ಧಾರಣಾಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮೀಮಾಂಸೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ."[9] ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಮೇಲಿನಂತೆ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಯ ಅರ್ಥ, 'ಲಿಂಗ'ದ ಅರ್ಥ, 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳು' ಮತ್ತು 'ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಅರ್ಥ, ನಿರ್ವಚನಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಲಿಂಗ ಸಂವೇದಿ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ಹುಟ್ಟು, ಬೆಳವಣಿಗೆ : ಈ ಲಿಂಗ ಸಂವೇದಿ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ಹುಟ್ಟು, ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕುರಿತಾಗಿ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಮೊದಲಿಗೆ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ 18ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಮಾನತೆ, ಭ್ರಾತೃತ್ವ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ತತ್ವಗಳು ಮಹಿಳೆಯರ ಪರವಾದ ಚಿಂತನೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾದವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮುಂದುವರೆದು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಕುರಿತು ಬರೆದ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತಕಿಯಾದ 'ಮೇರಿ ವುಲ್ಸ್ ಸ್ಟೋನ್ ಕ್ರಾಫ್ಟ್' ಅವರ 1799ರಲ್ಲಿನ "ವಿಂಡಿಕೇಶನ್ ಆಫ್ ವುಮೆನ್ ರೈಟ್ಸ್" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಮಹಿಳೆಯರ ಪರವಾದ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿತು. ಇದು ಮುಂದೆ ಜಗತ್ತಿನ ಇತರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪಸರಿಸಿ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತನೆಗಳು ಬೆಳೆದು, ಮುಂದೆ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತಕಿಯರು, ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ಅರಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರ ಫಲವಾಗಿ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಸಂವೇದನೆಗಳು ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ವಿಷಯಗಳು ಚರ್ಚೆಗೆ ಬಂದವು. ಈ ಸಂವೇದನೆಗಳು ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯವರೆಗೆ ಮುಂದುವರೆದು ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲಾ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಪರವಾದ ಚಿಂತನೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವಾದವು.

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಲಿಂಗ ಸಂವೇದನೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ನೋಡುವುದಾದರೆ 12ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಚನಕಾರರು, ಶರಣರು, ಸಂತರು ಹಾಗೂ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರು ಇವರು ಮಹಿಳಾ ಪರವಾದ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ, ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ, ಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗದ ಮೇಲೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯವಾದ 'ಲಿಂಗತ್ವ' ಕುರಿತಾಗಿ ಮಂಡಿಸಿರುವ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದಲೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಲಿಂಗ ಸಂವೇದನೆ ಹುಟ್ಟಿ, ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಇವು ಮುಂದುವರೆದು, ಮಹಿಳೆಯರ ಪರವಾದ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಲು ಕಾರಣವಾದವು. ನಂತರ 20ನೇ ಶತಮಾನದ ಎರಡನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತಹ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳು 1950 ಮತ್ತು 60, 70ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದಾಗಿ

ಲಿಂಗ ಸಂವೇದನೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಬೆಳೆಯಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಮುಂದುವರೆದು ಮಹಿಳಾ ಚಳುವಳಿ, ಮಹಿಳೆಯರ ಪರವಾದ ಹೋರಾಟಗಳ ಫಲವಾಗಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂವೇದನೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವಾದವು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ 'ನೈಲ್ ಕಬೀರ್'ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿ 'ರಿವರ್ಸಡ್ ರಿಯಾಲಿಟಿ'ನಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಒಂದು ಘಟಕವಾಗಿ ಒಡಮೂಡಿದ್ದನ್ನು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದು, ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯ ಘೋಷಿಸಿದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ದಶಕಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡಿದ್ದು ಕೂಡ ಲಿಂಗ ಸಂವೇದನೆ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. 'ಎಸ್ತರ್ ಬೋಷರಫ್' ಅವರ, 1970 'ರೋಲ್ ಆಫ್ ವುಮೆನ್ ಇನ್ ಎಕನಾಮಿಕ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಲಿಂಗ ನಿರಪೇಕ್ಷವಾಗಿಲ್ಲ. ಅದು ಪುರುಷರ ಪರವಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಥದಿಂದ ಹೊರಗಿಡಲಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳದೇ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಅಂಶಗಳು ಕೂಡ ಲಿಂಗ ಸಂವೇದನಾ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ರೂಪಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಾದವು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆ ನೇಮಿಸಿದ ಅನೇಕ ಮಹಿಳಾ ಸಮಿತಿಗಳು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ವರದಿಗಳು 1974ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ವರದಿ', 'Twords Equality' 'ಮಹಿಳಾ ದಶಕ', 'ಮಹಿಳಾ ಚಳುವಳಿಗಳು' ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಲಿಂಗ ಸಂವೇದನೆ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ಆರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಇದು ಮುಂದೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂವೇದಿ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ : ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎಂದರೆ 'ವರಮಾನದ ಏರಿಕೆ'ಯೇ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಪ್ರಗತಿಗೇನು ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವಿಷಯಗಳು ಸೇರಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿರಪೇಕ್ಷವಾದದ್ದು ವರಮಾನ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಅದರ ಲಾಭ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದ ಜನರಿಗೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ತಲುಪುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆ ಇತ್ತು. ಆದರೆ 1960ರ ದಶಕದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಲಾಭವು ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೆ ತಲುಪಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಕಡೆ ಕ್ಷಿಪ್ರ ಆರ್ಥಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದರೂ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಬಡತನ, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ಅನಕ್ಷರತೆ, ಅನಾರೋಗ್ಯ ಮುಂದು ವರೆದಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಲಾಭದಿಂದ ವಂಚಿತರಾದವರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರು. ಇದರಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎಲ್ಲ ಜನರನ್ನು, ಎಲ್ಲ ಲಿಂಗವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಇದನ್ನು ಅರಿತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪುನರ್ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವ ಕೆಲಸ ನಡೆಯಿತು. ಆರ್ಥಿಕೇತರ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪುನರ್ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಮಹಿಳಾ ವಿಷಯಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ಮುಂದೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ

ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಡೆಗೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ಕಡೆಗೆ, ಹಾಗೂ ಸುಸ್ಥಿರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಡೆಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಮಹಿಳಾ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನೋಡುವ ಪರಿಕ್ರಮ ಬೆಳೆದು ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ಬೆಳೆಯಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 3 ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ/ ಪರಿಕ್ರಮಗಳು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದವು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ–

1. ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ (WID)

2. ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ (WAD)

3. ಲಿಂಗಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ (GAD)

1. ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ (WID): ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜಿಸ ಬೇಕು ಎಂಬ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ WID '70'ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಮಹಿಳೆಯರ ದೈನಂದಿನ ಅಗತ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪೂರೈಸುವ ನೆಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಅದು ಮೂಲಭೂತ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಾದ ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ, ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು–ಕೂಲಿಯಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ನಿವಾರಿಸುವುದು, ಹೆರಿಗೆ ಭತ್ಯೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಜೆ ನೀಡುವುದು, ಆರೋಗ್ಯ ಸೌಲಭ್ಯ ಒದಗಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಮಹಿಳೆಯರ ದೈನಂದಿನ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ನೀಡುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅಂದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಟಾರ್ಗೆಟ್‌ಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡಲಾಯಿತು. ಮಹಿಳೆಯರ ದೈನಂದಿನ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದವು ವಿನಃ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ನಿಲುವಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಜನರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ವರ್ಧನೆಗೆ ಗಮನನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಗಮನ ಹರಿಸುವ ಕೆಲಸದಿಂದಾಗಿ ಈ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ.

2. ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ (WAD): ಈ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಬೇಕೆಂಬ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ, ತರಬೇತಿ, ಉದ್ಯೋಗ, ಹಣಕಾಸಿನ ಸಹಾಯ ಒದಗಿಸಿದರೆ ಅವರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತಾನೇ ಸುಧಾರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಂಬಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆಯು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವುದನ್ನು ಮರೆಮಾಚಿತು. ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿ ಅವರ

ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸಿದರೆ ಅಸಮಾನತೆಗಳ ತಾರತಮ್ಯ, ದೌರ್ಜನ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳು ತಾನಾಗಿಯೇ ನಿವಾರಣೆ ಆಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ನಂಬಲಾಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೇ ಕಾನೂನು ಸುಧಾರಣೆ, ಕಾನೂನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ ಮಹಿಳೆಯರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಮೂಲಭೂತ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿತ್ತು. ಇದು 1970 ಮತ್ತು 1980ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಮಹಿಳಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಮಗ್ರಗೊಳಿಸಲು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿತು. ಆದರೆ ಇದು ಕೆಲವು ಟೀಕೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಯಿತು. ಅದೇನೆಂದರೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೆಯೇ ಹಾಗೆಯೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಮಹಿಳೆಯರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ, ಉದ್ಯೋಗ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸಲು ಅನೇಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದು ಸಫಲತೆ ಕಾಣದೇ ಟೀಕೆಗೆ ಗುರಿಯಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ 'ಅಮರ್ತ್ಯ ಸೇನ್' ಅವರ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ(WAD)ಗಳ ನಡುವಿನ ಕುರಿತಂತೆ ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಅವರು 1 ಕೇವಲ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಾಗಿ, ಗ್ರಾಹಕರಾಗಿ, ಪೇಶೆಂಟುಗಳಾಗಿ ನೋಡುವ ಕ್ರಮ. 2. ಅವರನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ, ಕರ್ತೃಗಳನ್ನಾಗಿ, ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ನಿಯೋಗಿಗಳನ್ನಾಗಿ ನೋಡುವ ಕ್ರಮ(ಅಮರ್ತ್ಯ ಸೇನ್ ಅವರು ಇವುಗಳನ್ನು ಪೇಶೆಂಟ್ ಮತ್ತು ಏಜೆಂಟ್ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ). ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಮೆಕ್ಸಿನ್ ಮೊಲ್ಯೆನಕ್ಸ್ ಇದನ್ನು 'ಮಹಿಳೆಯರ ದೈನಂದಿನ ಅಗತ್ಯತೆಗಳು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಸಂಘರ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಅಗತ್ಯಗಳು' ಎಂಬುದಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎರಡು ಬಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಕಲ್ಯಾಣವಾದಿ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ಎರಡನೆಯದು ಪರಿವರ್ತನವಾದಿ 'ದೃಷ್ಟಿಕೋನ'ವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಇಂದು ಸರಕಾರಗಳು ಮಹಿಳೆಯರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವು ಹೆಚ್ಚು ಸಂವೇದಿಯಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು 'ದತ್ತಿ' 'ಉಂಬಳಿ'ಯನ್ನಾಗಿ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಫಲಾನುಭವಿಗಳಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ವಿನಃ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ತಾರತಮ್ಯ, ಪುರುಷಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆ, ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲಿನ ಹಿಂಸೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದು ಕೂಡ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಸ್ಥಾನದ ಶೋಷಣೆಗಳ ಮೂಲ ಬೇರನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತಕರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದರ ಚಿಂತನೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು.

3. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳು ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ (GAD): ಇದು ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ತಂದರೆ ಮಾತ್ರ ಮಹಿಳೆಯರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರ ನಡುವೆ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರ ರಚನೆಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯರ

ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತವೆ. ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅನಾನುಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದು ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳು ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ 'ಮಹಿಳಾ ಪರ ಕಾಳಜಿ' ಬದಲಾಗಿ 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳು' ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೊಂದಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಇದು ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕರ್ತೃಗಳಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ಪರಿವರ್ತನೆ ದೃಷ್ಟಿ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಒಂದೇ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವರಲ್ಲ; ಅವರು ವಿವಿಧ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ, ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಕೊಡುಗೆ ಅವಶ್ಯಕತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವರನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಸಹಭಾಗಿಗಳನ್ನಾಗಿ, ಪಾಲುದಾರರನ್ನಾಗಿ ನೋಡಬೇಕು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಕಾನೂನು ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸಾಮಾಜೀಕರಣ, ಪುರುಷರು ಹೊಂದಿರುವ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಇವು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಅಧೀನತೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇವುಗಳು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಪರಾಧೀನಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇವುಗಳು ಬದಲಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿತು. ಇದು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಲಭ್ಯತೆ, ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆಗೆ ತಕ್ಕ ಬೆಲೆ, ಮಹಿಳೆಯರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು, ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಅನಾನುಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದರ ಕುರಿತಾಗಿ ಇದು ಒತ್ತಾಯಿಸಿತು.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಬದಲಾವಣೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಇದು ಮಹಿಳೆಯರು ಅನ್ಯಾಯ, ದೌರ್ಜನ್ಯ, ತುಳಿತದ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಘಟಿತರಾಗಬೇಕೆನ್ನುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಹಿಳೆಯರ ಆರೋಗ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲನೆ, ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ವದ್ದು ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಎಲ್ಲಾ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಚಿಂತನೆ, ಯೋಜನೆ, ಚರ್ಚೆ, ಅನುಷ್ಠಾನ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರಿಬ್ಬರು ಭಾಗಿಯಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯರು ಸ್ವಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಿರುವ ಅವರೇ ತಮ್ಮ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ, ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಸಂಘಟಿತರಾಗುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತದೆ. ಸರಕಾರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾ ಕೆಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿತು. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಇದು ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಗಳ ಪುನರ್ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತದೆ. 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳು ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಪ್ರಣಾಳಿಯು ಮಹಿಳೆಯರ ಪುರುಷರಿಬ್ಬರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ತರುವುದಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಮಹಿಳಾ ಸಶಕ್ತೀಕರಣಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಪುರುಷ–ಪ್ರಧಾನತೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರ ರಚನೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಬದಲಾವಣೆ ತರಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿತು. ಮಹಿಳೆಯರ ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ

ಪರಿಹಾರ ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವ, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ಒತ್ತಾಯಿಸಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಇಂದು 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಚಿಂತನೆಗಳು ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡು, ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳ ಮೂಲಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವರಮಾನ ಕೇಂದ್ರಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮೀಮಾಂಸೆಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ 'ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಎನ್ನುವ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ರೂಪಿತಗೊಂಡಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ 'ಲಿಂಗಸಂವೇದಿ' ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ 'ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಮುಖ್ಯ ಎನ್ನುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದವು. ಇದನ್ನು 1995ರಲ್ಲಿ UNDP ರಚಿಸಿದ 'ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಸೂಚಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದರ ಮುಖಾಂತರ ಬೆಳಕಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಜೊತೆಗೆ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಸ್ಪಂದಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅಪಾಯ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಮುಂದುವರೆದು 1997ರ 'ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿ'ಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಬಲೀಕರಣಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಬಡತನದ ನಿವಾರಣೆಗೆ 'ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ' ಅಗತ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಯಿತು.[10] ಹೀಗೆ ಮುಂದುವರೆದು UNDPಯು ತನ್ನ 2010ರ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿಯಲ್ಲಿ 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಯ ಸೂಚ್ಯಂಕ'ವನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು. ಇವೆಲ್ಲವೂ 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದವು. ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಶ್ವಬ್ಯಾಂಕ್ 2012ರಲ್ಲಿ "ವಿಶ್ವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿಯಲ್ಲಿ" ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಧಾತು', 'ಸಾದೃಶ ಗುರಿ' ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದೆ. ಹೀಗೆ 'ವರಮಾನ ವರ್ಧನೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ 'ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ', ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಗಳು ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಆರಂಭಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು : ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು UNDP ಯಲ್ಲಿ 1995ರಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿ ಮಾಡಿದ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ 'ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ ಮಹಿಳೆಯರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮರೆಮಾಚುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಇದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತವತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ 'ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಯ ಪ್ರಗತಿ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಅಳೆಯಲು ಎರಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ; **1) ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ, 2) ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಸಶಕ್ತೀಕರಣ ಮಾಪನ.**

1. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ (GDI) : ಇದರ ಉದ್ದೇಶ ಲಿಂಗಗಳ ನಡುವಿನ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಂಶಗಳ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಅಳೆಯುವುದಾಗಿದೆ. ಆರೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ

ಶಿಶುಮರಣ ದರ, ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಜೀವಿತಾವಧಿ, ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿ ದರ, ಜೀವನ ಮಟ್ಟ, ತಲಾದಾಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಅಂತರಗಳನ್ನು ಅಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಂತೆ, ಮಹಿಳೆಯರ ಜ್ಞಾನದ ಮಟ್ಟ, ಆರೋಗ್ಯ ಮಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಲಭ್ಯತೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಅಂಕಿ–ಅಂಶಗಳ ಮೂಲಕ ಸೂಚಿಸುವ ಜೀವಿತಾವಧಿ, ಸಾಕ್ಷರತೆ, ಶಾಲಾ ದಾಖಲಾತಿ ಮತ್ತು ತಲಾ ಆದಾಯವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಖ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಈ ಮೂರು ಅಂಶಗಳ ಸರಾಸರಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಗರಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ 'ಒಂದು ಅಂಕ, ಕನಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ 'ಸೊನ್ನೆ' ಅಂಕ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ 'ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಯನ್ನು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಸೂಚ್ಯಂಕವನ್ನು ಬಳಸಿ, ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಅಳೆದರೆ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

2. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಸಶಕ್ತೀಕರಣ ಮಾಪನ (GEM) : ಇದು ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ, ಆರ್ಥಿಕ ಪಾಲುದಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ ಅಳೆಯುವುದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡ ರಾಜಕೀಯ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿನ ಸಂಸತ್ತಿನ ಮತ್ತು ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಪ್ರತಿಶತ ಪಾಲು, ಆರ್ಥಿಕ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿಪರ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಪ್ರತಿಶತ ಪಾಲು, ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರ ಅಂದಾಜಿಸಿ, ಗಳಿಸಿದ ಆದಾಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಪ್ರತಿಶತ ಪಾಲು ಅಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಮಾಪನವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಸಶಕ್ತೀಕರಣ ಮಾಪನ ಈ ಎರಡು ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳ ಮಹತ್ವವೆಂದರೆ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ನಿಜವಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುವುದು. ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಬಳಕೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಗಿದೆ ಎನ್ನವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವುದು. ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ, ಆದಾಯಗಳಲ್ಲಿ, ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ನಡುವೆ ಇರುವ ಅಂತರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ತಾರತಮ್ಯ, ಅಸಮಾನತೆ, ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಅವಕಾಶಗಳ ನಿರಾಕರಣೆ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯ ಮಟ್ಟ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸಂಖ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರ, ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕವು ಮಾನವರ ಶಿಕ್ಷಣಮಟ್ಟ ಹಾಗೂ ತಲಾ–ಆದಾಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅದರ ಸರಾಸರಿ ಕಂಡು

ಹಿಡಿದಾಗ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳೆಸಲಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕುವುದರಿಂದ ಮಹಿಳೆಯರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಪುರುಷರಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗದಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಲು ಈ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳನ್ನು ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ.

3. ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆ ಸೂಚ್ಯಂಕ (GII): ಈ ಸೂಚ್ಯಂಕವನ್ನು 2010ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಸಂಯೋಜಿತ ಅಳತೆಯಾಗಿದ್ದು ಲಿಂಗ ಸಾಧನೆಯ ನಷ್ಟವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಈ ಸೂಚ್ಯಂಕ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪುರುಷರ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ನಡುವಿನ ಸಾಧನೆಗಳ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಅಳೆಯುವುದಾಗಿದೆ. ಶ್ರಮದ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ, ದುಡಿಮೆಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ದರ, ಸಬಲೀಕರಣ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಾಧನೆ (ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿನ) ಮತ್ತು ಸಂಸತ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವಿಕೆಯ ಪ್ರಮಾಣ, ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಆರೋಗ್ಯ ಫಲವತ್ತತೆ ದರ, ತಾಯಂದಿರ ಮರಣ ದರಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆ ಸೂಚ್ಯಂಕವು ಮಹಿಳೆಯರ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಷ್ಟವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆಯನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಾಗೂ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಮೇಲಿನ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ, ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಸಶಕ್ತೀಕರಣ ಮಾಪನ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆ ಸೂಚ್ಯಂಕ ಇವೆಲ್ಲವೂ 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಗಳನ್ನು ಅಳೆಯುವ ಮಾಪಕಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಅಳೆಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ಕಂಡುಬರುವ ಅಂಶಗಳು: ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಮುಂದೆ ಇದ್ದರೂ, ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದಿವೆ. ಆದರೆ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿರುವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಶೀಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಹಾಂಗ್‌ಕಾಂಗ್–17, ಬಹಾಮ್–26, ಸಿಂಗಾಪುರ್–28, ಉರುಗ್ವೆ–23, ಥೈಲ್ಯಾಂಡ್–33, ಬರ್ಬಾಡೋಸ್–11, ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಿವೆ. ಆದರೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನ್, ಸಿಯಾರ್, ರಿಯಾನಾ, ಮಾಲಿ, ನೈಗಾರ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆದಾಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯ, ತಲಾ ಆದಾಯ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸಲು ಆದಾಯ ಹೆಚ್ಚಿರಬೇಕಿಲ್ಲ. ಲಿಂಗ ಸಂವೇದನೆಗೆ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ, ರಾಜಕೀಯ ಬದ್ಧತೆ ಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸ್ವೀಡನ್, ಫಿನ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್, ನಾರ್ವೆ ಮತ್ತು ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ

ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕವು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು, ಮಹಿಳಾ ಸಶಕ್ತೀಕರಣವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನೀತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಸಶಕ್ತೀಕರಣ ಮಾಪನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ಕಂಡುಬರುವ ಅಂಶಗಳು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಸಶಕ್ತೀಕರಣ ಮಾಪನವು ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ತಲಾ ಆದಾಯ, ಉದ್ಯೋಗ ಮಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಮೂರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಸರಾಸರಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಸಶಕ್ತೀಕರಣ ಮಾಪನಗಳ ನಡುವೆ ಅಂತರವಿದೆ. ಉದಾ : ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಗ್ರೀಸ್, ಇಂಗ್ಲೆಡ್, ಐರ್ಲೆಂಡ್, ಸ್ಪೇನ್ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಸ್ಥಾನ ಹೊಂದಿವೆ. ಆದರೆ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಸಶಕ್ತೀಕರಣ ಮಾಪನದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಅಂಕ ಪಡೆದು ಹಿಂದಿವೆ. ಗ್ರೀಸ್ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ 0.823 ಇದೆ. ಆದರೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಸಶಕ್ತೀಕರಣ ಮಾಪನವು 0.343 ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಉದ್ಯೋಗ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವು ತುಂಬ ಕಡಿಮೆ ಇರುವುದಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ರಾಷ್ಟ್ರ, ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಪಕ್ಷಪಾತವಿದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕದಲ್ಲಿ ಮುಂದಿದ್ದರೂ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಸಶಕ್ತೀಕರಣ ಮಾಪನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿವೆ. ಅಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉತ್ಪನ್ನ, ಆದಾಯ ಹೆಚ್ಚಳ ಇದ್ದರೂ, ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧಿಸಿದರೂ ಮಹಿಳೆಯರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವು ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದು ಪುರುಷ ಪರವಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧಿಸಿವೆ. ಕೆಲವು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ದಲಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ದಲಿತ ದುಃಸ್ಥಿತಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ

ಮನುಷ್ಯ ಅವಕಾಶಗಳ ಲಭ್ಯತೆ ಮೂಲಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯ. ಅದು ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು, ಜಾತಿ, ವರ್ಗ ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ ಅವಕಾಶಗಳು ವಿಸ್ತರಣೆಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ವಿಸ್ತರಣೆಗೊಂಡ ಅವಕಾಶಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ದಕ್ಕುವಂತಿರಬೇಕು. ನಂತರ ಅದು ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಬೇಕು. ಅಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಜೊತೆಗೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಮೊದಲಿಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿಗಳಲ್ಲಿನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ದಲಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಇದರ

ಪ್ರತಿರೋಧವಾದ ದಲಿತರ ದುಃಸ್ಥಿತಿ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟರು ಅನುಭವಿಸುವ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಅಳೆಯುವುದು ಅಲ್ಲದೇ ಅವರು ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆಯೋ?, ತಾರತಮ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟಸುತ್ತಾರೆಯೋ? ಹಾಗೇ ಇವರು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಹಲವು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಗಳೆಂದರೆ–

1. ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ: ಇದರಲ್ಲಿ ತಳಸ್ಥರಗಳಾದ ಶಾಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಉಸ್ತುವಾರಿ ಸಮಿತಿ, ಜಂಟಿ ಅರಣ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಸಮಿತಿ, ನೀರು ಬಳಕೆದಾರರ ಸಂಘ, ಗ್ರಾಮ ಆರೋಗ್ಯ, ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಸಮಿತಿ, ಸ್ವಸಹಾಯ ಸಮೂಹ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ದಲಿತರ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯದ ಪಾಲುದಾರಿಕೆಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ದಲಿತರ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿದ್ದು ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇದೆಯೋ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆಯೋ ಎಂಬುವುದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯನ್ನು ಈ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ತಾರತಮ್ಯ ಕಡಿಮೆ ಇದೆಯೆಂದು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಮಾನದಂಡಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದರೆ ತಾರತಮ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

2. ಸಾಮಾಜಿಕ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ: ದಲಿತರನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ದೂರ ಉಳಿಸಲಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳಾದ ದಲಿತೇತರರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ, ಪರಸ್ಪರ ಗೌರವ, ಹಬ್ಬ/ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ, ದೇವಾಲಯಗಳ ಪ್ರವೇಶ, ಹೊಟೇಲುಗಳ ವ್ಯವಹಾರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುದಾಯವು ಪಡೆಯುವ ಗೌರವ, ಅವಕಾಶಗಳಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ.

3. ತಾರತಮ್ಯದ ಅರಿವು: ದಲಿತರು ತಮ್ಮ ವಿರುದ್ಧದ ತಾರತಮ್ಯ ಕುರಿತಂತೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದಲಿತರಿಗೆ ನಿಲುಕುವಿಕೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಗಿದೆ? ದಲಿತರಿಗೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೇ ಎನ್ನುವ ಅಂಶಗಳ ಆಧರಿಸಿ ಸೂಚ್ಯಂಕದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಅಳೆಯಲಾಗಿದೆ.

4. ತಾರತಮ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭಟನೆ ತೋರಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳ ಕುರಿತಂತೆ: ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೀರಿನ ತಾರತಮ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದಲಿತರಿಗೆ ಆಗಿರುವ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿರೋಧಿಸುವ, ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಕುರಿತಂತೆ ಸೂಚ್ಯಂಕದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯಿನಿಸಿ ಅಳೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

5. ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಪರಿಹಾರ ಕುರಿತಂತೆ: ಮೂಲಭೂತ ಸೌಕರ್ಯಗಳಾದ ನೀರಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಆರೋಗ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ತಾರತಮ್ಯ, ಆರ್ಥಿಕ ತಾರತಮ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮುರಿದಾಗ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ಪರಿಹರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ನೋಡಲಾಗಿದೆ.

6. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ತಿಳುವಳಿಕೆ: ಈ ಕುರಿತಂತೆ ದಲಿತರು ಎಷ್ಟು ಸ್ವತಂತ್ರರು. ತಾರತಮ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವುದು, ವಿರೋಧಿಸುವುದು, ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಚಲನೆ ಮಾಡುವುದು, ಉದ್ಯೋಗ ಪಡೆಯುವುದು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೇಗೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಅಳೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

7. ಜೀವನ ಮಟ್ಟ: ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಬಹುಮುಖ್ಯ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದಲಿತರ ಭೂಹಿಡುವಳಿ, ಕೃಷಿಯೇತರ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಅಂಗಡಿ, ಪಕ್ಕಾಮನೆಗಳು, ವಿದ್ಯುತ್ತೀಕರಣ, ದ್ವಿಚಕ್ರ/ಬೈಕ್ ಹೊಂದಿರುವವರ ಪ್ರಮಾಣ ಸೇರಿದಂತೆ ಈ ಜೀವನ ಮಟ್ಟದ ಸೂಚ್ಯಂಕದಲ್ಲಿ ಅಳತೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

8. ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ: ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯರು ಅನುಭವಿಸುವ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹೆರಿಗೆಪೂರ್ವ ವಿಶ್ರಾಂತಿ, ಹೆರಿಗೆ ನಂತರ ವಿಶ್ರಾಂತಿ, ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಹೆರಿಗೆ, ಆರೋಗ್ಯ ಸಹಾಯಕರ ಭೇಟಿ, ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಆರೋಗ್ಯದ ಬೆಂಬಲ ಕುರಿತಾಗಿ ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯರ ಆರೋಗ್ಯದ ಕುರಿತಾಗಿ ಈ ಸೂಚ್ಯಂಕದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

9. ಮೂಲಭೂತ ಸೌಕರ್ಯಗಳ ದೊರೆಯುವಿಕೆ: ದಲಿತರಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆಂದರೆ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು, ಶೌಚಾಲಯ, ಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮುಂತಾದ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಶುಚಿತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ.

10. ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯುವಿಕೆ: ದಲಿತರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯುವಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದಾಖಲಾತಿ, ಹಾಜರಾತಿ, ಬದಲಾವಣೆ ದರಗಳ ಆಧರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಎನ್ನುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಅಂಶಗಳು ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಎಲ್ಲ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೇಗಿದೆ ಎಂದು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತ ದಲಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 3.1. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ದಲಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ

ಕ್ರ.ಸಂ	ಸೂಚ್ಯಾಂಕಗಳು	ಸೂಚ್ಯಾಂಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು					
		ಬೀದರ್	ಕಲುಬುರ್ಗಿ	ಯಾದಗಿರಿ	ರಾಯಚೂರು	ಕೊಪ್ಪಳ	ಬಳ್ಳಾರಿ
1	ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಸೇರ್ಪಡೆ/ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ	0.30	0.40	0.50	0.25	0.57	0.50
2	ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇರ್ಪಡೆ/ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ	0.50	0.40	0.00	0.70	0.20	0.30
3	ತಾರತ್ತಮ್ಯದ ಗ್ರಹಿಕೆ/ ತಿಳುವಳಿಕೆ	0.30	0.50	0.50	1.00	0.40	0.50
4	ತಾರತ್ತಮ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆ/ ವಿರೋಧ	0.40	0.40	0.00	0.00	0.00	0.10
5	ಸಂಘರ್ಷ ಪರಿಹಾರ/ ತೀರ್ಮಾನ	0.10	0.40	0.00	0.00	0.00	0.30
6	ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಗ್ರಹಿಕೆ/ ತಿಳುವಳಿಕೆ	0.40	0.60	0.80	0.60	0.70	0.20
7	ಜೀವನ ಮಟ್ಟ	0.30	0.40	0.20	0.20	0.50	0.20
8	ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ-ತಾರತ್ತಮ್ಯತೆ	0.40	0.40	0.70	0.40	0.70	0.50
9	ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ದೊರೆಯುವಿಕೆ	0.50	0.50	0.83	0.16	0.33	0.30
10	ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯುವಿಕೆ	0.40	0.50	0.50	0.33	0.30	1.00
	ಒಟ್ಟು	**3.60**	**4.50**	**4.03**	**3.65**	**3.70**	**3.90**
	ಸಂಯುಕ್ತ ದಲಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಾಂಕ (CDDI)	0.360	0.450	0.403	0.365	0.37	0.390
	ದಲಿತ ದುಃಸ್ಥಿತಿ ಸೂಚ್ಯಾಂಕ (DDI)	0.64	0.550	0.597	0.635	0.630	0.610

ಆಧಾರ : ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿಗಳು 2014 ಬೀದರ್, ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಯಾದಗಿರಿ, ರಾಯಚೂರು, ಕೊಪ್ಪಳ, ಬಳ್ಳಾರಿ.[10]

ಈ ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸೇರ್ಪಡೆ/ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇರ್ಪಡೆ/ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ತಾರತಮ್ಯದ ಗ್ರಹಿಕೆ/ತಿಳುವಳಿಕೆ, ತಾರತಮ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆ/ವಿರೋಧ, ಸಂಘರ್ಷ ಪರಿಹಾರ/ತಿರ್ಮಾನ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಗ್ರಹಿಕೆ/ತಿಳುವಳಿಕೆ, ಜೀವನ ಮಟ್ಟ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ, ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ದೊರೆಯುವಿಕೆ, ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯುವಿಕೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳು ಸೇರಿ ಸಂಯುಕ್ತ ದಲಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ ಮತ್ತು ದಲಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ

1. ನಂಜುಂಡಪ್ಪ ವರದಿ, 2002, 5ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಪು.
2. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್., 2011, 'ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿ', ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪು.10
3. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್., 2014, 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ, ಗಾಯಿತ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ. ಪು.98
4. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್., 2010, 'ಧರೆ ಹತ್ತಿ ಉರಿದರೆ (ಪ್ರಚಲಿತ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕುರಿತು ಬರಹಗಳು'), ಪಲ್ಲವ ಪ್ರಕಾಶನ ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ. ಪು.187-188
5. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್., 2009. 'ಜನರನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪು.9
6. ಹೇಮಲತ ಹೆಚ್.ಎಂ., 2009, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಪುಟ–7, ಸಂಚಿಕೆ–1-2, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪು.153
7. ಹೇಮಲತ ಹೆಚ್.ಎಂ., 2009, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಪುಟ–7, ಸಂಚಿಕೆ–1-2, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪು.153
8. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್., 2011, 'ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ದುಃಸ್ಥಿತಿ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪು.61
9. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್., 2010 ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ ಪು.37

10. ಅದೇ, ಪು.60

11. 2014ರ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿಗಳು– ಬೀದರ್, ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಯಾದಗಿರಿ, ರಾಯಚೂರು, ಕೊಪ್ಪಳ, ಬಳ್ಳಾರಿ.

12. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್., 2014, 'ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾನವ ಬಡತನ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳು', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪು.20

ಅಧ್ಯಾಯ 4

ಸಾಮಾಜಿಕ : ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

4.1. ಪಿಠೀಕೆ

4.2. ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ

4.3. ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣೆಗೆ ವಿವರ

4.4. ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ

4.5. ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಮಾಜಿಕತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ ನಾಲ್ಕು

ಸಾಮಾಜಿಕ: ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾರತ ದೇಶದಂತಹ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿ, ಜಾತಿವಾದಿ ಶ್ರೇಣೀಕರಣಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ(ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ) ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಜಾತಿಯನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ನೋಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾಮಾಜಿಕವಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಮಹಿಳೆಗೆ ಪೂರ್ವಗ್ರಹದ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಕೌಟುಂಬಿಕವಾಗಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ಈ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯಗಳೇ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಮಹಿಳೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಯಾಮದಡಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮೊದಲಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ 'ದಲಿತ'ರೆಂತಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ದಲಿತರೆಂದರೆ ಯಾರು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ವಂಚಿತ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಕೆಳ ಜಾತಿಗಳ ಬಡವರನ್ನು 'ದಲಿತ'ರೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಜಾತಿ ಬಡವರು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ವಂಚಿತರಾದರೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕೆಳ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸದೃಢವಾಗಿದ್ದರೂ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಕೀಳು ದರ್ಜೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಬಡವರು ಎಂಬ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದವರನ್ನು 'ದಲಿತ'ರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. 'ದಲಿತ'ರೆಂದರೆ 'ಪರಿಶಿಷ್ಟರು' ಪರಿಶಿಷ್ಟರೆಂದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರು ಮತ್ತು ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು 'ದಲಿತ' ಮಹಿಳೆಯರೆಂದು'(ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರೆಂದು) ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮೊದಲಿಗೆ ದಲಿತರೆಂದರೆ ಯಾರು

ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು 101 ಜಾತಿಗಳು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪೃಶರು ಮತ್ತು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೆಂಬ ಭಿನ್ನತೆ ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಧಾನ ಜಾತಿಗಳೆಂದರೆ ಮಾದಿಗ ಮತ್ತು ಹೊಲೆಯವರು. ಇವರನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆದಿಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಿದ್ರಾವಿಡ ಮತ್ತು ಆದಿಕರ್ನಾಟಕ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವಿದೆ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೀದರ್‌ನಿಂದ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯವರೆಗೆ ಆದಿ ಕರ್ನಾಟಕವೆಂದರೆ 'ಮಾದಿಗರು', ಆದಿದ್ರಾವಿಡರೆಂದರೆ 'ಹೊಲೆಯರು', ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಚಾಮರಾಜನಗರದವರೆಗೆ ಆದಿಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದರೆ 'ಮಾದಿಗರು', ಈ ಗೊಂದಲದಿಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾದಿಗರು ಮತ್ತು ಹೊಲೆಯರೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಾದಿಗರನ್ನು ಎಡಗೈನವರು, ಹೊಲೆಯರನ್ನು ಬಲಗೈನವರೆಂದು ಕರೆಯುವ ರೂಢಿ ಇದೆ. ಗೌರವಸೂಚಕವಾಗಿ ಮಾದಿಗರನ್ನು 'ಆದಿಜಾಂಬವ'ರೆಂದು ಹೊಲೆಯರನ್ನು 'ಚೆಲುವಾದಿ'ಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರು ಸಮಾನ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ವರ್ಗ, ಜಾತಿಯಾಗಿದೆ. ಇವರ ಮಧ್ಯೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಅಂತರವೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಟ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಮಾಜಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಜಾತಿಯೊಳಗೆ ಮಾದಿಗ, ಹೊಲೆಯರು ಅಥವಾ ಚೆಲುವಾದಿಗಳನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿದರೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಅನುಭವಿಸುವ ಜಾತಿಗಳು ಕಡಿಮೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಲಂಬಾಣಿ, ಭೋವಿ, ಕೊರಮ, ಕೊರಚ ಮುಂತಾದ ಜಾತಿಗಳು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಗಳ ನಡುವೆ ಬದುಕುತ್ತಿವೆ. ಇವರಿಗೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಆಚರಣೆ ಇಲ್ಲ. ಇವರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಜಾತಿಗಳ ವಸತಿಗಳಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದವರನ್ನು 'ಬುಡಕಟ್ಟು'ಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 50 ಅಧಿಕೃತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿವೆ. ಈ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರನ್ನು ಆದಿವಾಸಿ, ವನವಾಸಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಮುಂತಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಇವರನ್ನು ಷೆಡ್ಯೂಲ್ಡ್ ಟ್ರೈಬ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಜಾತಿಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇವರ ಭಾಷೆ, ಆಚಾರ, ವಿಚಾರ, ರೂಢಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವ-ಗುರುತಿಸುವಿಕೆ, ಭಾಷೆ, ವಿಭಿನ್ನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘಟನೆ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ

ಹಿಂದುಳಿದಿರುವಿಕೆ ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿರುವಿಕೆ, ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ. ನಾಗರಿಕ ಜನರಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯಗಳು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಹಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣದ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇನೇ ಇರಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳೊಳಗಿನ ಜಾತಿಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳ ಖಚಿತತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬೇಡ ಅಥವಾ ನಾಯಕ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದೆ. ಈ ಸಮುದಾಯವು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಬೀದರ್, ಕಲಬುರಗಿ, ಯಾದಗಿರಿ, ರಾಯಚೂರು, ಕೊಪ್ಪಳ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಜಾತಿಗಳೊಳಗಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು, ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಜಾತಿಗಳೊಳಗಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ, ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣ, ಲಿಂಗನುಪಾತದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಸಾಕು. ಹೆಣ್ಣಿನ ಕುರಿತಾದ ಮನೋಭಾವನೆಗಳು, ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯದ ತೀವ್ರತೆಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಆಯಾ ಜಾತಿಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಾನುಪಾತದ ಅಂತರಗಳ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಆಯಾ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷಶಾಹಿ ಪ್ರಣೀತ ಸಮಾಜೀಕರಣ, ಗಂಡು ಮಗುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ವ್ಯಾಮೋಹ, ಹೆಣ್ಣು ಶಿಶುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ತೋರಿರುವ ತಾರತಮ್ಯ-ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ, ಹೆಣ್ಣು ಶಿಶು ಮರಣ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದು, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ(ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಗು) ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವ ಅಪೌಷ್ಠಿಕತೆ, ರಕ್ತಹೀನತೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಇವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ/ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ದೈಹಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಅಭದ್ರತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕ್ರಯ-ವಿಕ್ರಯ ಆರಂಭವಾಗಿ ಬಿಡಬಹುದು, ಮಹಿಳೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಬೇಕಾದ ಒತ್ತಡ, ಅದರಿಂದ ಮಹಿಳೆಯರು ಎದುರಿಸಬೇಕಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಲಿಂಗಾನುಪಾತದ ಕುಸಿತ ಕಂಡರೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲಿನ ಲೈಂಗಿಕ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳು ಅಧಿಕ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಸಂಬಂಧಿ ತಾರತಮ್ಯಗಳು ಹೇಗಿವೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಳ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳನ್ನು ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು, ಲಿಂಗಾನುಪಾತ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಗ್ರಾಮಗಳು: ಮೊದಲಿಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೇ. 40ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿಶಿಷ್ಟರು ಇರುವ ಗ್ರಾಮಗಳು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿವೆ(ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸೇರಿದಂತೆ).

ಕೋಷ್ಟಕ 4.1. ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಗ್ರಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನ

ಕ್ರಸಂ	ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಗ್ರಾಮಗಳು	ಸ್ಥಾನ
1	ಬೀದರ್	294	3
2	ಕಲಬುರ್ಗಿ	215	4
3	ಯಾದಗಿರಿ	201	6
4	ರಾಯಚೂರು	441	1
5	ಕೊಪ್ಪಳ	204	5
6	ಬಳ್ಳಾರಿ	301	2
7	ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ	1656	-
8	ಕರ್ನಾಟಕ	7202	-

ಆಧಾರ: ಪ್ರಜಾವಾಣಿ, 26. 9.2015 ಶನಿವಾರ, ಪುಟ. 5

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1656 ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ. 40ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಶಿಷ್ಟರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಿರುವ ಜಿಲ್ಲೆ ರಾಯಚೂರು ಆಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 441 ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರು ವಾಸವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಡಿಮೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟರು ವಾಸಿಸುವ ಜಿಲ್ಲೆ ಯಾದಗಿರಿ. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕುರಿತಂತೆ ನೋಡಬಹುದು.

ಕುಟುಂಬಗಳ ವಿವರ : ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 3 ದಶಕಗಳ ಒಟ್ಟು ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ 4.2ರ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ಮಾಹಿತಿಯಿಂದ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯೆ ಒಟ್ಟು 2,93,228 ಕುಟುಂಬಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಆಗಿವೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 4,41,164 ಕುಟುಂಬಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಆಗಿವೆ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ 2,93,228 ಇದ್ದು ಕುಟುಂಬಗಳು 4,41,164 ಆಗಿವೆ. ಅಂದರೆ ಮಧ್ಯದ 10 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1,47,936 ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಆಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1,71,050 ಕುಟುಂಬಗಳು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವು ಒಟ್ಟು

2,74,910 – ಅಂದರೆ ಈ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 1,03,860ರಷ್ಟು ಕುಟುಂಬಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಂಡಿವೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1,22,178ರಷ್ಟು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಇದ್ದರೆ ಅದು 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ 1,66,254 ಆಗಿವೆ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡ 44076 ರಷ್ಟು ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಅಂದರೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದ್ವಿಗುಣ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದಿರುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇದು ಇಂದಿನ ಆಧುನಿಕ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬಗಳು ವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬಗಳಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಆಗಿರುವುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.2. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ					ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ					ನಗರ ಪ್ರದೇಶ				
	1991	2001	2011	1991 to 2001 ಕುಟುಂಬ ಬೆ.ದರ	2001 to 2011	1991	2001	2011	1991 to 2001 ಕುಟುಂಬ ಬೆ.ದರ	2001 to 2011	1991	2001	2011	1991 to 2001 ಕುಟುಂಬ ಬೆ.ದರ	2001 to 2011
ಬೀದರ್	205133	252250	319937	47117	67687	167447	196733	239979	29286	43246	37686	55517	79958	17831	24441
ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ	440719	536056	471601	95337	137608	338198	390513	312880	52315	84554	102521	145543	158721	43022	53054
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	202063	–	–	–	–	162187	–	–	–	–	39876	–	19704
ರಾಯಚೂರು	404204	297775	363853	104459	66078	318081	221211	267585	77621	46374	86123	76564	96268	26838	19704
ಕೊಪ್ಪಳ	–	210888	264595	–	53702	–	174491	217748	–	43257	–	36397	46847	–	10450
ಬಳ್ಳಾರಿ	326719	373034	489118	46315	116084	225951	237779	295258	11828	57479	100768	135255	193860	34487	58605
ಹೈ.ಕ	1376775	1670003	2111167	293228	441164	1049677	1220727	1495637	171050	274910	327098	449276	615530	122178	166254

ಆಧಾರ: 1991. 2001. 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ: ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶವಾರು 3 ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ(ಎಸ್.ಸಿ) ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಪ್ರದೇಶವಾರು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ 4.3ರ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಕಾಣಬಹುದು.

ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯೆದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 47,264ರಷ್ಟು ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಇದ್ದರೆ, ಅದು 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1,20,469 ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಆಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 30,259 ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಆಗಿದ್ದರೆ, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ 87,719ರಷ್ಟು ಕುಟುಂಬಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಿವೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 17,005 ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಇದ್ದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 32,750ರಷ್ಟು ಕುಟುಂಬಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ದಶಕದಿಂದ ದಶಕಕ್ಕೆ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದು ಈ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.3 ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ					ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ					ನಗರ ಪ್ರದೇಶ				
	1991	2001	2011	1991 to 2001 ಕುಟುಂಬ ಬೆ.ದರ	2001 to 2011	1991	2001	2011	1991 to 2001 ಕುಟುಂಬ ಬೆ.ದರ	2001 to 2011	1991	2001	2011	1991 to 2001 ಕುಟುಂಬ ಬೆ.ದರ	2001 to 2011
ಬೀದರ್	44696	51486	74109	6790	22623	39525	44503	61127	4978	16624	5171	6983	12982	1812	5999
ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ	105255	122465	114633	17210	37016	86669	97113	84760	10444	26959	18586	25352	29873	6766	10057
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	44848	–	–	–	–	39312	–	–	–	–	5536	–	10057
ರಾಯಚೂರು	71099	57079	73360	18952	16281	57881	44466	56773	17402	12307	13218	12613	16587	4250	3974
ಕೊಪ್ಪಳ	–	32972	47949	–	14977	–	28117	41145	–	13028	–	4855	6804	–	1949
ಬಳ್ಳಾರಿ	64031	68343	97915	4312	29572	48804	48939	67740	135	18801	15227	19404	30175	4177	10771
ಹೈ.ಕ	285081	332345	452814	47264	120469	232879	263138	350857	30259	87719	52202	69207	100957	17005	32750

ಆಧಾರ: 1991. 2001. 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ: ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶವಾರು 3 ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ (ಎಸ್‌ಟಿ) ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ 4.4ರ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳಂತೆ ಕಾಣಬಹುದು.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1,10,875ರಷ್ಟು ಕುಟುಂಬಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಆಗಿವೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 56,170ರಷ್ಟು ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 94,527 ಕುಟುಂಬಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಆಗಿವೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 42,981 ಕುಟುಂಬಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಆಗಿವೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 16,348 ಕುಟುಂಬಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಆಗಿವೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 13,189 ಕುಟುಂಬಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಆಗಿವೆ. ಅಂದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ಕಡಿಮೆ ಇರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.(ಕೋಷ್ಟಕ 4.4)

ಕೋಷ್ಟಕ 4.4 ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ					ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ					ನಗರ ಪ್ರದೇಶ				
	1991	2001	2011	1991 to 2001 ಕುಟುಂಬ ಬೆ.ದರ	2001 to 2011	1991	2001	2011	1991 to 2001 ಕುಟುಂಬ ಬೆ.ದರ	2001 to 2011	1991	2001	2011	1991 to 2001 ಕುಟುಂಬ ಬೆ.ದರ	2001 to 2011
ಬೀದರ್	17287	32402	44055	15120	11653	16326	30145	40025	13819	9880	961	2257	4030	1296	1773
ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ	17562	26791	11632	9229	9483	15572	23159	8828	7587	7079	1990	3632	2804	1642	2404
ಯಾದಗಿರಿ	-	-	24642	-	-	-	-	21410	-	-	-	-	3232	-	-
ರಾಯಚೂರು	30957	54451	65895	48329	11444	27943	49574	59694	44515	10120	3014	4877	6201	3814	1324
ಕೊಪ್ಪಳ	-	24835	29765	-	4930	-	22884	27439	-	4555	-	1951	2326	-	375
ಬಳ್ಳಾರಿ	27884	66086	84746	38202	18660	21572	50178	61525	28606	11347	6312	15908	23221	9596	7313
ಹೈ.ಕ	93690	204565	260735	110875	56170	81413	175940	218921	94527	42981	12277	28625	41814	16348	13189

ಆಧಾರ: 1991. 2001. 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರವರೆಗೆ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ವಿವರ	ಪ್ರದೇಶವಾರು	1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಸಂಖ್ಯೆ	2001 ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಸಂಖ್ಯೆ
ಒಟ್ಟು	ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ	293228	441164
	ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ	171050	274910
	ನಗರ ಪ್ರದೇಶ	122178	166254
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ	ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ	47264	120649
	ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ	30259	87719
	ನಗರ ಪ್ರದೇಶ	17005	32750
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ	ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ	110875	56170
	ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ	94527	42981
	ನಗರ ಪ್ರದೇಶ	16348	13189

ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ 2001ರಿಂದ 2011ರವರೆಗೆ ಕುಟುಂಬಗಳು ದಾಖಲಾದ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಧ್ಯ ಹೋಲಿಕೆ ಮಾಡಿ ನೋಡಿದಾಗ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು, ಗ್ರಾಮೀಣ, ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಸಮುದಾಯಗಳ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದುವರೆದಿರುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹಾಗೂ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ನಿಯಂತ್ರಣದ ಸಂಗತಿಗಳು ಈ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು : ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾದ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಹರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಜನರ ಬದುಕಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಮಹಿಳೆಯರ ಆರೋಗ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬೀರುವ ಪರಿಣಾಮಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯೊಳಗಿನ ಲಿಂಗಗಳ (ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣುಗಳ) ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಹೇಗಿವೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಎರಡು ಲಿಂಗಗಳ ಸಂಬಂಧಗಳು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದಿವೆ ಎನ್ನುವ ನೆಲೆಯಿಂದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.6. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	100.00	51.21	48.79	2.42	100.00	51.32	48.68	2.64	100.00	51.11	48.89	2.22	0.00	0.11	−0.11	0.00	−0.21	0.21
ಕಲಬರಗಿ	100.00	50.96	49.04	1.92	100.00	50.87	49.13	1.74	100.00	50.72	48.28	2.44	0.00	−0.09	0.09	0.00	−0.15	−0.85
ಯಾದಗಿರಿ	100.00	–	–	–	–	–	–	–	100.00	50.27	49.73	0.54	–	–	–	–	–	–
ರಾಯಚುರು	100.00	50.52	49.48	1.04	100.00	50.41	49.59	0.82	100.00	50.50	50.50	0.00	0.00	−0.11	0.11	0.00	0.09	0.91
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	100.00	50.44	49.56	0.88	100.00	50.35	49.65	0.70	–	–	–	0.00	−0.09	0.09
ಬಳ್ಳಾರಿ	100.00	50.89	49.11	1.78	100.00	50.79	49.21	1.58	100.00	50.43	49.57	0.86	0.00	−0.10	0.10	0.00	−0.36	0.36
ಹೈ-ಕ	100.00	50.90	49.11	1.79	100.00	50.77	49.23	1.53	100.00	50.56	49.44	1.13	0.00	−0.13	0.13	0.00	−0.20	0.20
ಕರ್ನಾಟಕ	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

ಆಧಾರ: 1991. 2001. 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.6ರ ಪ್ರಕಾರ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾರು ಕುರಿತಂತೆ, 3 ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ, 1991ರಲ್ಲಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಧ್ಯ ಶೇ.1.79ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ.1.53ರಷ್ಟು 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.13ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. 1991ರಿಂದ 2011ರವರೆಗೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಅದು 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯೆ ಕೇವಲ ಶೇ. 0.26ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರವರೆಗೆ ಶೇ. 0.40ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅನೇಕ ದಶಕಗಳು ಕಳೆದರೂ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆಯು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕಡಿಮೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಕೊಷ್ಟಕ 4.7ರ ಪ್ರಕಾರ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.27ರಲ್ಲಿ, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ.1.14ರಲ್ಲಿ, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ 1.06 ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ 3 ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.13ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.08ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.7. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	100.00	50.87	49.13	1.74	100.00	51.11	48.88	2.23	100.00	50.98	49.02	1.96	0.00	0.24	–0.25	0.00	–0.13	0.14
ಕಲಬರಗಿ	100.00	50.66	49.34	1.32	100.00	50.57	49.42	1.15	100.00	50.67	49.33	1.34	0.00	–0.09	0.08	0.00	0.10	–0.09
ಯಾದಗಿರಿ	100.00	–	–	–	100.00	–	–	–	100.00	50.23	49.77	0.46	–	–	–	0.00		
ರಾಯಚುರು	100.00	50.32	49.68	0.64	100.00	50.19	49.8	0.39	100.00	49.91	50.09	–0.18	0.00	–0.13	0.12	0.00	–0.28	0.29
ಕೊಪ್ಪಳ	100.00	–	–	–	100.00	50.38	49.61	0.77	100.00	50.41	49.59	0.82	–	–	0.00	0.00	0.03	–0.02
ಬಳ್ಳಾರಿ	100.00	50.76	49.4	1.36	100.00	50.58	49.42	1.16	100.00	50.97	49.03	1.94	0.00	–0.18	0.02	0.00	0.39	–0.39
ಹೈ–ಕ	100.00	50.65	49.39	1.27	100.00	50.57	49.43	1.14	100.00	50.53	49.47	1.06				0.00		
ಕರ್ನಾಟಕ	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

ಆಧಾರ: 1991. 2001. 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.8. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	100.00	52.64	47.36	5.28	100.00	52	48	4.00	100.00	51.51	48.49	3.02	0.00	–0.64	0.64	0.00	–0.49	0.49
ಕಲಬರಗಿ	100.00	51.93	48.07	3.86	100.00	51.65	48.35	3.30	100.00	50.81	49.19	1.62	0.00	–0.28	0.28	0.00	–0.84	0.84
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	–	–	–	–	100.00	50.41	49.59	0.82	–	–	–	–	–	–
ರಾಯಚುರು	100.00	51.28	48.72	2.56	100.00	51.08	48.92	2.16	100.00	50.27	49.73	0.54	0.00	–0.20	0.20	0.00	–0.81	0.81
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	100.00	51.08	48.92	2.16	100.00	50.04	49.96	0.08	–	–	–	0.00	–1.04	1.04
ಬಳ್ಳಾರಿ	100.00	51.33	48.67	2.66	100.00	51.09	48.91	2.18	100.00	50.29	49.71	0.58	0.00	–0.24	0.24	0.00	–0.80	0.80
ಹೈ-ಕ	100.00	51.8	48.21	3.59	100.00	51.38	48.62	2.76	100.00	50.56	49.45	1.11	–	–	–	–	–	––
ಕರ್ನಾಟಕ	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

ಆಧಾರ: 1991. 2001. 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.8ನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇದೇ ಪ್ರದೇಶದ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 3.59 ಇದ್ದದ್ದು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 2.76 ಆಗಿದೆ. 2011ರಲ್ಲಿ ಇದು ಶೇ. 1.11ರಷ್ಟಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕಗಳ ಮಧ್ಯ ಶೇ. 0.83ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.65 ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿರುವ ಲಿಂಗ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಗಳು, ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯದ ನೆಲೆಗಳು ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಾಜ ಹೊಂದಿರುವ ತಾತ್ಸಾರ ಭಾವನೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿವೆ ಎನ್ನುವುದು ಈ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಹಿನ್ನಡೆಗೆ ಈ ಜನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಸರಕಾರವು ಅನೇಕ ಕಾಯಿದೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು, ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಭ್ರೂಣಹತ್ಯೆ ನಿಷೇಧ ಕಾಯಿದೆ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ನಿಷೇಧ ಕಾಯಿದೆ, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸರಕಾರವು ಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಾಂಡ್, ಸುಕನ್ಯಾ ಸಮೃದ್ಧಿ, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಧನ ಮುಂತಾದ ಯೋಜನೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ: ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.9. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	100.00	51.18	48.82	2.36	100.00	51.41	48.59	2.59	100.00	51.09	48.91	2.18	0.00	0.23	−0.23	0.00	−0.32	0.32
ಕಲಬರಗಿ	100.00	51.20	48.80	2.40	100.00	51.00	49.00	2.20	100.00	50.87	49.13	1.74	0.00	−0.20	0.20	0.00	−0.13	0.13
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	–	–	–	–	100.00	50.19	49.81	0.38	–	–	–	–	–	–
ರಾಯಚೂರು	100.00	51.27	48.73	2.54	100.00	50.22	49.78	1.49	100.00	49.97	50.03	−0.06	0.00	−1.05	1.05	0.00	−0.25	0.25
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	100.00	50.07	49.93	0.14	100.00	50.01	49.99	0.02	–	–	–	0.00	−0.06	0.06
ಬಳ್ಳಾರಿ	100.00	50.51	49.49	1.02	100.00	50.38	49.62	0.89	100.00	49.97	50.03	−0.06	0.00	−0.13	0.13	0.00	−0.41	0.41
ಹೈ–ಕ	100.00	51.04	48.96	2.08	100.00	50.62	49.38	1.46	100.00	50.35	49.65	0.7	0.00	−0.42	0.42	0.00	−0.27	0.27
ಕರ್ನಾಟಕ	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

ಆಧಾರ: 1991. 2001. 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ: ಕೋಷ್ಟಕ 4.9ನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳನ್ನು 3 ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 2.08 ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.46ರಷ್ಟು, 2011 ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.70ರಷ್ಟು, ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.62ರಷ್ಟು 2001ರಿಂದ 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.76ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ದಶಕಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು ಹಾಗೆ ಮುಂದುವರೆದಿವೆ. ಇದೇ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾದ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.10. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	100.00	50.96	49.04	1.92	100.00	51.33	48.67	2.66	100.00	51.11	48.89	2.22	0.00	0.37	–0.37	0.00	–0.22	0.22
ಕಲಬರಗಿ	100.00	50.97	49.03	1.94	100.00	50.95	49.05	1.90	100.00	50.95	49.05	1.90	0.00	–0.02	0.02	0.00	0.00	0.00
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	100.00	50.31	49.69	0.62	100.00	50.18	49.82	0.36	–	–	–	0.00	–0.13	0.13
ರಾಯಚುರು	100.00	51.08	48.92	2.16	100.00	50.12	49.88	0.24	100.00	50.01	49.99	0.02	0.00	–0.96	0.96	0.00	–0.11	0.11
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	100.00	50.08	49.92	0.16	100.00	50.17	49.83	0.34	–	–	–	0.00	0.09	–0.09
ಬಳ್ಳಾರಿ	100.00	50.37	49.63	0.74	100.00	50.27	49.73	0.54	100.00	50.14	49.86	0.28	0.00	–0.10	0.10	0.00	–0.13	0.13
ಹೈ–ಕ	100.00	50.85	49.16	1.69	100.00	50.51	49.65	0.86	100.00	50.43	49.57	0.85	0.00	–0.34	0.50	0.00	–0.08	–0.08
ಕರ್ನಾಟಕ	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

ಆಧಾರ: 1991. 2001. 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 4.10ನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.69ರಷ್ಟು 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.86, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.85ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ, ಶೇ. 0.83ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 0.01ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳ ವ್ಯಾತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದೇನೆಂದರೆ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಧ್ಯ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಳ್ಳದೇ ಹಾಗೆ ಮುಂದು ವರೆದಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 2001 ಮತ್ತು 2011ರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 0.01ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಂಡಿರುವುದು. ಇದರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಮುಂದಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 4.11ನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 3.73ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 2.14ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.21ರಷ್ಟು, ಜನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.59ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶೇ. 1.93ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿವೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಿಂತ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ : ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕುರಿತಂತೆ ಮುಂದಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 4.12ನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.11. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	100.00	52.74	47.26	5.48	100.00	51.95	48.05	3.90	100.00	51.02	48.98	2.04	0.00	–0.79	0.79	0.00	–0.93	0.93
ಕಲಬುರಗಿ	100.00	52.25	47.75	4.50	100.00	52.06	47.94	4.12	100.00	50.64	49.36	1.28	0.00	–0.19	0.19	0.00	–1.42	1.42
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	100.00	51.21	48.79	2.42	100.00	50.30	49.70	0.60	–	–	–	0.00	–0.91	0.91
ರಾಯಚುರು	100.00	52.01	47.99	4.02	100.00	50.56	49.44	1.12	100.00	49.83	50.17	–0.34	0.00	–1.45	1.45	0.00	–0.73	0.73
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	100.00	49.99	50.01	–0.02	100.00	49.00	51.00	–2.00	–	–	–	0.00	–0.99	0.99
ಬಳ್ಳಾರಿ	100.00	50.96	49.04	1.92	100.00	50.65	49.35	1.30	100.00	49.56	49.88	–0.32	0.00	–0.31	0.31	0.00	–1.09	0.53
ಹೈ–ಕ	100.00	51.99	48.26	3.73	100.00	51.07	48.93	2.14	100.00	50.06	49.85	0.21	0.00	–0.92	0.67	0.00	–1.01	0.92
ಕರ್ನಾಟಕ	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

ಆಧಾರ: 1991. 2001. 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.12. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	100.00	51.34	48.70	2.64	100.00	51.28	48.72	2.56	100.00	50.79	49.21	1.58	0.00	–0.06	0.02	0.00	–0.49	0.49
ಕಲಬರಗಿ	100.00	51.22	48.78	2.44	100.00	50.53	49.47	1.06	100.00	50.30	49.70	0.60	0.00	–0.69	0.69	0.00	–0.23	0.23
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	–	–	–	–	100.00	50.09	49.91	0.18	–	–	–	–	–	–
ರಾಯಚೂರು	100.00	50.40	49.60	0.80	100.00	50.18	49.82	0.36	100.00	49.60	50.40	–0.80	0.00	–0.22	0.22	0.00	–0.58	0.58
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	100.00	50.55	49.45	1.10	100.00	50.38	49.62	0.76	–	–	–	0.00	–0.17	0.17
ಬಳ್ಳಾರಿ	100.00	50.37	49.28	1.09	100.00	50.51	49.49	1.02	100.00	50.08	49.92	0.16	0.00	0.14	0.21	0.00	–0.43	0.43
ಹೈ–ಕ	100.00	50.83	49.09	1.74	100.00	50.61	49.39	1.22	100.00	50.21	49.79	0.41	0.00	–0.22	0.30	0.00	–0.40	0.40
ಕರ್ನಾಟಕ	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

ಆಧಾರ: 1991. 2001. 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.12ನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕುರಿತಂತೆ ನೋಡುವುದಾದರೆ 3 ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.74ರಷ್ಟು ಇದ್ದರೆ, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.22ರಷ್ಟು ಹಾಗೂ 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.41ರಷ್ಟಿದೆ. ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 0.52ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.81ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.13ನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.51ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.40ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.53 ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡ ಪ್ರಮಾಣ ದಶಕವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.11ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.87ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.13. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ.

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	100.00	51.15	48.85	2.30	100.00	51.22	48.78	2.44	100.00	50.84	49.16	1.68	0.00	0.07	-0.07	0.00	-0.38	0.38
ಕಲಬರಗಿ	100.00	51.14	48.86	2.28	100.00	51.11	48.89	2.22	100.00	50.38	49.62	0.76	0.00	-0.03	0.03	0.00	-0.73	0.73
ಯಾದಗಿರಿ	-	-	-	-	-	-	-	-	100.00	50.16	49.84	0.32	-	--	-	-	-	-
ರಾಯಚೂರು	100.00	50.35	49.65	0.70	100.00	50.11	49.89	0.22	100.00	49.57	50.43	-0.86	0.00	-0.24	0.24	0.00	-0.54	0.54
ಕೊಪ್ಪಳ	-	-	-	-	100.00	50.58	49.42	1.16	100.00	50.46	49.54	0.92	-	-	-	0.00	-0.12	0.12
ಬಳ್ಳಾರಿ	100.00	50.38	49.62	0.76	100.00	50.47	49.53	0.94	100.00	50.17	49.83	0.34	0.00	0.09	-0.09	0.00	-0.30	0.30
ಹೈ-ಕ	100.00	50.76	49.25	1.51	100.00	50.70	49.30	1.40	100.00	50.26	49.74	0.53	0.00	-0.06	0.06	0.00	-0.43	0.43
ಕರ್ನಾಟಕ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ಆಧಾರ: 1991. 2001. 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.14. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	100.00	53.83	46.17	7.66	100.00	52.09	47.91	4.18	100.00	50.27	49.73	0.54	0.00	−1.74	1.74	0.00	−1.82	1.82
ಕಲಬರಗಿ	100.00	51.86	48.14	3.72	100.00	51.10	48.90	2.20	100.00	50.03	49.97	0.06	0.00	−0.76	0.76	0.00	−1.07	1.07
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	–	–	–	–	100.00	49.60	50.40	−0.80	–	–	–	–	–	–
ರಾಯಚೂರು	100.00	50.97	49.03	26.73	100.00	50.99	49.01	1.98	100.00	49.95	50.05	−0.10	0.00	0.02	−0.02	0.00	−1.04	1.04
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	100.00	50.20	49.80	0.40	100.00	49.31	50.68	−1.37	–	–	–	0.00	−0.89	0.88
ಬಳ್ಳಾರಿ	100.00	50.34	49.66	0.68	100.00	49.99	51.01	−1.02	100.00	49.28	50.72	−1.44	0.00	−0.35	1.35	0.00	−0.71	−0.29
ಹೈ–ಕ	100.00	51.75	48.25	3.50	100.00	50.87	49.33	1.55	100.00	49.74	50.26	−0.52	0.00	−0.88	1.08	0.00	−1.13	0.93
ಕರ್ನಾಟಕ	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

ಆಧಾರ: 1991. 2001. 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 3.50ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.55ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ-0.52ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ 1.95ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ವರೆಗೆ ಶೇ. –1.03ರಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಸಾಗಿದೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್–ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರದ ಪ್ರಮಾಣ ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯ ಕೇವಲ ಶೇ. 0.26ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರವರೆಗೆ ಶೇ. 0.40ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.62ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ.0.76ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿವೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 0.52ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.81ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಿಂತ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ನಾವು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಲಿಂಗಾನುಪಾತದಲ್ಲಿನ ಮಾಹಿತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಲಿಂಗಾನುಪಾತ (Sex Ratio): ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಲಿಂಗಾನುಪಾತದ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಾವಿರಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಭಾರತ, ಕರ್ನಾಟಕದಂತಹ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿ ರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ 1000 ಪುರುಷರಿಗೆ 1000 ಮಹಿಳೆಯರು ತಲುಪುವುದು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟಿರುವ ಲಿಂಗ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಗಳು, ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯಗಳು ಹೆಣ್ಣಿನ ಕುರಿತಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ ತಾತ್ಸಾರದ ಮನೋಭಾವನೆಗಳು ಲಿಂಗಾನುಪಾತದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್–ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾನುಪಾತಗಳನ್ನು 3 ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿರುವುದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿವೆ ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 1991, 2001, 2011ರವರೆಗೆ ವಯಸ್ಕರಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗಾನುಪಾತಗಳ(ಅಂದರೆ 1000 ಪುರುಷರಿಗೆ ಇರುವ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ) ಅಂಕಿ–ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.15. ಹೈದ್ರಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ (Sex Ratio)

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ						ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ						ನಗರ ಪ್ರದೇಶ					
	1991 ವಯಸ್ಕ	2001	2011	1991 to 2001ರ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	2001 to 2011ರ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	ಸ್ಥಾನ	1991	2001	2011	1991 to 2001ರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	2001 to 2011ರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	ಸ್ಥಾನ	1991	2001	2011	1991 to 2001ರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	2001 to 2011ರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	ಸ್ಥಾನ
ಬೀದರ್	952	949	956	-3	+7	6	966	956	961	-10	+5	6	899	923	941	+24	+18	
ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ	962	958	971	-4	+13	5	974	972	973	-2	+1	5	925	929	968	+4	+39	
ಯಾದಗಿರಿ	-	982	989	-	+7	2	-	986	990	-	+4	2	-	965	984	-	+19	
ರಾಯಚೂರು	979	983	1000	+4	+17	1	987	992	1.004	+5	+12	1	950	958	989	+8	+31	
ಕೊಪ್ಪಳ	-	983	986	-	+3	3	-	985	983	-	-2	3	-	971	998	-	+27	
ಬಳ್ಳಾರಿ	965	969	983	+4	+14	4	972	975	980	+3	+5	4	948	957	988	+9	+31	
ಹೈ.ಕ	965	970	980	+5	+10	-	974	977	981	+3	+4	-	930	950	978	+20	+28	
ಕರ್ನಾಟಕ	960	965	973	+5	+8	-	973	977	979	+4	+4	-	930	942	963	+12	+21	

ಲಿಂಗಾನುಪಾತ: ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1000 ಪುರುಷರಿಗೆ ಸರಾಸರಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ 1991ರಲ್ಲಿ 965, 2001ರಲ್ಲಿ 970 ಮತ್ತು 2011ರಲ್ಲಿ 980 ಇತ್ತು. ಅಂದರೆ ದಶಕವಾರು ಹೋಲಿಸಿದಾಗ 1991ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ 5 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 10 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ 974, 2001ರಲ್ಲಿ 977 ಮತ್ತು 2011ರಲ್ಲಿ 981 ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 3 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 4 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ 930, 2001ರಲ್ಲಿ 950 ಮತ್ತು 2011ರಲ್ಲಿ 978 ಮಹಿಳೆಯರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ 20 ಮಹಿಳೆಯರು ಹಾಗೂ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ 28 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅನುಪಾತ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.16. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ (ಎಸ್‌ಸಿ)ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ (Sex Ratio) : ವಯಸ್ಕರಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ						ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ						ನಗರ ಪ್ರದೇಶ					
	1991 ವಯಸ್ಕ	2001	2011	1991 to 2001ರ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	2001 to 2011ರ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	ಸ್ಥಾನ	1991	2001	2011	1991 to 2001ರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	2001 to 2011ರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	ಸ್ಥಾನ	1991	2001	2011	1991 to 2001ರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	2001 to 2011ರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	ಸ್ಥಾನ
ಬೀದರ್	954	945	957	-9	+12	5	962	948	956	-14	+8	5	896	925	960	+29	+35	6
ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ	953	952	965	-1	+13	4	962	962	963	0	+1	4	914	921	974	+7	+53	5
ಯಾದಗಿರಿ	-	984	992	-	+8	3	-	988	993	-	+5	3	-	953	988	-	+35	4
ರಾಯಚೂರು	991	991	1.001	0	+10	1	995	995	1000	0	+5	1	974	978	1.007	+4	+29	3
ಕೊಪ್ಪಳ	-	997	999	-	+2	2	-	997	993	-	-4	3	-	1000	1.040	-	+40	1
ಬಳ್ಳಾರಿ	980	985	1.001	+5	+16	1	985	989	994	+4	+5	2	962	974	1.018	+12	+44	2
ಹೈ.ಕ	969	975	985	+6	+10	-	976	979	983	+3	+4		936	958	991	+22	+33	
ಕರ್ನಾಟಕ	962	973	990	+11	+27		967	977	987	+10	+10		944	961	995	+17	+34	

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ: ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಲಿಂಗಾನುಪಾತಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ, 1000 ಪುರುಷರಿಗೆ ಸರಾಸರಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ 1991ರಲ್ಲಿ 969, 2001ರಲ್ಲಿ 975, 2011ರಲ್ಲಿ 985 ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ 6 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ 10 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ, 976, 2001ರಲ್ಲಿ 979. 2011ರಲ್ಲಿ 983 ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ 3 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ 4 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ 936, 2001ರಲ್ಲಿ 958 ಮತ್ತು 2011ರಲ್ಲಿ, 991 ಮಹಿಳೆಯರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ 22 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 33 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಶಕಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಲಿಂಗಾನುಪಾತದಲ್ಲಿ ಏರಿಕೆ ಆಗಿಲ್ಲದಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಇಂದಿಗೂ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಅನಕ್ಷರತೆ, ಹೆಣ್ಣು ಲಿಂಗದ ಬಗೆಗೆ ಇರುವ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿವೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.17. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ (ಎಸ್.ಟಿ)ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ (Sex Ratio) ವಯಸ್ಕರಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ						ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ						ನಗರ ಪ್ರದೇಶ					
	1991 ವಯಸ್ಕ	2001	2011	1991 to 2001ರ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	2001 to 2011ರ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	ಸ್ಥಾನ	1991	2001	2011	1991 to 2001ರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	2001 to 2011ರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	ಸ್ಥಾನ	1991	2001	2011	1991 to 2001ರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	2001 to 2011ರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	ಸ್ಥಾನ
ಬೀದರ್	949	950	969	+1	+19	6	955	952	967	–3	+15	5	857	920	989	+63	+69	6
ಗುಲ್ಬರ್ಗ	952	956	988	+4	+32	4	955	956	985	+1	+29	3	928	957	999	+29	+42	5
ಯಾದಗಿರಿ	–	989	996	–	+7	3	–	990	993	–	+3	2	–	977	1.016	–	+39	3
ರಾಯಚೂರು	984	993	1.016	+9	23	1	986	996	1.017	+10	+21	1	962	961	1.002	–1	+41	4
ಕೊಪ್ಪಳ	–	978	985	–	+7	5	–	977	982	–	+5	4	–	992	1.028	–	+36	2
ಬಳ್ಳಾರಿ	985	985	1.002	0	+17	2	985	981	993	–4	+12	2	986	1000	1.029	+14	+29	1
ಹೈ.ಕ	967	975	992	+8	+17		970	975	989	+5	+14		933	967	1010	+34	+43	
ಕರ್ನಾಟಕ	961	972	990	+11	+18		965	975	990	+10	+15		939	960	993	+21	+33	

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ: ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಶಕದ ಲಿಂಗಾನುಪಾತಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರೆ 1000 ಪುರುಷರಿಗೆ ಸರಾಸರಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ 1991ರಲ್ಲಿ 967, 2001 ರಲ್ಲಿ 975 ಮತ್ತು 2011ರಲ್ಲಿ 992 ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ 8 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 17 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ 970, 2001ರಲ್ಲಿ 975, ಮತ್ತು 2011ರಲ್ಲಿ 989 ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ 5 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001 ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 14 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಸಮುದಾಯಗಳ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ 933, 2001ರಲ್ಲಿ 967 ಮತ್ತು 2011ರಲ್ಲಿ, 1010 ಮಹಿಳೆಯರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 34 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ 43 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾನುಪಾತದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ 2011ರ ಪ್ರಕಾರ 1000 ಪುರುಷರಿಗೆ ಸರಾಸರಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ 1016, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ 1017, ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ 1002 ಇದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗಾನುಪಾತಗಳನ್ನು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.18. ಪ.ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿನ ತೌಲನಿಕ ಲಿಂಗಾನುಪಾತಗಳು

ವಿವರ	ಒಟ್ಟು		ಗ್ರಾಮೀಣ		ನಗರ	
	1991 ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	2001 ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	1991 ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	2001 ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	1991 ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	2001 ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ
ಹೈದ್ರಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ						
ಒಟ್ಟು	5	10	3	4	20	28
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ	6	10	3	4	22	33
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ	8	17	5	14	34	43
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ						
ಒಟ್ಟು	5	8	4	4	12	21
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ	11	27	10	10	17	34
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ	11	18	10	15	21	33

ಈ ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕ 4.18ನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಿಂತ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾನುಪಾತಗಳು ಸುಧಾರಣೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಮಾಜಿಕತೆ ಕುರಿತಂತೆ

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು 'ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ'. ಈ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಕುಟುಂಬದಿಂದಲೇ ಪ್ರರಂಭವಾಗಬೇಕು. ಅಂದಾಗ ಮಾತ್ರ 'ಸಮಾನತೆ'ಗೆ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಮಾನತೆ 'ಕುಟುಂಬ'ದಲೇ ಮಹಿಳೆಗೆ ದೊರೆಯದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಶ್ರೇಷ್ಠಕರೀಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಪುರುಷ ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ, 'ವಂಶೋದ್ಧಾರಕ', 'ಮನೆಯ ಯಜಮಾನ', 'ಕುಟುಂಬದ', 'ಅಧಿಕಾರಸ್ಥ' ಎಂದೆಲ್ಲ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಇಡೀ ಕುಟುಂಬವೇ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಗೃಹಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ, ಪಾಲನೆ, ಪೋಷಣೆ, ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಎಂದು ಮೀಸಲೀಕರಿಸಿ, ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ ಲಿಂಗ ಮೂಲಕ ಸಂಬಂಧಿ ಶ್ರಮ ವಿಭಜನೆಗೊಳಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಮಹಿಳೆಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಅವಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಲನಶೀಲತೆಗೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ, ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ, ಆಯ್ಕೆಗೆ ಅವಕಾಶ ವಿಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಜಾತಿ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಮೀರಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೇರಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಕುರಿತಂತೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿನ 'ನಾಯಕ' ಅಥವಾ 'ಬೇಡ' ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಮುದಾಯದ 100 ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿ ಮೂಲಕ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು ಹೇಗಿವೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಮಾಣ ಯಾವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿ ಚರ್ಚಿಸುವುದಾದರೆ, ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿನ ಪುರುಷ–ಮಹಿಳೆ ಸಂಬಂಧಗಳು ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದು ವರೆದಿರುವುದು, ಮಹಿಳೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿರ್ಬಂಧ ಹೇರಿರುವುದು, ಅವಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಿಂದ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.18. ಸಮೀಕ್ಷೆಗೊಳಪಟ್ಟ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ಮಾಹಿತಿ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವಿವರ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ 100 ಮಹಿಳೆಯರು (ಮಾದಿಗ ಜಾತಿ)		ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ 100 ಮಹಿಳೆಯರು (ನಾಯಕ ಜಾತಿ)	
		ಹೌದು	ಇಲ್ಲ	ಹೌದು	ಇಲ್ಲ
1	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರೆಂದು ಬೇಧ/ತಾರತಮ್ಯ ಇದೆಯೇ?	86	14	82	18
2	ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಕೆಲಸಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂದು ನಿರ್ಧಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಯೇ?	76	24	70	30
3	ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ/ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಚಲನವಲನದ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಬಂಧ ಇದೆಯೇ?	68	32	72	28
4	ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗೃಹ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಂದಲೇ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಿರಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆಯೇ?	77	23	68	32
5	ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗೃಹ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರಯೇ?	64	36	68	32

ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದರೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮಹಿಳೆಗೆ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಅವಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಲನಶಿಲತೆಗೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ/ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಅಡ್ಡಿಯುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶೇ. 75% ಅಧಿಕ ಮಹಿಳೆಯರು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯಿಂದಲ್ಲೂ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ ಇದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ದೃಢಿಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜ ಜಾತಿ, ಧರ್ಮ, ಮೇಲು, ಕೀಳು, ವರ್ಗ ಯಾವುದನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸದೆ ಕೇವಲ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ತಾರತಮ್ಯತೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಗೆ ಶೇ. 80ರಷ್ಟು ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿಯೇ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ ಇರುವುದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮನೆಯ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಹಿಳೆಯಿಂದಲೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಶೇ. 77 ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದು ನೋಡಿದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಲಿಂಗ

ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯ ಚಲನವಲನದ ಮೇಲೆ ಪುರುಷ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಮಹಿಳೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಚಲನಶೀಲತೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಮಹಿಳೆ ಕುಟುಂಬದ ಗೃಹ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ, ಪಾಲನೆ, ಪೋಷಣೆ, ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಂಡು ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸರಸಾರಿ ಶೇ. 70ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಚಲನವನದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ ಇದೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕುರಿತಾಗಿ ಇರುವ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಗಳೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಕುಟುಂಬದೊಳಗೆ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಮಧ್ಯೆ ಭೇದ/ತಾರತಮ್ಯವಿದೆ ಎನ್ನುವುದ ಕುರಿತು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಶೇ.80ರಷ್ಟು ಎರಡು ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೌದು ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪುರುಷ ಸಮಾಜದ ನಡವಳಿಕೆಗಳಿ ಮಾತು, ವರ್ತನೆಗಳು ಮಹಿಳೆಯರ ಕುರಿತು ಪೂರ್ವಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ತಾರತ್ಯಮಗಳು ಹಾಗೆ ಉಳಿದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೇಲೆ ಕೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳು ಮೇಲಿನಂತೆ ಉತ್ತರಿಸಿದರೂ ಅಚ್ಚರಿ ಇಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಾತಾವರಣ ಆ ಪ್ರದೇಶ ಜನ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ. ಬಹುತೇಕ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ ಎರಡು ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆ, ಲಿಂಗ ಅಬಿವೃದ್ಧಿಯ ತೊಡಕಿಗೆ ಮೇಲಿನ ಅಂಶಗಳು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಎರಡು ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಶ್ರಮ ವಿಭಜನೆಯಿಂದ, ನಿರಂತರ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳ ಒತ್ತಡ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿರ್ಬಂಧ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಇಲ್ಲದ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಿಂದ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬದೊಳಗೆ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಮಧ್ಯೆ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಬಂಧಗಳು ಹೇಗೆ ಮುಂದುವರೆದಿವೆ ಎಂಬುದು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.19. ಸಮೀಕ್ಷೆಗೊಳಪಟ್ಟ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ಮಾಹಿತಿ

ಕ್ರಸಂ.	ವಿವರ	ಪರಿಶಿಷ್ಟಜಾತಿ 100 ಮಹಿಳೆಯರು (ಮಾದಿಗ ಜಾತಿ)		ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ 100 ಮಹಿಳೆಯರು (ನಾಯಕ ಜಾತಿ)	
		ಪುರುಷ	ಮಹಿಳೆ	ಪುರುಷ	ಮಹಿಳೆ
1	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವವರು ಯಾರು?	33	67	36	62
2	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗೃಹ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವವರು ಯಾರು?	72	28	68	32
3	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಬೇಕು ಬೇಡಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವವರು ಯಾರು?	63	37	58	42
4	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಚಲನವಲನ ನಿರ್ಬಂಧ ಯಾರಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ?	56	44	52	48

ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ಗೃಹಕೃತ್ಯ, ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳ ಒತ್ತಡ, ಚಲನವಲನದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ, ಮುಂತಾದ ತೊಂದರೆಗಳು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆಯಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆ ಪುರುಷನ ಸಮಾನವಾಗಿ ದುಡಿದು ಮತ್ತೆ ಗೃಹಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಪುರುಷ ರಾಜಕಾರಣ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಈ ಮೇಲೆ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವವರು ಮಹಿಳೆ ಎಂದು ಶೇ. 67 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆ, ಶೇ. 62. 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಮಹಿಳೆಗೆ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದು ಜೊತೆಗೆ ಹೊರಗಿನ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಹೀಗೆ ಮಹಿಳೆ ನಿರಂತರ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಇಲ್ಲದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅವಳ ಬದುಕಿನ ಇತರೆ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಇಲ್ಲ ಇದಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯಿಂದಲೇ ಗೃಹ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನೀರಿಕ್ಷಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯನ್ನೇ ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಮಧ್ಯೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಶ್ರಮ ವಿಭಜನೆ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಪುರುಷನ ಇಚ್ಚೆಯಂತೆ ಪುರುಷ ನೀಡಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತೊಡಕುಂಟುಮಾಡುವ

ಸಂಗತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಮಹಿಳೆ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಹಾಯಕಿಯಾಗಿ ಜೀವನ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಒತ್ತಾಯಿಸುವುದು ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಸ್ವಾವಲಂಬಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವತಂತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ವಿಕಸಿಸಬೇಕೆಂದು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ಕುಟುಂಬದೊಳಗೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ರೂಪಿಸಿದ ತಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಪುರುಷನ್ನೇ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಎರಡು ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ, ಶ್ರಮ ವಿಭಜನೆ, ಚಲನವಲನದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ, ಕುಟುಂಬದ ಒತ್ತಡ, ಆಯ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಹಿನ್ನಡೆಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯವು 'ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರು ಜಾತಿ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಅನುಭವಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಜಾತಿಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಗಿನವರೊಡನೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಗ್ರಾಮದ ಹೊರಗೆ ಮತ್ತು 'ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ'ಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಗ್ರಾಮದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಥಳಗಳಾದ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಗುಡಿ, ಮಂದಿರ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಸ್ಥಳ, ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯುವ ಸ್ಥಳ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಾರಂಭಗಳು, ಊರ ಹಬ್ಬ, ಜಾತ್ರೆ, ಉತ್ಸವ, ಹೊಟೇಲ್, ಅಂಗಡಿ, ಕ್ಷೌರದಂಗಡಿ ಮತ್ತು ಮನೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೇಳಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿ ಹೀಗಿವೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 4.20. ಸಮೀಕ್ಷೆಗೊಳಪಟ್ಟ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳ ಮಾಹಿತಿ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವಿವರ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮಹಿಳೆಯರು (ಮಾದಿಗ ಜಾತಿ 100 ಮಹಿಳೆಯರು)		ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಮಹಿಳೆಯರು (ನಾಯಕ ಜಾತಿ 100 ಮಹಿಳೆಯರು)	
		ಹೌದು	ಇಲ್ಲ	ಹೌದು	ಇಲ್ಲ
1	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ಗ್ರಾಮ/ಊರಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆಯೇ	89	11	39	61
2	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ/ಊರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿ/ವರ್ಗದವರು ಸಮಾನತೆ ಯಿಂದ ಇದ್ದಾರೆ ಎಂದು ನಿಮಗೆ ಅನಿಸಿದೇಯೇ? ಹೌದು/ಇಲ್ಲ	94	6	54	46
3	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಗ್ರಾಮ/ಊರಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾ: ದೇವಸ್ಥಾನ, ಹೊಟೇಲ್, ಜಾತಿಯತೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆಯೇ?	87	13	26	74
4	ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಗ್ರಾಮ/ಊರಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಜಾತ್ರೆ, ಉತ್ಸಹ, ಸಮಾರಂಭ ದಲ್ಲಿ ಜಾತಿಯತೇ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಯೇ?	91	9	58	48
5	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಗ್ರಾಮ/ಊರಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಾತಿಯತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ?	92	8	22	78
6	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಗ್ರಾಮ/ಊರಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯುವ ಸಂದರ್ಭ ದಲ್ಲಿ ಜಾತಿಯತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೇ	88	12	29	71
7	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಗ್ರಾಮ/ಊರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರ ಮಧ್ಯೆ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಇದೇ ಎಂದು ನಿಮಗೆ ಅನಿಸಿದಿಯೇ?	17	83	22	78

ಈ ಮೇಲೆ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ ಇನ್ನೂ ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶೇ. 90ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರು ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಈ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದದಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯವು ಗ್ರಾಮದ/ಊರ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದು, ಇತರೆ

ಜನ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಬೆರೆತುಕೊಂಡಿರುವುದು. ಹಾಗಾಗಿ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಗೆ 'ಜಾತಿ' ಮತ್ತು 'ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ'ಯ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಈಗಾಗಿ ಈ ಮಹಿಳೆಯರು ಜಾತಿಯತೆ ಇರುವ ಕುರಿತಂತೆ ಧೃಡೀಕರಿಸಿದ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ ಇಂದಿಗೂ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಜನರನ್ನು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲು ಮತ್ತು ಅವರೊಡನೆ ಬೆರೆಯಲು ಇಷ್ಟ ಪಡದೇ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪ್ರವೇಶ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆ, ತಾಲೂಕು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಲಾ ಬಿಸಿಯೂಟದ ಅಡುಗೆ ತಯಾರಿಸುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಹಿಂದೇಟು ಹಾಕಿರುವುದು ಮತ್ತು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸದೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಜಾತಿ ಅಸಮಾನತೆ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ಮೂಲಭೂತ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ನೀರನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮಾದಿಗ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರು ಕಷ್ಟ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ತಾರತಮ್ಯ ಅಸಮಾನತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮಹಿಳೆಗೆ ಪುರುಷರು ಅಥವಾ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಒತ್ತಾಯಿಸಿರುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಮತ್ತು ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯುವುದು, ಗೃಹಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮಹಿಳೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ತಾರತಮ್ಯಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆ ಜಾತಿ ಅಸಮಾನತೆಗೆ ಜೊತೆಗೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಧೋರಣೆಯಿಂದ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮತ್ತು ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ತಾರತಮ್ಯತೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಪಡೆಯಲು ಕೆರೆ, ಬಾವಿ, ಬೋರ್‌ವೆಲ್‌ಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟದಂತೆ ನೈತಿಕವಾದ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಹೇರಲಾಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಜಾತಿಕಾರಣ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ನಿರ್ಬಂಧ ಲಿಂಗ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಈ ಸಮುದಾಯ ಮಹಿಳೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಗತ್ಯ ನೀರು ಜಾತಿ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಿಗದಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಕೀ.ಮೀ.ಗಟ್ಟಲೆ ನಡೆದು ಹೋಗಿ ನೀರು ತರುವ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆ ಪಡುವ ಕಷ್ಟಗಳು ಈ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರ ಜಾತಿ ಸಂಬಂಧಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚು ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಜಾತಿ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಜೊತೆಗೆ 'ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ' ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳಲು

ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸುಧಾರಣೆ, ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಜಾತಿ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ತೊಲಗ ಬೇಕು. ಅಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ

1. ಪ್ರಜಾವಾಣಿ, 26.9.2015 ಶನಿವಾರ, ಪುಟ. 5
2. ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ 1991, 2001 ಮತ್ತು 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ.

ಅಧ್ಯಾಯ 5

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ : ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

5.1. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು

5.2. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು

5.3. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು

5.4. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಿನ್ನಡೆಗೆ ಕಾರಣಗಳು;

1. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು
2. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು
3. ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಡೆತಡೆಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ ಐದು

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ : ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

ಪೀಠಿಕೆ

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಸಾಧಿಸಲು, ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಲಿಂಗ, ಜಾತಿ, ವರ್ಗ, ಶೋಷಣೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು, ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಕೇಳಲು, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಲು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಈ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಿಳೆಗೆ ಜ್ಞಾನ, ಅವಕಾಶಗಳ ಲಭ್ಯತೆ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ಆತ್ಮಗೌರವ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಹಭಾಗಿತ್ವವನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೊರತೆ ಅವಳನ್ನು 'ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ'ದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಬದುಕುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದು 'ಸ್ವತಂತ್ರ'ವಾದ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತಹ ಸ್ಥಿತಿ, ತಾವು ಬಯಸಿದಂತೆ ಬದುಕಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತ ಸ್ಥಿತಿ; ಅವರು ಏನಾಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದಾರೋ ಅದರಂತಾಗಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತಹ ಸ್ಥಿತಿ. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ 'ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ'ಗಳ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಬದುಕುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಿಳೆಗೆ 'ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ'ವನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡುವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ, 'ಧಾರಣಾ ಶಕ್ತಿ', 'ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ' ಮತ್ತು 'ಸಂರಕ್ಷಣೆ'ಯನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಆರ್ಥಿಕ ತಜ್ಞರಾದ ಅಮರ್ತ್ಯ ಸೇನ್‌ಅವರು ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿನ 'ಅನಕ್ಷರತೆ' ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೊರತೆಯನ್ನು 'ಸಾಮಾಜಿಕ ವೈಫಲ್ಯ'ವೆಂದು, ಅದೊಂದು 'ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂದು' ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ 'ಪರಿಶಿಷ್ಟ'(ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ) ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಸಾಧನೆ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಕುರಿತಂತೆ ಅವರ ಲಿಂಗ, ಜಾತಿ, ಪ್ರದೇಶವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಾಕ್ಷರತೆ : ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ 1991, 2001, 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಸಾಧಿಸಿರುವ ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಹಾಗೂ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ನೋಡೋಣ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ : ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು

ಕೋಷ್ಟಕ 5.1ನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 41.30, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 52.58, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 63.71 ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ ಒಟ್ಟು 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 27.24ರಷ್ಟಿದೆ. 2001 ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 24.85ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 19.83ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. -2.39ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. -5.02 ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಗತಿ ಸರಾಸರಿ ಶೇ. 10.3ರಷ್ಟು ಇದ್ದರೆ, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಅದು ಶೇ. 12.72ರಷ್ಟು ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 2.42ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಗತಿ ಶೇ. 8.71 ಇದ್ದರೆ, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 13.73ರಷ್ಟು ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 5.02ರಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ನಡೆದಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ರಾಜ್ಯ(ಕರ್ನಾಟಕ)ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.1. ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	45.11	58.97	30.53	28.44	60.94	72.46	48.81	23.65	70.51	79.09	61.55	17.54	15.83	13.49	18.28	9.57	6.63	12.74
ಕಲಬುರಗಿ	38.54	52.08	24.49	27.59	54.34	66.18	42.06	24.12	64.85	74.38	55.09	19.29	15.80	14.10	17.57	10.51	8.20	13.03
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	39.90	51.35	28.32	23.03	51.83	62.25	41.38	20.87	–	–	–	11.93	10.90	13.06
ರಾಯಚೂರು	35.96	49.53	22.15	27.38	48.81	61.52	35.93	25.59	59.56	70.47	48.73	21.74	12.85	11.99	13.78	10.75	8.95	12.80
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	54.10	68.42	39.61	28.81	68.09	78.54	57.55	20.99	–	–	–	13.99	10.12	17.94
ಬಳ್ಳಾರಿ	45.57	58.71	31.97	26.74	57.40	69.20	45.28	23.92	67.43	76.64	58.09	18.55	11.83	10.49	13.31	10.03	7.44	12.81
ಹೈ-ಕ	41.30	54.82	27.29	27.24	52.58	64.86	40.00	24.85	63.71	73.56	53.73	19.83	11.29	10.03	12.72	11.13	8.71	13.73
ಕರ್ನಾಟಕ	56.04	67.26	44.34	22.92	66.64	76.10	56.87	19.23	75.36	82.47	68.08	14.39	10.60	8.84	12.53	8.72	6.37	11.21

ಆಧಾರ: ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯ: 1991, 2001, 2011 ಸೀರಿಸ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಾರ್ಟ್, ಬಿ ಪ್ರೈಮರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಅಬ್ಸ್ಟ್ರಾಕ್ಟ್ ಜನರಲ್ ಪಾಪುಲೇಷನ್ ಡೈರೆಕ್ಟರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಪರೇಷನ್ ಕರ್ನಾಟಕ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.2. ಹೈದ್ರಾಬಾದ-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರು

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	39.43	53.85	24.51	29.34	56.71	69.22	43.64	25.58	66.73	76.28	56.82	19.46	17.28	15.37	19.13	10.02	7.06	13.18
ಕಲಬುರಗಿ	30.36	44.32	16.06	28.26	46.14	59.31	32.70	26.61	58.09	69.08	46.86	22.22	15.78	14.99	16.64	11.95	9.77	14.16
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	34.88	46.49	23.20	23.29	47.05	58.02	36.86	21.16	–	–	–	12.17	11.53	13.66
ರಾಯಚೂರು	30.42	44.26	16.48	27.78	42.49	56.09	28.86	27.23	54.11	66.01	42.37	23.64	12.07	11.83	12.38	11.62	9.92	13.51
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	51.01	66.10	35.81	30.29	66.05	77.12	54.85	22.27	–	–	–	15.04	11.02	19.04
ಬಳ್ಳಾರಿ	38.71	52.73	24.34	28.39	50.29	63.49	36.82	26.67	61.81	72.42	51.02	21.40	11.58	10.76	12.48	11.52	8.93	14.20
ಹೈ-ಕ	34.73	48.79	20.35	28.44	46.92	60.12	33.51	26.61	58.97	69.82	48.13	21.69	–	–	–	12.05	9.71	14.63
ಕರ್ನಾಟಕ	47.69	60.30	34.76	25.54	59.33	70.45	48.01	22.44	68.73	77.61	59.71	17.90	–	–	–	–	–	–

ಆಧಾರ: ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯ: 1991, 2001, 2011 ಸೀರಿಸ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಾರ್ಟ್, ಬಿ ಪ್ರೈಮರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಅಬ್ಸ್ಟ್ರಾಕ್ಟ್ ಜನರಲ್ ಪಾಪುಲೇಷನ್ ಡೈರೆಕ್ಟರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಪರೇಷನ್ ಕರ್ನಾಟಕ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ.34.73, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ.46.92, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 58.97ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 28.44 ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ.26.61ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 21.69ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. -1.83ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. -4.92ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣದ ಹೆಚ್ಚಳವೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅದು 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.83ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 4.92ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಾಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿವೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.3ನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 62.42, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 69.44, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 77.04ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 23.60ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 19.37ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 14.29ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯೆ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡ ಪ್ರಮಾಣ ಒಟ್ಟು ಶೇ. -4.23ರಷ್ಟಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಶೇ. -5.08ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಿಂತ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.3. ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	68.02	78.76	55.91	22.85	75.14	83.14	66.47	16.67	81.81	87.42	75.88	11.54	7.12	4.38	10.56	6.67	4.28	9.41
ಕಲಬುರಗಿ	64.36	75.86	51.87	23.99	71.64	80.33	62.31	18.02	78.61	85.12	71.91	13.21	7.28	4.47	10.44	6.97	4.79	9.60
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	63.59	74.07	52.80	21.27	72.01	80.03	63.92	16.11	–	–	–	8.42	5.96	11.12
ರಾಯಚೂರು	56.38	68.53	43.59	24.94	66.86	76.76	56.54	20.22	75.12	83.10	67.10	16.00	10.48	8.23	12.95	8.26	6.34	10.56
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	69.14	79.67	58.34	21.33	78.03	85.48	70.59	14.89	–	–	–	8.89	5.81	12.25
ಬಳ್ಳಾರಿ	60.93	71.93	49.32	22.61	70.24	79.41	60.69	18.72	76.63	83.58	69.62	13.96	9.31	7.48	11.37	6.39	4.17	8.93
ಹೈ–ಕ	62.42	73.77	50.17	23.60	69.44	78.90	59.53	19.37	77.04	84.12	69.84	14.29	–	–	–	7.60	5.23	10.31
ಕರ್ನಾಟಕ	74.20	82.04	65.74	16.30	80.58	86.66	74.12	12.54	85.78	90.04	81.36	8.68	–	–	–	–	–	–

ಆಧಾರ: ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯ: 1991, 2001, 2011 ಸೀರಿಸ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಾರ್ಟ್, ಬಿ ಪ್ರೈಮರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಅಬ್ಸ್ಟ್ರಾಕ್ಟ್ ಜನರಲ್ ಪಾಪುಲೇಷನ್ ಡೈರೆಕ್ಟರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಪರೇಷನ್ ಕರ್ನಾಟಕ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮೂರು ದಶಕಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ. ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 2.39ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. -5.02ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣವು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. **ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಶೇ. -1.83ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. -4.92ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣವು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. **ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. -4.23 ರಷ್ಟಾಗಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಶೇ. -5.08 ರಷ್ಟು ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. **ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು** ನೋಡಿದರೆ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಮಾನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು 5 ರಿಂದ 6 ದಶಕಗಳ ಬೇಕಾಗುವ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಶಕಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಶೇ. 5ರ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆ ಆಗದೆಹೋದರೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಮಾರಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣುಗಳ ನಡುವೆ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶಗಳಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆಯಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕುರಿತಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಮನಹರಿಸದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿವಾರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ **ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ** ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗವಾರು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 26.57, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 42.25, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 55.58 ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 23.77ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 24.49ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 21.47ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. +0.72ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. -3.02ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಶೇ. 14.99ರಷ್ಟಿದ್ದರೆ, ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 14.29 ರಷ್ಟಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. 0.72ರಷ್ಟು ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ

ಕೋಷ್ಟಕ 5.4. ಹೈದ್ರಾಬಾದ-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಾತಿಗಳ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ದಶಕವಾರು ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	30.09	46.12	21.36	24.76	52.36	63.84	40.21	23.63	63.40	72.47	53.9	18.57	22.27	17.72	18.85	11.04	8.63	13.69
ಕಲಬುರಗಿ	25.22	37.05	12.80	24.25	39.04	48.58	27.02	21.56	54.99	65.52	44.14	21.38	13.82	11.53	14.22	15.95	16.94	17.12
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	–	–	–	–	43.30	54.52	32.05	22.47	–	–	–	–	–	–
ರಾಯಚುರು	21.25	31.87	10.61	21.26	38.75	51.37	26.94	24.43	53.44	65.11	41.91	23.20	17.50	19.50	16.33	14.69	13.74	14.97
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	38.78	52.02	25.61	26.41	59.75	70.65	48.95	21.70	–	–	–	20.97	18.63	23.34
ಬಳ್ಳಾರಿ	29.70	42.02	17.20	24.82	42.31	55.47	29.04	26.43	58.60	69.37	47.89	21.48	12.61	13.45	11.84	16.29	13.90	18.85
ಹೈ-ಕ	26.57	39.27	15.49	23.77	42.25	54.26	29.76	24.49	55.58	66.27	44.81	21.47	15.68	14.99	14.27	13.33	12.02	15.04
ಕರ್ನಾಟಕ	38.06	49.69	25.95	23.74	–	–	–	–	65.33	74.03	56.58	17.45	–	–	–	–	–	–

ಆಧಾರ: ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯ: 1991, 2001, 2011 ಸೀರಿಸ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಾರ್ಟ್, ಬಿ ಪ್ರೈಮರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಅಬ್ಸ್ಟ್ರಾಕ್ಟ್ ಜನರಲ್ ಪಾಮುಲೇಷಮ್ ಡೈರೆಕ್ಟರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಪರೇಷನ್ ಕರ್ನಾಟಕ.

ಶೇ. 12.02ರಷ್ಟಿದ್ದರೆ, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 15.04ರಷ್ಟು ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. +3.02ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ(ಕೋಷ್ಟಕ 5.4 ನೋಡಿ).

ಕೋಷ್ಟಕ 5.5.ನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಕುರಿತು ನೋಡುವುದಾದರೆ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 22.82ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 37.94ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 52.35ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳ ಪ್ರಮಾಣ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 22.69, 2001 ಶೇ. 28.37, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 22.35 ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ನೋಡಿದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಬದಲಾಗಿ ಅದು ಶೇ. +5.68ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. –6.02 ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತಾ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 5.68ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 6.02ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.5. ಹೈದ್ರಾಬಾದ-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	30.42	42.35	17.93	24.42	49.86	61.49	37.58	23.91	60.93	70.43	50.97	19.46	19.44	19.14	19.65	11.07	8.94	13.39
ಕಲಬುರಗಿ	19.69	30.68	8.27	22.41	33.52	44.92	21.85	23.07	50.49	61.55	39.05	22.50	13.83	14.24	13.58	16.97	16.63	17.20
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	–	–	–	–	40.71	51.97	29.42	22.55	–	–	–	–	–	–
ರಾಯಚುರು	16.91	27.04	6.81	20.23	33.31	46.07	20.56	25.51	49.10	61.28	37.03	24.25	16.40	19.03	13.75	15.79	15.21	16.47
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	36.09	49.52	22.72	26.80	58.32	69.48	47.21	22.27	–	–	–	22.23	19.96	24.49
ಬಳ್ಳಾರಿ	24.24	36.04	12.35	23.69	36.92	50.44	23.35	27.09	54.57	66.08	43.03	23.05	12.68	14.40	11.00	17.65	15.64	19.68
ಹೈ–ಕ	22.82	34.03	11.34	22.69	37.94	50.49	22.12	28.37	52.35	63.47	41.12	22.35	15.13	16.46	10.78	14.41	12.98	19.00
ಕರ್ನಾಟಕ	31.42	43.21	19.23	23.98	–	–	–	–	60.44	69.98	50.82	19.16	–	–	–	–	–	–

ಆಧಾರ: ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯ: 1991, 2001, 2011 ಸೀರಿಸ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಾರ್ಟ್, ಬಿ ಪ್ರೈಮರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಅಬ್ಸ್ಟ್ರಾಕ್ಟ್ ಜನರಲ್ ಪಾಪುಲೇಷನ್ ಡೈರೆಕ್ಟರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಪರೇಷನ್ ಕರ್ನಾಟಕ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.6. ಹೈದ್ರಾಬಾದ-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಸಾಕ್ಷರತೆ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	59.50	71.26	46.18	25.08	68.00	78.30	56.85	21.45	75.08	82.10	67.65	14.45	8.50	7.04	10.67	7.08	3.80	10.80
ಕಲಬುರಗಿ	50.26	65.08	33.94	31.14	59.52	71.37	46.15	25.22	68.45	77.44	59.26	18.18	9.26	6.29	12.21	8.93	6.07	13.11
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	–	–	–	–	62.67	73.46	51.76	21.70	–	–	–	–	–	–
ರಾಯಚುರು	40.22	52.72	27.44	25.28	57.36	69.32	45.17	24.15	68.50	78.48	58.74	19.74	17.14	16.60	17.73	11.14	9.16	13.57
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	54.39	66.58	42.36	24.22	68.43	77.93	59.35	18.58	–	–	–	14.04	11.35	16.99
ಬಳ್ಳಾರಿ	47.22	61.00	32.97	28.03	55.80	67.97	43.40	24.57	68.10	77.21	59.19	18.02	8.58	6.97	10.43	12.30	9.24	15.79
ಹೈ-ಕ	49.30	62.52	31.45	31.07	59.01	70.71	46.79	23.92	68.54	77.77	59.33	18.45	9.71	8.19	15.34	9.52	7.06	12.54
ಕರ್ನಾಟಕ	59.18	70.05	47.64	22.41	–	–	–	–	77.43	84.08	70.76	13.32	–	–	–	–	–	–

ಆಧಾರ: ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ: 1991, 2001, 2011 ಸೀರಿಸ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಾರ್ಟ್, ಬಿ ಪ್ರೈಮರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಅಬ್ಸ್ಟ್ರಾಕ್ಟ್ ಜನರಲ್ ಪಾಪುಲೇಷನ್ ಡೈರೆಕ್ಟರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಪರೇಷನ್ ಕರ್ನಾಟಕ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ **ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ** ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 49.30, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 59.01, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 68.54ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 31.05ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 23.92ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 18.45ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 7.15ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 5.47ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಆಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 1991ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 7.15ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 5.02ರಷ್ಟು ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದೇ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕುರಿತು ನೋಡಿದರೆ_**ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. +0.72ರಷ್ಟು, ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ-3.02ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 14.99ರಷ್ಟಿದ್ದರೆ, ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 14.29ರಷ್ಟು ಇದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. 0.72ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರಿಗಿಂತ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಶೇ. 12.02ರಷ್ಟಿದ್ದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 15.04ರಷ್ಟಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. +3.02ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತಾ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ.

ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಬದಲಾಗಿ ಅದು ಶೇ. +5.68ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. –6.02 ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಗತಿಗಿಂತ ಪುರುಷ ಪ್ರಗತಿ ಶೇ. 5.68ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 6.02ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. **ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ 7.15ರಷ್ಟಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ 5.47ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಆಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 1991ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 7.15ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು

2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ 5.02ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿನ ಏರಿಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಇಳಿಕೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಧಾನಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಕೆಲವು ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಿಡುಗುಗಳು ಅಂಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ದೇವದಾಸಿ ಪದ್ಧತಿ, ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಪದ್ಧತಿ, ಪೋಷಕರಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷರತೆ, ಬಡತನ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು, ಅಜ್ಞಾನ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಉತ್ತಮಗೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈ ಜಾತಿ/ಸಮುದಾಯಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಮುದಾಯಗಳು ಗ್ರಾಮದ ಹೊರಗಡೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಈ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಕಾಡುತ್ತಿವೆ. ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಮಾರಕವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಶಾದಾಯಕವಾಗಿದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ **ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿನ ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆ** ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ 5.6ರಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 23.73, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 42.13, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 53.80 ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳ ಪ್ರಮಾಣ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 24.18ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 25.64ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 21.38ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಶೇ. 1.34ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ.4.26ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 14.10ರಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಿದರೆ, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 15.56ರಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ.1.46ರಷ್ಟು ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಗತಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 13.22ರಷ್ಟಿದ್ದರೆ, ಮಹಿಳೆಯರದ್ದು ಶೇ. 17.48ರಷ್ಟಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. –4.26ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.7. ಹೈದ್ರಾಬಾದ-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ದಶಕವಾರು, ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	29.18	42.77	14.89	27.88	48.68	61.09	35.61	25.48	61.54	70.86	51.93	18.93	19.50	18.32	20.72	12.86	9.77	16.32
ಕಲಬುರಗಿ	21.64	33.30	9.37	23.93	32.40	43.82	20.77	23.05	56.44	66.82	46.02	20.80	10.76	10.52	11.40	24.04	23.00	25.25
ಯಾದಗಿರಿ		–	–	–	–	–	–	–	43.56	54.52	32.65	21.87	–	–	–	–	–	–
ರಾಯಚೂರು	17.27	27.91	6.47	21.44	46.35	41.05	16.09	24.96	44.41	55.79	33.33	22.46	29.08	13.14	9.62	–1.94	14.74	17.24
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	42.11	57.55	26.48	31.07	60.96	72.08	48.69	23.39	–	–	–	18.85	14.53	22.21
ಬಳ್ಳಾರಿ	26.84	38.51	15.05	23.46	41.12	52.39	28.75	23.64	55.86	66.30	45.50	20.80	14.28	13.88	13.70	14.74	13.91	16.75
ಹೈ–ಕ	23.73	35.62	11.45	24.18	42.13	51.18	25.54	25.64	53.80	64.40	43.02	21.38	18.40	15.56	14.10	11.66	13.22	17.48
ಕರ್ನಾಟಕ	36.01	47.95	23.52	24.43	48.27	59.66	36.57	23.09	62.08	71.14	52.98	18.16	12.26	11.71	13.05	13.81	11.48	16.41

ಆಧಾರ: ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯ: 1991, 2001, 2011 ಸೀರಿಸ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಾರ್ಟ್, ಬಿ ಪ್ರೈಮರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಅಬ್ಸ್ಟ್ರಾಕ್ಟ್ ಜನರಲ್ ಪಾಪುಲೇಷನ್ ಡೈರೆಕ್ಟರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಪರೇಷನ್ ಕರ್ನಾಟಕ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.8. ಹೈದ್ರಾಬಾದ–ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ದಶಕವಾರು ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	27.59	41.00	13.61	27.39	47.51	59.96	34.41	25.55	60.26	69.76	50.47	19.29	19.92	18.96	20.80	12.75	9.80	16.06
ಕಲಬುರಗಿ	18.68	29.94	6.88	23.01	29.45	40.67	18.04	22.63	51.75	62.48	40.98	21.50	10.77	10.73	11.16	22.30	21.81	22.94
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	–	–	–	–	41.42	52.57	30.28	22.29	–	–	–	–	–	–
ರಾಯಚುರು	15.85	26.21	5.37	20.84	27.84	39.92	15.73	24.19	42.92	54.41	31.73	22.68	11.99	13.71	10.36	15.08	14.49	16.00
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	41.08	25.51	25.25	0.26	60.29	71.62	48.76	22.86	–	–	–	19.21	46.11	23.51
ಬಳ್ಳಾರಿ	25.27	37.20	13.19	24.01	37.89	50.53	25.08	25.45	53.26	64.13	42.35	21.78	12.62	13.33	11.89	15.37	13.60	17.27
ಹೈ–ಕ	21.85	33.59	9.76	23.83	36.75	43.32	23.70	19.62	51.65	62.50	40.76	21.73	14.91	9.73	13.94	14.90	19.18	17.06
ಕರ್ನಾಟಕ	32.57	44.57	28.11	16.46	45.26	–	–	0.00	58.99	68.54	49.39	19.15	12.69	–44.57	–28.11	13.73	68.54	49.39

ಆಧಾರ: ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ: 1991, 2001, 2011 ಸೀರಿಸ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಾರ್ಟ್, ಬಿ ಪ್ರೈಮರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಅಬ್ಸ್ಟ್ರಾಕ್ಟ್ ಜನರಲ್ ಪಾಪುಲೇಷನ್ ಡೈರೆಕ್ಟರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಪರೇಷನ್ ಕರ್ನಾಟಕ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ-ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 21.85, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 36.75, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 51.65 ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳ ಪ್ರಮಾಣ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 23.83ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 19.62ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 21.73ರಷ್ಟು, ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. –4.21ರಷ್ಟು ಆಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 9.73ರಷ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.13.94 ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. +4.21 ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ 2001 ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ +2.11 ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 2001 ರಿಂದ 2011ರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ 19.18 ರಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿಯಾದರೆ. ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 17.06ರಷ್ಟು ಇದೆ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಿಂತ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. +2.12ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.9. ಹೈದ್ರಾಬಾದ-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣದ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಜಿಲ್ಲೆ	1991			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	1991 ರಿಂದ 2001 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ			2001 ರಿಂದ 2011 ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ		
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
ಬೀದರ	55.57	70.25	37.87	32.38	65.04	76.45	52.59	23.86	74.54	82.41	66.62	15.79	9.47	6.20	14.72	9.50	5.96	14.03
ಕಲಬುರಗಿ	44.76	59.36	29.24	30.12	52.15	64.67	39.17	25.50	71.40	80.75	62.06	18.69	7.39	5.31	9.93	19.25	16.08	22.89
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	–	–	–	–	58.27	68.04	48.73	19.31	–	–	–	–	–	–
ರಾಯಚೂರು	30.67	43.77	17.04	26.73	41.80	53.03	30.06	22.97	59.25	69.37	49.24	20.13	11.13	9.26	13.02	17.45	16.34	19.18
ಕೊಪ್ಪಳ	–	–	–	–	55.10	68.29	41.81	26.48	69.45	78.20	61.10	17.10	–	–	–	14.35	9.91	19.29
ಬಳ್ಳಾರಿ	32.15	42.91	21.29	21.62	51.70	62.84	40.65	22.19	63.21	72.54	54.23	18.31	19.55	19.93	19.36	11.51	9.70	13.58
ಹೈ-ಕ	40.79	54.07	26.36	27.71	53.16	65.06	40.86	24.20	66.02	75.22	57.00	18.22	12.37	10.98	14.50	12.86	10.16	16.14
ಕರ್ನಾಟಕ	55.08	66.34	43.83	22.51	64.57	–	–	0.00	74.82	81.88	67.75	14.13	9.49	–	–	–	–	–

ಆಧಾರ: ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯ: 1991, 2001, 2011 ಸೀರಿಸ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಾರ್ಟ್, ಬಿ ಪ್ರೈಮರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಅಬ್ಸ್ಟ್ರಾಕ್ಟ್ ಜನರಲ್ ಪಾಪುಲೇಷನ್ ಡೈರೆಕ್ಟರಿ ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಪರೇಷನ್ ಕರ್ನಾಟಕ.

ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 40.79, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 53.16, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 66.02ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಒಟ್ಟು 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 27.71ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 24.20ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 18.22ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ನೊಡಿದರೆ. 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ 3.51ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 5.98ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2011 ರವರೆಗೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ. ಕ್ರಮವಾಗಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 14.50ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 16.14ರಷ್ಟು ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆಂಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಆದಕಾರಣ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 24.18ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ 25.64ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 21.38ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. 1991 ರಿಂದ 2001 ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಲಿಂಗ ಅಂತರದಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಶೇ. 1.34ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 4.26 ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷತೆಯು ಶೇ. 14.10ರಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಿದರೆ, 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಶೇ.15.56 ರಷ್ಟು ಅಂದರೆ ಶೇ. 1.46ರಷ್ಟು ಪುರುಷರು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ 2001 ರಿಂದ 2011 ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರದ್ದು ಶೇ. 13.22ರಷ್ಟು ಇದ್ದರೆ ಮಹಿಳೆಯರದ್ದು ಶೇ. 17.48ರಷ್ಟು ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. –4.26ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ 2001 ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. **ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 23.83ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 19.62ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 21.73 ರಷ್ಟು, ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 4.21ರಷ್ಟು ಇದ್ದರೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 2.11ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 19.18ರಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವುದು. ಆದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 17.06ರಷ್ಟು ಇದೆ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಿಂತ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 2.12ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ

ಒಟ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಶೇ. 27.71ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 24.20ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 18.22 ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ನೋಡಿದರೆ. 1991ರಿಂದ 2001 ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 3.51ರಷ್ಟು 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 5.98ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿವೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2011ರವರೆಗೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಆಗುತ್ತಾ ನಡೆದಿದೆ. ಕ್ರಮವಾಗಿ 1991ರಿಂದ 2001 ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಶೇ. 14.50, 2001ರಿಂದ 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 16.14ರಷ್ಟು ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾದ ಕಾರಣ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್–ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕುರಿತಂತೆ ಮೂರು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ **ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. -2.39ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. -5.02ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. **ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಶೇ. -1.83ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. -4.92ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. **ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. -4.23ರಷ್ಟಾಗಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಶೇ. -5.08ರಷ್ಟು ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ: ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಕುರಿತು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ

ವಿವರ	ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ **1991-2001**	ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ **2001-2011**	ಷರಾ
ಒಟ್ಟು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್–ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ			
ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ ನಗರ ಪ್ರದೇಶ	ಶೇ. -1.83 ಶೇ. –1.83 ಶೇ. -4.23	ಶೇ. -5.02 ಶೇ. -4.92 ಶೇ. -5.08	'+' ಚಿಹ್ನೆ ಇರುವುದೆಲ್ಲ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಲಿಂಗ ಅಂತರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು			'–' ಚಿಹ್ನೆ ಇರುವುದು ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
ಒಟ್ಟು	ಶೇ. +0.72	ಶೇ. -3.02	
ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ	ಶೇ. +5.68	ಶೇ. -6.02	
ನಗರ ಪ್ರದೇಶ	ಶೇ -7.15	ಶೇ. -5.47	
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳು			
ಒಟ್ಟು	ಶೇ. +1.34	ಶೇ -4.26	
ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ	ಶೇ. -4.21	ಶೇ. +2.11	
ನಗರ ಪ್ರದೇಶ	ಶೇ. -3.51	ಶೇ. -5.98	

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳ ತೌಲನಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ: ಮೊದಲಿಗೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. +0.72ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. -3.02ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 14.99ರಷ್ಟಿದ್ದರೆ, ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 14.29ರಷ್ಟು ಇದರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.72ರಷ್ಟು ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 12.02ರಷ್ಟಿದ್ದರೆ, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 15.04ರಷ್ಟಿದೆ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. +3.02 ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. **ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಶೇ. +5.68 ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. –6.02 ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಗತಿಗಿಂತ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಗತಿ ಶೇ. 5.68 ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ 6.02ರಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. **ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. –7.15ರಷ್ಟಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. –5.47ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಆಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 1991ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಸಾಧನೆ

ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 7.15ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 5.02ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001 ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಶೇ. +1.34ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. –4.26 ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.14.10ರಷ್ಟು ಇದ್ದರೆ, ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 15.56ರಷ್ಟು ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. 1.46ರಷ್ಟು ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಗತಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರದ್ದು ಶೇ. 13.22 ಇದ್ದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರದ್ದು ಶೇ. 17.48 ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. –4.26 ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. **ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. –4.21ರಷ್ಟಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 9.73ರಷ್ಟು ಇದ್ದರೆ, ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 13.94 ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. +4.21ರಷ್ಟು ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಸಾಧನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. +2.11ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 19.18ರಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 17.06ರಷ್ಟಿದೆ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಿಂತ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. +2.12ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. **ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ** 1991ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 27.71ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ 24.20ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ 18.22 ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ನೋಡಿದರೆ. 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. –3.51ರಷ್ಟು 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. –5.98ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಅಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2011 ರವರೆಗೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಆಗುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಕ್ರಮವಾಗಿ 1991ರಿಂದ 2001 ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 14.50ರಷ್ಟು, ಇದ್ದುದು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 16.14ರಷ್ಟು ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.60ರಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿ ಆದಕಾರಣ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಕ್ಷರತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ ಒಟ್ಟು

ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯೆದಲ್ಲಿ ಶೇ. 5.02ರಷ್ಟು, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ. 3.02ರಷ್ಟು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ. 4.26ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡ ಪ್ರಮಾಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯದ ಮನೋಭಾವನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ ಎಂಬುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಾಕ್ಷರತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಯೋಜನೆ, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ತಲುಪಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ಯೋಜನೆ, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಾಗ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ಗಮನ ಹರಿಸಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಹಿಳಾ ಲಿಂಗ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಾಮಾಜೀಕರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಕೇಂದ್ರಿತ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯಗಳು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಕೊರತೆ ಕಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಿನ್ನಡೆಗೆ ಶೈಕಣಿಕ ಸಂಬಂಧಿ ಕಾರಣಗಳು: ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಿನ್ನಡೆಗೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿವೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಿಂತ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.11. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳ ವಿವರ

ವಿಭಾಗಗಳು	ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ ಶಾಲೆಗಳು		ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆ		ಸ್ಥಳಿಯ ಶಾಲೆಗಳು		ಅನುದಾನಿತ ಶಾಲೆಗಳು		ಅನುದಾನ ರಹಿತ ಶಾಲೆಗಳು		ಕೇಂದ್ರೀಯ ಶಾಲೆಗಳು		ಇತರೆ ಶಾಲೆಗಳು		ಒಟ್ಟು		
	L.P.S	H.P.S	L.P.S	H.P.S	L.P.S	H.P.S	L.P.S	H.P.S	L.P.S	H.P.S	L.P.S	H.P.S	L.P.S	H.P.S	L.P.S	H.P.S	TOTAL
ಬೆಂಗಳುರು	8960	6589	30	140	2	12	65	841	813	3890	0	23	0	18	9870	11513	21383
ಬೆಳಗಾವಿ	4686	6429	28	118	1	7	73	588	1094	1408	0	24	0	1	5882	8575	14457
ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ	3423	4390	22	130	0	1	34	479	1187	1440	2	12	0	0	4668	6452	11120
ಮೈಸೂರು	5036	5159	52	165	0	3	50	678	392	1521	0	19	0	1	5530	7546	13076
ಕರ್ನಾಟಕ	22105	22567	132	553	3	23	222	2586	3486	8259	2	78	0	20	25950	34086	60036

ಆಧಾರ: ಡಿ.ಆಯ್. ಎಸ್.ಇ. 2012-13

ಕೋಷ್ಟಕ 5.11ನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಶಾಲೆಗಳು ಇತರೆ ವಿಭಾಗಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿವೆ. ಇದು ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯುವಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 2011-12ರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 21,383 ಶಾಲೆಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳು-9.870, ಮಾಧ್ಯಮಿಕ/ಹಿರಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳು-11,513 ಇವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದ ಶಾಲೆಗಳು, ಅನುದಾನ ರಹಿತ ಶಾಲೆಗಳು, ಕೇಂದ್ರಿಯ ಶಾಲೆಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಶಾಲೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇದೇ ರೀತಿ 2ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 14,457 ಶಾಲೆಗಳು, 3ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಭಾಗ ಒಟ್ಟು 13,076 ಶಾಲೆಗಳಿವೆ. 4ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಲುಬುರ್ಗಿ ವಿಭಾಗವಿದೆ. ಒಟ್ಟು 11120 ಶಾಲೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯಲು ಬೇಕಾದ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ ಶಾಲೆಗಳು ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಕೊನೆಯ ಸ್ಥಾನ ಹೊಂದಿವೆ. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆ ಶಾಲೆಗಳು 3ನೇ ಸ್ಥಾನ ಸ್ಥಳೀಯ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಸ್ಥಾನ, ಅನುದಾನಿತ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಸ್ಥಾನ, ಕೇಂದ್ರೀಯ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಶಾಲೆಗಳು ಸಹ ಕೊನೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಶಾಲೆಗಳು ಹೊಂದಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ವಿಭಾಗವಾರು ಪ್ರಾಥಮಿಕ, ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆ 3ನೇ ಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಅನುದಾನ ರಹಿತ ಶಾಲೆಗಳು 3ನೇ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಶಾಲೆಗಳು ಕೊನೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಹೈ.ಕ. ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ಶಾಲೆಗಳ ಕೊರತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕೊರತೆ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಅಲ್ಲ ಅದು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್_ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ:

ಕೋಷ್ಟಕ 5.12. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್_ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ 2012-13ನೇ ಸಾಲಿನ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಪ್ರವೇಶಾತಿ		ಮೂಲ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳು		ಶಿಕ್ಷಕರ ವರ್ಗ		ಫಲಿತಾಂಶ		ಒಟ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ	
	ಸೂಚ್ಯಂಕ	ಸ್ಥಾನ	ಸೂಚ್ಯಂಕ	ಸ್ಥಾನ	ಸೂಚ್ಯಂಕ	ಸ್ಥಾನ	ಸೂಚ್ಯಂಕ	ಸ್ಥಾನ	ಸೂಚ್ಯಂಕ	ಸ್ಥಾನ
ಬೀದರ್	0.70129	10	0.79631	23	0.56737	24	0.38395	37	0.61603	23
ಕಲಬುರಗಿ	0.64529	14	0.60407	29	0.62212	19	0.4113	26	0.56843	27
ಯಾದಗಿರಿ	0.56519	18	0.67641	27	0.5548	25	0.12606	30	0.48629	29
ರಾಯಚೂರು	0.53428	20	0.64342	28	0.68178	10	0.52887	20	0.60391	26
ಕೊಪ್ಪಳ	0.30174	29	0.10915	30	0.58261	21	0.43225	25	0.3489	30
ಬಳ್ಳಾರಿ	0.45961	22	0.78359	24	0.63323	17	0.50596	21	0.61363	25

ಆಧಾರ: ಡಿ.ಆಯ್.ಎಸ್.ಇ. 2012-13

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್_ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ(EDI) ಅಂದರೆ, ಶಾಲಾ ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರವೇಶಾತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು(ಶಾಲಾ ಕಟ್ಟಡ, ಶಾಲಾ ಕಂಪೌಂಡ್, ಶೌಚಾಲಯ, ಕುಡಿಯುವ ನೀರು, ಶಾಲಾ ಕೊಠಡಿಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ), ಶಿಕ್ಷಕ ವರ್ಗದ ಪ್ರಮಾಣ ಅಂದರೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಶಿಕ್ಷಕ ವರ್ಗದ ಪ್ರಮಾಣ ರಾಜ್ಯದ ಇತರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಕೊನೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಒಟ್ಟು ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕವು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 23ರಿಂದ 30ರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಆರಂಭವಾಗುವುದು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊರತೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷಣವು ಹಿಂದುಳಿದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ಹಿನ್ನಡೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.13. ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ 2012-13 ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಪ್ರವೇಶಾತಿ		ಮೂಲ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳು		ಶಿಕ್ಷಕರ ವರ್ಗ		ಫಲಿತಾಂಶ		ಒಟ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ	
	ಸೂಚ್ಯಂಕ	ಸ್ಥಾನ	ಸೂಚ್ಯಂಕ	ಸ್ಥಾನ	ಸೂಚ್ಯಂಕ	ಸ್ಥಾನ	ಸೂಚ್ಯಂಕ	ಸ್ಥಾನ	ಸೂಚ್ಯಂಕ	ಸ್ಥಾನ
ಬೀದರ್	0.73993	10	0.4374	29	0.54192	26	0.53614	16	0.56823	27
ಕಲಬುರಗಿ	0.85038	04	0.81737	18	0.77028	05	0.46948	26	0.75574	08
ಯಾದಗಿರಿ	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
ರಾಯಚೂರು	0.65846	15	0.76972	20	0.80111	03	0.28552	30	0.66898	16
ಕೊಪ್ಪಳ	0.69549	14	0.90522	07	0.66273	16	0.36332	29	0.68693	15
ಬಳ್ಳಾರಿ	0.56922	25	0.68048	26	0.57614	25	0.38877	27	0.57116	26

ಆಧಾರ: ಡಿ.ಆಯ್.ಎಸ್.ಇ. 2012-13

ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸುಧಾರಿಸಿದೆ ಎಂದರೂ ಫಲಿತಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಭಿನ್ನತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಒಟ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕದಲ್ಲಿ 8ನೇ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದರೆ, ಅದೇ ಪಕ್ಕದ ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆ 27ನೇ ಸ್ಥಾನದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವಿಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಮಕ್ಕಳ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿಯುವಿಕೆ, ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರಗುಳಿಯುವ ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು, ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಲು ನಿರಾಸಕ್ತಿ, ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಫಲಿತಾಂಶ, ಭಾಷಾ ಕಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿಯುವಿಕೆ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಈ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸೂಚ್ಯಂಕ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದರಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಹಿಂದುಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದಿದೆ. ನಿರುದ್ಯೋಗ, ವೃತ್ತಿಪರತೆ, ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊರತೆ, ವಲಸೆ, ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರಗುಳಿಯುವ ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಮಾಣ, ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆ ಹೀಗೆ ನಾನಾ ತೆರನಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರಗುಳಿಯುವ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆ ನೋಡಿದರೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರುವ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಮಾಣ: ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಮಾಣ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ

ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸ್ಥಿಗತಿಗಳು ಹೇಗಿವೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. 2010-2011ರ ಹಾಗೂ 2015-16 ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ 5 ದಶಕಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳ ಒಟ್ಟು ಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣದ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಶಾಲೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಮಾಣ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.14. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗವಾರು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆ ದಾಖಲಾತಿಗಳ ಹೋಲಿಕೆ ವಿವರ

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಪ.ಜಾ ಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿ											
	ಪ್ರಾಥಮಿಕ						ಮಾಧ್ಯಮಿಕ					
	2010–11		2015–16		ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು		2010–11		2015–16		ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು	
	ಒಟ್ಟು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು ಅಂತರ	ಹೆಣ್ಣು ಅಂತರ	ಒಟ್ಟು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು ಅಂತರ	ಹೆಣ್ಣು ಅಂತರ
ಬೀದರ್	27.0	48.6	26.7	49.1	–0.3	+0.5	17.6	47.7	25.7	47.5	+8.1	0.2
ಕಲಬುರಗಿ	27.1	46.9	27.6	48.6	+0.5	+1.7	17.2	45.7	26.1	45.9	+8.9	0.2
ಯಾದಗಿರಿ	24.7	45.5	24.3	47.8	–0.4	+2.3	15.2	38.6	24.0	43.0	+8.8	4.4
ರಾಯಚೂರು	21.6	47.0	22.3	48.1	+0.7	+1.1	14.4	44.3	22.0	46.0	+7.6	1.7
ಕೊಪ್ಪಳ	20.4	48.2	20.3	48.5	–0.1	+0.3	12.7	44.4	20.2	47.3	+7.5	2.9
ಬಳ್ಳಾರಿ	23.5	48.2	23.7	48.7	+0.2	+0.5	15.0	45.0	23.2	47.5	+8.2	2.5
ಹೈ.ಕ	24.05	47.4	24.15	48.46	0.1	1.06	15.35	44.28	23.5	46.2	+8.18	1.98

ಮೂಲ: ಡಿ.ಐ.ಎಸ್.ಇ. 2010-11 ಮತ್ತು 2015-16 ವರದಿಗಳು ಜಿಲ್ಲಾವಾರು

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ದಾಖಲಾತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ 2010-11 ಮತ್ತು 2015-16ರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಾಲಿನ ಮಧ್ಯೆ ಅಂದರೆ 5 ವರ್ಷಗಳ ಅಂತರದ ಹೋಲಿಕೆ ಮಾಡಿನೋಡಿದಾಗ 2010-11ರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಜಾತಿಗಳ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 24.05ರಷ್ಟಿದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 47.4ರಷ್ಟಿದೆ. 2015-16ನೇ ಸಾಲಿಗೆ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 24.15ರಷ್ಟು, 'ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿ' ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 48.46ರಷ್ಟಿದೆ. ಅಂದರೆ 5 ವರ್ಷಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.1ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.06ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 50ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿಗಿಂತ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ 2010-11 ಮತ್ತು 2015-16ರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಾಲಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 5 ವರ್ಷಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ– 2010-11ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 15.35ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 44.28ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 2015-16ರ ಸಾಲಿಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 23.56ರಷ್ಟು, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 46.02ರಷ್ಟಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ 5 ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. +8.18ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.98ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ 5 ವರ್ಷಗಳ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರೆ, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. +0.1ರಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣ ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ದಾಖಲಾಗುವುದು ಶೇ. 1.98ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರುವ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಮಾಣ: ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರುವ ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಮಾಣ ನೋಡಿದರೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ. 2010-2011ರ ಮತ್ತು 2015-16ರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಾಲಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಮಕ್ಕಳು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗೆ ದಾಖಲಾತಿ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ದಾಖಲಾತಿ ಪಡೆದಿರುವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೋಲಿಕೆ ಮಾಡಿ ನೋಡಿದಾಗ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.15. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗವಾರು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆ ದಾಖಲಾತಿಗಳ ಹೋಲಿಕೆ ವಿವರ

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಪ.ಪಂ ಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿ											
	ಪ್ರಾಥಮಿಕ						ಮಾಧ್ಯಮಿಕ					
	2010–11		2015–16		ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು		2010–11		2015–16		ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು	
	ಒಟ್ಟು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು ಅಂತರ	ಹೆಣ್ಣು ಅಂತರ	ಒಟ್ಟು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು	ಹೆಣ್ಣು	ಒಟ್ಟು ಅಂತರ	ಹೆಣ್ಣು ಅಂತರ
ಬೀದರ್	14.5	48.0	14.7	49.1	+0.2	+1.1	14.5	49.2	15.3	50.2	+0.8	+1.0
ಕಲಬುರಗಿ	2.9	47.8	2.1	46.1	–0.8	–1.7	2.6	50.6	2.0	47.2	–0.6	+3.0
ಯಾದಗಿರಿ	11.9	47.0	12.0	47.6	+0.1	+0.6	10.6	41.8	11.7	45.2	+1.1	+3.4
ರಾಯಚೂರು	20.3	48.0	20.3	48.3	0.0	+0.3	17.6	43.9	19.3	47.1	+1.7	+3.2
ಕೊಪ್ಪಳ	13.4	48.6	12.7	49.4	–0.7	+0.8	13.9	47.4	13.1	49.1	–0.8	+1.7
ಬಳ್ಳಾರಿ	20.3	48.3	20.0	48.5	–0.3	+0.2	20.4	46.5	20.0	48.5	–0.4	+2.2
ಹೈ.ಕ	13.88	47.95	13.63	48.16	–0.25	+0.21	13.26	46.56	13.56	47.88	+0.3	+2.41

ಮೂಲ: ಡಿ.ಐ.ಎಸ್.ಇ. 2010-11 ಮತ್ತು 2015-16 ವರದಿಗಳು ಜಿಲ್ಲಾವಾರು

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ 5 ವರ್ಷಗಳ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರುವ ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗೆ 2010-11ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿ ಶೇ. 13.88ರಷ್ಟಿದೆ. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿ ಶೇ. 47.95ರಷ್ಟಿದೆ. 2015-16ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 13.63ರಷ್ಟು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 48.16ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ 5 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಲಿಕೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. –0.25ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. +0.21ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ.

ಇದೇ ಸಮುದಾಯಗಳ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿ ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿಯನ್ನು 5 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ 2010-11ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 13.26ರಷ್ಟಿದೆ. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 46.56ರಷ್ಟಿದೆ. 2015-16ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 13.56ರಷ್ಟು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ 47.88ರಷ್ಟಿದೆ. 5 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.3ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. + 2.41ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ದಾಖಲಾತಿ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಿಂತ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗೆ ಬಂದರೆ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿಯ ಪ್ರಮಾಣ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ. ಅಂದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರಗುಳಿದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ.

ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು: ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸಲು ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮತ್ತು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಹಾಗೂ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವ ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು ಮುಂದುವರೆದಿವೆ. ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗವಾರು ವಿವರಗಳನ್ನು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅನೇಕ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಖ್ಯಿಂಕ ಇಲಾಖೆ ಹೊರತಂದಿರುವ 2012-13ರ ಸಾಲಿನ "ಕರ್ನಾಟಕ ಅಂಕಿ–ಅಂಶಗಳು 2011"ರಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹಾಜರಾದ ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಲು ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಸೌಲಭ್ಯದಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿರುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಲಿಂಗ, ವರ್ಗ, ಜಾತಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದರೆ, ಈ ಭಾಗದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಿನ್ನಡೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.16. ಸರಕಾರಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ಪೂರ್ವ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು

ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪೂರ್ವ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು									
ಜಾತಿ	ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಬಾಲಕರು		ಬಾಲಕಿಯರು		ಒಟ್ಟು		ಹೆಣ್ಣು & ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಅಂತರದ ಸಂಖ್ಯೆ	ಹೆಣ್ಣು & ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಿಕೆ ಅಂತರ
		ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು		
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ	6	230	16936	56	3900	286	20836	174	13036
ಶೇ.		80.41	81.28	19.58	18.71	100	100	60	62
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ	6	24	1550	13	770	37	2320	11	780
ಶೇ.		64.86	66.81	35.13	33.18	100	100	29	36.62
ಇತರೆ	6	242	14067	60	3250	302	17317	182	10817
ಶೇ.		80.13	81.23	19.86	18.76	100	100	60.26	62.46
ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರು	6	9	450	7	350	16	800	2	100
ಶೇ.		56.25	56.25	43.75	43.75	100	100	12.05	12.05
ಹೈ-ಕರ್ನಾಟಕ	6	505	33003	136	8270	641	41273	369	24733
ಶೇ.		78.78	79.96	21.21	20.03	100	100	57.56	59.92

ಆಧಾರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ನೋಟ-2011

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕದ 6 ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 641 ಸರಕಾರಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ಪೂರ್ವ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 41,273 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ 505(ಶೇ. 78.78) ಬಾಲಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು, 136(ಶೇ. 21.21) ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲಕರು ಒಟ್ಟು 33,003 (ಶೇ. 79.96)ಇದ್ದಾರೆ. ಬಾಲಕಿಯರು ಒಟ್ಟು 8,270(ಶೇ. 20.03) ಇದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಬಾಲಕರು ಮತ್ತು ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿ ನಿಲಯ ಗಳಲ್ಲಿನ ಮಧ್ಯದ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 369(ಶೇ. 57.56)ರಷ್ಟು ಇದೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಕಲಿಯುವವರಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 24,733(ಶೇ. 58.37)ರಷ್ಟಿದೆ. ಅಂದರೆ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ(ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು)ನ ಅಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗವಾರು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರೆ ತೀವ್ರತರನಾದ ಲಿಂಗ ಅಂತರ, ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್_ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 286 ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ಪೂರ್ವ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಟ್ಟು 20,836 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಾಲಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಒಟ್ಟು 230 (ಶೇ. 80.41) ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಟ್ಟು 16,936(ಶೇ. 81.28) ಬಾಲಕರಿದ್ದಾರೆ. ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಒಟ್ಟು 56(ಶೇ. 19.58) ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 3,900(ಶೇ. 18.71) ಬಾಲಕಿಯರು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 37 ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 2,320 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 24(ಶೇ. 64.86) ಬಾಲಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1,550(ಶೇ. 66.81)ಬಾಲಕರು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟು 13(ಶೇ. 35.13) ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 770(ಶೇ. 33.18) ಬಾಲಕಿಯರು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 302 **ಇತರೆ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು** ಇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 17,317 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 242(ಶೇ. 80.13) ಬಾಲಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 14,067(ಶೇ. 81.23) ಬಾಲಕರು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟು 60(ಶೇ. 19.86) ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 3,250(ಶೇ. 18.76) ಬಾಲಕಿಯರು ಇದ್ದಾರೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 16 ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 800 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 9(ಶೇ. 56.25) ಬಾಲಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 450(ಶೇ. 56.25) ಬಾಲಕರಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟು 7(ಶೇ. 43.75) ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 350 (ಶೇ. 43.75) ಬಾಲಕಿಯರಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಬಾಲಕರ ಮತ್ತು ಬಾಲಕಿಯರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಂತರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಸರಕಾರಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ಪೂರ್ವ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗವಾರು ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿನ ಅಂತರ: ಪ.ಜಾತಿಯವರ ಬಾಲಕರು ಮತ್ತು ಬಾಲಕಿಯರು ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 174 (ಶೇ.60)ರಷ್ಟು, ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ 13,036(ಶೇ. 62)ರಷ್ಟು,, ಪ.ಪಂಗಡದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 11 (ಶೇ. 29)ರಷ್ಟು, ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ 780(ಶೇ. 33.62) ರಷ್ಟು, ಇತರೆ ವರ್ಗದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 182 (ಶೇ. 60.26)ರಷ್ಟು, ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ 10,817(ಶೇ. 62.46)ರಷ್ಟು,, ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 2(ಶೇ. 12.5)ರಷ್ಟು, ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ 100(ಶೇ. 12.05)ರಷ್ಟು, ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 369(ಶೇ. 57.56)ರಷ್ಟಿದೆ. ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ 24,733(ಶೇ. 59.56)ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಗದ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿವೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.17. ಸರಕಾರಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು

ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು									
ಜಾತಿ	ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಬಾಲಕರು		ಬಾಲಕಿಯರು		ಒಟ್ಟು		ಹೆಣ್ಣು & ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಅಂತರದ ಸಂಖ್ಯೆ	ಹೆಣ್ಣು & ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಿಕೆ ಅಂತರ
		ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು		
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ	6	59	6939	42	2450	101	9389	17	4489
ಶೇ. (%)		58.41%	73.90%	41.58%	26.09%	100%	100%	16.83%	47.81%
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ	6	17	1325	13	775	30	2100	4	550
ಶೇ. (%)		56.66%	63.09%	42.33%	36.90%	100%	100%	13.33%	26.19%
ಇತರೆ	6	74	8035	58	5970	132	14005	16	2065
ಶೇ. (%)		56.06%	57.37%	43.93%	42.62%	100%	100%	12.12%	14.74%
ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರು	6	11	625	7	500	18	1125	4	125
ಶೇ. (%)		61.11%	55.55%	38.88%	44.44%	100%	100%	22.22%	11.11%
ಹೈ-ಕರ್ನಾಟಕ	6	161	16924	120	9695	281	26619	41	7229
ಶೇ. (%)		57.29%	63.57%	42.70%	57.56%	100%	100%	14.59%	27.15%

ಆಧಾರ: ಕರ್ನಾಟಕ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ನೋಟ-2011

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 2012-13ರ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಒಟ್ಟು 281 ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 26,619 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಒಟ್ಟು 161 ಬಾಲಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು, ಒಟ್ಟು 120 ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 16,924 ಬಾಲಕರು, ಒಟ್ಟು 9,695 ಬಾಲಕಿಯರು ಇದ್ದಾರೆ. ಇದೆ ಭಾಗದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ಜಾತಿವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಪ.ಜಾತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ : ಒಟ್ಟು 101 ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 9,389 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 59(ಶೇ. 58.41) ಬಾಲಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 6,939(ಶೇ. 73.90) ಬಾಲಕರು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನೂ ಒಟ್ಟು 42 (ಶೇ. 41.58) ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 2,450(ಶೇ. 26.90) ಬಾಲಕಿಯರು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಪ.ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ : ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಒಟ್ಟು 30 ಇವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 2,100 ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇರದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು, 17(ಶೇ. 56.66) ಬಾಲಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1,325(ಶೇ. 63.90) ಬಾಲಕರಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 13(ಶೇ. 42.33) ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 775(ಶೇ. 36.90) ಬಾಲಕಿಯರು ಇದ್ದಾರೆ.

ಇತರೆ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ : ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 132 ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 14,005 ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 74 (ಶೇ. 43.93) ಬಾಲಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು, ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 8,035 (ಶೇ. 57.37) ಬಾಲಕರಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 58 ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 5,970 (ಶೇ. 42.62) ಬಾಲಕಿಯರು ಇದ್ದಾರೆ.

ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ: ಒಟ್ಟು 18 ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1,125 ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 11 (ಶೇ. 61.11) ಬಾಲಕರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 625 (ಶೇ. 55.55) ಬಾಲಕರಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 7 (ಶೇ. 38.88) ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿವೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 500 (ಶೇ. 44.44) ಬಾಲಕಿಯರಿದ್ದಾರೆ.

ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗವಾರು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಂತರ: ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ವಸತಿ ನಿಲಯ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 41(ಶೇ.

14.59)ರಷ್ಟು, ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ 7,229(ಶೇ. 27.15)ರಷ್ಟು, ಪ.ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 17(ಶೇ. 16.83) ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ 4,489(ಶೇ. 47.81) ಇದೆ. ಪ.ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 4(ಶೇ. 13.33) ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ 550(ಶೇ. 26.19) ಇದೆ. ಇತರೆ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 16(ಶೇ. 12.12) ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ 2,065(ಶೇ. 14.74)ರಷ್ಟಿದೆ. ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ 4(ಶೇ. 22.22) ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ 125(ಶೇ. 11.11)ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅಂತರ: ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ನಂತರದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಮಧ್ಯದ ಅಂತರ, ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗವಾರು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.18ನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬಾಲಕ-ಬಾಲಕಿಯರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪಡೆಯುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮೆಟ್ರಿಕ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ನಂತರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 328 (ಶೇ. 80.00)ರಷ್ಟು, ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 16,863 (ಶೇ. 53.83)ರಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ವರ್ಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ

ಪ.ಜಾತಿ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ: ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 157 (ಶೇ. 82.19)ರಷ್ಟು, ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 8,547 (ಶೇ. 48.77)ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಪ.ಪಂಗಡದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ: ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 7 (ಶೇ. 46.66)ರಷ್ಟು, ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 230 (ಶೇ. 17.29)ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಇತರೆ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ: ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 166 (ಶೇ. 83.83)ರಷ್ಟು, ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿನ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು 8,752 (ಶೇ. 67.93)ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಂತರ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಶಾದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರಕ್ಕಿಂತ ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ಪೂರ್ವ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು 2 ಕಡಿಮೆ ಇವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು –2 (ಶೇ. –33.33)ರಷ್ಟು ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ –25 (ಶೇ. -11.11)ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಮತ್ತು ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣ ಸೌಲಭ್ಯ ಪಡೆಯುವ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ/ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷರತೆ, ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಇಲ್ಲವಾಗಿರುವುದುರಿಂದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.18 ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅಂತರ

ಜಾತಿ	ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಮೇಟ್ರಿಕ್ ಪೂರ್ವ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಅಂತರ		ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಅಂತರ		ಮೇಟ್ರಿಕ್ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ನಂತರದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು & ಗಂಡು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು	
		ಗಂಡು & ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಮಧ್ಯೆ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಅಂತರದ ಸಂಖ್ಯೆ	ಗಂಡು & ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಮಧ್ಯೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿನ ಅಂತರ	ಗಂಡು & ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಮಧ್ಯೆ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಅಂತರದ ಸಂಖ್ಯೆ	ಗಂಡು & ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಮಧ್ಯೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿನ ಅಂತರ	ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ	ವಸತಿ ನಿಲಯ ಗಳಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳವಲ್ಲಿ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ	6	174	13036	17	4489	157	8547
ಶೇ. (%)		60%	62%	16.83%	47.81%	82.19%	48.77%
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ	6	11	780	4	550	7	230
ಶೇ. (%)		29%	33.62%	13.33%	26.19%	46.66%	17.29%
ಇತರೆ	6	182	10817	16	2065	166	8752
ಶೇ. (%)		60.26%	62.46%	12.12%	14.74%	83.83%	67.93%
ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರು	6	2	100	4	125	–2	–25
ಶೇ. (%)		12.05%	12.05%	22.22%	11.11%	–33.33%	–11.11%
ಹೈ-ಕರ್ನಾಟಕ	6	369	24733	41	7229	328	16863
ಶೇ. (%)		57.56%	59.92	14.59%	27.15%	80.00%	53.83%

ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಬಡತನ, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ವಲಸೆ ವೃತ್ತಿ ಕೌಶ್ಯಲತೆಯ ಕೊರತೆ, ಅಪೌಷ್ಠಿಕತೆ, ಶಿಶುಮರಣ, ತಾಯಿ ಮರಣ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ, ಶಿಕ್ಷಣ ವಂಚಿತತೆಯಿಂದ ಇಂದಿಗೂ 'ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ'ದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊರತೆ ಮಹಿಳೆಗೆ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಮತ್ತು ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಗಾಗಿ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟಾಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತೊಡಕುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಡೆತಡೆಗಳು: ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿ ಮತ್ತು ಗುಂಪು ಚರ್ಚೆ ಮೂಲಕ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಹಿಳೆಯರಿಂದ ಪಡೆದ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಹೀಗಿವೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಕುಟುಂಬಗಳು, ಇನ್ನೊಂದು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದಾಗ ಪೋಷಕರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಒಲವು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಇವರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ಸರಕಾರದಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಧನದ ಮಾಹಿತಿ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೇಳಲಾಯಿತು. ಈ ಮಕ್ಕಳ ಕುರಿತಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಕುಟುಂಬಗಳು ಹೊಂದಿರುವ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕುರಿತಂತೆ ಕೆಳಕಂಡ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ

ಕೋಷ್ಟಕ 5.19. ಸಮೀಕ್ಷೆಗೊಳಪಡಿಸಿದ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವಿವರ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ 100 ಕುಟುಂಬಗಳು		ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ 100 ಕುಟುಂಬಗಳು	
		ಹೌದು	ಇಲ್ಲ	ಹೌದು	ಇಲ್ಲ
1	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆಯೇ?	88	12	93	7
2	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಮೊದಲ ಆದ್ಯತೆ ಇದೆಯೇ?	37	63	41	59
3	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಹ ಇದೆಯೇ?	39	61	44	56

4	ಸರಕಾರದಿಂದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ/ಪಂಗಡದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನೀಡುವ ಪ್ರೋತ್ಸಹ ಧನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದಿಯೇ?	28	72	32	68
5	ಸ್ಥಳೀಯ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್/ಪಟ್ಟಣ ಪಂಚಾಯತಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಧನ ಸಹಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದಿದೆಯೇ?	31	69	37	63
6	ಹೈದ್ರಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಕುರಿತಂತೆ (371 ಜೆ) ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದಿಯೇ?	31	69	37	63

ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ವರದಿ

ಎರಡು ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪೋಷಕರು ನಿಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆಯೇ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಶೇ.90ರಷ್ಟು ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಆದ್ಯತೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇದೆಯೇ? ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಹೌದು ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 37, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 41ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆ ಒಲವು ಹೊಂದಿರುವುದು ಮತ್ತು ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇದೆ ಎಂದಿರುವವರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದ ಕುರಿತಂತೆ ಕೇಳಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 39, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ ಶೇ. 44 ಇದೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಇರುವುದು. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪೋಷಕರಲ್ಲಿ ನಿರಾಶಕ್ತಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಸರಕಾರದಿಂದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದೊರೆಯುವ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಧನಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಪೋಷಕರಲ್ಲಿ ಶೇ. 28, ನಾಯಕ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 32 ಗೊತ್ತಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಮೀಸಲಾತಿಯ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನಮಾನ 371 ಜೆ ಕುರಿತಾಗಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪೋಷಕರು

ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ನೀಡದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಕಲಿತರೆ ನಮಗೇನು ಲಾಭ? ಏನು ಉಪಯೋಗ? ಅದು ಅವಳ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಲಾಭ. ಅವಳು ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವವಳು ಎನ್ನುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಅವಳ(ಹೆಣ್ಣಿನ) ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ಉಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಅರಿವು ಪಾಲಕರು ಮತ್ತು ಪೋಷಕರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಇಂದಿಗೂ ಹೆಣ್ಣಿನ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಿಂತ ಅವಳ ಮದುವೆ ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತಮ ಮತ್ತು ಗುಣಮಟ್ಟದ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮವಾದ ಮನೆಗೆ ಸೇರಿಸುವ ಕಡೆಗೆ ಪಾಲಕರ ಗಮನ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳೆಂದರೆ ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿನ ಬೆಣ್ಣೆಯಂತೆ, ಸೆರಗಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಕೆಂಡದಂತೆ, ಯಾವಾಗ ಬೇಕಾದರೂ ಕರಗಬಹುದು ಎನ್ನುವ ಒಗಟು ರೂಪದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಜೋಪಾನವಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ಸಾಕು ಎನ್ನುವ ಪೋಷಕರು ಶೇ. 80ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕುರಿತಾಗಿ ಪೋಷಕರು ಹೊಂದಿರುವ ಪೂರ್ವಗ್ರಹ. ಜೊತೆಗೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ ಪೋಷಕರಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಚಿಂತನೆಗಳ ಮನೆಮಾಡಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ 'ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಎಷ್ಟು ಕಲಿತರೂ ಪಾತ್ರೆ ತೊಳೆಯುವುದು ತಪ್ಪೋದಿಲ್ಲ', 'ಕೊಟ್ಟ ಹೆಣ್ಣು ಕುಲದಿಂದ ಹೊರಗೆ', 'ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಲಿತರೆ ಅವರಿಗೆ ವರ(ಗಂಡ)ನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದ ತರುವುದು', 'ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಓದಿಸುವುದಿಲ್ಲ', 'ಹೆಣ್ಣು ಓದಿದರೆಷ್ಟು ಬಿಟ್ಟರೆಷ್ಟು ನಮಗೇನು ಲಾಭ', 'ಅದೇ ಗಂಡುಮಗನಿಗೆ ಓದಿಸಿದರೆ ದುಡಿದು ದುಡ್ಡು ತರುತ್ತಾನೆ', ಎನ್ನುವ ಅಜ್ಞಾನದ ಮಾತು ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳೇ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಕುರಿತಂತೆ ಕೇಳಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಕೆಲವು ಪೋಷಕರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಗಂಡು ಮಗುವಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ವರೆಗೂ ವಿದ್ಯಾಭಾಸವನ್ನು ಕೊಡಿಸಲು ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದಿರಿ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ 10ನೇ ತರಗತಿ ಪಿ.ಯು.ಸಿ.ಯವರೆಗೆ ಓದಿಸಿದರೆ ಸಾಕು ಎನ್ನುವವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಪೋಷಕರೊಬ್ಬರು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳ ಕುರಿತಂತೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಿದರೆ ಉದ್ಯೋಗ ದೊರೆಯಬಹುದು, ಇಲ್ಲವೇ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಬಹುದು ಅಥವಾ ಅಂಗಡಿ ನಡೆಸಬಹುದು, ಹೈನುಗಾರಿಕೆ, ಕೃಷಿ ಸಂಬಂಧಿ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಬಹುತೇಕ ಪೋಷಕರು ಇದೇ ಮನೋಭಾವನೆ ಹೊಂದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಎರಡು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜನರನ್ನು ಗುಂಪು ಚರ್ಚೆ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯಲಾದ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಕಾರ, ವಿವಾಹ, ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆ, ವಲಸೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುತ್ತಿವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 5.20. ಸಮೀಕ್ಷೆಗೊಳಪಡಿಸಿದ ಗುಂಪು ಚರ್ಚೆ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವಿವರ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ 100 ಮಹಿಳೆಯರು	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ 100 ಮಹಿಳೆಯರು
1	ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆ	28	23
2	ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲಸದ ಕಾರಣ	17	13
3	ವಲಸೆ	23	19
4	ವಿವಾಹ	32	26
5	ಶಾಲೆಗೆ ದೂರ	11	9
6	ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು	5	5
7	ಇತರೆ	3	4

ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ವರದಿ

ಬಹುತೇಕ ಪೋಷಕರಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮದುವೆ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಹರಿಸುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಏನ್ನಾದರೂ ಮದುವೆ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬರುವವರೆಗೆ ಎನ್ನುವಂಥ ಅಂಶಗಳು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆ ಬಿಡಲು ಆರ್ಥಿಕತೆ, ವಿವಾಹ, ವಲಸೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣಗಳಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆ ಬಿಡಲು ಈ ರೀತಿಯಾದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 32. ವಿವಾಹ ಕಾರಣಕ್ಕೆ, ಶೇ. 28 ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರಣಕ್ಕೆ, ಶೇ. 27ರಷ್ಟು ವಲಸೆ ಶೇ. 17 ಮನೆ ಕೆಲಸದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಶೇ. 11ರಷ್ಟು, ಶಾಲೆ ದೂರದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಶೇ. 5ರಷ್ಟು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಶೇ. 3ರಷ್ಟು ಇತರೆ ಕಾರಣ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 26ರಷ್ಟು ವಿವಾಹದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ, ಶೇ. ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆ ಕಾರಣಕ್ಕೆ, ಶೇ. 19 ವಲಸೆ ಕಾರಣಕ್ಕೆ, ಶೇ. 13 ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲಸದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ, ಶೇ. 5 ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಶೇ. 4 ಇತರೆ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗುಂಪು ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಕಾರ 'ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹಣ ಖರ್ಚು ಮಾಡುವ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಮಹಿಳಾ ಪೋಷಕರು ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ 'ನಮ್ಮ ಜಾತಿ/ ಸಮುದಾಯದೊಳಗೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಕೊಡಿಸುವ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಇಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬೇಗನ ಮದುವೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಕಷ್ಟ ಮತ್ತು ಮದುವೆಗೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆ ಬಿಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಲಸೆಯಿಂದಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರಗುಳಿದಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಿಂಧನೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಹಂಪನಾಳ ಮತ್ತು ಭೋಗಾಪುರ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ(ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ) ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಮೂಲಕ ಅಧ್ಯಯಿನಿಸಿದಾಗ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಕುಟುಂಬಗಳು 35% ರಿಂದ 43% ರಷ್ಟು ಕುಟುಂಬಗಳು ವಲಸೆ ಹೋಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಇದೇ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಲಿಂಗಸೂಗೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಮುದಬಾಳ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶೇ.45ರಷ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಕುಟುಂಬಗಳು ವಲಸೆ ಹೋಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಇದಲ್ಲದೇ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕ್ಯಾದಿಗೇರ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ 44%ರಷ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಕುಟುಂಬಗಳ ಜನರು ವಲಸೆ ಹೋಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಹೀಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗುವ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಕೃಷಿಯೇತರ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವವರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗುವ ಪೋಷಕರು ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ದುಡಿಯುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಂದ, ಗೃಹಕೃತ್ಯಗಳಾದ ಅಡುಗೆ ಮಾಡಿಸುವುದು, ಪಾತ್ರೆ ತೊಳೆಸುವುದು, ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಸುವುದು, ನೀರು ತರಿಸುವುದು, ಕಸ ಗುಡಿಸುವುದು, ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಲು ಅನುಕೂಲಕರ ಎಂದು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪೋಷಕರು ಹೇಳಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವಲಸೆ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಇದರೊಂದಿಗೆ ಶಾಲೆ ಬಿಡುವ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ವಲಸೆಯು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕತೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸದೇ ಅದು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಲೆ ಬಿಡಲು ಸಹ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ದೂರ ಉಳಿದಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಿಂಧನೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಹಂಪನಾಳ ಮತ್ತು ಬೋಗಾಪುರ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯಿನಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಕಾರ, ಹಂಪನಾಳ ಗ್ರಾಮವು ತಾಲೂಕಿನ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ 32 ಕೀ.ಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಬೋಗಾಪುರ ಗ್ರಾಮವು ಸಿಂಧನೂರು ತಾಲೂಕಿನಿಂದ 38 ಕೀ. ಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಪೋಷಕರು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಲಿಯಲು ತಾಲೂಕು ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು, ಆದರೆ ಅವುಗಳು ದೂರದಲ್ಲಿವೆ ಹಾಗೂ ಸರಿಯಾದ ಬಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ತಾಲೂಕು, ಹೋಬಳಿ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಕಾಲೇಜುಗಳು ದೂರದಲ್ಲಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಮಾತುಗಳು ಗ್ರಾಮಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿನ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಇವರಲ್ಲಿ ಬಡತನ, ಅನಕ್ಷರತೆ, ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಟ್ಟ ಕೆಳಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ಕಡಿಮೆ ಕೂಲಿ, ಕುಡಿತ, ಪೋಷಕರ ಕಡಿಮೆ ಆದಾಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಶಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂದುವರಿಕೆಗೆ ಹಿಂದೇಟು ಹಾಕಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಕಾರ ಭೂರಹಿತರು, ಕಡಿಮೆ ಭೂಮಿ ಹೊಂದಿರವರು ಸಿಂಧನೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಭೋಗಾಪುರ ಗ್ರಾಮವೊಂದನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಶೇ. 46ರಷ್ಟು ದೊರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಬೇರೆ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ದು:ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಕುಟುಂಬಗಳು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ದುಡಿಮೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಕಾರ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು, ಕೃಷಿ ಕೆಲಸಗಳಾದ ಬೀಜ ಊರುವುದು, ಸಸಿ ಹಚ್ಚುವುದು, ಕಳೆ ತೆಗೆಯುವುದು, ಗೊಬ್ಬರ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದು, ಹತ್ತಿ ಬಿಡಿಸುವುದು, ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ ಬಿಡಿಸುವುದು, ತೆನೆ ಮುರಿಯುವುದು, ಭತ್ತ ಕೊಯ್ಯುವುದು, ರಾಶಿ ಮಾಡಲು, ಕಣ ಮಾಡಲು, ಅಕ್ಕಲು ಆಯುವುದು(ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಭತ್ತದ ಕಣಗಳನ್ನು ಆಯುವುದು). ಹೀಗೆ ಹಲವು ರೀತಿಯ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಪೋಷಕರು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಉಪಕಸುಬುಗಳಾದ ದನ ಕಾಯುವುದು, ಕುರಿ, ಆಡು ಕಾಯುವುದು, ಹೊಲ ಕಾಯುವುದು ಹೀಗೆ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪೋಷಕರು ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಎಂದರೆ, ಆಟಕ್ಕುಂಟು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ವಹಿಸುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ನಾಮಕಾವಸ್ಥೆಗೆ ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು,

ಅಂದರೆ ಗೃಹಕೃತ್ಯ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ಸೂಚಿಸುವುದು. ಇವುಗಳು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರಗುಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಮಾರಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿನ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಹಿನ್ನಡೆಯುಂಟಾಗಿದೆ.

ಸಂವಿಧಾನದ ಆಶಯದಂತೆ ಸಂವಿಧಾನದ ವಿಧಿ 21ಎ ಪ್ರಕಾರ 6ರಿಂದ 14 ವರ್ಷದ ಒಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವ ಹಕ್ಕಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ 6 ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಪೂರ್ವ(ಅಂಗನವಾಡಿ) ಶಿಕ್ಷಣದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವುದಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ಹೇಳಿದೆ(ವಿಧಿ 45). ಒಂದುವೇಳೆ ಈ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಯಾರಾದರೂ ತೊಂದರೆ ಉಂಟುಮಾಡಿದರೆ ಅಂದರೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಶಾಲೆಗೆ ದಾಖಲು ಮಾಡಲು ಅಡ್ಡಿಯುಂಟು ಮಾಡುವುದು, ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ತೊಂದರೆಯುಂಟುಮಾಡುವುದು, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಮನೆಗೆಲಸ ಮಾಡಿಸುವುದು. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಿಡುವುದು, ಅಂಗಡಿ, ಹೊಲ, ಗದ್ದೆ, ತೋಟ, ಚಿಕ್ಕ-ಪುಟ್ಟ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದೂಡುವುದು, ಹೆದರಿಸಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ಮಾಡುವುದು, ಲಿಂಗ, ಜಾತಿ, ಧರ್ಮ, ಅನಾರೋಗ್ಯ, ಅಂಗವಿಕಲತೆ, ಭಾಷೆ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ರಾಜಕೀಯ ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣ ನೀಡಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆ ಕಲಿಕೆಯಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಹೀಗೆ ನಾನಾತರಹವಾಗಿ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದರೆ ಅದು ಶಿಕ್ಷಾರ್ಹ ಅಪರಾಧವಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಇಂದಿಗೂ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿಡುವ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಘಟನೆ, ಪ್ರಕರಣಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ಈಗ ಯಾವುದೇ ಮಗು ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರಗುಳಿದ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆ ಬಿಟ್ಟ ಅವಧಿಯಿಂದ 60 ದಿವಸದ ಬದಲಾಗಿ 7 ದಿವಸದ ಒಳಗಾಗಿ ಶಾಲೆಗೆ ಕರೆತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಮಗು ಶಾಲೆಗೆ ಬರುವಂತೆ, ಗೈರುಹಾಜರಾಗದಂತೆ ಉಸ್ತುವಾರಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಯೋಜಕರನ್ನು ಹಾಜರಾತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಶಾಲೆಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ 7 ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಗೆ ಗೈರುಹಾಜರಾದರೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಯೋಜಕರು ಸದರಿ ಮಕ್ಕಳ ಮನೆಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಪೋಷಕರ ಮನವೊಲಿಸಿ ಆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಚಿತ ಸಮವಸ್ತ್ರ, ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಉಪಹಾರ, ಕ್ಷೀರಭಾಗ್ಯ, ವಿಟಮಿನ್ ಮಾತ್ರೆ, ಬೈಸಿಕಲ್ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. 1ನೇ ತರಗತಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪ್ರತಿದಿನ ತಲಾ 2 ರೂ.ಗಳಂತೆ ಹಾಜರಾತಿಗಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಧನವನ್ನು ವಿತರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಯಡಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ 1-14 ವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳು ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಬೇಕು ಎನ್ನುವ

ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸರಕಾರ ಅನೇಕ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅಗತ್ಯ ಇರುವ ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಯೋಜನೆಗಳಿವೆ. ಚಿಣ್ಣರ ಅಂಗಳ (ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರಗುಳಿದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮರಳಿ ಶಾಲೆಗೆ ಕರೆತರುವುದು), ಕೂಲಿಯಿಂದ ಶಾಲೆಗೆ(ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರಿಗಾಗಿ ಸಮಯ ಆಯ್ಕೆ ಇರುವ ಶಾಲೆಗಳು), ಫ್ಲೆಕ್ಸಿ ಶಾಲೆಗಳು(ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಗಳು), ಮೊಬೈಲ್ ಶಾಲೆಗಳು(ಕೊಳಗೇರಿ ನಿವಾಸಿ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ), ಬೀದಿಯಿಂದ ಶಾಲೆಗೆ(ಬೀದಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ), ಬಾ ಬಾಲೆ ಶಾಲೆಗೆ, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಕಿಶೋರಿ ಚಂದ್ರ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಮತ್ತು ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಗಿಯರಿಗಾಗಿ ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಯಲ್ ಬ್ರಿಡ್ಜ್ ಕೋರ್ಸ್‌ಗಳನ್ನು ಸಮುದಾಯದತ್ತ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು (ಸಮುದಾಯ ಶಾಲೆಗಳು) ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸರಕಾರವು ಹಲವು ಯೋಜನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರಗುಳಿದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕರೆತರುವ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಚಿಣ್ಣರ ಅಂಗಳ ಯೋಜನೆ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಗೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಈಗ 'ವಿದ್ಯಾವಿಕಾಸ' ಯೋಜನೆಯಡಿ 1-10ನೇ ತರಗತಿ ಶಾಲಾಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಹಾಗೂ ಸಮವಸ್ತ್ರವನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಿಸಿಯೂಟ ಯೋಜನೆ 'ಅಕ್ಷರ ದಾಸೋಹ' 'ಬಾಲಕಿಯರಿಗೆ ಹಾಜರಾತಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನ, ಸೇತುಬಂಧ(6 ತಿಂಗಳ ವಸತಿಯುತ ಸೇತು-ಬಂದು) ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಲಸೆ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗಾಗಿ ಇವೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಹಲವಾರು ಯೋಜನೆಗಳು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಹಾಗೂ ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮಾಡುವ ದೃಷ್ಟಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ, ಯೋಜನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಸರ್ವಶಿಕ್ಷಣ ಅಭಿಯಾನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಯೋಜನೆಗಳಾದ 'ಅಕ್ಷರ ದಾಸೋಹ' ಶಾಲೆ ಬಿಟ್ಟ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಆಶಾಕಿರಣ, ಬಾ ಮರಳಿ ಶಾಲೆಗೆ, ಬಾ ಬಾಲೆ ಶಾಲೆಗೆ, ನಲಿ-ಕಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ, ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಉಚಿತ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಹೋಲಿಗೆ ತರಬೇತಿ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಸರ್ವಶಿಕ್ಷಣ ಅಭಿಯಾನ ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಸರ್ಕಾರ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿರುವ 'ಉಚಿತ ಮತ್ತು ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಾಯ್ದೆ-2009' ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು 'ಶಾಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಮಿತಿ'(SDMC)ಯನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ/ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಕುಟುಂಬಗಳ ವಾರ್ಷಿಕ ಆದಾಯವು 2 ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದರೆ, ಅಂತಹ ಕುಟುಂಬಗಳ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕ್ಕಾಗಿ 1-5ರವರೆಗೆ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಾರ್ಷಿಕ 750 ರೂ.ಗಳು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ 850 ರೂ.ಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. 6 ರಿಂದ 7ನೇ ತರಗತಿಯ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ 900 ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ 1000 ರೂ.ಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. 8ನೇ ತರಗತಿ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ 1000 ರೂ. ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ 1100 ರೂ.ಗಳು ಹಾಗೂ 9 ಮತ್ತು 10ನೇ ತರಗತಿಯ

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನವನ್ನು ಮಂಜೂರು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ಧನಯೋಜನೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಕ್ಕಳ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಲ್ಯಾಪ್‌ಟಾಪ್ ವಿತರಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ಶುಲ್ಕ ವಿನಾಯಿತಿ, ಉಚಿತ ಬಸ್ ಪಾಸ್ ಮುಂತಾದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಗಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ, ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕಾರಣ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹೊಂದಿರುವ ಲಿಂಗ ಪೂರ್ವಗ್ರಹ ಇದನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ತರಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಅಂಕಿ–ಅಂಶಗಳ ನೋಟ 2012-13' ಕರ್ನಾಟಕ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಖ್ಯಿಕ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು.
2. ಡಿ.ಐ.ಎಸ್.ಇ. 2012-13 ವರದಿ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು
3. ಡಿ.ಐ.ಎಸ್.ಇ. 2010-11 ಮತ್ತು 2015-16 ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ವರದಿಗಳು
4. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್., 2010, 'ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಸ್ವರೂಪ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ
5. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್., 2012, 'ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಗಣತಿ 2011', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ
6. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್., 2008 'ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಪ್ರಬಂಧಗಳು', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಅಧ್ಯಾಯ 6

ಆರ್ಥಿಕತೆ : ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

6.1. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಮಹಿಳಾ ದುಡಿಮೆಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ

6.2. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಮಹಿಳಾ ದುಡಿಮೆಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ

6.3. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಮಹಿಳಾ ದುಡಿಮೆಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ

6.4. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

ಅಧ್ಯಾಯ ಆರು

ಆರ್ಥಿಕತೆ : ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

ಪುರುಷನಷ್ಟೇ ಸಮಾನವಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಮಹಿಳೆಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ, ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಮೌಲ್ಯಗಳು. ಆಸ್ತಿ, ಹಣ, ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಮಹಿಳೆ ಅರ್ಹಳಲ್ಲವೆಂದು ನಂಬಿಸಿ ಅವಳಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಾವಲಂಬನೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವುದು, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಮಹಿಳೆ ದುಡಿಮೆಯನ್ನು ಅಪಮೌಲೀಕರಿಸಿ, ಅವಳ ದುಡಿಮೆಗೆ ಸಮಾನ ವೇತನ, ಕೂಲಿ ನೀಡದೆ ತಾರತಮ್ಯವೆಸಗುತ್ತಿರುವುದು–ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮಹಿಳೆಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ಮಾಡಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳತ್ತ ಗಮನಹರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ(ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ) ಮಹಿಳೆಯರ ಆರ್ಥಿಕತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ದುಡಿಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಾವ 'ಲಿಂಗ'ದವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಡಿಮೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಬಂದ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಯಾವ 'ಲಿಂಗ'ದವರು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಈ ಕುರಿತಂತೆ 'ದುಡಿಮೆ'ಯ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿನ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ, ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ 'ಲಿಂಗ' ದುಡಿಮೆ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಲಾಭವನ್ನು ಯಾವ 'ಲಿಂಗ' ಪಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನುವ ಅಂಶಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ 2001 ಮತ್ತು 2011ರ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ದುಡಿಮೆಯ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿನ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆಯ ಸಾಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಬೇಕು.

ಕೋಷ್ಟಕ 6.1. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಮೆಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ಲಿಂಗವಾರು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾವಾರು

	2001			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	2011			ಲಿಂಗ ಅಂತರ	ದಶಕಗಳಲ್ಲಿನ ಒಟ್ಟು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರದಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ	2001ರಿಂದ 2011ರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು			ದಶಕದಲ್ಲಿ ಆದ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು	ಷರಾ
	ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು		ಒಟ್ಟು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು			ಒಟ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ	ಪುರುಷ ರಲ್ಲಿ	ಮಹಿಳೆಯ ರಲ್ಲಿ		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರು														
ಒಟ್ಟು	43.18	26.36	16.81	9.55	44.92	27.42	17.53	9.89	+0.34	1.74	1.06	0.72	0.34	ಪು.ಹೆ
ಪ.ಜಾತಿ	45.48	25.34	20.14	5.19	46.75	26.31	20.42	5.89	+0.69	1.27	0.97	0.28	0.69	ಪು.ಹೆ
ಪ.ಪಂಗಡ	47.73	26.87	20.85	6.02	48.89	27.41	21.47	5.94	–0.08	1.16	0.54	0.62	–0.08	ಮ.ಹೆ
ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರು														
ಒಟ್ಟು	33.59	23.38	10.21	13.16	36.04	23.70	12.32	11.38	–1.76	2.45	0.35	2.11	–1.76	ಮ.ಹೆ
ಪ.ಜಾತಿ	34.26	21.66	12.58	9.07	36.13	21.90	14.22	7.68	–1.4	1.87	0.24	1.64	–1.4	ಮ.ಹೆ
ಪ.ಪಂಗಡ	35.6	23.25	12.35	10.9	38.47	23.31	15.15	8.15	–2.74	2.87	0.06	2.80	–2.74	ಮ.ಹೆ
ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರು														
ಒಟ್ಟು	11.21	8.46	2.47	5.99	10.29	7.76	2.52	5.24	+0.65	–0.92	–0.70	–0.05	0.65	ಪು.ಹೆ
ಪ.ಜಾತಿ	8.33	6.44	1.89	4.54	7.41	5.54	1.87	3.67	+0.95	–0.92	–0.97	–0.02	0.95	ಪು.ಹೆ
ಪ.ಪಂಗಡ	14.38	11.09	3.29	7.81	12.59	9.30	3.29	6.01	+1.79	–1.8	–1.79	0.00	1.79	ಪು.ಹೆ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು														
ಒಟ್ಟು	10.52	4.96	5.56	–0.60	13.35	6.09	7.26	–1.17	–0.57	2.84	1.13	1.70	–0.57	ಮ.ಹೆ
ಪ.ಜಾತಿ	15.95	7.75	8.20	–0.45	17.35	8.31	9.03	–0.72	–0.27	1.4	0.56	0.83	–0.27	ಮ.ಹೆ
ಪ.ಪಂಗಡ	14.23	6.72	7.51	–0.78	17.51	7.88	9.71	–1.83	–1.05	3.28	1.16	2.20	–1.05	ಮ.ಹೆ
ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಕಾರ್ಮಿಕರು														
ಒಟ್ಟು	0.91	0.58	0.33	0.26	0.78	0.42	0.35	0.07	+0.14	–0.13	–0.16	0.02	0.14	ಪು.ಹೆ
ಪ.ಜಾತಿ	0.71	0.42	0.28	0.14	0.73	0.40	0.32	0.08	–0.02	0.02	–0.02	0.04	–0.02	ಮ.ಹೆ
ಪ.ಪಂಗಡ	0.39	0.23	0.15	0.08	0.44	0.26	0.18	0.08	0.00	0.05	0.03	0.03	0.00	ಸಮ
ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರು														
ಒಟ್ಟು	10.94	9.09	1.84	7.25	11.05	8.64	2.40	6.25	–0.11	0.11	–0.45	0.56	0.11	ಮ.ಹೆ
ಪ.ಜಾತಿ	9.25	7.05	2.20	4.84	10.63	7.64	2.99	4.65	–0.20	1.38	0.59	0.79	0.20	ಮ.ಹೆ
ಪ.ಪಂಗಡ	6.58	5.18	1.39	3.79	7.90	5.87	2.03	3.84	+0.05	1.32	0.69	0.64	0.05	ಪು.ಹೆ
ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರು														
ಒಟ್ಟು	9.58	2.98	6.59	–3.62	8.91	3.72	5.19	–1.47	–0.66	–0.67	0.74	–1.4	–0.66	ಮ.ಹೆ
ಪ.ಜಾತಿ	11.22	3.66	7.55	–3.89	10.61	4.41	6.20	–1.78	–0.6	–0.61	0.75	–1.35	–0.6	ಮ.ಹೆ
ಪ.ಪಂಗಡ	12.12	3.62	8.49	–4.87	10.42	5.11	6.64	–1.54	–1.89	1.70	1.49	–3.38	–1.89	ಮ.ಹೆ
ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲದವರು														
ಒಟ್ಟು	56.8	24.40	33.61	–9.21	55.04	23.06	31.98	–8.92	–0.29	–1.76	–1.34	–1.63	–0.29	ಮ.ಹೆ
ಪ.ಜಾತಿ	53.71	25.28	29.23	–3.94	53.25	24.37	29.21	–4.84	+0.89	–0.46	–0.91	–0.02	0.89	ಪು.ಹೆ
ಪ.ಪಂಗಡ	52.26	23.54	28.55	–5.01	51.10	22.77	27.33	–4.56	–0.45	–1.16	–0.77	–1.22	–0.45	ಮ.ಹೆ

ಆಧಾರ: 2001, 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್‌ನಿಂದ ಜಾತಿವಾರು ದಶಕವಾರು ವಿವರಗಳ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ದುಡಿಮೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್_ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದುಡಿಮೆಗಳ ಸಹಭಾಗಿತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನೋಡುವುದಾದರೆ 2001ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 43.18ರಷ್ಟು, ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 26.36ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 16.81ರಷ್ಟಿದೆ. ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 9.55 ರಷ್ಟು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. 2011ರ ಪ್ರಕಾರ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರ ಪ್ರಮಾಣ 44.92ರಷ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.27.42ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳಾ ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 17.53ರಷ್ಟಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 9.89ರಷ್ಟು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ 2001ರಿಂದ 2011 ದಶಕಗಳ ಮಧ್ಯ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.74ರಷ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದೆ. ಕೆಲಸಗಾರರ ಲಿಂಗಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.17ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ 0.72ರಷ್ಟು ಅಂದರೆ ಶೇ. +0.34ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರಿಗಿಂತ ಪುರುಷರು ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನೋಡುವುದಾದರೆ 2001ರಿಂದ 2011 ಮಧ್ಯದ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.27ರಷ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಗೊಂಡಿದೆ. ಲಿಂಗವಾರು ನೋಡಿದರೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.97ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ 0.28ರಷ್ಟು ಅಂದರೆ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು **ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ** ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನೋಡುವುದಾದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.16 ರಷ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇದೆ. ಲಿಂಗವಾರು ನೋಡಿದರೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.54ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.62ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಶೇ.-0.08ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಿಗಿಂತ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ ಇತರೆ ದುಡಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ದುಡಿಮೆಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ, ಕೃಷಿ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲದವರ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರು ಶೇ 0.08ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ

ದುಡಿಮೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದರೆ ದುಡಿಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಹಿಳೆ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ಪ್ರಮಾಣ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ದುಡಿಮೆಯ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಕೊಡುಗೆ ಯಾವ ಮಟ್ಟದ್ದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರು : ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಶೇ. 2.45ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.35ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 2.11ರಷ್ಟು, ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.76ರಷ್ಟು ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದುಡಿಯುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 1.87ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.24ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ 1.64ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಲಿಂಗಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಶೇ. 1.40ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರು ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ, ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಶೇ. 2.87ರಷ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.06ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ 2.80ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರ ದುಡಿಮೆಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ 2.74% ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವುದು. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ ದುಡಿಯವವರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಹಿಳೆಯ ದುಡಿಮೆ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ದುಡಿಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಶ್ರಮ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ದುಡಿಮೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕೂಲಿ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯ ದುಡಿಮೆಗೆ ನೀಡುವ ಕೂಲಿ ಪುರುಷನ ಕೂಲಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿಲ್ಲ, ಇದರಿಂದ ಮಹಿಳೆ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಹಿಳೆಯರಿಂದ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಕಾರ ಕೂಲಿಯಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಿಂಧನೂರು

ತಾಲೂಕಿನ ಹಂಪನಾಳ ಮತ್ತು ಭೋಗಾಪೂರ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಗುಂಪು ಚರ್ಚೆ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ನೀಡುವ ಕೂಲಿ ಕುರಿತಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವರು ನೀಡಿದ ಉತ್ತರಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದ್ದವು ಈ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೂಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆಷ್ಟು ಕೂಲಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷಗರಿಗೆಷ್ಟು ಕೂಲಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ 40 ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ 35ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಮಹಿಳೆಯರು ಹೇಳಿದ ಉತ್ತರ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ 120ರಿಂದ 150ರೂ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಪುರುಷರಿಗೆ 250ರಿಂದ 300 ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ಇದೇ ದೊಡ್ಡ ಕೂಲಿ ಇಲ್ಲಿ. ಮುಂದುವರೆದು ಕೂಲಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ತಾರತಮ್ಯ ಯಾಕೆ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದು ಪುರುಷರು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದು ಹೋಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡ್ತಾರೀ ಆದರೆ ನಾವು ಹೆಣ್ಣಮಕ್ಕಳು 10 ಘಂಟೆಗೆ ಹೋಗ್ತಿವಿರೀ ಮತ್ತು ನಾವು ಹೆಣ್ಣಕ್ಕಳು ಬೆಳಿಗ್ಗೆಯಿಂದ ಸಂಜೆವರೆಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕ್ರಿ, ಅದೇ ದೊಡ್ಡ ಕೂಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕೂಲಿಯಲ್ಲಿನ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ನೀವು(ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು) ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿ ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಲ್ವ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಯಲ್ಲಮ್ಮ ಎಂಬ ಮಹಿಳೆ ಇದಕ್ಕೆ ಇದನ್ನ ಕೇಳುವವರು ಯಾರು? ಇದ್ದಾರೀ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಇದನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಾರ್ರೀ ಈಗ ನಾವು ಕೇಳಿದರೆ ಈಕೆ ಸರಿ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಆಗ್ತಾತೈತೇನ್ರಿ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ದಾಖಲಿಸಿಕೊಂಡ ಕೂಲಿ ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿನ ಮಾಹಿತಿ ನೋಡಿದರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಗರಿಷ್ಠ ರೂ. 180/ ದಾಟಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಚಿಂತನೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆಗೆ ಫಲ, ಪ್ರತಿಫಲ, ಹಣ, ಸಂಪತ್ತು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಹೊರತು ಕೂಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ ಎನ್ನುವುದು ದೂರ ಉಳಿದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ದುಡಿಮೆ ಮತ್ತು ಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಮಹಿಳೆಯ ಹಣ, ಆದಾಯ, ಸಂಪತ್ತು, ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿಲ್ಲ.

ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಒಟ್ಟು ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.92ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಇದನ್ನೇ ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಭೂಹಿಡುವಳಿದಾರರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.70.ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಮಹಿಳಾ ಭೂಹಿಡುವಳಿದಾರರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ 0.05ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಭೂಹಿಡುವಳಿದಾರರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.92ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.97ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.02ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ದಶಕದಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಒಟ್ಟು ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.80ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.79ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಾದ

ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಒಟ್ಟು ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರದ್ದು ಕೇವಲ ಶೇ. 0.05ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಉಳಿದಂತೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಗಡದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ಭೂಹಿಡುವಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಹಿಳೆಯರು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭೂ ಒಡೆತನ ಮತ್ತು ಭೂಮಿ ಹೊಂದಿರುವವರ ಪ್ರಮಾಣವೇ ಕಡಿಮೆ, ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲಲಿ ಇತರೆ ಸಮುದಾಯಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಗೇಣಿ ಪಡೆದು ಕೃಷಿ ಮಾಡುವವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ. 70ರಿಂದ 75ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವವರು ದೊರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ. 55 ರಿಂದ 60ರ ಒಳಗಡೆ ಭೂಮಿ ಹೊಂದಿರುವರು ದೊರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಭೂಮಿ ಒಡೆತನದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನತೆ ಮತ್ತು ಪಿತೃವಂಶೀಯತೆ ಮಹಿಳೆಗೆ ಆಸ್ತಿ ಹಕ್ಕು ನಿರಾಕರಿಸಿರುವುದು, ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಮಹಿಳೆ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಿಂದ ವಂಚಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು: ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ, ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುವವರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 2.84ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಪುರುಷರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.13ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.70ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. 0.57ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪ್ರಮಾಣ ದಶಕದ ಮಧ್ಯ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 1.40ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.56ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 83ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. –0.27ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರು ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ. 3.28ರಷ್ಟು ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.16ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 2.20ರಷ್ಟು ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. 1.05ರಷ್ಟು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ ಸೇರಿದಂತೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಹಾಗೂ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಕೃಷಿಕೂಲಿ ಪುರುಷರಿಗೆ 250–300 ರೂ.ಗಳವರೆಗೆ ನೀಡಿದರೆ, ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ 120–150 ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಪುರುಷರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಕೂಲಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 50ರಷ್ಟು, ಅಂದರೆ ಪುರುಷರ ಕೂಲಿಯ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಕೂಲಿ ಪಡೆದು ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರು

ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ದುಡಿಮೆ ಹೆಚ್ಚು, ಈ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಬರುವ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪಾದನೆ ಕಡಿಮೆ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳೆ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ದುಡಿಮೆ, ಶ್ರಮ ಸಂಬಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗದೇ ಹಾಗೇ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನತೆ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ.

ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಕಾರ್ಮಿಕರು : ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿ ದುಡಿಮೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 0.13ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗಾವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಕಾರ್ಮಿಕ ಪುರುಷರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.16ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 0.02ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 0.02ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.02ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.04ರಷ್ಟು ಅಂದರೆ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 0.02ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 0.05ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಳವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಲಿಂಗ ಸಮಾನವಾಗಿವೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುವವರಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.02ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.03, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.03ರಷ್ಟು) ಸಮಾನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ದುಡಿಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೆಚ್ಚಳಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರಮಾಣ ಉತ್ತಮಗೊಳ್ಳಬೇಕಿದೆ.

ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರು: ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದಶಕದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.11ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 1.38ರಷ್ಟು, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 1.32ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಲಿಂಗವಾರು ನೋಡಿದರೆ ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರ ಪುರುಷರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.45ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.56ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.11ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾರು ನೋಡಿದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ ದುಡಿಮೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ.

0.59ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರದ್ದು ಶೇ. 0.79ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವವರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 0.20ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 0.69ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 0.64ರಷ್ಟಿದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಿಂತ ಪುರುಷರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 0.05ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರು : ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಶೇ. 0.67ರಷ್ಟು ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕುಸಿತ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.61ರಷ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.70ರಷ್ಟು ಕುಸಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದ ಪುರುಷ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.74 ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.40ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.66ರಷ್ಟು ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರು ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಪುರುಷರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 0.75ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.35ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. 0.60ರಷ್ಟು ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರು ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾರು ನೋಡಿದರೆ, ಪುರುಷರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.49ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 3.38ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. 1.89ರಷ್ಟು ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲದವರು: ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲದವರ ಕುರಿತಾಗಿ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 1.76ರಷ್ಟು ಕೆಲಸಾರರರಲ್ಲದವರು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.46ರಷ್ಟು, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.16ರಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಇದನ್ನು ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 1.34ರಷ್ಟು ಪುರುಷ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲದವರ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 1.63ರಷ್ಟಿದೆ. ಅಂದರೆ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 0.29ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಲಿಂಗ–ಅಂತರದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಶೇ. 0.29ರಷ್ಟು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.91ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.02ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಅಂದರೆ ಶೇ. 0.89ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ.0.89ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಮಹಿಳಾ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲದವರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕುಸಿತ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.16ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ 0.77ರಷ್ಟು ಅಂದರೆ ಶೇ. 1.22ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲದವರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪುರುಷರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಳಿಕೆಗೊಂಡಿದೆ. ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲದ ಮಹಿಳೆಯರ ಇಳಿಕೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಿದೆ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದನ್ನು ಈ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು ನಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್–ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿನ ದುಡಿಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಒಟ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಮೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 6.2. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್–ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಮೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಅಂತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

ವಿವರ	2001 ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕಗಳ ನಡುವಿನ ದುಡಿಮೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ				
	ಒಟ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ	ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ	ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ	ದಶಕದಲ್ಲಿ ಆದ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು	ಷರಾ
1	2	3	4	5	6
ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರು					
ಒಟ್ಟು	1.74	1.06	0.72	0.34	ಪು.ಹೆ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ	1.27	0.97	0.28	0.69	ಪು.ಹೆ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ	1.16	0.54	0.62	–0.08	ಮ.ಹೆ
ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರು					
ಒಟ್ಟು	2.45	0.35	2.11	–1.76	ಮ.ಹೆ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ	1.87	0.24	1.64	–1.40	ಮ.ಹೆ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ	2.87	0.06	2.80	–2.74	ಮ.ಹೆ

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್–ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಮೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಂತರಗಳ ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣ

1	2	3	4	5	6
ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರು					
ಒಟ್ಟು	–0.92	–0.7	–0.05	0.65	ಪು.ಹೆ
ಪ.ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ	–0.92	–0.97	–0.02	0.95	ಪು.ಹೆ
ಪ.ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ	–1.80	–1.79	0.00	1.79	ಪು.ಹೆ
ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು					
ಒಟ್ಟು	2.84	1.13	1.70	–0.57	ಮ.ಹೆ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ	1.40	0.56	0.83	–0.27	ಮ.ಹೆ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ	3.28	1.16	2.20	–1.05	ಮ.ಹೆ
ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಕಾರ್ಮಿಕರು					
ಒಟ್ಟು	–0.13	–0.16	0.02	0.14	ಪು.ಹೆ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ	0.02	–0.02	0.04	–0.02	ಮ.ಹೆ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ	0.05	0.03	0.03	0.00	ಸಮ
ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರು					
ಒಟ್ಟು	0.11	–0.45	0.56	0.11	ಮ.ಹೆ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ	1.38	0.59	0.79	0.20	ಮ.ಹೆ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ	1.32	0.69	0.64	0.05	ಪು.ಹೆ
ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರು					
ಒಟ್ಟು	–0.67	0.74	–1.40	–0.66	ಮ.ಹೆ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ	–0.61	0.75	–1.35	–0.60	ಮ.ಹೆ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ	1.70	1.49	–3.38	–1.89	ಮ.ಹೆ
ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲದವರು					
ಒಟ್ಟು	–1.76	–1.34	–1.63	–0.29	ಮ.ಹೆ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ	–0.46	–0.91	–0.02	0.89	ಪು.ಹೆ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ	–1.16	–0.77	–1.22	–0.45	ಮ.ಹೆ

* ಪು.ಹೆ.–ಪುರುಷರು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ; ಮ.ಹೆ.–ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ; ಸಮ–ಸಮವಾಗಿದ್ದಾರೆ

ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶೇ. 1.76, ಶೇ. 1.40, ಶೇ. 2.74ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ, ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ, ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ, ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ ದುಡಿಮೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಮಹಿಳಾ ಆರ್ಥಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕೇವಲ ದುಡಿಮೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮಹಿಳಾ 'ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರ'ರಲ್ಲಿ

ಬದಲಾವಣೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಇಂದಿಗೂ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಚಿಂತನೆಗಳು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಭೂ ಒಡೆತನದ ಹಕ್ಕು ನಿರಾಕರಿಸಿರುವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆ ಭೂ ಒಡೆತನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಪುರುಷನೇ ಭೂಮಿಗೆ ಒಡೆಯ, ಮಹಿಳೆ ಏನಿದ್ದರೂ ಗೃಹಕೆಲಸ, ದುಡಿಯುವ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತ ಎನ್ನುವ ಚಿಂತನೆಗಳು ಇನ್ನೂ ಉಳಿದಿವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಆರ್ಥಿಕತೆ : ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಹಣ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹಣದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಮಟ್ಟದ ಜೀವನ ನಡೆಸಲು, ಸಮರ್ಥವಾದ ಮತ್ತು ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಹಣದಿಂದ ವಂಚಿತತೆಗೆ ಒಳಗಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ತೀವ್ರತರನಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ. ಆರೋಗ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಉತ್ತಮ ಜೀವನ ಮಟ್ಟ ನಡೆಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಹೀಗಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಣ (ಆರ್ಥಿಕತೆ) ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ದುಡುಮೆಯಿಂದ ಬಂದ ಹಣ ಅವಳ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಾಲದೆ, ಬಡತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕಾರಣ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಮಹಿಳೆಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕೂಲಿ/ವೇತನ ಇಲ್ಲ, ನೀಡುವ ಹಣ ಅವಳ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾಗಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಮಹಿಳೆ ಬದುಕನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಅನೇಕ ಅವಕಾಶಗಳಿಂದ ವಂಚಿತತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಸಂದರ್ಶನ ಮೂಲಕ 'ಕೃಷಿ ಕೂಲಿಯಿಂದ ನೀವು ವಾರ್ಷಿಕ ಎಷ್ಟು ಆದಾಯ ಉಳಿಸುತ್ತೀರಿ? ಎಂದ ಕೇಳಿದಾಗ ಗಂಗಮ್ಮ ಎನ್ನುವ 55 ವರ್ಷದ ಮಹಿಳೆ "ಏನಪ್ಪಾ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ ನಮಗೆ ಕೊಡುವ ಕೂಲಿಯಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ, ಬಟ್ಟೆಗೆ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಇನ್ನೂ ಉಳಿಯೋದು, ಎಲ್ಲಿ? ವರ್ಷಕ್ಕೆ 10,000 ದಿಂದ 20,000 ಸಾವಿರ ಉಳಿಸುವುದೇ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. ಅದು ಕೂಡ ಈ ಕಡೆ ಬಂದದ್ದು ಆ ಕಡೆ ಖರ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕೂಲಿ ಹಣ ನಮಗೆ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಕೂಲಿ ಮಾಡಲು ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಲಸೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ನೀಡುವ ಕೂಲಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಒಂದು ದಿನದ ಊಟಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಹೀಗಾಗಿ ನಾವು ಬೇಸಿಗೆ ಬಂದರೆ ಸಾಕು ಬೆಂಗಳೂರು, ಮಂಗಳೂರು, ಪುಣೆ, ಹೈದ್ರಾಬಾದ್‌ಗಳಂತಹ ನಗರಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೊಡುವ ಕೂಲಿಯಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪ್ರತಿಫಲ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ಅವಳ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಸುಧಾರಣೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಅವಳ ಕುಟುಂಬದ ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ, ಊಟ, ವಸತಿ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ; ಇವುಗಳು ಸುಧಾರಣೆಗೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದ ಕೊರತೆ ಉಂಟಾಗಿ ಇಡೀ ಬದುಕು ಕೆಳಸ್ತರದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆಯ ಬದುಕನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸುವ ಮತ್ತು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಆರ್ಥಿಕತೆ ಕುರಿತಂತೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿಗಳಿಂದ ಪಡೆದ ಮಾಹಿತಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 6.3. ಸಮೀಕ್ಷೆಗೊಳಪಟ್ಟ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿ ಮಾಹಿತಿ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವಿವರ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಕುಟುಂಬಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ನೀಡಿದ ಉತ್ತರ		ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಕುಟುಂಬಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ನೀಡಿದ ಉತರ	
		ಹೌದು	ಇಲ್ಲ	ಹೌದು	ಇಲ್ಲ
1	ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರನಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿ ಇದೆಯೇ? (ಸ್ಥಿರಾಸ್ತಿ ಭೂಮಿ, ಮನೆ, ಜಾಗ)	19	79	27	73
2	ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಖಾತೆ ಇದೇಯೇ?	68	32	73	27
3	ನೀವು ಪ್ರತೇಕವಾಗಿ ಹಣದ ಉಳಿತಾಯ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ?	24	76	32	66
4	ನೀವು ಇತರಿಗೆ ಸಾಲ ನೀಡಿದೀರಿ?	12	78	17	83
5	ನೀವು ಏನಾದರು ಇತರರಿಂದ ಸಾಲ ಪಡೆದಿದ್ದಿರಾ?	47	53	43	57

ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ವರದಿ

ಈ ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಕುರಿತಂತೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರೆ, ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಆರ್ಥಿಕ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಿರಾಸ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಹಿಳೆಯರು ಭೂಮಿ, ಮನೆ, ಜಾಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 79ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರು ಸ್ಥಿರಾಸ್ತಿ ಇಲ್ಲ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ ಶೇ. 73 ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಎರಡು ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಖಾತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರ ಪ್ರಮಾಣ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 68ರಷ್ಟು, 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 73 ಇದೆ. ಇದು ಇತ್ತೀಚಿನ ಯೋಜನೆಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಖಾತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಕಡಿಮೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಹಣದ ಉಳಿತಾಯದಲ್ಲಿ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 24ರಷ್ಟು 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 32 ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಇತರರಿಗೆ ಸಾಲ ನೀಡಿಕೆ ಪ್ರಮಾಣ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 12ರಷ್ಟು, 'ನಾಯಕ ಸಮುದಾಯದ

ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 17ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಸಾಲ ನೀಡಿಕೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹಣದ ಉಳಿತಾಯ ಮಾಡಿರುವವರ ಪ್ರಮಾಣ, 'ಆಸ್ತಿ', 'ಸಂಪತ್ತು' ಹೊಂದಿದವರು ಕಡಿಮೆ ಆದರೆ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಇತರರಿಂದ ಸಾಲ ಪಡೆದಿದ್ದಿರಾ? ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನಗೆ 'ಮಾದಿ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆ ಶೇ. 47ರಷ್ಟು, 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೌದು ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕಾರಣ ಭೂಮಿ, ಆಸ್ತಿ, ಸಂಪತ್ತು ಹೊಂದುವ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ/ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಪುರುಷನಿಗೆ ಮೀಸಲು ಎನ್ನುವ ಧೋರಣೆ ಹೀಗಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ 'ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ'ವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ ಆರ್ಥಿಕ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮಹಿಳೆಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಉತ್ತಮವಾಗಿದ್ದರೂ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆಯು ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಆರ್ಥಿಕ ಶೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಆಸ್ತಿ, ಸಂಪತ್ತು ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 27ರಷ್ಟು, ಬ್ಯಾಂಕ್ ಖಾತೆ ಹೊಂದಿರುವರು ಶೇ. 73ರಷ್ಟು, ಉಳಿತಾಯ ಮಾಡಿರುವವರು ಶೇ. 32ರಷ್ಟು, ಇತರರಿಗೆ ಸಾಲ ನೀಡಿದವರು ಶೇ. 17ರಷ್ಟು ಮತ್ತು ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಇತರರಿಂದ ಸಾಲ ಪಡೆದಿರುವವರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 43ರಷ್ಟು ಕಂಡಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಎರಡು ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಿಂತ ದ್ವಿತೀಯ ಮಾಹಿತಿಯಲ್ಲಿ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದಾಗ, ಸುಮಾರು ಮಹಿಳೆಯರು ಪುರುಷನ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಮತ್ತು ಅವಳ ಆರ್ಥಿಕತೆಯನ್ನು ಪುರುಷನೇ ನಿಯಂತ್ರಿ ಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬ್ಯಾಂಕ್ ವ್ಯವಹಾರ ಕುರಿತಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಖಾತೆಯಲ್ಲಿ ಹಣ ಎಷ್ಟಿದೆ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಂದ ಬಂದ ಉತ್ತರ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅನೌಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷರೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ" ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಯಲ್ಲಮ ಎನ್ನುವ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ನೀವು ಏನಾದರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಖಾತೆ ಅಥವಾ ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್ ಅಕೌಂಟ್ ಅಥವಾ ಮಹಿಳಾ ಸ್ವ-ಸಹಾಯ ಸಂಘದ ಮೂಲಕ ಉಳಿತಾಯದ ಯೋಜನೆ ಮಾಡಿದ್ದಿರಾ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ" ನಮಗೇನು ತಿಳಿಯುತ್ತೈತೆರೀ ನಮಗೆ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಖಾತೆ ಇದೆ, ಉಳಿತಾಯ ಖಾತೆ ಇದೆ, ಆದರೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಯಜಮಾನರು ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ದುಡ್ಡು ಇದೆ ಖಾತೆ ಸಂಖ್ಯೆ ಯಾವುದು? ಇತರೆ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಯಾಕೆ ಅದು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು

ನೋಡುತ್ತಾರೆ ಅವರಿದ್ದಾರಲ್ಲ ನಾವ್ಯಾಕೆ? ಎನ್ನುವಂತೆ ಸರಳ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಅವರ ಅನಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತಾರೆ'. ಇಲ್ಲಿಯ ಬಹುತೇಕ ಮಹಿಳೆಯರು ನನ್ನ ತರನಾ ಇದ್ದಾರೀ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹಣಕಾಸಿನ ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಖರ್ಚು-ವೆಚ್ಚ ಯಾರು? ನೋಡಿಕೊಳುವವರು ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಬಂದಿದ್ದು ಪುರುಷರೆಂದು. ಪುರುಷರೇ ಯಾಕೆ ನೋಡಿಕೊಳಬೇಕು ಎಂದು ಮರುಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ 'ನಮಗೇನು ಅರ್ಥ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ 'ನಾಗಮ್ಮ ಎನ್ನುವ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಬಂದ ಹಣವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೇಳಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನೀವು ದುಡಿತ ಕೂಲಿ/ವೇತನ ಯಾರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿರೀ? ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೇಳಿದ ಉತ್ತರ ಗಂಡಸರಿಗೆ ಮುಂದುವರೆದು ಯಾಕೆ? ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅವರು ಕುಟುಂಬದ ಯಜಮಾನ, ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾಕುತ್ತಾನೆ, ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ನಮ್ಮ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ'. ಇದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ದುಡಿಮೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪುರುಷರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ ಅವರಿಂದ ಬಂದ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ. ಹಂಪನಾಳ ಗ್ರಾಮದ ಹುಲುಗಪ್ಪ ಹೇಳವುದು ಹೀಗೆ "ಗಂಡಸರು ಚೆಂದಾಗ ಇದ್ರ, ಹೆಂಗಸರು ಚೆಂದಾಗ ಇರುತ್ತಾರೀ ಹೆಂಗಸರಂಗೆ ನಾವು ದುಡಿದರೆ ಸತ್ತು ಹೋಗುತ್ತೀವಿರಿ, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕರಿ ನಾವು ಇದ್ದಾಂಗ ಅವ್ರು ಇದ್ದರೆ ಹೇಗೆ ಕುಟುಂಬ ಸಾಗುತರ್ರೀ, ಅವರು(ಮಹಿಳೆಯರು) ಮನಿಯೊಳಗೆ ದಗಾದ ಮತ್ತು ಹೊಲದಾಗ ದಗಾದ ಮಾಡಬೇಕ್ರಿ ಜೊತೆಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿನ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ರೀ ಅಂದಾಗ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಅನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಬಾಯಿಯೊಳಗೆ ಕೂಡ ಮಹಿಳೆಯರೇ ಮಾಡಬೇಕು, ಅಂದರೆ ದುಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಹೆಣ್ಣು, ಆರಾಮಗಿರುವುದು ಗಂಡು ಕುಟುಂಬದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ, ಆರ್ಥಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಗಂಡಿಗೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು 'ಪುರುಷರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನಮಗೆ ಗತಿ ಯಾರು ಇಲ್ಲ'. 'ಎಲ್ಲಾ ಪುರುಷನೇ'. ಎನ್ನುವ ಚಿಂತನೆಗಳು ಮಹಿಳೆಗೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ಪರವಲಂಬಿಯಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಮಹಿಳೆ ಕುಟುಂಬಕ್ಕಾಗಿ, ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಎಷ್ಟೇ ದುಡಿದರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಾಕುವವನು ಪುರುಷನೆ, ಅವನೇ ನಮ್ಮ 'ಆರ್ಥಿಕತೆಗೆ ಹಕ್ಕು'ಳ್ಳವನು ಎನ್ನುವ ಚಿಂತನೆಗಳು ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆ ಪುರುಷ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ವಂಚಿತಳಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಅನಕ್ಷರತೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಪರ್ಕದ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಮಹಿಳೆಯ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೇಳಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 6.4. ಸಮೀಕ್ಷೆಗೊಳಪಟ್ಟ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿ ಮಾಹಿತಿ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವಿವರ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಕುಟುಂಬಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ನೀಡಿದ ಉತ್ತರ		ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಕುಟುಂಬಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ನೀಡಿದ ಉತರ	
		ಹೌದು	ಇಲ್ಲ	ಹೌದು	ಇಲ್ಲ
1	ನಿಮ್ಮ ಗ್ರಾಮ/ಊರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪುರುಷರಷ್ಟೇ ಸಮಾನ ವೇತನ/ಕೂಲಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆಯೇ?	7	93	5	95
2	ನೀವು ನಿಮ್ಮ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಬಂದ ಹಣ ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿತ್ತಿರಾ?	18	82	23	77
3	ನೀವು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗೊಂಡ್ದಿರೀ? (ಉದಾ: ಟೈಲರಿಂಗ್, ಕಸೂತಿ)	11	89	26	63
4	ನೀವು ಸ್ವಯಂ ಉದೋಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸರಕಾರದಿಂದ ಯಾವುದಾದರೂ ಆರ್ಥಿಕ ಧನ ಸಹಾಯ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೀ?	9	91	17	83

ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ವರದಿ

ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಮಹಿಳೆ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಸಮಾನತೆ ಹೊಂದಲಿಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಅವಳ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಬರುವ ಕೂಲಿ/ವೇತನ ಪರುಷರ ಸಮಾನ ಇಲ್ಲ ಎರಡು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ವೇತನ/ಕೂಲಿಯಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಇದೆ ಎಂದು ಶೇ. 95ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಹಿಳೆಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಶ್ರಮವಿಭಜನೆ ಕೂಲಿ/ವೇತನ ತಾರತಮ್ಯ ಇರುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಮಹಿಳೆ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಬಂದ ಹಣ ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 18 ಮತ್ತು 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 23ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರು ಹಣ ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಬಹುತೇಕ ಮಹಿಳೆಯರು ದುಡಿಮೆಯ ಹಣ ಪುರುಷರ ಕೈಸೇರುತ್ತದೆ. ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಯಂಉದ್ಯೋಗ ಉತ್ತಮವಾದ್ದುದು, ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಮಹಿಳೆಯರು ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಯ 'ಮಾದಿಗ'

ಸಮುದಾಯವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಉದ್ಯೋಗ ಹೊಂದಿರುವವರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 11ರಷ್ಟಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 26ರಷ್ಟಿದೆ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗೊಂಡರೂ ಅವರು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸುವವರ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ. ಜಾತಿ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆ ಈ ಮಹಿಳೆಯರ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಾದಿಗರಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುವ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಯಂ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಸರಕಾರದಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ಧನ ಸಹಾಯ ಪಡೆದ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 9ರಷ್ಟದೆ. 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 17ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರು ಕಡಿಮೆ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಬಹುತೇಕ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಉದ್ಯೋಗದಿಂದ ಉತ್ಪಾದನೆಯಾದ ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸುವುದು, ಪಡೆಯುವುದು ಕಡಿಮೆ. ಆದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಡಗದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ತೆರನಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಮತ್ತು ಕೌಶಲ್ಯ ಕೊರತೆ, ಇದ್ದು ಇದರಿಂದ ಸರಕಾರದಿಂದ ಬರುವ ಆರ್ಥಿಕ ಧನ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವವರಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದ ಆರ್ಥಿಕ ಧನ ಸಹಾಯ ಪಡೆದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 9ರಷ್ಟು; ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 17 ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಕೃಷಿ ಕೂಲಿಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವ "ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 65ರಷ್ಟಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಬೇರೆ ಉದ್ಯೋಗ ದೊರೆಯದೇ ಇದೇ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನಗರ, ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರು ಅಧಿಕ ದೈಹಿಕ ಶ್ರಮವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣ, ರಸ್ತೆ ದುರಸ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿದರೂ ವೇತನ ತಾರತಮ್ಯ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಪ್ರದೇಶದ ಅಸಂಘಟಿತ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಶೋಧನೆ, ವರದಿ ಇದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆ 15ರಿಂದ 60 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಹಿಳೆಯರು ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿರುವ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥ, ವೃತ್ತಿ, ನೈಪುಣ್ಯರಹಿತರು ಆಗಿದ್ದಾರೆ"[1] ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. 'ನಾವು ಓದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು' ಈಗ ಮನೆಯ ಕಷ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಕೂಲಿ ಮಾಡಬೇಕಿದೆ". ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊರತೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಸರ್ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಸರಕಾರಗಳು ನೀಡುವ ಧನಸಹಾಯದ ಯೋಜನೆಗಳು ನಮ್ಮ ಸಮುದಾಯದ

ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಇದೆ ಎನ್ನುವುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಾವು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಓದಿಕೊಂಡವರಲ್ಲ" ಎಂಬ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆ-ಸಂಪಾದನೆ ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ಚಲನೆಗೆ ನೆರವಾಗಿಲ್ಲ. ದುಡಿದ ಹಣದ ಮೇಲೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದೆಷ್ಟೋ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಅವರ ದುಡಿಮೆಯ ಹಣದಿಂದ ಕುಟುಂಬ ನಡೆಸಲು ಸಾಲುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ(ಅರಿವಿಗೆ ಬಂದಾಗ) ಮಾತ್ರ ಹಣವನ್ನು ಪತ್ನಿ (ಮಹಿಳೆ) ಕೈಗೆ ನೀಡಿ ಕುಟುಂಬದ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಮಾಡುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಪಾದನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಅಂಶಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಎರಡು ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆ ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕನಿಷ್ಠ ಕೂಲಿ ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಸ್ವಯಂ ಉದ್ಯೋಗದ ಕಡೆ ಗಮನಹರಿಸಿದೇ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಅನಕ್ಷರತೆಯೂ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆ ಹೊಂದಲು ಮತ್ತೊಂದು ತೊಡಕು ಎಂದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳು, ಜಾತಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ಮತ್ತು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆ. ಸಾಮನ್ಯವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ದೂರದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ, ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ, ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಮಹಿಳೆ ತಾವು ನೆಲೆಸಿದ ಸ್ಥಳ, ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಗುವಂಥ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಇದರಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಸಿಗುವ ಕಡಿಮೆ ಕೂಲಿ, ಕಡಿಮೆ ಕೌಶಲ್ಯ, ನಿರಂತರ ದುಡಿಮೆ, ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅವಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪಾದನೆ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬಿರಿ ಅರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಲು ತೊಡಕುಂಟಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಈ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳು, ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಆಚರಣೆಗಳು, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು, ಜೊತೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಜಾತಿ ಭೇದವು ಇಡೀ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆ "ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾರೆ." ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಬೋಗಾಪುರ ಗ್ರಾಮವೊಂದರಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಿ ಊಟದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಹಿಳೆ 'ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಜಾತಿಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೊರೆದಿರುವ ಸಂಗತಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಉದ್ಯೋಗ ಖಾತ್ರಿ ಯೋಜನೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ವಿಷಯಗಳ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನೀಡುವ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಕಾರ "ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಕುಟುಂಬಗಳು ಇತರೆ ವರ್ಗಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಉದ್ಯೋಗ ಕಾರ್ಡ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಮಾನವ ದಿನಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಇತರೆ ವರ್ಗದವರಿಗಿಂತ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ/ಪಂಗಡದವರು ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಿಳೆ-ಪುರುಷರ ಮಧ್ಯೆ

ಅಸಮಾನತೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದಾಖಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ವರದಿಗೂ, ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸ್ಥಿತಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ದಾಖಲಾತಿಗಳು ವಾಸ್ತವದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವಾಸ್ತಾವಕತೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವುದು ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಮಹಿಳೆಯ ದುಡಿಮೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಹಲವು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಕುರಿತಾಗಿ ವಾಸ್ತವಾಂಶಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಉದ್ಯೋಗ ಖಾತ್ರಿ ಯೋಜನೆಯು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸಮಾನ ವೇತನವೇ ಮಹಿಳೆಯರ ಶೋಷಣೆಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಎನ್ನುವ ಅಂಶಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಪುರುಷನ ಸಮಾನ ಕೆಲಸ ಅಂದರೆ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಮಾನ ವೇತನ ಪಡೆಯಬೇಕು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೇ ಪುರುಷರು ನೀಡುವ ವೇತನವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಜೊತೆಗೆ ಪುರುಷನ ಸರಿ ಸಮಾನ ವೇತನ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಮಹಿಳೆಯ ಮೇಲಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತಡವನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಶೇ. 60 ಮತ್ತು 70ರಷ್ಟು ಇರುವುದು. ವಕ್ತೃವಿವರಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಶ್ರಮ, ಕೆಲಸ, ದುಡಿಮೆ, ಶಕ್ತಿ, ಸಮಯ ಇವುಗಳು ಪುರುಷರ ಸಮಾನವಾದವುಗಳಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಸಂಗತಿಗಳೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪುರುಷನ ಸರಿಸಮಾನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೂ, ಅವನಷ್ಟೇ ಸಮಯ ದುಡಿದರೂ ಮಹಿಳೆ ಪುರುಷನ ಸರಿಸಮಾನಳಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ"[3] ಈ ಕುರಿತಂತೆ "ವುಮೆನ್ ರೋಲ್ ಇನ್ ಎಕಾನಮಿಕ್ಸ್ ಡೆವಲಪ್ಮೆಂಟ್ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಸ್ತರ್ ಬೊಸರಪ್ ಅವರು ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಂತ್ರಣಗಳು, ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ದೂರದ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ, ಕೆಲಸಕ್ಕೆ, ಕಳುಹಿಸಲು ಅಡ್ಡಿಯುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಂದ ಕೆಲವೇ ವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಶ್ರಮದ ಪೂರೈಕೆಯಾಗಿ ಕಡಿಮೆ ಕೂಲಿ ಪಡೆಯುವಂತಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ."[4] ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕತೆ ಹೊಂದುವಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ಅನೇಕ ತೊಡಕುಂಟಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಬಡತನ ರೇಖೆಗಿಂತ ಕೆಳಗಿನ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವವರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕಾರಾಗಿ ದುಡಿಯುವವರಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರು ಇವರೇ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದುಳಿದ ಜನ ಸಮುದಾಯದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕ ದುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವವರೇ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚು ದುಡಿಮೆಯ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿವೆ. ಅದು ಕೃಷಿ ಕೂಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ, ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ, ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದುಡಿಮೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಮಹಿಳೆಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಅಸಂಘಟಿತ, ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ದುಡಿಮೆ, ಕಡಿಮೆ ಕೂಲಿಯ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರ ಪ್ರಮಾಣ

ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಆರ್ಥಿಕ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ "ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆ ಕೂಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರಗೊಂಡಿರುವ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರು ಮೂರನೇ ಎರಡರಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ಮೂರನೆ ಒಂದರಷ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರೆಂದು ನೋಂದಾಯಿಸಿ ಒಟ್ಟು ಸಂದಾಯ ಮಾಡುವ ಕೂಲಿಯ ಹತ್ತನೇ ಒಂದರಷ್ಟು ಕೂಲಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಶೇಕಡ ಒಂದರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಮಹಿಳೆಯರ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿವೆ ಎಂದು ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ದಾಖಲಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಯೋಜನೆಗಳು ಬಂದರೂ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಬಂದಿಲ್ಲ." ಇದು ಕೂಡ ಮಹಿಳೆಯರ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೊಂದುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿಯ ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕುಗಳಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಆರ್ಥಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯರು ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾರು.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬದುಕು ಕೇವಲ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ, ಮನೆವಾರ್ತೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲು ಎನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಮತ್ತು ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾಲು, ಅವರ ಶ್ರಮದ ಮಹತ್ವ ಅರಿಯದೇ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೇಳುವುದು 'ನಾವೆಷ್ಟೂ ದುಡಿದರೂ ಸಾಲದು; ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು ದುಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಮನೆ ಉದ್ಧಾರ ಆಗುತ್ತದೆ', 'ಪುರುಷನಿಂದ ಪುರುಷನ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ" ಎನ್ನುವ ಅಲಿಖಿತ ಮಾತುಗಳು ಇವತ್ತಿಗೂ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಶ್ರಮದ ಮಹತ್ವ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ, ಅರ್ಥವಾಗದಂತೆ, ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಫಲಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂದಾಗ ಆರ್ಥಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಗುಣಗಳು ಸಮಾನವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರು ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ, ಇತರೆ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರಾ ಇವರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಸಂಭಾವನೆ ರಹಿತಾ ದುಡಿಮೆ, ಕೃಷಿ ಕೂಲಿ ದುಡಿಮೆ, ಕೂಲಿಯಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆ, ಆಸ್ತಿಹಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಂಚಿತತೆ, ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಶ್ರಮವಿಭಜನೆ, ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ತಮ್ಮ ದುಡಿಮೆಗೆ ಸರಿಸಮಾನವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳು ಪಡೆಯಲು ಹೋರಾಡುವಂತೆ ಅವರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ಮಹಿಳೆಯರು ಸುಸಂಘಟಿತರಾಗಿ ಕಡಿಮೆ ಕೂಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಮಾನ ಕೂಲಿ ಪಡೆಯುವಂತೆ ಹುರಿದುಂಬಿಸುವುದು ತುಂಬಾ ತುರ್ತಿನದಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಸಂಘಟಿತ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ಕಡಿಮೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಮಹಿಳೆಯರ ಆರ್ಥಿಕ ಮಹತ್ವ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನುದು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಗಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೂಲಿ ವೇತನದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯ ಕುರಿತು ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ಶ್ರಮ ಪುರುಷರ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದದೆಂಬ ಚಿಂತನೆ ಬಿತ್ತಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆರ್ಥಿಕ ಬಡತನಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಅರೆಮಾನವ ಬದುಕನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸ್ಥಿತಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆಯ ತೊಂದರೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಅವರ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಹೊರ ಬರುವ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಬೇಕಿದೆ. ಈ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಆರ್ಥಿಕ ಬಡತನ ತೊಲಗಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆರ್ಥಿಕತೆ ಹೊಂದುವಲ್ಲಿ ಪುರುಷನ ಸಮಾನವಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಪುರುಷರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾನತೆ ಸಾಧಿಸಲು(ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ) ಸೇವಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಅಭ್ಯುದಯದ ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಸವಲತ್ತುಗಳು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿವೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ

1. 2001, 2011 ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟ್
2. ದಳವಾಯಿ ಪ್ರಭಾವತಿ, 2010 'ಮನೆ ಕೆಲಸದ ಮಹಿಳೆ ದುಡಿಮೆಗಾರರು', ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಚಿಕೆ–2, ಸಂಪುಟ–1 ಜುಲೈ–ಡಿಸೆಂಬರ್, 2010. ಪು.132
3. ಭೀಮೇಶ 2010, 'ಉದ್ಯೋಗ ಖಾತ್ರಿ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ, ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ಪತ್ರಿಕೆ ಸಂಚಿಕೆ– , ಸಂಪುಟ–12 ಪು.140
4. ದಳವಾಯಿ ಪ್ರಭಾವತಿ, 2010, 'ಮನೆ ಕೆಲಸದ ಮಹಿಳೆ ದುಡಿಮೆಗಾರರು', ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಚಿಕೆ–2, ಸಂಪುಟ–1 ಜುಲೈ–ಡಿಸೆಂಬರ್, 2010 ಪು.132
5. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., 2017, ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಅಚಲ, ತ್ರೈಮಾಸಿಕ, ಸಂ–01, ಸಂ–28, ಪು.7.

ಅಧ್ಯಾಯ 7

ರಾಜಕೀಯ : ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

7.1. ರಾಜಕೀಯ ವಲಯ : ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು

7.2. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯ : ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು

7.3 ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಗೆ ಇರುವ ಲಿಂಗ-ಸಂಬಂಧಿ ತೊಡಕುಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ ಏಳು

ರಾಜಕೀಯ : ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

ಸಂವಿಧಾನದ 73ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಮೂಲಕ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಜಾರಿಗೊಂಡು ಮಹಿಳಾ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಸಶಕ್ತೀಕರಣದ ಸಂಗತಿಗಳಾದ ಮಹಿಳಾ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ, ರಾಜಕೀಯ ನಾಯಕತ್ವ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸ್ಥಾಪಿತ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆ ಬಗೆಗಿನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಧೋರಣೆಗಳಿಂದಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನೇ ಅಂತಿಮವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ದೇಶ, ರಾಜ್ಯ, ಸ್ಥಳೀಯ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ವರೆಗೆ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಸಶಕ್ತೀಕರಣ ಹೇಗಿದೆ? ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ, ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರದ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ನಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಮೊದಲಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಎಂದರೇನು? ಎನ್ನುವ ಕುರಿತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಯಾವುದೇ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯತ್ವ ಹೊಂದುವುದು, ಪಕ್ಷದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದು, ಹೊಸ ಪಕ್ಷ ಕಟ್ಟುವುದು, ನಾಮಪತ್ರ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು, ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವುದು, ಪಕ್ಷದ ಪರವಾಗಿ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ನಡೆಸುವುದು,

ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾಗುವುದು, ಪಕ್ಷದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಭೆ ನಡೆಸುವುದು, ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ವಂತಿಕೆ ನೀಡುವುದು, ರಾಜಕೀಯ ಗುಂಪುಗಳ ಸದಸ್ಯತ್ವ ಹೊಂದುವುದು, ಶಾಸಕರು ಅಥವಾ ಪಕ್ಷದ ಮುಖಂಡರೊಡನೆ ಸದಾ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು, ಪಕ್ಷದ ಮೂಲಕ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಮುಷ್ಕರ ನಡೆಸುವುದು, ಪಕ್ಷದ ಪರವಾಗಿ ಕರಪತ್ರ ಹಂಚುವುದು, ಭಾಷಣ ಮಾಡುವುದು ಹೀಗೆ ಮುಂತಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ರಾಜಕೀಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ರಾಜಕೀಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವಲ್ಲಿ ಮೂರು ಹಂತಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಅತಿಯಾದ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಮಟ್ಟ, ಎರಡು ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಕ್ರೀಯಾಶೀಲತೆ, ಮೂರು ಕ್ರಿಯಾಶೂನ್ಯವೆಂದು ಹೀಗೆ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ರಾಜಕೀಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯ ಪ್ರಕಿಯೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ.

ಮಹಿಳೆ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶದ ಕುರಿತಂತೆ ವಾಸ್ತವಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ, ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಮತ್ತು ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವ ಮಹಿಳೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಮಹಿಳೆಯ ಕುಟುಂಬದ ಪುರುಷಾಧಿಕಾರ, ಕುಟುಂಬದ ಆರ್ಥಿಕತೆ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಜಾತಿ, ವರ್ಗ, ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ನೆಲೆ, ಪತಿಯ ಉದ್ಯೋಗ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹೀಗೆ ಹಲವು ಆಯಾಮಗಳು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಮತ್ತು ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವ ಮಹಿಳೆಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಮಹಿಳೆಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ ಪುರುಷಶಾಹಿ ನೆಲೆಗಳು. ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದು ಮಹಿಳೆಯ ರಾಜಕೀಯ ಸಶಕ್ತೀಕರಣಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನಡೆಯುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಶೇ.25ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಅಂಕಿಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.1. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಂತರ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಮಹಿಳೆಯರು

ಚುನಾವಣೆ ವರ್ಷ	ಶಾಸಕರ ಸ್ಥಾನ	ಶಾಸಕರ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಮಹಿಳೆಯರು
1952	93	15
1957	179	18
1962	208	18
1966	216	7
1972	216	11

1978	216	8
1982	224	2
1985	224	8
1989	224	9
1994	224	7
1999	224	6
2004	244	7

(ಆಧಾರ: ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದ ಮಾಹಿತಿ)

ಈ ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಂತರದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡಿರುವವರ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಮುಂದುವರೆದು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವ ಮತ್ತು ಆಯ್ಕೆಗೊಳ್ಳುವ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ನೋಡಿದರೆ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ 1985ರಿಂದ 2013ರವರೆಗಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದ್ದ ಮತ್ತು ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ಗೆದ್ದ ಮಹಿಳೆಯರ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.2. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದ್ದ ಮತ್ತು ಗೆದ್ದು ಬಂದ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ

ವರ್ಷ	ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದವರು	ಗೆದ್ದವರು
1985	112	8
1989	77	9
1994	113	7
1999	62	6
2004	92	7
2008	106	3
(2008–2014ರ ನಡುವಿನ ಉಪಚುನಾವಣೆಗಳು)	6	3
2013	175	6

(Sorce: Feb-ಶುಕ್ರವಾರ 23, 2018 –ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ಪು.9)

ಈ ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿನ ಅಂಕಿಅಂಶಗನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಇಲ್ಲಿ 1985ರಿಂದ 2013ರವರೆಗೆ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ ಮಹಿಳೆಯರು ಮಾತ್ರ ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿಲ್ಲ ದೇಶದ ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಭಾರತದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿತ್ವ ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಲೋಕಸಭೆ'ಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದ 1952ರಿಂದ 2004ರವರೆಗೆ ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿತ್ವ ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಮಹಿಳಾ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಅಂಕಿ–ಅಂಶಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.3. ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿತ್ವ

ವರ್ಷ	ಸ್ಥಾನಗಳು	ಮಹಿಳಾ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ	ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಾಲು	
			ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದ್ದು	ಆಯ್ಕೆಯಾದವರು
1952	499	22	–	–
1957	200	27	–	–
1962	503	34	–	–
1967	523	31	3	3
1971	521	22	1	1
1977	544	19	4	1
1980	544	28	6	1
1984	544	44	7	2
1989	517	27	12	1
1991	544	39	–	–
1996	544	40	13	3
1998	544	43	–	–
1999	544	47	11	2
2004	544	45		2

(ಆಧಾರ: ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದ ಮಾಹಿತಿ)

ಈ ಮೇಲಿನ ಅಂಕಿ–ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಇವತ್ತಿಗೂ ಒಂದು ಅವಧಿಗೆ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ 545ರ ಬಲದಲ್ಲಿ 50 ಮಂದಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಒಮ್ಮೆಗೆ ಲೋಕಸಭೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತು ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿಯು ದೇಶದ ಮೇಲ್ಮನೆಯಾದ 'ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ' ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇವತ್ತಿಗೂ 30 ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಮೀರದಂತಹ ವಾಸ್ತವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇದೆ. ಇದು ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪ್ರತಿಶತ ಶೇ. 9ರಿಂದ 12ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿತ್ವ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮಹಿಳೆಗೆ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯದ ಕೊರತೆ, ಮಹಿಳೆಗೆ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯುದಲ್ಲಿನ ಸಬಲೀಕರಣಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನಡೆಯುನ್ನುಂಟುವಮಾಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಮಹಿಳೆ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದ್ದರೂ ಗೆಲ್ಲಲು ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಹೆಣ್ಣಿನ ಕುರಿತಾಗಿ ಇರುವ ಲಿಂಗ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಹೆಣ್ಣು ಎಂದರೆ ಗೃಹಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತ; ಅವಳ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಏನಿದ್ದರೂ ಮನೆ; ರಾಜಕೀಯ ಮಹಿಳೆಗೆ ಸರಿಯಾದ್ದಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಚಿಂತನೆ ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಅನಕ್ಷರತೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಪರ್ಕದ ಕೊರತೆ, ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆಗಳು, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ರಾಜಕೀಯ ಮೀಸಲಾತಿ ಕೊರತೆ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವೆನ್ನುವಂತೆ "ಅಂತರ ಸಂಸದೀಯ ಸಂಸ್ಥೆ(ಐ.ಪಿ.ಯು) ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು–2017 ಎಂಬ ಜಾಗತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯು ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಎಂಬ ವಿಷಯವಾಗಿ ಎನ್ನುವ ಒಂದು ವರದಿ ಪ್ರಕಾರ 2017 'ಸಾಮಾಜಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದು, ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಸಮಾನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೂ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಿನ್ನಡೆಯಾಗಿದೆ. ನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾಂಸ್ಥಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಹೊರಗಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ಅಸಮರ್ಪಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾನೂನು ರಚನಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಅವರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿತ್ವ ಕೊರತೆಯೇ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.' ಇದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿತ್ವ ಮತ್ತು ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರುವ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ದರ್ಜೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳು ಕಡಿಮೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆಯಗೆ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಅರಿವು ಮತ್ತು ಹಕ್ಕೋತ್ತಾಯ ಇದ್ದರೂ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ.

"ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ನೈತಿಕವಾಗಿ ಸಿಗಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನಮಾನ ಎಂಬ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ಲಿಂಗಾಧಾರಿತ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಜಟಿಲಗೊಳಿಸಿವೆ. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಶಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ಲಿಂಗ ಸಮಾನ ಆಡಳಿತ ಒಂದು ನಿರ್ಣಾಯಿಕ ಆದರೆ ಭಾರತದ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿತ್ವ ಸಂಖ್ಯೆ ಶೇ. 12 ಇದೆ. ಇದು ಕಡಿಮೆ. ವಿಶ್ವದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ

ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕು ನೀಡಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅದು ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿನ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ಸಬಲೀಕರಣ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದಿಲ್ಲ" ಎನ್ನುವ ಅಂಶಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿತ್ವಕ್ಕೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಶಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಬದ್ಧತೆ ಕೊರತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನತೆ, ಮಹಿಳಾ ಮೀಸಲಾತಿ ನೀತಿಯ ಅಲಭ್ಯತೆ, ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಮತ್ತು ಅಪರಾಧೀಕರಣ, ವಂಶೀಯತೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕಾಣುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಖಾತೆಗಳೆಂದರೆ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಖಾತೆಗಳು ಹೀಗಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಕುರಿತಾಗಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ; ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮಹಿಳೆ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಸಶಕ್ತೀಕರಣಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿನ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯ : ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಲ್ಲಿನ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ, ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೇಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಕಳೆದ 4 ವಿಧಾನಸಭೆ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಜಾತಿವಾರು ವಿವರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕೆಳಕಂಡ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳು ಹೀಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.4. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಲಿಂಗವಾರು ವಿವರ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಚುನಾವಣೆ ನಡೆದ ವರ್ಷಗಳು	ಹೈದ್ರಬಾದ್-ಕನಾಟಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಹೈ.ಕ ವಿಧಾನ ಸಭೆ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಧಾನ ಸಭೆಗೆ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಲಿಂಗವಾರು, ಜಾತಿವಾರು							
				ಒಟ್ಟು		ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ		ಪರಿಶಿಷ್ಟ		ಇತರೆ	
				ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು	ಗಂಡು	ಹೆಣ್ಣು
1	1999	5	38	36	2	5	0	0	0	31	2
2	2004	5	38	37	1	5	0	0	0	32	1
3	2008	5	40	40	0	8	0	11	0	21	0
4	2013	6	40	40	0	8	0	10	0	22	0

(ಆಧಾರ: ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗ)

ಈ ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿನ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಈ ಪ್ರದೇಶದ 6 ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡಂತೆ 40 ವಿಧಾನಸಭೆ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ 4 ಬಾರಿ (ಕಳೆದ 20 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ)

ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಕೇವಲ 3 ಮಹಿಳೆಯರು ಮಾತ್ರ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಇತರೆ ವರ್ಗದಿಂದ ಮತ್ತು ಒಂದೇ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ(ಬಳ್ಳಾರಿ) ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಉಳಿದಂತೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಇತರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಂದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಸಮುದಾಯಗಳ ಯಾವೊಬ್ಬ ಮಹಿಳೆ ಈವರೆಗೂ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. (ಶ್ರೀಮತಿ ಭಾಗೀರತಿ ಟಿ. ಮರಳುಸಿದ್ಧನಗೌಡ ಎರಡು ಬಾರಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮತಿ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಗುಜ್ಜಲ ಅವರು ಒಂದು ಸಾರಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ) ಮುಂದುವರೆದು ಈ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ, ಕಳೆದ 6 ಬಾರಿ (1996–2014ರ ವರೆಗೆ) ನಡೆದ ಲೋಕಸಭೆ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ, ಕೇವಲ ಇಬ್ಬರು ಮಹಿಳೆಯರು ಮಾತ್ರ, ಇದರಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಒಬ್ಬ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರೊಬ್ಬರು(ಜೆ. ಶಾಂತ) ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೋನಿಯಾಗಾಂಧಿ ಮಾತ್ರ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಹಿಳೆಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉಳಿದಂತೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಇತರೆ ವರ್ಗಗಳ ಮಹಿಳೆ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿನ ಅಂಕಿ–ಅಂಶಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.5. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್–ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗವಾರು ವಿವರ

ಕ್ರಸಂ.	ವರ್ಷ	ಒಟ್ಟು	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ		ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ		ಸಾಮಾನ್ಯ	
			ಗಂಡು	ಮಹಿಳೆ	ಗಂಡು	ಮಹಿಳೆ	ಗಂಡು	ಮಹಿಳೆ
1	1996	5	1	0	0	0	4	0
2	1998	5	1	0	0	0	4	0
3	1999	5	1	0	0	0	3	1
4	2004	5	1	0	0	0	4	0
5	2009	5	1	0	1	1	2	0
6	2014	5	1	0	2	0	2	0

ಆಧಾರ: ಕೇಂದ್ರ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗದ ಮಾಹಿತಿ

ಈ ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿನ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಇತರೆ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು ಉಳಿದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಮಹಿಳೆಯಲ್ಲಿನ

ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆಗಳು, ಅನಕ್ಷರತೆ, ರಾಜಕೀಯ ಮೀಸಲಾತಿ ಕೊರತೆ, ಪುರುಷಶಾಹಿ ಸಾಮಾಜೀಕರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಪುರುಷ ಆಸಕ್ತಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಿರುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅಡ್ಡಿಗಳು, ಹೆಣ್ಣಿನ ಲಿಂಗದ ಮೇಲೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಲಿಂಗತ್ವದ ಅಂಶಗಳು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು, ಜಾತಿ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳು, ಹೀಗೆ ಮಹಿಳೆಗೆ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯಕ್ಕೆ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸದಂತೆ ತಡೆಯೊಡ್ಡಿವೆ. ಕೇವಲ ಪುರುಷ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮನ್ನಣೆ ದೊರಕಿದೆ. ಇದು ಮಹಿಳೆಯ ರಾಜಕೀಯ ಸಶಕ್ತಿಕರಣಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನಡೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಈ ತೆರನಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಲ್ಲದೇ ದೇಶದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದ ಸಶಕ್ತಿಕರಣದ ಹಿನ್ನಡೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುವ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಮತ ನೀಡುವ ಯಂತ್ರಗಳಂತೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ಮಹಿಳೆಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಮೀಸಲಾತಿ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಮಹಿಳಾ ಮೀಸಲಾತಿಗೆ ತಡೆಯೊಡ್ಡಿ ಅವಳನ್ನು ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಿಂದ ದೂರ ಇರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಗೃಹಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರ, ಸ್ಥಾನಮಾನ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಂಥ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ದೂರ ಇರಿಸಿ ಅದರ ಲಾಭವನ್ನು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವಳ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯ ಪ್ರವೇಶ ಮತ್ತು ನಿರ್ಣಾಯಕದಂಥ ಸಂಗತಿಗಳು ಕೇವಲ ನಾಮಮಾತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ಥಳೀಯ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಚುನಾಯಿತ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರ ಕುರಿತಾದ ನಡೆಸಿದ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳು, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿತ್ವ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯತ್ವದ ಕುರಿತಾದ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿವೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.6. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ವರ್ಗವಾರುಗಳ ವಿವರ

ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೆಸರು	ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಸಂಖ್ಯೆ	ಒಟ್ಟು ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ			ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ			ಹಿಂದುಳಿದ 'ಅ' ವರ್ಗ			ಹಿಂದುಳಿದ 'ಬ' ವರ್ಗ			ಸಾಮಾನ್ಯ			ಒಟ್ಟು		
			ಪು	ಮ	ಒಟ್ಟು	ಪು	ಮ	ಒಟ್ಟು	ಪು	ಮ	ಒಟ್ಟು	ಪು	ಮ	ಒಟ್ಟು	ಪು	ಮ	ಒಟ್ಟು	ಪು	ಮ	ಒಟ್ಟು
ಬೀದರ್	179	3171	370	469	839	221	307	528	64	148	212	28	7	35	863	694	1557	1546	1625	3171
ಕಲಬುರಗಿ	243	4183	531	643	1174	22	244	266	169	335	504	89	39	128	1192	919	2111	2003	2180	4183
ಯಾದಗಿರಿ	121	2290	268	328	596	117	203	320	72	135	207	33	16	49	621	497	1118	1111	1179	2290
ರಾಯಚೂರು	174	3359	322	414	736	351	461	812	68	142	210	35	13	48	857	696	1553	1633	1726	3359
ಕೊಪ್ಪಳ	148	2657	225	296	521	149	237	386	115	206	321	54	27	81	747	601	1348	1290	1367	2657
ಬಳ್ಳಾರಿ	196	3678	391	482	873	354	468	822	71	155	226	33	14	47	923	787	1710	1772	1906	3678
ಹೈ.ಕ	1061	19338	2107	2634	4739	1214	1920	3134	559	1121	1680	272	116	388	5203	4194	9397	9355	9983	19338
ಶೇಕಡವಾರು			**44.46**	**55.53**		**38.73**	**61.39**		**33.27**	**66.72**		**70.10**	**29.89**		**55.36**	**44.63**		**48.37**	**51.62**	

ಮೂಲ: ರಾಜ್ಯ ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗ ಹೊರಡಿಸಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ವಾರ್ತಾ ಪತ್ರಿಕೆ - 2015

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1061 ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಿವೆ. ಒಟ್ಟು 19,338 ಜನ ಸದಸ್ಯರು ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಒಟ್ಟು 9,355 (ಶೇ. 48.37) ಮಹಿಳೆಯರು ಒಟ್ಟು 9,983(ಶೇ. 51.62). ಇನ್ನು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಮೀಸಲಾತಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ವರ್ಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 4,739 ಜನ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗೆ 2,107 (ಶೇ. 44.46), ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಒಟ್ಟು 2,634 (ಶೇ. 55.53)ರಷ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 3,134 ಜನ ಸದಸ್ಯರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು 1,214 (ಶೇ. 38.73), ಮಹಿಳೆಯರು 1,920 (ಶೇ. 61.39)ರಷ್ಟು ಇದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದುಳಿದ 'ಅ' ವರ್ಗದ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1,680ರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು 559 (ಶೇ. 33.27), ಮಹಿಳೆಯರು 1121 (ಶೇ. 66.72). ಹಿಂದುಳಿದ 'ಬ' ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 388 ಜನ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು 272(ಶೇ. 70.10), ಮಹಿಳೆಯರು 116(ಶೇ. 29.89). ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 9,397 ಜನ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು 8,203(ಶೇ. 55.36), ಮಹಿಳೆಯರು 4194 (ಶೇ. 44.63)ರಷ್ಟು ಜನ ಸದಸ್ಯರಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತ್‌ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಶೇ. 50%ರಷ್ಟು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿತ್ವವು ಮೀಸಲಾತಿ ಭಾಗವಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿತ್ವವು ಕೇವಲ ನಾಮ ಮಾತ್ರ, ಹಾಗೂ ಕೇವಲ ಮೀಸಲಾತಿ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಇದು ವಾಸ್ತವ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಪುರುಷ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಮತ್ತು ತಾಲೂಕು ಮಟ್ಟದ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಮೀಸಲಾತಿ ಕೈ ತಪ್ಪಿದಾಗ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಟಿಕೆಟ್ ಕೊಡಿ ಎಂದು ಪಕ್ಷಗಳ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಕೇಳುವ ಸಂಗತಿಗಳು, ಮತ್ತು ಪುರುಷರು ಜಿಲ್ಲಾ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಮೀಸಲಾತಿ ಇರುವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಗೆಲ್ಲಿಸಿ ಹೆಂಡತಿ(ಮಹಿಳೆ)ಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಪತ್ರಿಕಾ ವರದಿಗಳು, ಸಂಶೋಧನಾ ವರದಿಗಳು, ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಆಗಿಂದಾಗಲೇ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಸಶಕ್ತೀಕರಣ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆಯ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ಕುರಿತಾಗಿ ರ್‍ಯಾಂಡಮ್ ಸಾಂಪಲ್ ಆಗಿ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗಂಗಾವತಿ ತಾಲೂಕಿನ 2015ರ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಎಂಥದ್ದು? ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯೆ-ಸವಾಲುಗಳೇನು? ಈ ಮಹಿಳೆಯರ

ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಯಾವ ಮಟ್ಟದ್ದು? ನಿರ್ಣಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾತ್ರದ ಪಾಲೇನು? ಮತ್ತು ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯ ಹಿಂದಿನ ಮನೋಧರ್ಮವೇನು? ಯಾರದ್ದು? ಹೀಗೆ ಭಾಗವಹಿಸುವವರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೇನು? ಈ ಮಹಿಳೆಯರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಅವರ ಇಚ್ಛೆಯೋ ಅಥವಾ ಪುರುಷ ರಾಜಕಾರಣದ ಭಾಗವೋ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ಮೂಲಕ ರ್‍ಯಾಂಡಮ್ ಸ್ಯಾಂಪಲ್ ಆಗಿ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗಂಗಾವತಿ ತಾಲೂಕನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷರನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಸದಸ್ಯರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳಾದ ಲಿಂಗ, ವಯಸ್ಸು, ವೈವಾಹಿಕ ಸ್ಥಿತಿ, ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವರಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆ ಗಂಗಾವತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ 2011ರ ಪ್ರಕಾರ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ 3,54,376 ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು 1,76,938, ಮಹಿಳೆಯರು 1,77,438 ಇದ್ದಾರೆ. ತಾಲೂಕಿನ ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆ ಶೇ. 55ರಷ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರದ್ದು ಶೇ. 63, ಮಹಿಳೆಯರದ್ದು ಶೇ. 47ರಷ್ಟಿದೆ. ಇನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ 71,439 ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು 35,381, ಮಹಿಳೆಯರು 36,058 ಇದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಕುರಿತಂತೆ ಒಟ್ಟು ---- ಇದೆ. ಪುರುಷರದ್ದು. --- ರಷ್ಟು ಇದೆ. ಮಹಿಳೆಯರದ್ದು. ---- ಇದೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸಮುದಾಯಗಳ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ 58,434(ಶೇ. 16.48)ರಷ್ಟು ಇದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು 29,091(ಶೇ. 48.78), ಮಹಿಳೆಯರು 29,343(ಶೇ. 50.17) ರಷ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಮುದಾಯದ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಕುರಿತಂತೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಶೇ. 58.36ರಷ್ಟು, ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಶೇ. 41.63ರಷ್ಟಿದೆ.

ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಂಗಾವತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳು, ನಂತರದಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಒಟ್ಟು ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಸದಸ್ಯರ ಸ್ಥಾನಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಕೆ ಮಾಡುವುದರ ಮುಖಾಂತರ ರಾಜಕೀಯ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಸಶಕ್ತೀಕರಣಕ್ಕೆ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೇಗಿದೆ? ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಲಿಂಗ, ವರ್ಗವಾರುಗಳ ಮೀಸಲಾತಿ ಅನುಸಾರ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.7. ಗಂಗಾವತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ವಿವರ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ತಾಲೂಕಿನ ಹೆಸರು	ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ		ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ		ಹಿಂದುಳಿದ 'ಅ' ವರ್ಗ		ಹಿಂದುಳಿದ 'ಬ' ವರ್ಗ		ಸಾಮಾನ್ಯ	
				ಒಟ್ಟು	ಒಟ್ಟು	ಮಹಿಳೆ	ಒಟ್ಟು	ಮಹಿಳೆ	ಒಟ್ಟು	ಮಹಿಳೆ	ಒಟ್ಟು	ಮಹಿಳೆ	ಒಟ್ಟು	ಮಹಿಳೆ
1	ಗಂಗಾವತಿ	44	266	907	187	104	149	87	94	60	23	7	454	207
ಶೇಕಡಾವಾರುಗಳಲ್ಲಿ						55.61%		58.38%		63.82%		30.43%		45.59%

ಈ ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಗಂಗಾವತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 266 ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟು 44 ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಿವೆ. ಈ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಸದಸ್ಯರ ಆಯ್ಕೆಗಾಗಿ **ಒಟ್ಟು 907 ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು** ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದೆ. ಈ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಗವಾರು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗೆ ಒಟ್ಟು **187, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟು 149** ಹಿಂದುಳಿದ 'ಅ' ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟು 94, ಹಿಂದುಳಿದ 'ಬ' ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟು 23, ಸಾಮಾನ್ಯ ಒಟ್ಟು 454 ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳ ಪೈಕಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಗೆ 104, **ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಗೆ 87**, ಹಿಂದುಳಿದ 'ಅ' ವರ್ಗ ಮಹಿಳೆಗೆ 60, ಹಿಂ.'ಬ'ವರ್ಗ ಮಹಿಳೆಗೆ 7, ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಹಿಳೆಗೆ 207, ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಕುರಿತು ಲಿಂಗವಾರು ರಾಜಕೀಯ ಸಶಕ್ತೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಗೆದ್ದು ಬಂದ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯ ಮಧ್ಯ ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯದ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಕುರಿತು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ತಾಲೂಕಿನ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರಿಗೆ(ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷರನ್ನು) ಇರುವ ಮೀಸಲಾತಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ಗೆದ್ದ ಸದಸ್ಯರ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣುಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರಗಳನ್ನು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.8. ಗಂಗಾವತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳು ಮತ್ತು ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಸ್ಥಾನಗಳು (ಲಿಂಗವಾರು)

ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾ.ಪಂ	ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮಗಳು	ಲಿಂಗ	ಎಸ್.ಸಿ ಗೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳು	ಲಿಂಗ ಶೇಕಡವಾರುಗಳಲ್ಲಿ	ಗೆದ್ದ ಸದಸ್ಯರು	ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಿಸಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದವರು (ಲಿಂಗವಾರು)	ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಗೆದ್ದ ಲಿಂಗವಾರು ಶೇ. ಪ್ರಮಾಣ
44	266	ಗಂಡು	83	45.98	90	7	70
		ಹೆಣ್ಣು	104	55.61	107	3	30
		ಒಟ್ಟು	187	100	197	10	ಶೇ.1.1

ಆಧಾರ: ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಒಟ್ಟು ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಸದಸ್ಯರ ವಿವರಗಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.9. ಗಂಗಾವತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳು ಮತ್ತು ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಸ್ಥಾನಗಳು (ಲಿಂಗವಾರು)

ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾ.ಪಂ	ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮಗಳು	ಲಿಂಗ	ಎಸ್.ಟಿ. ಗೆ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳು	ಲಿಂಗ ಶೇಕಡವಾರು ಗಳಲ್ಲಿ	ಗೆದ್ದ ಸದಸ್ಯರು	ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಿಸಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದವರು (ಲಿಂಗವಾರು)	ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಗೆದ್ದ ಲಿಂಗವಾರು ಶೇ. ಪ್ರಮಾಣ
44	266	ಗಂಡು	62	41.61	67	5	35.71
		ಹೆಣ್ಣು	87	58.38	96	9	64.24
		ಒಟ್ಟು	149	100	163	14	1.55

ಆಧಾರ: ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಒಟ್ಟು ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಸದಸ್ಯರ ವಿವರಗಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆ ಗಂಗಾವತಿ ತಾಲೂಕಿನ 2015ರ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟು 187 ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸದಸ್ಯರು ಒಟ್ಟು 197 ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಾಗಿ 10 ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾರು ನೋಡಿದರೆ, ಪರುಷರು 7 ಸ್ಥಾನ(ಶೇ. 70ರಷ್ಟು), ಮಹಿಳೆಯರು 3 ಸ್ಥಾನ(ಶೇ. 30ರಷ್ಟು)ಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 149 ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 163 ಸದಸ್ಯರು ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಾಗಿ 14 ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾರು ನೋಡಿದರೆ, ಪುರುಷರು 5 ಸ್ಥಾನ (ಶೇ. 35.71), ಮಹಿಳೆಯರು 9 ಸ್ಥಾನ(ಶೇ. 64.24ರಷ್ಟು)ಗಳಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿವಂತ ಕುಟುಂಬದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುವಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಗಿಂತ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರು, ಕೃಷಿಕರು, ಕೃಷಿಕೂಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು, ಬಡವರು, ಅಸಂಘಟಿತ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯವವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಸದಸ್ಯರ ವಯಸ್ಸು ಮತ್ತು ವೈವಾಹಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.10. ಆಯ್ಕೆಯಾದವರ 'ವಯಸ್ಸು' ಮತ್ತು 'ಲಿಂಗ'ವಾರು ವಿವರ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ

ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಪ	ಲಿಂಗ	ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರು	21–25 ವಯಸ್ಸು	ಶೇ.	25–35 ವಯಸ್ಸು	ಶೇ.	35–45 ವಯಸ್ಸು	ಶೇ.	45–55 ವಯಸ್ಸು	ಶೇ.	55–65 ವಯಸ್ಸು	ಶೇ.	65ರ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ವಯಸ್ಸು	ಶೇ.
44	ಪುರುಷ	90	2	2.22%	32	35.55	34	37.77%	15	16.66	5	5.55	2	2.22
	ಮಹಿಳೆ	107	7	6.54	39	36.44	38	35.51	20	18.69	3	2.80	0	0.00
	ಒಟ್ಟು	197	9	4.56	71	36.04	72	36.54	35	17.76	8	4.06	2	2.22

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ

ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಪ	ಲಿಂಗ	ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರು	21–25 ವಯಸ್ಸು	ಶೇ.	25–35 ವಯಸ್ಸು	ಶೇ.	35–45 ವಯಸ್ಸು	ಶೇ.	45–55 ವಯಸ್ಸು	ಶೇ.	55–65 ವಯಸ್ಸು	ಶೇ.	65ರ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ವಯಸ್ಸು	ಶೇ.
44	ಪುರುಷ	67	1	1.49	25	37.03	23	34.42	16	23.88	2	2.98	–	–
	ಮಹಿಳೆ	96	1	1.04	48	50.00	22	22.91	20	20.83	5	5.20	–	–
	ಒಟ್ಟು	163	2	1.22	73	44.78	45	27.60	36	22.08	7	4.29	–	–

ಆಧಾರ: ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದವರಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಸಿನ ಕುರಿತಂತೆ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಸ್ಥಾನಗಳು	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ
1ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ	35–45ರ ವಯಸ್ಸಿನವರು ಒಟ್ಟು 72 (ಶೇ. 36.54) ಪುರುಷರು 34(ಶೇ. 37.77) ಮಹಿಳೆಯರು 38 (ಶೇ. 35.51)	25–35ರ ವಯಸ್ಸಿನವರು ಒಟ್ಟು 73 (ಶೇ. 44.78) ಪುರುಷರು 25(ಶೇ. 37.03) ಮಹಿಳೆಯರು 48 (ಶೇ. 50.00)
2ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ	25–35ರ ವಯಸ್ಸಿನವರು ಒಟ್ಟು 71 (ಶೇ. 36.04) ಪುರುಷರು 32(ಶೇ. 35.55) ಮಹಿಳೆಯರು 39 (ಶೇ. 36.40)	35–45ರ ವಯಸ್ಸಿನವರು ಒಟ್ಟು 45 (ಶೇ. 27.60) ಪುರುಷರು 23(ಶೇ .34.42) ಮಹಿಳೆಯರು 22.(ಶೇ. 22.91)
3ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ	45–55ರ ವಯಸ್ಸಿನವರು ಒಟ್ಟು 35 (ಶೇ. 17.76) ಪುರುಷರು 15(ಶೇ. 16.16) ಮಹಿಳೆಯರು 20 (ಶೇ. 18.69)	45–55ರ ವಯಸ್ಸಿನವರು ಒಟ್ಟು 36 (ಶೇ. 22.08) ಪುರುಷರು 16(ಶೇ. 23.88) ಮಹಿಳೆಯರು 20 (ಶೇ. 20.83)
4ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ	21–25ರ ವಯಸ್ಸಿನವರು ಒಟ್ಟು 9 (ಶೇ. 4.56) ಪುರುಷರು 2(ಶೇ. 2.22) ಮಹಿಳೆಯರು 7 (ಶೇ.6.57)	55–65ರ ವಯಸ್ಸಿನವರು ಒಟ್ಟು 7 (ಶೇ. 4.29) ಪುರುಷರು 2(ಶೇ. 2.98) ಮಹಿಳೆಯರು 5 (ಶೇ. 5.20)
5ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ	55–65ರ ವಯಸ್ಸಿನವರು ಒಟ್ಟು 8 (ಶೇ. 17.76) ಪುರುಷರು 5(ಶೇ. 5.5) ಮಹಿಳೆಯರು 3 (ಶೇ. 2.80)	21–25ರ ವಯಸ್ಸಿನವರು ಒಟ್ಟು 2 (ಶೇ. 36.54) ಪುರುಷರು 1(ಶೇ. 1.41) ಮಹಿಳೆಯರು 1 (ಶೇ. 1.04)
6ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ	65– ವಯಸ್ಸಿನವರ ಮೇಲೆ 2 (ಶೇ. 2.2) ಪುರುಷರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ ಯಾವೊಬ್ಬ ಮಹಿಳೆಯರು ಇಲ್ಲ.	ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಎರಡು ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಸಿನ ಕುರಿತಂತೆ ಗಮನಿಸಿದರೆ, 25-35ರ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಧ್ಯೆ ಚುನಾಯಿತ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ(39 ಮಹಿಳೆಯರು) ಶೇ. 36.44ರಷ್ಟು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ (48 ಮಹಿಳೆಯರು) ಶೇ. 50ರಷ್ಟು, ಆದರೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರಮಾಣ ಭಿನ್ನತೆ ಇದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ 35-45ರ ಮಧ್ಯದ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ (34 ಪುರುಷರು) ಶೇ. 37.77ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ 25-35ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ(25 ಪುರುಷರು) ಶೇ. 37.03ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 55-65ರ ಮಧ್ಯದ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಯಾಕೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ವೈವಾಹಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.11. ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ವೈವಾಹಿಕ ಸ್ಥಿತಿ

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ						
ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾ.ಪಂ	ಲಿಂಗ	ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರು	ವಿವಾಹಿತರು	ಶೇ.	ಅವಿವಾಹಿತರು	ಶೇ.
44	ಗಂಡು	90	89	98.88	1	1.11
	ಹೆಣ್ಣು	107	107	100	0	0
	ಒಟ್ಟು	197	196	99.49	1	1.11

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ

ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾ.ಪಂ	ಲಿಂಗ	ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರು	ವಿವಾಹಿತರು	ಶೇ.	ಅವಿವಾಹಿತರು	ಶೇ.
44	ಗಂಡು	67	65	97.01	2	2.98
	ಹೆಣ್ಣು	96	96	100	0	0
	ಒಟ್ಟು	163	161	98.77	2	1.22

ಆಧಾರ: ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಮೇಲೆ ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಎರಡು ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಾಹಿತ ಮಹಿಳೆಯರು ಶೇ. 100ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶೇ. 97.01ರಷ್ಟು ವಿವಾಹಿತರಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಚುನಾಯಿತ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ನೂರರಷ್ಟು ಮದುವೆಯಾಗಿರುವವರು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ವಿವಾಹ ಸಂಸ್ಥೆ ಮಹಿಳೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮನ್ನಣೆ ಜೊತೆಗೆ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಮಾನ ದೊರೆಯಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಸರಿ. ಆದರೆ ಇದೇ ವಿವಾಹಿತ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಪುರುಷರು ಅವರ ರಾಜಕೀಯ, ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಗೆ ಇರುವ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿತ್ವವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪುರುಷ ರಾಜಕಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ವಿವಾಹ ಸಂಸ್ಥೆ ಮೂಲಕ ಅವಳನ್ನು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನ ರಾಜಕೀಯ ಬೇಕು-ಬೇಡಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳು ತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ವಿವಾಹಿತ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಜಿಲ್ಲಾ, ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಮೀಸಲಾತಿ ಕೈತಪ್ಪಿದಾಗ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಟಿಕೆಟ್ ಕೊಡಿ ಎಂದು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಪುರುಷರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವರ ಒಳರಾಜಕೀಯ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಎರಡು ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು 'ನೀವು ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ನೀವು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದಿರಾ?' ಎನ್ನುವ

ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಸರ್ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಾಗಾ, ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೀ, ಹಾಗಾಗಿ ನನ್ನನ್ನ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು, ಚುನಾವಣೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರೇ(ಪುರುಷರು) ಜನರ ಬಳಿ ಮತ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ(ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ)ಹೋಗಿದ್ರು, ನಾನು ಇಲ್ಲೇ ನಮ್ಮ ಮನೆ ಸುತ್ತ ಇರುವ ಮನೆಯವರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮತ ಹಾಕ್ರವ್ವ ಅಂತ್ ಕೇಳಿನೋದ್ರೀ,' ನೀವು ಯಾಕೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ 'ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಅವರೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಾಗೆಲ್ಲ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಹೊರಗಡೆ ಕಳುಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ(ಮತ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಕಳಿಸೋದು ಇಲ್ಲ) ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯದ ಚುನಾಯಿತ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರ ಕುರಿತು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆಯ ಧೋರಣೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಮಿತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಮದುವೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇರುವುದರಿಂದ, ಪುರುಷರ ವೈವಾಹಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿವಾಹಿತರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ.

ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸದಸ್ಯರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಲಿಂಗವಾರು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.12. ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸದಸ್ಯರ ಲಿಂಗವಾರು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ

ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು	ಲಿಂಗ	ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಸದಸ್ಯರು	ಅನಕ್ಷರತೆ ಸಂಖ್ಯೆ	ಶೇ.	01–07	ಶೇ.	08–10	ಶೇ.	ಪಿ.ಯು.ಸಿ	ಶೇ.	ಪದವಿ	ಶೇ.	ವೃತ್ತಿಪರ ಪದವಿ	ಶೇ.	ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ	ಶೇ.
44	ಪುರುಷ	90	13	14.44	41	45.55	17	18.88	12	13	7	7.77	1	1	0	0
	ಮಹಿಳೆ	107	23	21.49	64	59.81	12	11.21	7	6.5	1	0.93	0	0	0	0
	ಒಟ್ಟು	197	36	18.27	105	53.29	29	14.72	19	9.6	8	4.06	1	0.5	0	0

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ

ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು	ಲಿಂಗ	ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಸದಸ್ಯರು	ಅನಕ್ಷರತೆ ಸಂಖ್ಯೆ	ಶೇ.	01–07	ಶೇ.	08–10	ಶೇ.	ಪಿ.ಯು.ಸಿ	ಶೇ.	ಪದವಿ	ಶೇ.	ವೃತ್ತಿಪರ ಪದವಿ	ಶೇ.	ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ	ಶೇ.
44	ಪುರುಷ	67	5	7.46	32	47.76	16	23.88	8	12	4	5.97	1	1.5	0	0
	ಮಹಿಳೆ	96	9	9.37	68	72.91	16	16.16	1	1	0	0	0	0	0	0
	ಒಟ್ಟು	163	14	8.58	100	61.34	32	19.63	9	5.5	4	2.45	1	0.6	0	0

ಆಧಾರ: ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗೆ ಒಟ್ಟು ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಸದ್ಯರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಲಾಗಿದೆ

2015ರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸದಸ್ಯರ ವಿದ್ಯಾರ್ಹತೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ, ಈ ಎರಡು ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೊರತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ಶಿಕ್ಷಣ ಕುರಿತಂತೆ ಖ್ಯಾತ ಅರ್ಥಿಕ ತಜ್ಞರಾದ ಅಮರ್ತ್ಯ ಸೇನ್ ಅವರು ರಾಜಕೀಯ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷಣ 'ಸಾಧನ'ವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಿಕ್ಷಣವು ಮಹಿಳೆಯಲ್ಲಿ 'ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ'ವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯಲ್ಲಿನ 'ಅನಕ್ಷರತೆ'ಯನ್ನು 'ಸಾಮಾಜಿಕ ವೈಫಲ್ಯ' ಅದೊಂದು 'ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ'ವೆಂದು ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರ ಶಿಕ್ಷಣ ಕುರಿತಂತೆ ನೋಡಿದರೆ, ಶೇ. 50 ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ 1-5ರವರೆಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಸದಸ್ಯರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.13. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಸದಸ್ಯರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮಾಹಿತಿ

	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ		ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ	
1ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ	ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರು (1–7) ಶೇ 59.81 ರಷ್ಟು, ಇದ್ದಾರೆ.	ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ.	ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರು (1–7) ಶೇ 61.34 ರಷ್ಟು, ಇದ್ದಾರೆ.	ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ.
2ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ	ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರು (8–10) ಶೇ.18.88 ರಷ್ಟು ಇದ್ದಾರೆ.	ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ.	ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರು (8–10) ಶೇ.19.63 ರಷ್ಟು ಇದ್ದಾರೆ.	ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷರು ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದಾರೆ
3ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ	ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರು ಶೇ.21.49 ರಷ್ಟು ಇದ್ದಾರೆ.	ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ	ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರು ಶೇ.8.58 ರಷ್ಟು ಇದ್ದಾರೆ.	ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ
4ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ	ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರು ಶೇ. 13.33 ರಷ್ಟು ಇದ್ದಾರೆ.	ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ.	ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರು ಶೇ 5.52 ರಷ್ಟು ಇದ್ದಾರೆ.	ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ.

5ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ	ಪದವಿ ಪಡೆದವರು ಶೇ.7.77 ರಷ್ಟಿದ್ದಾರೆ.	ಪುರುಷರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ.	ಪದವಿ ಪಡೆದವರು ಶೇ. 2.45ರಷ್ಟಿದ್ದಾರೆ.	ಕೇವಲ ಪುರುಷರು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದಾರೆ.
6ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ	ಒಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ ಬಿ.ಎಡ್ ಪದವಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಶೇ.1.00 ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ	ಕೇವಲ ಪುರುಷರು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದಾರೆ.	ಒಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ ಬಿ.ಎಡ್ ಪದವಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಶೇ. 0.61 ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ	ಕೇವಲ ಪುರುಷರು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದಾರೆ.
7ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ	ಇಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರು ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ ಪಡೆದವರಿಲ್ಲ	ಯಾರು ಇಲ್ಲ.	ಇಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರು ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ ಪಡೆದವರಿಲ್ಲ	ಯಾರು ಇಲ್ಲ.

ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 18.27 ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ ಶೇ. 8.58 ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಲಿಂಗವಾರುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 21.49ರಷ್ಟಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 9.37ರಷ್ಟಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸದಸ್ಯರ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 14.14ರಷ್ಟು, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ. 7.46ರಷ್ಟಿದೆ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರ ಅನಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಮಟ್ಟ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಹೊಂದಿದವರ ಪ್ರಮಾಣ ಕುಸಿಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಪದವಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರೊಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದ ಯಾವ ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರಿಲ್ಲ. ಪುರುಷ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಉಳಿದಂತೆ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿಯನ್ನು ಯಾರೊಬ್ಬರು ಪಡೆದಿಲ್ಲ.

ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೊರತೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ 'ಅಸಮರ್ಥ'ತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಆಗುವ ತೊಂದರೆಗಳಿಗೆ ಕುರಿತಂತೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ 20 ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದಾಗ ಅವರಲ್ಲಿ 13 ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರು 'ಸರ್ ನಾವೇನು ಶಾಲೆ ಕಲಿತಿಲ್ಲ, ಆವಾಗ(ಹಿಂದೆ) ನಮ್ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಹೆಸರು, ಗಂಡನ ಹೆಸರು ಬರೆಯುತ್ತವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಹೇಳುವಾಗ 2ನೇ ತರಗತಿ ಎಂದು ಬರಿಸಿದ್ದೇವೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ 20 ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ 11 ಮಹಿಳೆಯರು ಇದೇ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೊರತೆ 'ಸ್ವತಂತ್ರ'ವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆಯೇ? ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಕುರಿತಂತೆ ಅವರು ಹೇಳುರುವುದು ಬಹುತೇಕ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರು. ಏನನ್ನಾದರೂ ಪತ್ರ, ಸುತ್ತೋಲೆ, ನೋಟಿಸ್ ಬಂದರೆ

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿತವರಿಂದ ಓದಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೊರತೆ ಶಿಕ್ಷಿತರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ ಇದರ ಲಾಭ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯಲ್ಲಿನ ಅನಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಅವಳ ಪರಾವಲಂಬನೆಯಿಂದಾಗಿ ಪುರುಷ ತನ್ನ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅವಳ ಮೂಲಕ ಹೇರಿ ಅವಳಿಂದ ಲಾಭ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿಯೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಕೇವಲ ಮೀಸಲಾತಿಯ 'ಫಲಾನುಭವಿ'ಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ ಹೊರತು, 'ಫಲ'ವನ್ನು 'ಅನುಭವಿ'ಸುವವರಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಈ ಕುರಿತಂತೆ ನಡೆದ ಅನೇಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳು, ವರದಿಗಳು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿವೆ.

ಇಂದು ಮಹಿಳೆ 'ರಾಜಕೀಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ'ದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರುವುದು 'ಕುಟುಂಬವೇ ಆಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ, ಈ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಯಾವ ರೀತಿಯದ್ದು, ಭಾಗವಹಿಸುವವರ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಮನೋಧರ್ಮ ಯಾರದ್ದು? ಎಂದು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಅದು ಪುರುಷರದ್ದೇ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕೇವಲ ಅನುಕಂಪದಲ್ಲಿ ಗಂಡ ಸತ್ತರೆಂದು, ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಪುರುಷ ಭಾಗವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸರಕಿನಂತೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ 'ವಸ್ತು'ವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ತೊಡಗುವಿಕೆಗಿಂತ ಪುರುಷಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ವರ್ಗ ಮೇಲುಗೈ ಸಾಧಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಅವಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿರುವುದಲ್ಲದೇ, ಅವಳ ರಾಜಕೀಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದೆ. ಇದು ಎಲ್ಲಾ ವಲಯಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಇರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಆಗಿದೆ.

ಮಹಿಳಾ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೊರತೆ ಅವರ 'ರಾಜಕೀಯ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ'ದ ಕೊರತೆ ಜೊತೆಗೆ ಪುರುಷ ನಿರ್ದೇಶಿತ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ, 'ಪುರುಷ ಪರವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ'ಹೊಂದಿ ನಿರ್ಣಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಪರವಾದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿಯೇ ಮಹಿಳೆ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯವಾದರೆ, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನೈಜ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇದನ್ನೇ ಅಮರ್ಥ್ಯ ಸೇನ್ ಅವರು ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು 'ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ'ವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗೆಯ 'ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ'ವನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡುವ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ 'ಶಿಕ್ಷಣದ ಪಾತ್ರ' 'ನಿರ್ಣಾಯಕ'ವಾದುದಾಗಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣವು 'ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ'ವನ್ನು ನೀಡುವ 'ಸಾಧನ'ವಾಗಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಉತ್ಪಾದನೆಯಾದ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಅವನ/ಆಕೆಯ 'ಸಶಕ್ತೀಕರಣ'ವಾಗಿ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಚುನಾಯಿತ ಮಹಿಳೆ ತನ್ನ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಬಯಸುವುದು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದನ್ನು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪತಿ, ಅಣ್ಣ, ಮಾವ, ಮೈದುನ, ತಮ್ಮ ಅಥವಾ ಅವರ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರ ಸಂಬಂಧಿ ಪುರುಷ ಸದಸ್ಯರಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಹಕಾರವೇ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ ಹಿನ್ನಡೆಗೆ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಪರ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಸಹ ಪುರುಷರೇ ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಹಂತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಕೇವಲ ಉತ್ಸವಮೂರ್ತಿಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಯಾವ ರೀತಿಯಾದ ನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ? ರಾಜಕೀಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಗೆ ಕಾನೂನು ಮಹಿಳಾಪರ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ನೀಡಿದರೂ, ಪುರುಷ ರಾಜಕಾರಣವು ತನ್ನ ಸ್ವ-ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಿಳಾ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮುಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಹಿನ್ನಡೆಯುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ರಾಜಕೀಯ ವಲಯಕ್ಕೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಗೆ ಇರುವ ಲಿಂಗ-ಸಂಬಂಧಿ ತೊಡಕುಗಳು

ರಾಜಕೀಯ ವಲಯಕ್ಕೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಗೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಆರ್ಥಿಕ ಕೊರತೆ, ಸಾಕ್ಷರತೆ ಕೊರತೆ, ರಾಜಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೊರತೆ, ನಾಯಕತ್ವ, ಮುಂದಾಳತ್ವದ ಕೊರತೆ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ನೀಡುವ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಇಚ್ಚಾಶಕ್ತಿಯ ಕೊರತೆ ಪುರುಷ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ/ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ಮೌಲ್ಯಗಳು, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮನೋಭಾವಗಳು, ಮಹಿಳೆಗೆ ಮೀಸಲುಕರಿಸಿದ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸದಂತೆ ಮಾಡಿವೆ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಎರಡು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿ ಮೂಲಕ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದಾಗ ಬಂದ ಮಾಹಿತಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.14. ಸಮೀಕ್ಷೆಗೊಳಪಟ್ಟ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಮಾಹಿತಿ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವಿವರ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಕುಟುಂಬಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ನೀಡಿದ ಉತ್ತರ		ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಕುಟುಂಬಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ನೀಡಿದ ಉತರ	
		ಹೌದು	ಇಲ್ಲ	ಹೌದು	ಇಲ್ಲ
1	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯಕ್ಕೆ ಮಹಿಳೆಯರು ಬರಲು ಆಯ್ಕೆ(ಸ್ವಾತಂತ್ರ) ಇದೆಯೇ?	31	69	37	63
2	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಬರಲು ಪುರುಷರ ಮನೋಭಾವನೆ ಮಹಿಳಾ ಪೂರಕವಾಗಿದೇಯೇ?	26	74	34	66
3	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶ ಕುರಿತಂತೆ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸುವುದು, ಮಂಡಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದೇಯೇ?	27	63	39	61
4	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವುದುನ್ನು ನೀವು ಒಪ್ಪುವಿರಾ?	83	17	91	9
5	ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಮೀಸಲಾತೀ ನೀಡಬೇಕೇ?	91	9	94	6
6	ನಿಮ್ಮಗೆ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಬರಲು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಇಷ್ಟಾ ಇದೆಯೇ?	61	39	67	33

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರು ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಿಂದ ದೂರ ಇರಲು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಾಮಾಜೀಕರಣ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಎರಡು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಅಡ್ಡಿಗಳಿಗೆ ಕುರಿತಂತೆ ಕೇಳಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯಕ್ಕೆ ಮಹಿಳೆಯರು ಬರಲು ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಪರಿಶಿಷ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಶೇ.69ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರು ಹೇಳಿದರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯದ ಶೇ.66ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಬರಲು ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಪೂರಕವಾದ

ಪುರುಷರ ಮನೋಭಾವನೆ ಇದಯೇ? ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರು ಶೇ. 74ರಷ್ಟು, 'ನಾಯಕ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರು ಶೇ. 66ರಷ್ಟು ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ರಾಜಕೀಯ ವಲಯಕ್ಕೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರವೇಶ ಕುರಿತಂತೆ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಪ್ರಮಾಣ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯರು ಶೇ. 63ರಷ್ಟು 'ನಾಯಕ' ಸಮುದಾಯ ಮಹಿಳೆಯರು ಶೇ. 61ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಮೀಸಲಾತಿಯಂತಹ ಸಂಬರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯನ್ನೇ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅದರ ಲಾಭ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ರಾಜಕಾರಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶ ಪುರುಷ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ.

ಆದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಮೀಸಲಾತಿ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಬರಲು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಇಚ್ಚೆ, ಮಹಿಳೆಯರು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರಲು ಕುರಿತಂತೆ ಕೇಳಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಮಹಿಳೆಯರು ಬರಬೇಕು ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವುದರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 80ರಿಂದ ಶೇ. 90ರಷ್ಟು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಮೀಸಲಾತಿ ಬೇಕು ಎನ್ನುವವರ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 90ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಬರಲು ಇಚ್ಚೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದವರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 60ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಪುರುಷ ರಾಜಕಾರಣ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡಬರುತ್ತದೆ.

ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯತೆ ಹೊಂದಿರುವುದರ ಕುರಿತಂತೆ ಕೇಳಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 7.15. ಸಮೀಕ್ಷೆಗೊಳಪಟ್ಟ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಮಾಹಿತಿ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ವಿವರ	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿನ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಕುಟುಂಬಗಳ		ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿನ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ 100 ಕುಟುಂಬಗಳ	
		ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು
1	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೇಳೆ ಮಹಿಳೆಯರು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸುವಂತಾದರೆ ಅದರ ಮುಂದಾಳತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಯಾರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.	64	36	61	39

2	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುವವರು ಯಾರಾಗಿರುತ್ತಾರೇ?	73	27	69	31
3	ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಗ್ರಾಮ ಸಭೆ/ವಾರ್ಡ ಸಭೆಗೆ ಹೊಗುವವರು ಯಾರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.	87	13	83	17

ಈ ಮೇಲಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದೇನೆಂದರೆ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದ ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ಪುರುಷ ರಾಜಕಾರಣ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ತನ್ನ ಇಚ್ಚೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ, ಒಂದುವೇಳೆ ಮಹಿಳೆಯರು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶ ಹೊಂದಿ, ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸುವಂತಾದರೆ ಪುರುಷರೇ ಮುಂದಾಳತ್ವ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಅಧೀನಗೊಳಪಡಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪ್ರವೇಶ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಭೆ/ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರೇ ಮುಂದಾಳತ್ವ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಮಹಿಳೆಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪ್ರವೇಶದ ಹೊರ ಪ್ರಪಂಚದ ಜ್ಞಾನ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಮಹಿಳೆಗೆ ದಕ್ಕದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಸೇರಲು ಬಿಡುತ್ತಾರೆಯೇ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಎನ್ನುವ ಮಹಿಳೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದು ಹೀಗೆ 'ಪುರುಷರು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯಲು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ನಮ್ಮನ್ನು ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ನಿಂದ್ರಿಸಿ ಪುರುಷರು ಲಾಭ ಪಡೀತಾರೆ. ಮಾತು ಮುಂದುವರೆಸಿ 'ಕೆಲವರು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನೇಕೆ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ(ಮುಂದೆ ಬಿಟ್ಟರೆ) ಬಿಡಬೇಕು? ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸೊಕ್ಕು ಬರುತ್ತೆ.' ಎನ್ನುವವರಿದ್ದಾರೆ ಕೆಲವರು ಮಹಿಳೆಯರ ಕುರಿತು ಆಡುವ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರು ಅಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕು ಎಂಬ ಮನೋಭಾವದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರು ನಾವ್ಯಾಕೆ ಹೋಗಬೇಕು, ನಮಗೆ ದುಡುಕೊಂಡು ತಿನ್ನೋದೇ ಸಾಕು' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಬಂದ್ರೆ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕೆಟ್ಟದಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ನಿಂದಿಸುತ್ತಾರೆ, ಬೇರೆ ಪುರುಷನೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿಮಗೆ (ಮಹಿಳೆ) ಯಾಕೆ? ರಾಜಕೀಯ ಸುಮ್ಮನೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಸಾಕು ಹೇಳಿದ್ದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಿದ್ದರೆ ಸಾಕು ಎನ್ನುವರೇ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ಮಹಿಳೆಯರು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೇ? ಎಂಬ ನಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಶಿವಮ್ಮ ಎನ್ನುವ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ 'ಮಾದಿಗ' ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆ ಹೇಳಿದ್ದು ಹೀಗೆ- ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಬರಬೇಕು. ಅಂದಾಗ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿವೆ ಪರಿಹಾರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ".

ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದ ಮಹಿಳೆಯರ ಕುರಿತಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಿಂದಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳ ಎಂಬ ವಕ್ತೃ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಯಲ್ಲಮ್ಮ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ. 'ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಹಿಳೆಯರು ಮುಂದೋದ್ರ ಹೇ ಆಕಿದು ಬಾರೀ ಆಯ್ತಪ ಅಂತಾರ, ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳ ಜೊತೆ ಮಾತಾಡಿದರ ಆಯಮ್ಮ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳ ಜೊತೆ ಜಾಸ್ತಿ ಮಾತಾಡ್ತಾಳ ಅಂತಾರ. ಆ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ಬೆರಿಕಿಯ್ಯಾಳ, ಬಾಳ ಮುಂದಿರುತ್ತಾಳ ಅಂತಾರ ಅದಕ ನಾವು (ಹೆಣ್ಣು) ಹೋಗಲ್ಲಾ ರೀ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಬಂದ್ರ ಬೆರಿಕಿ ಅಂತಾರ ಹೀಗೆ ಯಾಕೇ? ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜನರು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ" ಹೀಗಾಗಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಮುಜುಗರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಾರೆ. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಅವರ ಗಂಡಂದಿರನ್ನು ಅಥವಾ ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಜನ ಹಾಗೆ ಮಾತಾಡ್ತಾರ ನಮಗೇ ಯಾಕೆ? ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಜಯಮ್ಮ ಎನ್ನುವ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು (ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶ ಕುರಿತಂತೆ) ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನರು ಎಲೆಕ್ಷನ್ ನಿಲ್ಲೋಕೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುತ್ತಾರೇ? ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ನಮ್ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೊರಗಡೆ ಬಿಡೋದಿಲ್ಲ! ಇನ್ನು ರಾಜಕೀಯ ಎನ್ನುವುದು ದೂರಉಳಿದ ಮಾತು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ "ಮುಂದುವರೆದು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ವಂಚಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತಾರೆ. ಗಂಗಮ್ಮ ಎಂಬ ವಕ್ತೃ ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನಮಗ ಎಲೆಕ್ಷನ್‌ಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪುರುಷರು ನಮಗೇನಾದರೂ ರಾಜಕಾರಣ ಬರೋಹಂಗ ಮಾಡ್ತಾರೇನ್ರೀ? ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ನಮಗೇನು ಸಿಗತೈತಿ ರೀ, ಓದು ಬಲ್ಲೋರು ಎಲ್ಲ ಪಡಕೋತಾರ, ಅದು ಕೂಡ ಕೈಗೆ ಕೊಡಲ್ಲ ಅಲ್ಲೇ ಇಸ್ಕೋಂಡು ಇಟ್ಕೋಂಡು ಬಿಡ್ತಾರ (ಪುರುಷರ ಕುರಿತಂತೆ) ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಎಲೆಕ್ಷನ್‌ಗೆ ನಿಂತಕೊಂಡ್ರೆ ನಮಗೇನು ಲಾಭ ಐತ್ರೀ, ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾರ ಹೋಗಿ 4 ರೂಪಾಯಿ ದುಡಿದು ಇಟ್ಕೋಳ್ಳೊದು ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಿರೋದು ರೀ, ಅಲ್ಲಿ ರಾಜಕಾರಣದಾಗ ಹೋಗಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮತಾಡಾದು ಗೊತ್ತಾಗಲ್ರೀ, ಅದೆಲ್ಲಾ ಯಾಕೇ ಎಲ್ಲಾದರೂ ದುಡುಕೊಂಡು ತಿಂದ್ರ ಸಾಕು. ನಮ್ಮನ್ನ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ನಿಂದ್ರಿಸಿ, ಹಣ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ತಿನ್ನೋ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು ಜಾಸ್ತಿ ಇದ್ದಾರೀ, ನಮಗೇನು ಲಾಭ ಐತಿ ರೀ, ಉದಾ : ನಾವು ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಬಂದರೇ ಪುರುಷರು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಣ್ಣು ಇದ್ದರು ಕುರುಡರಂತೆ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ (ಇಡುತ್ತಾರಿ) ನಾವು ಪುರುಷರ ಮುಂದೆ, ನಮ್ಗ ಕಣ್ಣು ಇದ್ದರು ಕುರುಡರಾಗಿ ಇರಬೇಕು. ರಾಜಕೀಯದಾಗ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಓದಿಕೊಂಡಾರೀ ಏನು ಬೇಕಾದ್ರು ಓತ್ತಾರೀ ಅದು ನಮ್ಮಗೆ ಸರಿ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು ಸಹಿ ಮಾಡ ಅಂದ್ರ ಹೆಬ್ಬೊಟ್ಟು ಒತ್ತುತೀವಿ ರೀ. ಅದು ಅನುಭವ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕೇವಲ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಿಮೀತವಾಗಿಲ್ಲ. ಅದು ದೇಶ ಪ್ರದೇಶ, ಜಾತಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಬೆಳೆದಿರುವುದರಿಂದ ಮಹಿಳೆ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪುರುಷ

ರಾಜಕಾರಣ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಮಹಿಳೆಯರು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಬರಲು ಬೆಂಬಲ ಕೊಡ್ತರಾ? ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 75%ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರು ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿರುವುದು. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾ? ವಿಷಯ ಕುರಿತಂತೆ ರಾಮಮ್ಮ ಎನ್ನುವ ವಕ್ತೃ ಹೇಳಿರುವುದು ಹೀಗೆ 'ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಏನು ಮಾಡ್ಯಾರ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಕೆಲಸ ಮಕ್ಕಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡ್ಯಾರ ಇವತ್ತಿಗೆ ನೀರಿನ ಕುರಿತಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಪುರುಷರು ಏನು ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಒಟ್ಟು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಬರೋದೇ ಒಳ್ಳೆದು! ಆದರೆ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬಿಟ್ಟರೂ ನಮಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸಲು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ನನ್ನೊಬ್ಬಳ ಮಾತಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ಊರಲ್ಲಿ ನಡೆತಿರುವುದು ಇದೇನೆ ಎಂದರು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾದ ಅನುಭದ ಮಾತುಗಳನ್ನು, ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಇರುವ ಅಡ್ಡಿ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಹಿಂದುಳಿಯಲು ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರು ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆಯರು ರಾಜಕೀಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಪುರುಷಶಾಹಿ ಧೋರಣೆ, ಪುರುಷ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ.

ವಕ್ತೃವಿವರ (ಹೆಸರು ಬದಲಿಸಲಾಗಿದೆ)

1. ಗಂಗಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸು–24, ಸಣಾಪುರ ಗ್ರಾಮ.
2. ಮಲ್ಲಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸು–35, ಆಚಾರ ನರಸಪುರ ಗ್ರಾಮ.
3. ರೇಣುಕಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸು–45 ಗ್ರಾಮ–ಪ್ರಗತಿ ನಗರ.
4. ಹನುಮಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸು–45, ಮರ್ಲಾನಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮ.
5. ಹುಲಿಗೆಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸು–40, ಮರ್ಲಾನಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮ.
6. ಮೂಕಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸು–52, ಆನೆಗೊಂದಿ ಗ್ರಾಮ.
7. ಶೇಷಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸು–52, ಕಡೇ ಬಾಗಿಲು ಗ್ರಾಮ.
8. ಶಿವಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸು–36 ಡಗ್ಗಿ ಕ್ಯಾಂಪ್(ಪಂ–ಹೊಸಕೇರ) ಗ್ರಾಮ.
9. ಶಶಿಕಲಾ, ವಯಸ್ಸು–31, ಹುಲಿಹೈದರ ಗ್ರಾಮ.
10. ಶಾಂತಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸು–27, ಸುಳೇಕಲ್ ಗ್ರಾಮ.
11. ಹುಲಿಗೆಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸು–38, ಸುಳೇಕಲ್ ಗ್ರಾಮ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ

1. ರಮೇಶ ಕುಮಾರಿ ಬಾ.ಹ., 2006, ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪು.27, 28, 28
2. ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯತ್ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಕಛೇರಿಯಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿ-2015
3. ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಕರ್ನಾಟಕ 2011ರ ವರದಿ.
4. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶೇಷ ರಾಜ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆ ಮೇ–ಜೂನ್ - 2015.
5. ಮೀನಾಕ್ಷಿ, 2010, 'ನಿರ್ಣಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಚುನಾಯಿತ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾತ್ರ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
6. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್., 2004, 'ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ರಾಜಕೀಯ ವೈಫಲ್ಯದ ಒಂದು ಸಂಕಥನ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
7. ಶ್ರೀಧರ ಎ., 2002, 'ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
8. ಗಿರೀಶ ನಾಯಕ ಟಿ., 2012,'ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಯಿ ಸಮಿತಿಗಳು', ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಪುಟ–8 ಸಂಚಿಕೆ–2 ಜುಲೈ–ಡಿಸೆಂಬರ್–2010, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
9. ಸಿದ್ಧಗಂಗಮ್ಮ (ಸಂ), 2010, (ಲೇ) 'ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಅಂದು–ಇಂದು' ಕಿಚಡಿ ಚನ್ನಪ್ಪ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಪುಟ–8, ಸಂಚಿಕೆ–2, ಡಿಸೆಂಬರ್, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

ಅಧ್ಯಾಯ 8

ಸಮಾರೋಪ

ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಿತಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ ಎಂಟು

ಸಮಾರೋಪ ಮತ್ತು ಫಲಿತ

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಇರುವ ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಮೂಲಕ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅನಾವರಣ ಗೊಳಿಸಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆದು ಏಳು ದಶಕಗಳನ್ನು ಕಳೆದರೂ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಇನ್ನು ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯೇ ಸರಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಗಳ 'ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಇರುವ ವರದಿ'ಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಗಳು ಶೇ.92ರಷ್ಟು 'ಮಾನವ ಅಬಿವೃದ್ಧಿ'ಯಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿಗಿಂತ ಕೆಳ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿವೆ. ಇದು ಈ ಪ್ರದೇಶ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಆಯಾಮಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಲಿಂಗಾನುಪಾತ ದಲ್ಲಿ 100 ಪುರುಷರಿಗೆ 980 ಮಹಿಳೆಯರು, ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 19.83ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ, ದುಡಿಮೆಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಿರುವುದು, ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮಹಿಳೆಯರ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಹಿನ್ನಡೆ ಉಂಟುಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 'ಹೈದ್ರಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ (ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು' ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ಎಂಬ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಫಲಿತಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ **ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗ**ಳಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ, 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾದ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದವರೆಗೆ ಕುಟುಂಬಗಳ ದಾಖಲಾದ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಧ್ಯೆ ಹೋಲಿಕೆ ಮಾಡಿನೋಡಿದಾಗ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬಂದರೆ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

• ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ **ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಗಳ(ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣುಗಳ) ಮಧ್ಯೆ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಶೇ. 0.26ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಶೇ. 0.40ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ **ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ** ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.62ರಷ್ಟು 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಶೇ. 0.76ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. **ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ** ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 0.52ರಷ್ಟು 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.81ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

• ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು, ಈ ಲಿಂಗಾನುಪಾತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದಶಕಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ ಸುಧಾರಣೆಗೊಳ್ಳುತ್ತ ನಡೆದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ದಶಕವಾರು ಹೋಲಿಸಿದಾಗ **ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 5 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 10 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅನುಪಾತ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. 1991 ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 3 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 4 ಮಹಿಳೆಯರು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 20 ಮಹಿಳೆಯರು ಹಾಗೂ 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 28 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

• **ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ** ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟಾರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಶಕಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991 ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 6 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001 ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 10 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991 ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 3 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001 ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 4 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ

2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 22 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001 ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 33 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಶಕಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಲಿಂಗಾನುಪಾತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಏರಿಕೆ ಆಗಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಇಂದಿಗೂ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನಕ್ಷರತೆ, ಹೆಣ್ಣು ಲಿಂಗದ ಬಗೆಗೆ ಇರುವ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿವೆ.

- ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಮೂರು ದಶಕದ ಲಿಂಗಾನುಪಾತಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರೆ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 8 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 17 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 5 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 14 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 34 ಮಹಿಳೆಯರು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ 43 ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾನುಪಾತದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ 2011ರ ಪ್ರಕಾರ 1000 ಪುರುಷರಿಗೆ ಸರಾಸರಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ 1016, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ 1017, ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ 1002 ಇದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದ ಲಿಂಗಾನುಪಾತಕ್ಕಿಂತ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ

- ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ/ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಶೇ. 75ರಷ್ಟು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳು ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ 'ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆ' ಧರ್ಮ, ಜಾತಿ, ಮೇಲು, ಕೀಳು, ವರ್ಗ, ಲಿಂಗ ಇದು ಯಾವುದನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸದೆ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ತಾರತಮ್ಯ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಥಳಗಳಾದ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಮಂದಿರ, ಹೊಟೇಲ್, ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಣ ಸ್ಥಳ, ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯುವ ಸ್ಥಳ ಮುಂತಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕವೆನಿಸುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಶೇ. 90ರಷ್ಟು 'ಜಾತಿಯತೆ' ಮತ್ತು 'ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ' ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ

ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಇದರ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆಗೆ ಗೃಹ ಕೃತ್ಯ, ಗೃಹ ಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರೀಕ್ಷೆ, ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳ ಒತ್ತಡ, ಚಲನವಲನದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಲನಶೀಲತೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇದು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತೊಡಕುಂಟಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ 1991ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 27.24ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 24.85ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 19.83 ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 28.44ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ, ಶೇ. 26.61ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ 21.69ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 23.60ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 19.37 ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 14.29ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. **ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ** ಒಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ 1991ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 23.77ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 24.49ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 21.47ರಷ್ಟು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 22.69ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ, ಶೇ. 28.37ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 22.35ರಷ್ಟು, ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 31.05ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 23.92ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 18.45ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. **ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳ** ಒಟ್ಟು **ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ** ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳ ಪ್ರಮಾಣ 1991ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 24.18ರಷ್ಟು 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 25.64ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 21.38ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 23.83ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ 19.62ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 21.73ರಷ್ಟು, ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1991ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 27.71ರಷ್ಟು, 2001ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 24.20ರಷ್ಟು, 2011ರಲ್ಲಿ ಶೇ. 18.22ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ನೊಡುವುದಾದರೆ; 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ-2.39ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. -5.02ರಷ್ಟು, **ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಶೇ. -1.83ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011 ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. -4.92ರಷ್ಟು, **ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. -4.23ರಷ್ಟು, 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. -5.08ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. **ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು** ನೋಡಿದರೆ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಮಾನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು 5ರಿಂದ 6 ದಶಕಗಳು ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ. ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ

ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಸಾಧಿಸದೇ ಹೋದರೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಮಾರಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣುಗಳ ನಡುವೆ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶಗಳಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಮಧ್ಯೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್–ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ, ಹೆಣ್ಣಿನ ಕುರಿತು ಲಿಂಗ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಗಳು ಇರುವ ಕಾರಣ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್–ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ, **ಒಟ್ಟು** ಶೇ. +0.72ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ, 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. -3.02ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಶೇ. 14.99ರಷ್ಟಿದ್ದರೆ, ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 14.29ರಷ್ಟು ಅಂದರೆ ಶೇ 0.70ರಷ್ಟು ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರ ಕಾರಣವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಆದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಶೇ. 12.02ರಷ್ಟಿದ್ದರೆ, ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 15.04ರಷ್ಟಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. +3.02ರಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತಾ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. **ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರ ಅವಧಿಯ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಶೇ. +5.68 ರಷ್ಟು ಈ ಸಮುದಾಯಗಳ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. –6.02 ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆಗಿಂತ, ಪುರುಷರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಾಧನೆ ಶೇ. 5.68ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 6.02ರಷ್ಟು ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. **ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 7.15ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. 2001 ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 5.47ರಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಆಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 1991ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 7.15ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು 2001ರಿಂದ 2011ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. 5.02ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಿಂತ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಇಳಿಕೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ

ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ನಿಧಾನಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ, ಬಾಲ ಕಾರ್ಮಿಕತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ಜೊತೆಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆ, ಬಡತನ, ಕಡಿಮೆ ಆದಾಯ, ಪೋಷಕರಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷರತೆ, ಜಾತಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ಮೌಢ್ಯತೆ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಗೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಶಾದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತುವೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 1.46ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾದರೆ, 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ.4.26 ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 14.10ರಷ್ಟು ಇದ್ದರೆ, ಪುರುಷರದ್ದು, ಶೇ. 15.56ರಷ್ಟಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಶೇ. 1.46ರಷ್ಟು, ಮಾತ್ರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 13.22ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಮಹಿಳೆಯರದ್ದು ಶೇ. 17.48ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. –4.26 ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಇದೇ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ **ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** ನೋಡಿದರೆ 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಶೇ. –4.21ರಷ್ಟು, ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 9.73ರಷ್ಟಿದ್ದರೆ, ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 13.94 ಆಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಶೇ. +4.21ರಷ್ಟು ಮಹಿಳಾ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. +2.11ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಶೇ. 19.18ರಷ್ಟಿದ್ದರೆ. ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 17.06ರಷ್ಟಿದೆ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಿಂತ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. +2.12ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. **ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ** 1991ರಿಂದ 2001ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 3.51ರಷ್ಟು 2001ರಿಂದ 2011ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ. 5.98ರಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಂಡಿದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ 1991ರಿಂದ 2011 ರವರೆಗೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ. ಅಂದರೆ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷರತೆಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಆದಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಾಧನೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆಲ್ಲ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆ

ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂತರಗಳು ಇದೇ ತೆರನಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದರೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸುಮಾರು 6-7 ದಶಕಗಳು ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ.

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿನ ಅಸಮಾನತೆಗೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳು ಇವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಕೊರತೆ ಹಾಗೂ ಪೋಷಕರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮನೋಭಾವನೆ, ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆ, ಗಂಡುಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಿನ ವ್ಯಾಮೋಹ, ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ, ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯಗಳು ಮುಂತಾಗಿ.

1. **ಸರಕಾರಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ಪೂರ್ವ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ.** ಪ.ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಬಾಲಕರು ಮತ್ತು ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಮಧ್ಯದ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 60ರಷ್ಟು, ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಂದ ಬಾಲಕರು ಮತ್ತು ಬಾಲಕಿಯರ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವವರಲ್ಲಿನ ಮಧ್ಯದ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಶೇ. 62ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪ.ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಬಾಲಕರು ಮತ್ತು ಬಾಲಕಿಯರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 29ರಷ್ಟು, ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಂದ ಬಾಲಕರು ಮತ್ತು ಬಾಲಕಿಯರ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವವರಲ್ಲಿನ ಮಧ್ಯದ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 33.62ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

2. **ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ:** ಪ.ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡು, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 16.83ರಷ್ಟು ಅಂತರ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಂದ ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವವರಲ್ಲಿನ ಮಧ್ಯ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 47.81ರಷ್ಟು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 13.33ರಷ್ಟು, ಈ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವ ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಮಧ್ಯೆ ಶೇ. 26.19ರಷ್ಟು ಅಂತರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಕೇವಲ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹಿನ್ನಡೆಯಾಗುವ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ; ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಒಟ್ಟು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಹಿನ್ನಡೆಯುಂಟು ಮಾಡುವ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

3. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಮೆಟ್ರಿಕ್ ನಂತರದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಈ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವ ಬಾಲಕ-ಬಾಲಕಿಯರ

ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್‌ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ನಂತರ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ **ಪ.ಜಾತಿ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ** ಅಂತರ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 82.19ರಷ್ಟು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 48.77ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. **ಪ.ಪಂಗಡದ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ** ಅಂತರ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 46.66ರಷ್ಟು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಒಟ್ಟು ಶೇ. 17.29ರಷ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಸಂಗತಿಗಳು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆ ಮತ್ತು ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮತ್ತು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳ ಪಡೆಯುವ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇರುವ ವಸತಿ ನಿಯಲಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣದ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಅದರ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಇದೆ.

4. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರುವ ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುವುದು

5. ಪೋಷಕರಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕುರಿತಾಗಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮನೋಭಾವನೆಗಳು, ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ, ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆ, ವಲಸೆ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಕೊರತೆ, ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೊರತೆ ಇದೆ ಕಾರಣ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಿನ ವ್ಯಾಮೋಹ; ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಅಂತರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ

6. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗಳು ಇತರೆ ವಿಭಾಗಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿವೆ. ಇದು ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯುವಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಆರ್ಥಿಕತೆ : ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕುರಿತಂತೆ ನೋಡಿದರೆ, ಇಂದಿಗೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಕೂಲಿ/ವೇತನದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಮೆಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆ ದುಸ್ಥಿತಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

- ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಒಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಾರರ ದುಡಿಮೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ.

- ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ ದುಡಿಮೆಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.40ರಷ್ಟು, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 2.74ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಎರಡು

ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರು ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರ ದುಡಿಮೆಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

- ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುವವರಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 0.27ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.05ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುವವರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.
- ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುವವರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ 0.02ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರು ಸಮಾನವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
- ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ ದುಡಿಯುವವರ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 0.20ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಿಂತ ಪುರುಷರ ಪ್ರಮಾಣ ಶೇ. 0.05ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ.
- ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ ದುಡಿಯುವವರ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರು ದುಡಿಮೆಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶೇ. 0.60ರಷ್ಟು, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಶೇ. 1.89ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್–ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಶಕದ ಮಧ್ಯೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣ, ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ, ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ, ಅಂಚಿನ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಾರರಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಭೂಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಅಧಿಕಗೊಂಡಿಲ್ಲ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಅವಲಂಬನೆ, ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ಭೂ ಸಂಬಂಧಗಳು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಕೃಷಿಯೇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಮಂದಗತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯೇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆಯ ಸಹಭಾಗಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ

ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರು ದುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಭೂಹಿಡುವಳಿದಾರ'ರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಭೂ ಒಡೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವೇತನ/ಕೂಲಿ ಇಲ್ಲ. ಮಹಿಳೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬಂಡವಾಳ, ಹಣ, ಆದಾಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರು ಆರ್ಥಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ರಾಜಕೀಯ

- ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಎರಡು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ತೀವ್ರ ತೆರನಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
- ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಕೇವಲ 3 ಮಹಿಳೆಯರು ಮಾತ್ರ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಒಂದೇ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಯಾವೊಬ್ಬ ಮಹಿಳೆಯೂ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
- ಈ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಲೋಕಸಭೆಗೆ (ಕಳೆದ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ) ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಇಬ್ಬರು ಮಹಿಳೆಯರು ಮಾತ್ರ, (ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದಿಂದ (ಜೆ.ಶಾಂತ) ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ (ಸೋನಿಯಾ ಗಾಂಧಿ) ಉಳಿದಂತೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ಅವಕಾಶಗಳು ದೊರೆಯದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
- ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದ ಪ್ರವೇಶ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದೇ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿರುವುದು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಒಂದೇ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
- ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ, ಅನಕ್ಷರತೆ, ಬಡತನ, ಪುರುಷಶಾಹಿ ಧೋರಣೆ, ಮೀಸಲಾತಿಯಲ್ಲಿನ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆ, ಜಾತಿ ತಾರತಮ್ಯ, ಮಹಿಳೆಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಪರ್ಕದ ಕೊರತೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
- ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಎರಡು ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಪಂಚಾಯತಿ

ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಚುನಾಯಿತರಾಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮಾಣ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಚುನಾಯಿತ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಗಂಗಾವತಿ ತಾಲೂಕು 2015ರ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಿಗೆ ಮೀಸಲಿರುವ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಾಗಿ 10 ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು (ಶೇ. 1.1ರಷ್ಟು) ಗೆದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾರು ಗೆದ್ದವರಲ್ಲಿ ಪರುಷರು 7 ಸ್ಥಾನ ಅಂದರೆ (ಶೇ. 70ರಷ್ಟು) ಮಹಿಳೆಯರು ಕೇವಲ 3 ಸ್ಥಾನ (ಶೇ. 30ರಷ್ಟು) ಮಾತ್ರ ಇನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಾಗಿ ಒಟ್ಟು 14 ಜನರು (ಶೇ. 1.55ರಷ್ಟು) ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾರು ನೋಡಿದರೆ, ಪುರುಷ 5 ಸ್ಥಾನ (ಶೇ. 35.71), ಮಹಿಳೆಯರು ಸ್ಥಾನ 9 (ಶೆ. 64.24)ರಷ್ಟು, ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಿಂತ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡದ ಮಹಿಳೆಯರು ಚುನಾಯಿತರಾದ ಪ್ರಮಾಣ ಉತ್ತಮ ವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

- ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಧಾರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಕೊರತೆ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಿರ್ಣಯಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಮರ್ಥತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು ಪುರುಷ ರಾಜಕಾರಣ.
- ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆ, ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನತೆಯ ಅಂಶಗಳು ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಸಲಹೆಗಳು

1. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಹೊಗಲಾಡಿಸಲು, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಈ ಮೂಲಕ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಪ್ರವೇಶ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು. ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವುದರಿಂದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹದಂಥ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಜಾತಿ, ವರ್ಗ, ಲಿಂಗ ಬೇಧವಿಲ್ಲದ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳಿಂದ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಔಪಚಾರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆತು ಆ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಗೆ ದಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಶ್ರಮ ವಿಭಜನೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿಸಲು ಮತ್ತು ಮನೆವಾರ್ತೆ, ಮಕ್ಕಳ ಲಾಲನೆ–ಪಾಲನೆ, ಪೋಷಣೆ, ರಕ್ಷಣೆಯಂತಹ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ತಾರತಮ್ಯ, ಶೋಷಣೆ, ಹಿಂಸೆ, ಅತ್ಯಾಚಾರ, ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ, ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಕಿರುಕುಳ,

ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲಿನ ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ಮುಂತಾದ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ಅಂಶಗಳ ದೂರವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

2. ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಮಗ್ರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗಗನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಬೇಕು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಮಾನತೆಯ ತರಲು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆಯ ನಿವಾರಣೆಯ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

3. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಬೇಕು, ಈ ಮೂಲಕ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

4. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಸರಕಾರ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆ ಪ್ರಮಾಣ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಅಂತರ ಕಡಿಮೆಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣ ಯಾವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಿಸಬೇಕು. ಈ ಮೂಲಕ ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆ ಕಂಡುಬರುವ ಆಯಾಮಗಳ ಕಡೆ ಗಮನಹರಿಸಿ ಅದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

5. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ತರಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ವಿಶೇಷ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕು.

6. ಯಾವ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಅವಲಂಬನೆ ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೋ, ಅಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪ್ರಮಾಣ ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಹಿಂದುಳಿದಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅನೇಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಮಂಡಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿವೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಮೆ ಮಾಡುವವರ ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ದುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವವರು ಮಹಿಳೆಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈಗಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳ ಹೂಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿಯೇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕಡೆ, ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಉದ್ಯಮಗಳ ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಮನಹರಿಸಬೇಕು. ಜೊತೆಗೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಶೇ. 50ರಷ್ಟು ಮೀಸಲಾತಿ ಕಲ್ಪಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಈ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಬೇಕು.

7. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಸಮಾನತೆ ತರಲು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ, ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಸೂಕ್ತವಾದ ಅಗತ್ಯವಾದ ಮನೋಬೆಂಬಲ ನೀಡುವ ಯೋಜನೆ,

ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಬೇಕು. ಈ ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆ, ನೀತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕು.

8. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಕೂಲಿ, ವೇತನದಲ್ಲಿನ ಸಮಾನತೆಯ ಕುರಿತು ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಬೇಕು. ಮಹಿಳೆಯರ ಶ್ರಮ ಪುರುಷರ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದದೆಂದು ಚಿಂತನೆ ಬಿತ್ತಬೇಕು

9. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಪುರುಷರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾನತೆ ಸಾಧಿಸಲು(ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ) ಸೇವಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಅಭ್ಯುದಯದ ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ನೀಡಬೇಕು

10. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಹಿಳಾ ದುಡಿಮೆಗಾರರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಶೇ. 50ರಷ್ಟು ಸಂಪನ್ಮೂಲವನ್ನು ಮೀಸಲಿರಿಸಬೇಕು. ಕೂಲಿಯಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ನಿವಾರಿಸಬೇಕು. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ರೂಪಿಸಬೇಕು.

11. ಸಂವಿಧಾನದ 371ಜೆ .ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳಾ ದುಡಿಮೆಗಾರರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಶೇ. 50ರಷ್ಟು ಸಂಪನ್ಮೂಲವನ್ನು ಮೀಸಲಿಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಚಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ನೀಡಬೇಕು.

12. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಗುರಿಯನ್ನಾಗಿ ಘೋಷಿಸಬೇಕು.

13. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಭಾಗವಹಿಸಲು ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿಸಿಕೊಡಬೇಕು.

14. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಮಹಿಳಾ ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಬೇಕು.

15. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಥವಾ ಜಾತಿ ಸಂಬಂಧಗಳ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ಕಥನಗಳನ್ನು, ಸಮಾಜವನ್ನು, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬೇಕು. ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಬೇಕು ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವಿಚಾರ, ಚಿಂತನೆಗಳು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ, ಮಹಿಳೆಯರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಭಾಗವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಅದು ದಿನನಿತ್ಯದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕು.

16. ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಂಥ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಬೇಕು. ಅದು ಗಾದೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಒಗಟಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಪುರಾಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ,

17. ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಂಥ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಬೇಕು. ಮಾಧ್ಯಮಗಳಾದ ಸಿನಿಮಾ, ಟಿ.ವಿ, ಧಾರವಾಹಿ, ನಾಟಕ, ಬೀದಿ ನಾಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ದಿನನಿತ್ಯದ ಜನರ ಕಿವಿಗೆ, ಕಣ್ಣೀಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

18. ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೊದಲು ಆರ್ಥಿಕ ಬಡತನ ತೊಲಗುವಂಥ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕು.

19. ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟರ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಾತಿ ಕಲ್ಪಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಪುರುಷ ಸಮಾನವಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯಗೆ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ/ಪಂಗಡದ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಲಿಂಗ ಸಮಾನವಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಅನುಬಂಧಗಳು

1. ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು
2. ವಕ್ತೃಗಳ ವಿವರ
3. ಛಾಯಾ ಚಿತ್ರಗಳು

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. ಅಮರೇಶ ನುಗಡೋಣಿ, 2003, 'ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಾಡು-ಪಾಡು', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
2. ಅನುಪಮ ಎಚ್.ಎಸ್, 2012, 'ಮಹಿಳೆ ದಲಿತತ್ವ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ' ಲಡಾಯಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಗದಗ.
3. ಅರ್ಜುನ್‌ದೇವ್, ಇಂದಿರಾ ಅರ್ಜುನ್ದೆವ್, ಸುಪ್ತಾದಾಸ್, (ಸಂಪಾದನೆ) 2003, 'ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳು ಒಂದು ಆಕರ ಗ್ರಂಥ' ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ.
4. ಆಂಜಿನಪ್ಪ. ಬಿ.ಎಚ್., 2006, 'ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ದುಡಿಮೆ', ಸೃಷ್ಟಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್, ಬೆಂಗಳೂರು
5. ಉಷಾ. ಎಂ., 2004, 'ಮಹಿಳಾ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ವಿಷಯಗಳು' ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
6. ಒಡೆಯರ್ ಡಿ. ಹೆಗ್ಗಡೆ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್.ಕೆ.ಬಿ. ಸೋಮಶೇಖರಯ್ಯ, ಎಂ.ಎಚ್.ರಂಗೇಗೌಡ(ಸಂ), 2008, 'ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಅರ್ಜುನ್ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್, ಮೈಸೂರು.
7. ಒಡೆಯರ್ ಡಿ. ಹೆಗಡೆ. ಬಿ.ಟಿ. ಬಾಣೇಗೌಡ, 2004,.'ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಕೇಂದ್ರ, ಮೈಸೂರು.
8. ಕೃಷ್ಣರಾವ್. ಸಿ.ಆರ್., 2005, 'ಪ್ರಚಲಿತ ವಿದ್ಯಮಾನ(ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ)' ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.
9. ಗಾಯಿತ್ರಿ ಎನ್., 'ಮಹಿಳಾ ಮೀಸಲಾತಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ರಾಜಕಾರಣ', ಲಡಾಯಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗದಗ.
10. ಗೀತಾ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, 2009, 'ಮಹಿಳಾ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ', ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
11. ಗುರುಲಿಂಗಯ್ಯ, 2010, 'ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೊರತಳ್ಳುವಿಕೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
12. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., 2005, 'ಸಮಾಜ ಸಂಶೋಧನೆ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

13. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., 2014, 'ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕ' ಗಾಯತ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ.

14. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., 2014 'ಬಡತನ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ' ಗಾಯತ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ.

15. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., 2010,'ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

16. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., 2002, 'ಸಮುದಾಯ ಮತ್ತು ಸಹಭಾಗಿತ್ವ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

17. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., 2004.. 'ಜನಾಯೋಜನೆ: ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನುಭವಗಳು', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

18. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., 2011, 'ಸಂಶೋಧನೆ ಏನು?,ಏಕೆ? ಹೇಗೆ?', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

19. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., 2011 'ಪರ್ಯಾಯ ಸಮಾಜ ಜ್ಞಾನ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

20. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., 2008, 'ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಸ್ತಾವ,' ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

21. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್., 2004, 'ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ; ರಾಜಕೀಯ ವೈಫಲ್ಯದ ಒಂದು ಸಂಕಥನ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

22. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., 2016, 'ದಲಿತ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ', ದಲಿತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಸಮಿತಿ ಕರ್ನಾಟಕ.

23. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., 2014, 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ', ಪಲ್ಲವ ಪ್ರಕಾಶನ ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ, ಬಳ್ಳಾರಿ.

24. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., 2016, 'ದಲಿತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ', ಚಿಂತನ ರಂಗ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ

25. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್., ಶ್ರೀಧರ ವಿ.ಎಸ್. (ಸಂ), 2015 'ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಮಾನವಿಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಪರಿಭಾಷಾ ಕೋಶ', ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು.

26. ಚಂದ್ರ ಪೂಜಾರಿ ಎಂ., 2016, 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ', ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು.

27. ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ ಸೋಸಲೆ, 2013, 'ದಲಿತರ ಮೇಲಿನ ದೌರ್ಜನ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು', ಯಾಜಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೊಸಪೇಟೆ

28. ಚಂದ್ರಶೇಖರ. ಟಿ.ಆರ್., 2014, 'ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾನವ ಬಡತನ ಮತ್ತು ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳು' ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

29. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್., 2010 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಗಳು ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

30. ಚಂದ್ರಶೇಖರ. ಟಿ.ಆರ್., 2014, 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ', ಗಾಯತ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ

31. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್., 2009, 'ಜನರನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ- ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

32. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್., 2008, 'ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

33. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್., 2011, 'ಹಕ್ಕು- ಹಂಗು(ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಪ್ರಬಂಧಗಳು', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

34. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್., 2010, 'ಧರೆ ಹತ್ತಿ ಉರಿದರೆ ಪ್ರಚಲಿತ ಕರ್ನಾಟಕ ಕುರಿತ ಬರಹಗಳು' ಪಲ್ಲವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ

35. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್., 2007, 'ಕರ್ನಾಟಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಆಕೃತಿ', ಪಲ್ಲವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ.

36. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್., 2004, 'ಜನರ ಯೋಜನೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನುಭವಗಳು', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

37. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್., 1999, 'ಜಿಲ್ಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಕೊಪ್ಪಳ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

38. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್. (ಸಂ), 2000, 'ಜಿಲ್ಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಗದಗ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

39. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್., 2011, 'ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ದುಸ್ಥಿತಿ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

40. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್. 2012, 'ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಗಣತಿ 2011', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

41. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್. 2010, 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಸ್ವರೂಪ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

42. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಟಿ.ಆರ್ 2008, 'ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಪ್ರಬಂಧಗಳು', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

43. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್. 2016, 'ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ಪರಿಭಾಷೆ', ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು.

44. ಚನ್ನಮ್ಮ ಕೆ.ಸಿ 2010, 'ಮಹಿಳೆಯ ದುಡಿಮೆ ಏಕರೂಪತೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

45. ಜ್ಯೋತಿ ಶಶಿಕುಮಾರ್ 2017, ಮಹಿಳಾ ಸಾಮಾಜಿಕತೆ, ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

46. ತೇಜಸ್ವಿನಿ ನಿರಂಜನ, ಸೀಮಂತಿನಿ ನಿರಂಜನ, (ಸಂ) 2014, 'ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಇತಿಹಾಸ, ರಾಜಕಾರಣ ಭಾರತೀಯ ಸಂದರ್ಭ', ಅಭಿನವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.

47. ದೇವರಾಜ ಓ. 2013 'ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ದಲಿತರು', ಪಲ್ಲವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಚೆನ್ನಪಟ್ಟಣ.

48. ದಿವಾಕರ ನಾ (ಅನುವಾದ), 2013, 'ಜಾಗತೀಕರಣ ಮತ್ತು ದಲಿತರು', ಲಡಾಯಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗದಗ.

49. ದಿವಾಕರ ನಾ (ಅನುವಾದ), 2013 'ದಲಿತರ ವಿಮೋಚನೆಯ ಹಾದಿ ಒಂದು ಅವಲೋಕನ', ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.

50. ನಾಗಮೋಹನದಾಸ ಎಚ್.ಎನ್ 2015, 'ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಕಾನೂನು', ಪ್ರಕಾಶನ ಚಿಂತನ ರಂಗ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ.

51. ಪ್ರಶಾಂತ್ ಎಚ್.ಡಿ., 2010, 'ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪ್ರೇರಕಾಂಶಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಯಾಮಗಳು', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

52. ಪ್ರಶಾಂತ್ ಎಚ್.ಡಿ., 2014, 'ಶಿಕ್ಷಣ ಹಕ್ಕು ಕಾಯಿದೆ 2009 ಹಕ್ಕಲ್ಲ ಹಕ್ಕಿನ ಪ್ರತೀಕ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

53. ಪ್ರೀತಿ ಶುಭಚಂದ್ರ, ಎಂ.ಎನ್. ಸುಮನಾ(ಸಂ) 2015, 'ಸಾಕಾರದತ್ತ ಸಮಾನತೆಯ ಕನಸು ಮಹಿಳಾ ಪ್ರತಿರೋಧದ ನೆಲೆಗಳು', ಲಡಾಯಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಗದಗ.

54. ಪಾರ್ವತಮ್ಮ ಸಿ., 2007 'ಆದಿವಾಸಿ ಸಮುದಾಯಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

55. ಬಾಲಚಂದ್ರ ಜಯಶೆಟ್ಟಿ, 2006, ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಮೋಚನಾ ಚಳಿವಳಿ', ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು.

56. ಮಹಾದೇವಯ್ಯ ಪಿ. 2005, 'ದಲಿತರು ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯ ರಾಜಕಾರಣ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

57. ಮಂಗಳಾ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಡಿ. 2007, 'ಸ್ತ್ರೀವಾದ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶಿಕೆ', ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

58. ಮಾಧವಿ ಎಸ್. ಭಂಡಾರಿ, 2006, 'ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಕೋಮುವಾದ', ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರು.

59. ಮೀನಾಕ್ಷಿ. ಡಿ 2010, 'ನಿರ್ಣಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಚುನಾಯಿತ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾತ್ರ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

60. ಮೂರ್ತಿಶ್ವರಯ್ಯ ಬೆ.ಕಾ 2008, 'ಮಹಿಳೆ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಕಾನೂನು', ಸ್ವಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು.

61. ಯಮನೂರಪ್ಪ ಅಣ್ಣಿಗೇರಿ, 2011, 'ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರು', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

62. ರಝಾಕ ಉಸ್ತಾದ, 2011, 'ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಥೆ–ವ್ಯಥೆ', ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತು, ಬೆಂಗಳೂರು.

63. ರಮಾಕುಮಾರಿ ಬಾ.ಹ, 2006, 'ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆ', ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು.

64. ರೂಪ ಹಾಸನ(ಸಂ) 2015, 'ಹೆಣ್ಣುಸಿರ ತಲ್ಲಣಗಳು', ಅಭಿರುಚಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು.

65. ರಾಹು(ಅನುವಾದ) ಬಾಬು ಜಗಜೀವನರಾಮ್, 2013, 'ಜಾತಿ–ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಮಸ್ಯೆ–ಸವಾಲುಗಳು', ಲಡಾಯಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗದಗ

66. ವೀರಯ್ಯ ಡಿ.ಎಸ್., 2005, 'ದಲಿತ ಚಿಂತನೆ (ವೈಚಾರಿಕ ಲೇಖನಗಳ ಸಂಕಲನ)', ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

67. ವಿಮಲಾ ಪರೂಕಿ (ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಎ. ಜ್ಯೋತಿ), 2017, 'ಭಾರತ ಮಹಿಳಾ ಚಳುವಳಿಯ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಚರಿತ್ರೆ', ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

68. ಶ್ರೀಮತಿ ಎಚ್.ಎಸ್., 2012, 'ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಸಂಶೋಧನೆ ವಿಧಿ-ವಿಧಾನಗಳು', ಬರಹ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು.

69. ಶ್ರೀಧರ ಎ., 2002. 'ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

70. ಶ್ರೀಧರ ಎ., 2006 'ಪಂಚಾಯತ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಯಾಮಗಳು', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

71. ಶ್ರೀಪಾದ ಬಿ. (ಅನು) 2016, 'ಜಾತಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ ಮತ್ತು ಬಡತನ', ಲಡಾಯಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗದಗ.

72. ಸಬಿಹಾ ಭೂಮೀಗೌಡ, 2014, 'ಮಹಿಳೆ ಇಂದಿನ ಸವಾಲುಗಳು', ಲಡಾಯಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗದಗ.

73. ಸರೋಜ ಕೆ., 2001, 'ಮಹಿಳಾ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯ ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

74. ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ಎನ್.ಎಸ್, 2014, 'ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳು', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

75. ಹೇಮಲತ ಎಚ್.ಎಂ., 2004, 'ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ-1' ಡಿ.ವಿ.ಕೆ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು.

76. ಹೇಮಲತ ಎಚ್.ಎಂ., 2012, 'ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ-4' ಡಿ.ವಿ.ಕೆ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು.

77. ಹೇಮಲತ ಎಚ್.ಎಂ., 2016, 'ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ-10' ಭಾರತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು

78. ಹಾಲತಿ ಸೋಮಶೇಖರ, 2016, 'ಮಹಿಳಾ ಹಕ್ಕುಗಳು' ವಿಸ್ಮಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು.

79. ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆಗಳು, ವಿಭಿನ್ನ ರಾಜಕೀಯ; ಜೆಂಡರ್ ಹಾಗೂ ಅನನ್ಯತೆಗಳು- ಒಂದು ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ 2005-ಹೆಂಗಸರ ಹಕ್ಕಿನ ಸಂಘ-2006

ಜಿಲ್ಲಾ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಚಿಕೆಗಳು

1. ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿ-2014

2. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿ-2014

3. ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿ-2014

4. ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿ–2014

5. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿ–2014

6. ಯಾದಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರದಿ–2014

7. ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ, ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ಸಂಚಿಕೆ 2001, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ 2007

8. ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಪುಟ–9 ಸಂಚಿಕೆ 1 ಜನವರಿ–ಜೂನ್ 2007, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

9. ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಪುಟ–9 ಸಂಚಿಕೆ 2 ಜುಲೈ–ಡಿಸೆಂಬರ್ 2007, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, 2007

10. ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಪುಟ–12 ಸಂಚಿಕೆ 2 ಜುಲೈ–ಡಿಸೆಂಬರ್ 2010, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, 2007

11. ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಪುಟ–8 ಸಂಚಿಕೆ 2 ಜುಲೈ–ಡಿಸೆಂಬರ್ 2006, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, 2007

12. ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಪುಟ–6 ಸಂಚಿಕೆ 2 ಜುಲೈ–ಡಿಸೆಂಬರ್ 2007, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, 2007

13. ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಪುಟ–12 ಸಂಚಿಕೆ 1 ಜನವರಿ–ಜೂನ್ 2010, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, 2007

14. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಪುಟ–5 ಸಂಚಿಕೆ 1 ಜನವರಿ–ಜೂನ್ 2006, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

15. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ –6, ಸಂಪುಟ 3 ಸಂಚಿಕೆ 2 ಜನವರಿ–ಜೂನ್ 2005, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

16. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಪುಟ 7 ಸಂಚಿಕೆ–1 ಜನವರಿ–ಜೂನ್ 2009, ಸಂಪುಟ 7 ಸಂಚಿಕೆ 2 ಜುಲೈ–ಡಿಸೆಂಬರ್ 2009, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, 2007

17. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಪುಟ–8 ಸಂಚಿಕೆ 2 ಜುಲೈ–ಡಿಸೆಂಬರ್ 2010, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, 2007

18. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಪುಟ-8 ಸಂಚಿಕೆ 1 ಜನವರಿ-ಜೂನ್ 2010, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, 2010

19. ಬುಡಕಟ್ಟು ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಪುಟ 6 ಸಂಚಿಕೆ 1, ಜನವರಿ-ಜೂನ್ 2009, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, 2007

20. ಅಚಲ ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ, ಸಂಚಿಕೆ-5 ಏಪ್ರಿಲ್-ಜೂನ್-2014

21. ಅಚಲ ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ, ಸಂಚಿಕೆ-6 ಜುಲೈ-ಸೆಪ್ಟಂಬರ್-2014

22. ಅಚಲ ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ, ಸಂಚಿಕೆ-8 ಜನವರಿ-ಮಾರ್ಚ್-2015

23. ಅಚಲ ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ, ಸಂಚಿಕೆ-2 ಸಂಪುಟ 27, ಏಪ್ರಿಲ್ ಜೂನ್-2016 ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಲ, ಮೈಸೂರು

24. ಅಚಲ ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ, ಸಂಚಿಕೆ 4 ಸಂಪುಟ 27, ಅಕ್ಟೋಬರ್-ಡಿಸೆಂಬರ್-2016 ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಲ, ಮೈಸೂರು

25. ಅಚಲ ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ, ಸಂಚಿಕೆ 1 ಸಂಪುಟ 28, ಜನವರಿ-ಮಾರ್ಚ್ 2017 ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಲ, ಮೈಸೂರು

ಪಿ.ಎಚ್.ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ

1. ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆಯಾಮಾಗಳ ಅಧ್ಯಯನ - ಜೆ. ಕೃಷ್ಣ

2. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್-ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಾಸ್ತವ. ಎನ್. ಅಮರೇಶ

3. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬೇಡ ಸಮುದಾಯದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಗತಿ: ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ - ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಕಿಚ್ಚಡಿ

4. ಮಹಿಳಾ ಆರೋಗ್ಯ ಯೋಜನೆಗಳು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವಿಕೆ - ಶಿವಪ್ಪ ಬಸ್ಸಪ್ಪ

5. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಅಲೆಮಾರಿಗಳ ಸಮಾಜೋ-ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ - ಅಜ್ಜಯ್ಯ ಸಿ.

6. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಬದುಕಿನ ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಣ-ಬಿದರಿ ಚಂದ್ರಬಾಗ್

7. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಆಯಾಮಗಳು: ಸಮಾಜೋ-ಆರ್ಥಿಕ ಅಂಶಗಳು-ಕೆ.ಸವಿತಾ

8. ಪಂಚಾಯತ್‌ರಾಜ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಮಹಿಳಾ ಪ್ರತಿನಿಧಿಕರಣ - ರಾಮ್ ಕಲಾಲ್

9. ದಲಿತರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪರಿಸರ ಮತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ-

10. ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣ: ಒಂದು ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಅಧ್ಯಯನ (ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ)– ಶ್ರೀಮತಿ ಉಮಾದೇವಿ ಎಸ್ ಒಡೆಯರ್

11. ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲಿನ ದೌರ್ಜನ್ಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಅಪರಾಧಗಳು ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷೆ – ಸುಮಲತಾ ಆಕಳವಾಡಿ

12. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಯತ್ತಿರುವ ದೌರ್ಜನ್ಯ – ಶ್ರೀದೇವಿ ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ

13. ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಬಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಅಂಶಗಳ ಪಾತ್ರ – ಎಚ್.ಎಸ್. ರವೀಂದ್ರ

14. ಅಸಂಘಟಿತ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ದುಡಿಮೆ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಸ್ವರೂಪ – ಹುಲುಗಪ್ಪ ಎಚ್.

15. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಳುವಳಿಗಳು(ಸಮಕಾಲೀನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಅಧ್ಯಯನ)– ಸಂತೋಷಕುಮಾರ ಎಚ್.ಬಿ.

16. ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು(ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಬಳ್ಳಾರಿ ಹಾಗೂ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ) – ಜೋಗಿನಕಟ್ಟೆ ವಿಠಲ

ವಕ್ತೃ ಮಾಹಿತಿ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಹೆಸರು	ವಯಸ್ಸು	ಜಾತಿ	ಹೆಸರು	ವಯಸ್ಸು	ಜಾತಿ	ಗ್ರಾಮ	ತಾಲೂಕು
1	ಈರಮ್ಮ	43	ಮಾದಿಗ	ಹನುಮಂತಿ	26	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
2	ಕಂಟೇಮ್ಮ	58	ಮಾದಿಗ	ಅಂಜಮ್ಮ	28	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
3	ದುರಗಮ್ಮ	60	ಮಾದಿಗ	ಶ್ರೀದೇವಿ	22	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
4	ಮಹಾಂತಮ್ಮ	55	ಮಾದಿಗ	ಲಕ್ಷ್ಮಿ	38	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
5	ಯಲ್ಲಮ್ಮ	45	ಮಾದಿಗ	ಅನ್ನಪೂರ್ಣಮ್ಮ	46	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
6	ಮಲ್ಲಮ್ಮ	50	ಮಾದಿಗ	ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿ	52	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
7	ಪದ್ದಮ್ಮ	30	ಮಾದಿಗ	ದುರುಗಮ್ಮ	32	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
8	ಮಲ್ಲಮ್ಮ	55	ಮಾದಿಗ	ಬಸ್ಸಮ್ಮ	36	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
9	ಹನುಮಮ್ಮ	65	ಮಾದಿಗ	ದುರುಗಮ್ಮ	42	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
10	ಯಲ್ಲಮ್ಮ	45	ಮಾದಿಗ	ತಿಪ್ಪಮ್ಮ	53	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
11	ಪಾರ್ವತಮ್ಮ	50	ಮಾದಿಗ	ಲಕ್ಷಮ್ಮ	50	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
12	ಹನುಮಮ್ಮ	50	ಮಾದಿಗ	ಈರಮ್ಮ	58	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
13	ರತ್ನಮ್ಮ	30	ಮಾದಿಗ	ಜಯಮ್ಮ	27	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
14	ಯಮನಮ್ಮ	40	ಮಾದಿಗ	ಹುಲಿಗೆಮ್ಮ	29	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
15	ಅಂಬಮ್ಮ	35	ಮಾದಿಗ	ಮಲ್ಲಮ್ಮ	55	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
16	ಲಕ್ಷ್ಮೀ	36	ಮಾದಿಗ	ಅಮರಮ್ಮ	36	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
17	ರೇಣುಕಮ್ಮ	56	ಮಾದಿಗ	ತಿಪ್ಪಮ್ಮ	46	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
18	ಯಲ್ಲಮ್ಮ	37	ಮಾದಿಗ	ಮಲ್ಲಮ್ಮ	36	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
19	ಕರಿಯಮ್ಮ	26	ಮಾದಿಗ	ಗದ್ದೆಮ್ಮ	38	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
20	ಚಂದಮ್ಮ	28	ಮಾದಿಗ	ಕರಿಯಮ್ಮ	33	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
21	ಕಾಳಮ್ಮ	29	ಮಾದಿಗ	ನಿರ್ಮಲ	45	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
22	ಅನಂತಮ್ಮ	26	ಮಾದಿಗ	ಚಂದಮ್ಮ	33	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
23	ಪಾರ್ವತಮ್ಮ	46	ಮಾದಿಗ	ಯಲ್ಲಮ್ಮ	35	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
24	ಲಕ್ಷ್ಮೀ	48	ಮಾದಿಗ	ತಿಪ್ಪಮ್ಮ	37	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
25	ರೇಣುಕಮ್ಮ	36	ಮಾದಿಗ	ಗದ್ದೆಮ್ಮ	42	ನಾಯಕ	ಹಂಪನಾಳ	ಸಿಂಧನೂರು
26	ಪಾರ್ವತಮ್ಮ	45	ಮಾದಿಗ	ಗಿರಿಲಿಂಗಮ್ಮ	28	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
27	ಲಕ್ಷ್ಮಿ	38	ಮಾದಿಗ	ಕುಪ್ಪಮ್ಮ	26	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
28	ಚೈತ್ರ	33	ಮಾದಿಗ	ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ	46	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
29	ಅಮರಮ್ಮ	45	ಮಾದಿಗ	ದುರುಗಮ್ಮ/ಅದೆಪ್ಪ	48	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
30	ಹನುಮಂತಿ	38	ಮಾದಿಗ	ದುರುಗಮ್ಮ	39	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಹೆಸರು	ವಯಸ್ಸು	ಜಾತಿ	ಹೆಸರು	ವಯಸ್ಸು	ಜಾತಿ	ಗ್ರಾಮ	ತಾಲೂಕು
31	ಸುಮಂಗಲಾ	36	ಮಾದಿಗ	ನಾಗಮ್ಮ	43	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
32	ಮೌಲಮ್ಮ	32	ಮಾದಿಗ	ನಾಗಮ್ಮ/ಗುಂಡಪ್ಪ	50	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
33	ಪಾರ್ವತಿ	46	ಮಾದಿಗ	ಶರಣಮ್ಮ	38	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
34	ಅಮರಮ್ಮ	43	ಮಾದಿಗ	ಲಿಂಗಮ್ಮ	35	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
35	ಮಲ್ಲಮ್ಮ	53	ಮಾದಿಗ	ಹನುಮವ್ವ	59	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
36	ತೇಜಮ್ಮ	39	ಮಾದಿಗ	ಅಕ್ಕಮ್ಮ	45	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
37	ಗದ್ದೆಮ್ಮ	38	ಮಾದಿಗ	ಚಂದಮ್ಮ	45	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
38	ಕರಿಯಮ್ಮ	40	ಮಾದಿಗ	ಮರಿಯಮ್ಮ	34	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
39	ನಿರ್ಮಲ	45	ಮಾದಿಗ	ಕಾಳಮ್ಮ	45	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
40	ಚಂದಮ್ಮ	46	ಮಾದಿಗ	ಅನಂತಮ್ಮ	30	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
41	ಮರಿಯಮ್ಮ	50	ಮಾದಿಗ	ಶರಣಮ್ಮ	36	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
42	ಅಮೃತಮ್ಮ	45	ಮಾದಿಗ	ತಾಯಮ್ಮ	56	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
43	ನೂರದಮ್ಮ	34	ಮಾದಿಗ	ತಿಪ್ಪಮ್ಮ	37	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
44	ಅಮೃತಮ್ಮ	45	ಮಾದಿಗ	ಮಲ್ಲಮ್ಮ	26	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
45	ಶಿವಮ್ಮ	30	ಮಾದಿಗ	ಗದ್ದೆಮ್ಮ	28	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
46	ಲಕ್ಷ್ಮೀ	48	ಮಾದಿಗ	ಕರಿಯಮ್ಮ	29	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
47	ರೇಣುಕಮ್ಮ	42	ಮಾದಿಗ	ನಿರ್ಮಲ	45	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
48	ಯಲ್ಲಮ್ಮ	22	ಮಾದಿಗ	ಚಂದಮ್ಮ	47	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
49	ಮಾರೆಮ್ಮ	40	ಮಾದಿಗ	ಮರಿಯಮ್ಮ	36	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
50	ಸುಶೀಲಮ್ಮ	42	ಮಾದಿಗ	ಚನ್ನಮ್ಮ	34	ನಾಯಕ	ನಿಲೋಗಲ್	ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು
51	ಸುಶೀಲಮ್ಮ	38	ಮಾದಿಗ	ಬಸ್ಸಮ್ಮ	39	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
52	ಈರಮ್ಮ	40	ಮಾದಿಗ	ಮಾರೆಮ್ಮ	48	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
53	ಯಂಕಮ್ಮ	45	ಮಾದಿಗ	ಮಲ್ಲಮ್ಮ	42	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
54	ಹುಲಿಗೆಮ್ಮ	30	ಮಾದಿಗ	ದೇವಮ್ಮ	22	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
55	ಮಲ್ಲಮ್ಮ	55	ಮಾದಿಗ	ಲಕ್ಷ್ಮಿ	40	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
56	ಅಮರಮ್ಮ	65	ಮಾದಿಗ	ಚೆನ್ನಮ್ಮ	42	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
57	ತಾಯಮ್ಮ	45	ಮಾದಿಗ	ತಿಪ್ಪಮ್ಮ	40	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
58	ಪಾರ್ವತಮ್ಮ	50	ಮಾದಿಗ	ಮಲ್ಲಮ್ಮ	38	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
59	ಹುಲಿಗೆಮ್ಮ	50	ಮಾದಿಗ	ದೇವಮ್ಮ	45	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
60	ಜಾನಕಮ್ಮ	38	ಮಾದಿಗ	ಸುಶೀಲಮ್ಮ	40	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
61	ಗೌರಮ್ಮ	40	ಮಾದಿಗ	ಚನ್ನಮ್ಮ	45	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
62	ಲಕ್ಷ್ಮೀ	45	ಮಾದಿಗ	ಚೆನ್ನಮ್ಮ /ಮಾರೆಪ್ಪ	47	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
63	ರೇಣುಕಮ್ಮ	33	ಮಾದಿಗ	ಲಕ್ಷ್ಮಿ/ರಂಗಪ್ಪ	42	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಹೆಸರು	ವಯಸ್ಸು	ಜಾತಿ	ಹೆಸರು	ವಯಸ್ಸು	ಜಾತಿ	ಗ್ರಾಮ	ತಾಲೂಕು
64	ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ	28	ಮಾದಿಗ	ಚೆನ್ನಮ್ಮ	43	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
65	ಈರಮ್ಮ	26	ಮಾದಿಗ	ತಿಪ್ಪಮ್ಮ	53	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
66	ಜಯಮ್ಮ	27	ಮಾದಿಗ	ಮಲ್ಲಮ್ಮ	39	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
67	ಹುಲಿಗೆಮ್ಮ	40	ಮಾದಿಗ	ಗದ್ದೆಮ್ಮ	38	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
68	ಚಂದಮ್ಮ	45	ಮಾದಿಗ	ಲಕ್ಷ್ಮೀ	40	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
69	ಮರಿಯಮ್ಮ	36	ಮಾದಿಗ	ರೇಣುಕಮ್ಮ	45	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
70	ಕಾಳಮ್ಮ	43	ಮಾದಿಗ	ಯಲ್ಲಮ್ಮ	46	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
71	ಅನಂತಮ್ಮ	28	ಮಾದಿಗ	ಮರಿಯಮ್ಮ	59	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
72	ಮರಿಯಮ್ಮ	43	ಮಾದಿಗ	ಕಾಳಮ್ಮ	46	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
73	ಕಾಳಮ್ಮ	36	ಮಾದಿಗ	ಅನಂತಮ್ಮ	48	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
74	ಅನಂತಮ್ಮ	28	ಮಾದಿಗ	ಪಾರ್ವತಮ್ಮ	33	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
75	ಪಾರ್ವತಮ್ಮ	26	ಮಾದಿಗ	ಅನ್ನಪೂರ್ಣಮ್ಮ	32	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
76	ಅನ್ನಪೂರ್ಣ	27	ಮಾದಿಗ	ಲಕ್ಷ್ಮದೇವಿ	24	ನಾಯಕ	ಕ್ಯಾದಿಗೇರಾ	ದೇವದುರ್ಗ
77	ರೇಣುಕಮ್ಮ	29	ಮಾದಿಗ	ದುರುಗಮ್ಮ	28	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
78	ರಂಗಮ್ಮ	55	ಮಾದಿಗ	ಅಮರಮ್ಮ	46	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
79	ಬಸ್ಸಮ್ಮ	36	ಮಾದಿಗ	ಗೌರಮ್ಮ	55	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
80	ಲಕ್ಷ್ಮಿ	46	ಮಾದಿಗ	ಲಕ್ಷ್ಮಿ	36	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
81	ಯಲ್ಲಮ್ಮ	36	ಮಾದಿಗ	ಬಸ್ಸಮ್ಮ	43	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
82	ಅಂಬ್ರಮ್ಮ	55	ಮಾದಿಗ	ಹನುಮಂತಿ	28	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
83	ಹುಲಿಗೆಮ್ಮ	43	ಮಾದಿಗ	ಶರಣಮ್ಮ	39	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
84	ನಾಗಮ್ಮ	36	ಮಾದಿಗ	ತಾಯಮ್ಮ	46	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
85	ಮೋನಮ್ಮ	43	ಮಾದಿಗ	ಮಾರೆಮ್ಮ	39	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
86	ಜಯಮ್ಮ	53	ಮಾದಿಗ	ಸುಶೀಲಮ್ಮ	28	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
87	ರಾಜೇಶ್ವರಿ	39	ಮಾದಿಗ	ಈರಮ್ಮ	36	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
88	ತಾಯಮ್ಮ	38	ಮಾದಿಗ	ಯಂಕಮ್ಮ	56	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
89	ಹುಲಿಗೆಮ್ಮ	40	ಮಾದಿಗ	ಜಾನಮ್ಮ	37	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
90	ಕಾಳಮ್ಮ	45	ಮಾದಿಗ	ಪಾರ್ವತಿ	26	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
91	ಅನಂತಮ್ಮ	46	ಮಾದಿಗ	ನಾಗಮ್ಮ	28	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
92	ಪಾರ್ವತಮ್ಮ	27	ಮಾದಿಗ	ಶ್ರೀದೇವಿ	29	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
93	ಹುಲಿಗೆಮ್ಮ	29	ಮಾದಿಗ	ಗಂಗಮ್ಮ	59	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
94	ಜಾನಕಮ್ಮ	32	ಮಾದಿಗ	ತಾಯಮ್ಮ	46	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
95	ಗೌರಮ್ಮ	33	ಮಾದಿಗ	ಗೌರಮ್ಮ/ಶೇಖರಪ್ಪ	48	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಹೆಸರು	ವಯಸ್ಸು	ಜಾತಿ	ಹೆಸರು	ವಯಸ್ಸು	ಜಾತಿ	ಗ್ರಾಮ	ತಾಲೂಕು
96	ತಾಯಮ್ಮ	33	ಮಾದಿಗ	ಈರಮ್ಮ	36	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
97	ಲಕ್ಷ್ಮೀ	35	ಮಾದಿಗ	ಜಯಮ್ಮ	25	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
98	ರೇಣುಕಮ್ಮ	37	ಮಾದಿಗ	ಹುಲಿಗೆಮ್ಮ	26	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
99	ಯಲ್ಲಮ್ಮ	29	ಮಾದಿಗ	ಮಲ್ಲಮ್ಮ	55	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ
100	ಯಂಕಮ್ಮ	27	ಮಾದಿಗ	ಅಮರಮ್ಮ	43	ನಾಯಕ	ಜಾನೇಕಲ್	ಮಾನ್ವಿ

ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿದಾರರೊಂದಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಶೋಧಕರು

ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿದಾರರೊಂದಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಶೋಧಕರು

ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿದಾರರೊಂದಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಶೋಧಕರು

ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ